

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МЕДИЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

**ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзєєва
Національної академії медичних наук України»**

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ОГЛЯД
ПОТОЧНОЇ СИТУАЦІЇ
В ГАЛУЗІ УПРАВЛІННЯ БІОЦИДАМИ
В УКРАЇНІ**

Київ
МВЦ «Медінформ»
2017

УДК 614.75 : 351.777.5

Н35

Цю публікацію підготовлено у рамках проекту SAICM QSP «Зміцнення потенціалу для безпечного управління біоцидами (пестициди і дезінфікуючі засоби) для зменшення впливу на населення в Україні» спільно ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзеєва Національної академії медичних наук України» з Всесвітньою Організацією Охорони Здоров'я за фінансової підтримки Програми з навколишнього середовища Організації Об'єднаних Націй (ЮНЕП). Не для продажу.

Рецензенти:

В.І. Задорожна – д-р мед. наук, проф., директор ДУ «Інститут епідеміології та інфекційних хвороб ім. Л.В. Громашевського НАМН України»;

М. І. Голубятніков – д-р мед. наук, проф., зав. каф. загальної та клінічної епідеміології і біологічної безпеки, Одеський національний медичний університет; директор ДУ «Лабораторний центр МОЗ України на водному транспорті».

*Рекомендовано до друку Вченою Радою Державної установи «Інститут громадського здоров'я Національної академії медичних наук України»,
протокол № 8 від 27 листопада 2017 року.*

Авторський колектив національних експертів:

Бабій В.Ф. (глава 1), Дмитруха Н.М. (глава 4), Картавцев О.М. (глава 4, 9), Коблянська А.В. (вступ, резюме, додатки), Короленко Т.К. (глава 1), Мукомела А.М. (глава 2), Омельчук С.Т. (глава 8), Підберезняк Т.В. (глава 5), Полька Н.С. (вступ, резюме, висновки та пропозиції), Росада М.О. (глава 10), Рудницька О.П. (глава 4), Сердюк А.М. (вступ, резюме, висновки та пропозиції), Соколовський М.В. (глава 7), Станкевич В.В. (глава 9), Сурмашева О.В. (глава 10), Таран В.В. (глава 5, 12), Цигульова О.М. (глава 6, 11, висновки та пропозиції, додатки), Шуміло О.М. (глава 3).

Національний огляд поточної ситуації в галузі управління біоцидами в Україні / Н35 А.М. Сердюк, Н.С. Полька, А.В. Коблянська та ін. – Київ : МБЦ «Медінформ», 2017. – 278 с.
ISBN 978-966-409-209-5

Підсумовано відомості про виробництво, імпорт, експорт, транспортування, використання і споживання біоцидів в Україні та проблеми поводження з їх відходами, а також правові, інституційні, адміністративні і технічні аспекти управління біоцидами в Україні; надано експертну оцінку сучасного стану поводження з біоцидами в Україні та сформовано пропозиції і рекомендації щодо зміцнення потенціалу і створення системи безпечного управління біоцидами в Україні впродовж їх життєвого циклу з метою усунення негативного впливу біоцидів на навколишнє середовище та здоров'я людей.

Видання розраховано на управлінців, науковців та практиків, а також усіх, кого цікавить зазначена проблематика.

УДК 614.75 : 351.777.5

ISBN 978-966-409-209-5

© ДУ «ІГЗ НАМНУ», 2017

ПОДЯКА

Огляд виконано в рамках проекту SAICM QSP «Зміцнення потенціалу для безпечного управління біоцидів (пестициди і дезінфікуючі засоби) для зменшення впливу на населення в Україні» спільно ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України» та Всесвітньою Організацією Охорони Здоров'я за фінансової підтримки Програми з навколишнього середовища Організації Об'єднаних Націй (ЮНЕП).

Національна команда експертів з підготовки Національного огляду поточної ситуації в галузі управління біоцидами в Україні вдячна фахівцям ВООЗ за надання технічної та організаційної підтримки при підготовці огляду.

**ПЕРЕЛІК
ВІДОМСТВ, УСТАНОВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ, СПІВРОБІТНИКИ ЯКИХ
ПРИЙНЯЛИ УЧАСТЬ У ПІДГОТОВЦІ МОНОГРАФІЇ**

1. МОЗ України
Управління громадського здоров'я	Півень Н.В.
Руденко І.С.
Кошельнік М.І.
2. ДУ «Інститут громадського здоров'я
ім. О.М. Марзєєва НАМН України»	Бабій В.Ф.
Зінченко Г.Г.
Коблянська А.В.
Коваль Н.М.
Полька Н.С.
Рудницька О.П.
Сердюк А.М.
Станкевич В.В.
Сурмашева О.В.
Таран В.В.
3. ДУ «Інститут медицини праці
ім. Ю.І. Кундієва НАМН України»	Дмитруха Н.М.
Короленко Т.К.
Чернюк В.І.
4. Національний медичний університет
ім. О.О. Богомольця
Інститут гігієни та екології	Омельчук С.Т.
5. «Центр реєстрів МОЗ України»	Соколовський М.В.
6. ДП «Комітет з питань гігієнічного регла-
ментування» МОЗ України	Коваль Р.В.
7. КП «Профдезінфекція» Київської міської
державної адміністрації	Росада М.О.
8. ДП «Центр екологічних ініціатив», Мініс-
терство екології та природних ресурсів
України»	Картавцев О.М.
9. ДП «Черкаський НІПТЕХІМ»	Ковеня Т.В.
Мукомела А.М.
10. Всеукраїнська екологічна громадська ор-
ганізація «МАМА-86»	Павловський Д.О.
Цигульова О.М.
11. Харківська міська організація
«ЕкоПраво-Харків»	Шуміло О.М.

ЗМІСТ

Вступ	8
Резюме	14
Глава 1. НАЦІОНАЛЬНА БАЗОВА ІНФОРМАЦІЯ	36
1.1. Географічні характеристики України	36
1.2. Демографічні характеристики України	37
1.3. Політична структура України	40
1.4. Промисловий, сільськогосподарський та інші ключові сектори економіки	49
1.5. Викиди підприємств основних економічних секторів	55
Глава 2. ВИРОБНИЦТВО, ІМПОРТ, ЕКСПОРТ, ТРАНСПОРТУВАННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ТА УТИЛІЗАЦІЯ БІОЦИДІВ	64
2.1. Передісторія питання біоцидів в Україні	64
2.2. Виробництво, імпорту та експорту біоцидів в Україні	64
2.3. Використання біоцидів за категоріями	87
2.4. Зберігання біоцидів та проблемні питання	91
2.5. Транспортування біоцидів і пов'язані з ним проблеми	94
2.6. Управління відходами біоцидів	98
2.7. Оцінка	102
Глава 3. ПРАВОВІ ІНСТРУМЕНТИ ТА НЕРЕГУЛЯТОРНІ МЕХАНІЗМИ РАЦІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ХІМІЧНИМИ РЕЧОВИНАМИ, ВКЛЮЧАЮЧИ БІОЦИДИ	107
3.1. Огляд правових інструментів регулювання хімічних речовин	107
3.2. Додаткові відомості про ключові юридичні інструменти, що стосуються біоцидів	116
3.3. Охоплення етапів життєвого циклу хімічних речовин, включаючи біоциди, існуючими юридичними інструментами	116
3.4. Короткий опис основних адміністративних процедур для контролю за біоцидами	118
3.5. Правові інструменти для суміжних видів діяльності, які впливають на управління біоцидами	122
3.6. Нерегуляторні механізми управління хімічними речовинами, включаючи біоциди	132
3.7. Оцінка	134
Глава 4. МІНІСТЕРСТВА, АГЕНТСТВА ТА ІНШІ ДЕРЖАВНІ УСТАНОВИ, ЩО БЕРУТЬ УЧАСТЬ В УПРАВЛІННІ БІОЦИДАМИ	141
4.1. Відповідальність різних міністерств, відомств та інших державних установ	141
4.2. Опис повноважень відповідних міністерств, відомств та інших державних установ та їх мандати	142
4.3. Оцінка	149

Глава 5. ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ТА ЗАЦІКАВЛЕНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ І ДОСЛІДНИЦЬКИХ ЦЕНТРІВ З УПРАВЛІННЯ БІОЦИДАМИ	154
5.1. Неурядові організації/програми	154
5.2. Опис доступної позаурядової експертизи	163
5.3. Оцінка	165
Глава 6. МІЖВІДОМЧИ КОМІСІЇ ТА КООРДИНАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ	169
6.1. Огляд міжвідомчих комісій і координаційних механізмів	169
6.2. Опис міжвідомчих комісій та координаційних механізмів	176
6.3. Опис механізмів отримання вхідних даних від неурядових організації	178
6.4. Оцінка	179
Глава 7. УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЄЮ, ДОСТУП ТА ВИКОРИСТАННЯ	180
7.1. Загальна доступність даних для управління біоцидами на національному рівні	180
7.2. Джерела знаходження національних даних, доступ до них та формат	180
7.3. Процедура збору та розповсюдження національних/ локальних даних	184
7.4. Доступ до іноземної літератури та міжнародних баз даних	185
7.5. Національна система обміну інформацією, її оцінка та можливості інформаційно-комунікаційних технологій	187
7.6. Оцінка	188
Глава 8. ТЕХНІЧНА ІНФРАСТРУКТУРА	189
8.1. Короткий огляд лабораторної інфраструктури	189
8.2. Інші відповідні напрями технічної інфраструктури	197
8.3. Оцінка	199
Глава 9. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОТОВНОСТІ ДО НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ (ХІМІЧНИХ АВАРІЙ), ВІДПОВІДНІ ЗАХОДИ ТА ПОДАЛЬШІ ДІЇ	202
9.1. Планування ліквідації надзвичайних ситуацій (хімічних аварій)	203
9.2. Реакція на хімічний інцидент	205
9.3. Подальша перевірка та оцінка хімічних інцидентів	210
9.4. Оцінка	211
Глава 10. ОБІЗНАНІСТЬ ТА УСВІДОМЛЕННЯ ПРОБЛЕМ ПРАЦІВНИКАМИ І ГРОМАДСЬКІСТЮ; НАВЧАННЯ ЦІЛЬОВИХ ГРУП ТА ФАХІВЦІВ	212
10.1. Обізнаність та розуміння проблем хімічної безпеки	212
10.2. Освіта та підготовка щодо раціонального регулювання хімічних речовин і відходів	215
10.3. Оцінка	218

Глава 11. МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ	220
11.1. Співпраця та участь у міжнародних організаціях, органах та угодах	222
11.2. Участь у відповідних проектах розвитку та технічної допомоги	240
11.3. Оцінка	246
Глава 12. ДОСТУПНІ ТА НЕОБХІДНІ РЕСУРСИ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ БІОЦИДАМИ	249
12.1. Доступні ресурси для управління біоцидами в міністерствах/інституціях	249
12.2. Ресурси, які необхідні державним установам для виконання обов'язків, пов'язаних із належним управлінням біоцидами	251
12.3. Доступні ресурси для управління біоцидами в неурядових організаціях ...	252
12.4. Ресурси від міжнародних організацій ООН для сприяння розвитку	253
12.5. Оцінка	255
Глава 13. ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ	258
Додатки	265
Додаток 1: СЛОВНИК ТЕРМІНІВ	266
Додаток 2: НАЯВНІ НАЦІОНАЛЬНІ ЗВІТИ ТА ДОКУМЕНТИ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ РІЗНИХ АСПЕКТІВ УПРАВЛІННЯ ХІМКАТАМИ	270
Додаток 3: ПРИЗВИЩА ТА АДРЕСИ КЛЮЧОВИХ ОСІБ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ	271
Додаток 4: ВИЗНАЧЕННЯ КЛЮЧОВИХ УЧАСНИКІВ ДЛЯ ОБЛАСТЕЙ, ЯКІ ВКЛЮЧЕНО ДО ПЕРЕЛІКУ В ТАБЛИЦІ А ГЛОБАЛЬНОГО ПЛАНУ ДІЙ СПМРХР	273

ВСТУП

У сучасному світі хімічні речовини антропогенного та природного походження все частіше використовуються у сільськогосподарському, промисловому та споживчому секторах суспільства.

Незважаючи на те, що в багатьох видах економічної діяльності хімічні речовини є незамінними, з'являється все більше доказів того, що вони створюють для суспільства певні проблеми, до яких відносять:

- забруднення навколишнього середовища, спричинене викидами хімічних речовин у процесі їх виробництва, використання, транспортування та видалення/утилізації, та його негативний вплив на здоров'я людей;
- надзвичайні ситуації та нещасні випадки у побуті;
- наявність небезпечних хімічних речовин в споживчих товарах;
- вплив на працюючих, які перебувають у контакті з хімічними речовинами.

До однієї з найбільш розповсюджених груп хімічних речовин, котрі широко використовуються для обробки води, включаючи водопідготовку, усіх видів дезінфекції, захисту деревини від комах, у виробництві фарб та покриттів, продуктів харчування і напоїв, косметичних речовин, а також, звісно, у сільському господарстві, належать **біоциди – засоби знищення шкідливих живих організмів.**

Згідно з Регламентом (ЄС) № 528/2012 від 22 травня 2012 р. про доступність на ринку і використання біоцидних продуктів (BPR), усі біоциди розподіляються на 4 основні групи продуктів 22 типів: дезінфікуючі засоби (5 типів), консерванти (8 типів); засоби боротьби зі шкідниками (7 типів) та інші біоциди двох типів (*протиобростаючі продукти*, які використовуються для контролю росту і розселення забруднюючих організмів на пароплавах, аквакультури, обладнанні тощо та *рідини* для бальзамування і таксидермії).

У звіті «Світовий ринок біоцидів: типи, сфери застосування, тренди і прогнози (2011–2016)» представлено інформацію про обсяги ринку та доходи виробників біоцидів різних типів. Загальний прибуток у світовому ринку біоцидів у 2010 р. оцінено в 7,2 млрд дол. США. Очікувалось, що до 2016 р. цей показник досягне 9,4 млрд дол. США, а середньорічний темп зростання виробництва біоцидів в складних відсотках за період 2011–2016 рр. становитиме 4,3%. Ліва частина (80%) вироблених біоцидів застосовується у сільському господарстві.

Нині широко визнається, що хімічними речовинами необхідно належним чином управляти, щоб забезпечити стійкий рівень розвитку сільського господарства та промисловості, а також високий рівень захисту навколишнього середовища і здоров'я людини.

Одним з важливих кроків у зміцненні національних систем управління хімічними речовинами, в т. ч. біоцидами, є **аналіз національної ситуації** – основи для визначення подальших дій, який включає:

- всебічну оцінку національної інфраструктури та потенціалу, пов'язаного з правовими, інституційними, адміністративними та технічними аспектами регулювання хімічних речовин, а також характер і масштаби доступ-

ності та використання хімічних речовин, включаючи біоциди, протягом всього їх життєвого циклу в країні;

- аналіз існуючих можливостей, недоліків та потреб;
- встановлення початкового пріоритету і визначення відповідних пропозицій для подальших дій.

Підготовка аналізу національної ситуації здійснювалась у контексті міжнародних політичних процесів для раціонального регулювання хімічних речовин, оскільки мінімізація їх ризику для здоров'я та навколишнього середовища знаходиться у площині формування системи їх раціонального використання та оптимізації поводження з хімічними речовинами (біоцидами) на міжнародному, регіональному та національному рівнях.

Міжнародні політичні ініціативи для раціонального регулювання хімічних речовин

Сьогодні у світі існує декілька політичних процесів та інструментів, які забезпечують раціональне регулювання хімічних речовин.

Всесвітній саміт зі сталого розвитку (WSSD)

На Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, який проходив у серпні–вересні 2002 р. в Йоганнесбурзі (Південна Африка), було прийнято план здійснення (Йоганнесбурзький план виконання рішень) та політичну декларацію (Йоганнесбурзька декларація зі сталого розвитку) з урахуванням Порядку денного на XXI століття.

На Саміті було сформульовано основну мету міжнародного регулювання хімічних речовин – забезпечити, щоб «до 2020 року хімічні речовини використовувалися та вироблялись таким чином, щоб звести до мінімуму істотні згубні наслідки для здоров'я людей та навколишнього середовища». Для реалізації цієї мети розроблено Стратегічний підхід до міжнародного регулювання хімічних речовин.

Стратегічний підхід до міжнародного регулювання хімічних речовин (SAICM)

Стратегічний підхід до міжнародного регулювання хімічних речовин (СПМРХР) є рамковою ініціативою політики, яка прийнята на першій сесії Міжнародної конференції з регулювання хімічних речовин в Дубаї (Об'єднані Арабські Емірати) 6 лютого 2006 р. для забезпечення хімічної безпеки в усьому світі.

СПМРХР включає *Дубайську декларацію* про міжнародне регулювання хімічних речовин, де підтверджується політична прихильність до СПМРХР, *Загальнопрограму стратегію* та *Глобальний план дій*.

Діяльність у рамках Глобального плану дій (нині загалом він містить 273 заходи щодо регулювання хімічних речовин впродовж їх життєвого циклу) повинна бути належним чином впроваджена зацікавленими сторонами відповідно до сфер їх застосування.

Цілі сталого розвитку 2016–2030

1 січня 2016 р. офіційно вступили в силу сімнадцять Цілей сталого розвитку (ЦСР), які викладені у Порядку денному в галузі сталого розвитку на період до 2030 року, що був прийнятий світовими лідерами у вересні 2015 р. на історичному Саміті ООН зі сталого розвитку.

В основі ЦСР, які ще називають «Глобальними цілями», лежать досягнення Цілей розвитку тисячоліття (ЦРТ), котрі є загальним закликком до дій, спрямованих на те, щоб покінчити з бідністю, захистити планету та забезпечити мир і процвітання для всіх людей у світі.

Ціль 12: Відповідальне споживання (Ensure sustainable consumption and production), пов'язане з раціональним регулюванням хімічних речовин, щоб «до 2020 року досягти екологічно раціонального використання хімічних речовин та всіх відходів впродовж усього їх життєвого циклу у відповідності з узгодженими міжнародними принципами та суттєво скоротити їх надходження в повітря, воду і ґрунт, щоб звести до мінімуму їх негативний вплив на здоров'я людей і навколишнє середовище» (12.4).

Інші політичні інструменти

- Міжнародний кодекс поведінки в галузі поводження з пестицидами (в редакції, яка затверджена 38-ю Конференцією ФАО у 2013 р.).
- Хімічна конвенція МОП (№ 170) про безпеку використання хімічних речовин на виробництві (1990 р.).
- Конвенція МОП (№ 174) про запобігання великим промисловим аваріям (1993 р.).
- Віденська конвенція та Монреальський протокол про речовини, що руйнують озоновий шар (прийнятий у 1985 р., набув чинності 22 вересня 1988 р.).
- Базельська конвенція про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх видаленням (прийнята у 1989 р., набула чинності 5 травня 1992 р.).
- Паризька конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї та про її знищення – Конвенція про хімічну зброю (прийнята у 1993 р., набула чинності 29 квітня 1997 р.).
- Роттердамська конвенція про процедуру Попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин та пестицидів у міжнародній торгівлі (прийнята у 1998 р., набула чинності 24 лютого 2004 р.).
- Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі (СОЗ) (прийнята у 2001 р., набула чинності 17 травня 2004 р.).
- Мінаматська конвенція про ртуть (прийнята у жовтні 2013 р., набула чинності 16 серпня 2017 р.).
- Система класифікації та маркування хімічних речовин (GHS) (прийнята у грудні 2002 р. та схвалена Економічною і Соціальною Радою ООН у липні 2003 р.), є добровільною угодою, а не багатосторонньою конвенцією.

Національні цілі та очікувані результати від підготовки Національного огляду поточної ситуації в галузі управління біоцидами в Україні

Національні цілі підготовки Національного огляду поточної ситуації щодо управління біоцидами, в Україні полягають в **оцінці ситуації** з регулювання біоцидів у країні на кожному етапі їх життєвого циклу та наявного потенціалу для виявлення існуючих недоліків, **створенні основи для розробки Плану дій** щодо впровадження раціонального регулювання біоцидів (пестицидів та дезінфікуючих засобів) з метою зменшення їх негативного впливу на здоров'я населення країни.

Очікуваними результатами Національного огляду поточної ситуації з управління біоцидами, стане зміцнення потенціалу основних департаментів центральних органів виконавчої влади (ЦОВВ), відповідальних за регулювання біоцидів (пестицидів і дезінфікуючих засобів); використання у якості моделі запропонованого підходу до внесення змін до існуючого національного законодавства відповідно до законодавства ЄС, підготовка оцінок небезпек і ризику біоцидів (пестицидів і дезінфікуючих засобів). На постійній основі слід створити координаційний механізм для забезпечення узгоджених дій департаментів ЦОВВ та інших зацікавлених сторін, визначити основні напрями діяльності для ухвалення на державному рівні пропозицій з реєстрації та інформаційного обміну щодо біоцидів, напрацювати пропозиції щодо класифікації та маркування, забезпечити стабільність і подальше зміцнення потенціалу для раціонального регулювання біоцидів в Україні.

Процес підготовки Національного огляду стану поточної ситуації в галузі управління біоцидами в Україні

Підготовку Національного огляду поточної ситуації щодо управління біоцидами (пестицидами та дезінфікуючими заходами) в Україні проведено в рамках проекту Програми Швидкого Старту СПМРХР «Зміцнення потенціалу для безпечного управління біоцидами (пестициди і дезінфікуючі засоби) для зменшення впливу на населення в Україні» (Strengthening Capacities for Sound Management of Biocides (pesticides and disinfectants) to Reduce Population Exposure in Ukraine).

11 квітня 2017 р. в ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзєєва НАМН України» відбувся семінар у зв'язку з започаткуванням проекту «Зміцнення потенціалу для безпечного управління біоцидами (пестициди і дезінфікуючі засоби) для зменшення впливу на населення в Україні». Семінар став офіційним заходом із запуску проекту в Україні.

На семінар були запрошені представники ВООЗ, МОЗ України, інститутів Національної академії медичних наук України (ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзєєва НАМН України», «Інститут медицини праці НАМН України»), Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, ДП «Науковий центр превентивної токсикології, харчової та хімічної безпеки імені академіка Л.І. Медведя МОЗ України», Комітету з питань гігієнічного

регламентування МОЗ України, Міністерство екології та природних ресурсів України, промисловості, сільського господарства, громадських організацій тощо.

На заході розглянуто такі питання:

- основна ціль та заходи в рамках Проекту, у т. ч. підготовка Національного огляду поточної ситуації в Україні щодо управління хімічними речовинами, включаючи біоциди;
- презентація поточної ситуації з управління біоцидами (пестицидами та дезінфекційними засобами) в Україні (законодавство, відповідальні установи, існуючі системи реєстрації, оцінка ризиків, доступна інформація, існуючі національні плани дій, наявний потенціал);
- підходи до регулювання пестицидів в ЄС.

На робочих нарадах, які відбулися 9 і 17 серпня 2017 р., були обговорені питання реалізації Проекту представниками державних та недержавних структур, в яких взяли участь фахівці з хімічної безпеки та інші зацікавлені особи, а саме – ДП «Центр реєстрів МОЗ України», ДП «Комітет з питань гігієнічного регламентування МОЗ України», КП «Профдезінфекція» Київської міської державної адміністрації, ДП «Центр екологічних ініціатив» Мінприроди України, Національної академії медичних наук України (ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзеєва НАМН України», «Інститут медицини праці НАМН України»), Національного медичного університету, ГО «Фумігаційна асоціація», Асоціації громадського здоров'я.

На нарадах також були обговорені питання з підготовки Національного огляду поточної ситуації з управління біоцидами в Україні, сформовано групу експертів для його підготовки, заплановано наступні кроки з реалізації завдань проекту та підготовки ситуаційного аналізу з регулювання біоцидами (пестицидами і дезінфікуючими засобами) в Україні.

У підготовці Огляду брали участь співробітники наступних установ та організацій:

- Національний координатор проекту – Полька Надія Степанівна, національний координатор в Україні з питань навколишнього середовища і здоров'я, заступник директора з наукової роботи ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзеєва Національної академії медичних наук України», член-кореспондент Національної академії медичних наук України, доктор медичних наук, професор;

- Технічний асистент проекту – Коблянська Алла Володимирівна, завідувача відділом супроводу державних програм і міжнародних зв'язків ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзеєва Національної академії медичних наук України», кандидат медичних наук;

- Бабій Віталій Філімонович, завідувач лабораторії гігієни канцерогенних факторів та наноматеріалів ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзеєва Національної академії медичних наук України», доктор медичних наук;

- Дмитруха Наталія Миколаївна, провідний науковий співробітник лабораторії промислової токсикології та гігієни праці при використанні хімічних

речовин ДУ «Інститут медицини праці Національної академії медичних наук України», доктор біологічних наук;

- Зінченко Галина Григорівна, начальник відділу бухгалтерського обліку та економічного аналізу ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України»;

- Картавцев Олег Миколайович, директор ДП «Центр екологічних ініціатив» Міністерства екології та природних ресурсів України;

- Короленко Тамара Костянтинівна, старший науковий співробітник лабораторії промислової токсикології та гігієни праці при використанні хімічних речовин ДУ «Інститут медицини праці Національної академії медичних наук України», кандидат медичних наук;

- Мукомела Антон Миколайович, зав. сектором адаптації промисловості до європейського законодавства REACH та інших міжнародних законодавчих актів у сфері хімічної промисловості ДП «Черкаський НІПТЕХІМ»;

- Омельчук Сергій Тихонович, директор Інституту гігієни та екології, професор кафедри гігієни та екології № 4 Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, доктор медичних наук;

- Підберезняк Тамара Василівна, Президент ВГО «Фумігаційна асоціація»;

- Росада Михайло Олексійович, Київська міська державна адміністрація, Директор КП «Профдезінфекція», кандидат медичних наук;

- Рудницька Ольга Петрівна, старший науковий співробітник ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України», секретар Асоціації громадського здоров'я, кандидат медичних наук;

- Сердюк Андрій Михайлович, академік Національної академії медичних наук України, директор ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзєєва НАМН України», професор, доктор медичних наук, керівник проекту;

- Соколовський Микола Васильович, директор ДП «Центр реєстрів МОЗ України», кандидат медичних наук;

- Станкевич Валерій Васильович, зав. лабораторії гігієни ґрунту та відходів ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України», доктор медичних наук;

- Сурмашева Олена Василівна, зав. лабораторії санітарної мікробіології та дезінфектології ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України», доктор медичних наук;

- Таран Валентина Василівна, провідний науковий співробітник лабораторії та дезінфектології ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України», кандидат медичних наук;

- Цигульова Ольга Михайлівна, координатор програми з хімічної безпеки Всеукраїнської екологічної громадської організації «МАМА-86», кандидат хімічних наук;

- Шуміло Олексій Михайлович, доцент, голова Харківської міської громадської організації «ЕкоПраво-Харків», кандидат юридичних наук.

РЕЗЮМЕ

Сьогодні хімічні речовини є невід'ємною частиною нашого життя та широко використовуються в сільськогосподарському, промисловому та споживчому секторах суспільства. На жаль, незважаючи на те, що в багатьох видах економічної діяльності хімічні речовини є незамінними, з'являється все більше доказів того, що хімічні речовини створюють для суспільства певні проблеми, пов'язані із забрудненням навколишнього середовища та негативним впливом на здоров'я людей, що потребує підвищення рівня безпеки їх використання згідно з принципами сталого розвитку.

Однією з найбільш розповсюджених груп хімічних речовин, які мають широке використання, є **біоциди** – засоби знищення шкідливих живих організмів. Згідно з Регламентом (ЄС) № 528/2012 від 22 травня 2012 р. про доступність на ринку і використання біоцидних продуктів (BPR), усі біоциди розподіляються на 4 основні групи продуктів 22 типів: дезінфікуючі засоби (5 типів), консерванти (8 типів); засоби боротьби зі шкідниками (7 типів) та інші біоциди двох типів (протиобростаючі продукти, які використовуються для контролю росту і розселення забруднюючих організмів на судах, аквакультури, обладнанні тощо; рідини для бальзамування та таксидермії).

Національний огляд поточної ситуації щодо біоцидів (пестицидів та дезінфікуючих засобів) в Україні підготовлено у рамках виконання проекту «Зміцнення потенціалу для безпечного управління біоцидами (пестициди та дезінфікуючі засоби) для зменшення впливу на населення в Україні», який реалізує Європейське регіональне бюро ВООЗ та Європейський центр ВООЗ з навколишнього середовища та здоров'я у співпраці з ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України» в рамках Програми Швидкого Старту Стратегічного підходу до міжнародного регулювання хімічних речовин при фінансовій підтримці Програми ООН з навколишнього середовища.

У Національному огляді, який підготовлено згідно з Методичними рекомендаціями Навчального та науково-дослідного інституту ООН з підготовки Національного профілю для оцінки інфраструктури та потреб у галузі управління хімічними речовинами (друга редакція), підсумовано відомості про виробництво, імпорт, експорт, транспортування, використання/ споживання біоцидів в Україні та визначено проблеми у сфері поводження з їх відходами, а також правові, інституційні, адміністративні та технічні аспекти управління біоцидами в Україні; надано експертну оцінку сучасного стану поводження з біоцидами в Україні та сформовано пропозиції і рекомендації щодо зміцнення потенціалу і створення системи безпечного управління біоцидами в Україні впродовж їх життєвого циклу з метою усунення негативного впливу біоцидів на навколишнє середовище та здоров'я людей.

Національна базова інформація

Україна (столиця – місто Київ) – держава у Східній та частково Центральній Європі, розташована у південно-західній частині Східноєвро-

пейської рівнини. Україна має спільні сухопутні державні кордони з Білоруссю на півночі, з Польщею на заході, зі Словаччиною, Угорщиною, Румунією і Молдовою на південному заході та з Росією на сході. Південь України омивається Чорним та Азовським морями. Морські кордони з Румунією та Росією.

Загальна площа України становить 603 628 км², яка дорівнює 5,7% території Європи і 0,44% території світу. За цим показником Україна є другою за величиною серед країн Європи після Росії (або найбільшою країною, яка повністю розташована в Європі).

За оцінкою Державної служби статистики України, станом на 1 червня 2017 р. чисельність наявного населення України становила 42 481 972 осіб (без врахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополь). Густота населення – 74,3 осіб/км². Міське населення (жителі країни, що живуть у містах та селищах міського типу) становить 29482,3 тис. осіб (69,1%); сільське населення (жителі країни, що живуть у сільських населених пунктах) складає 13102,2 тис. осіб (30,9%).

Для сучасної демографічної ситуація характерне поступове старіння населення України. Внаслідок постійного зниження народжуваності впродовж останнього століття, частка дітей знизилась з приблизно 40% на початку ХХ ст. до 15% на поч. ХХІ ст. Частка працездатного населення змінювалася повільно і коливалася у межах 60–62%.

Середня очікувана тривалість життя в Україні при народженні у 2016 р. складає 66,73 років для чоловіків та 76,46 років для жінок.

За даними, отриманими Міжнародною організацією з міграції у 2014–2015 рр., чисельність внутрішніх трудових мігрантів в Україні перевищує 1,6 млн осіб і сягає 9% економічно активного населення. Починаючи з 2014 р., численні внутрішні переселення в Україні, спричинені анексією Криму та воєнними діями на Донбасі, носять вимушений характер. За інформацією МОМ, станом на липень 2016 р. з непідконтрольних Уряду України територій до інших регіонів країни переміщено 1 029 571 особа, серед яких 170 581 дитина та 495 093 особи з інвалідністю та похилого віку.

Після запровадження демократичних свобод, зокрема й свободи пересування, транскордонна мобільність населення України стрімко зростала передусім за рахунок перетинів західного кордону. Так, кількість виїздів українців до країн Європейського Союзу (ЄС) продовжує зростати: 10,5 млн у 2014 р., 12,5 млн у 2015 р., а із запровадженням у 2017 р. безвізового режиму з країнами, які входять до ЄС, кількість виїздів українців за кордон стрімко зростає.

Постійно зростає чисельність українців, які проживають на території ЄС. У 2015 р. їх нараховували 905,2 тис. осіб, і вони становили понад 6% іноземців із третіх країн на території ЄС. Найбільше українців проживали в Італії (238 тис.), Польщі (336 тис.), Німеччині (112 тис.), Чеській Республіці (113 тис.) та Іспанії (84 тис.).

Україна – унітарна, демократична парламентсько-президентська республіка, має багатопартійну політичну систему. В Україні діють такі основні інститути державної влади: законодавча, виконавча та судова влади.

Виконавча влада в країні належить Кабінету Міністрів України, а законодавча – Верховній Раді України. Найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції в Україні є Верховний Суд України. Можливість впливати на роботу усіх трьох гілок влади – виконавчої, законодавчої та судової – має Президент України. Згідно з Конституцією, він зобов'язаний припиняти будь-які їх дії, що порушують Основний Закон України.

Конституційний склад Верховної Ради України становить 450 народних депутатів, котрі обираються шляхом таємного голосування на 5 років на основі загального, рівного і прямого виборчого права. Повноваження народних депутатів визначаються Конституцією і Законами України.

В Україні існує єдиний вид територіального устрою: адміністративно-територіальний устрій (поділ). Систему адміністративно-територіального устрою України складають: Автономна Республіка Крим, області, райони, міста, райони в містах, селища і села. Станом на 1 січня 2014 р. в Україні були такі адміністративно-територіальні одиниці: 1 автономна республіка – Автономна Республіка Крим, 24 області, 490 районів, 460 міст (з них 180 – міста спеціального статусу, республіканського та обласного значення; 2 міста загальнодержавного значення – м. Київ, столиця України, та м. Севастополь), 118 районів у містах, 884 селища міського типу, 10 278 сільських рад, 28 457 сіл. З 15 квітня 2014 р. внаслідок російської окупації Автономна Республіка Крим та м. Севастополь мають статус тимчасово окупованої території України, а частина територій Донецької та Луганської областей, де знаходяться самопроголошені Донецька та Луганська народні республіки (ДНР та ЛНР відповідно) є непідконтрольними Уряду України територіями.

Промисловий сектор відіграє ключову роль в економіці України. Його внесок до валового внутрішнього продукту (ВВП) становить близько 20%. Частки окремих галузей промисловості у загальному промисловому виробництві: видобувна промисловість – 27%, харчова промисловість – 17%, електроенергетика – 14%, машинобудування – 14%, металургія – 7%, хімічна промисловість – 5%, деревопереробна та целюлозо-паперова промисловість – 5%, легка промисловість – 3%, виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції – 3%, нафтопереробка та виробництво коксу – 2%.

Сільське господарство України є однією з найважливіших галузей економіки в силу ряду кліматичних (наявність регіонів з відносно довгим вегетативним періодом і високою якістю ґрунтів) і демографічних (висока щільність населення, в тому числі сільського) причин. До 2014 р. (до початку воєнних дій) в Україні знаходилося 32 млн га чорнозему, що становить 1/3 усіх орних земель у Європі. Завдяки цьому Україна посідала третє місце в світі з експорту кукурудзи, п'яте – за експортом пшениці. Головною галуззю спеціалізації сільськогосподарства країни є рослинництво, особливо технічне і кормове. Агропромисловий комплекс забезпечує 14% ВВП і є провідною експортною галуззю країни. На 2016 р. Україна входить в трійку найбільших у світі виробників і експортерів соняшникової олії.

Викиди забруднюючих речовин від різних економічних секторів економіки в Україні і, відповідно, їх вплив на навколишнє середовище значно відрізняються і якісно, і кількісно.

Так, сектор сільського, лісового господарства і рибальства використовує в основному засоби захисту рослин та тварин, мінеральні добрива та ін., що створює небезпеку значного забруднення довкілля малотоксичними речовинами 3-го та 4-го класу небезпеки.

Сектор видобувної промисловості призводить до значного руйнування геосфери і забруднення довкілля на значних площах речовинами 1–4 класу небезпеки.

Сектор виробництва/промисловості є неоднорідним за своїм впливом на навколишнє середовище. Якщо харчова, легка, целюлозно-паперова промисловість; виробництво напоїв, тютюнових виробів, деревини, друкованих та записаних носіїв; комп'ютерів, оптичної продукції, електроніки, електричного і транспортного обладнання здебільшого негативно впливають на незначні території, то такі сектори як хімічна, коксохімічна, металургійна, фармацевтична промисловість; виробництво пластмасових виробів, неметалічних мінеральних продуктів, рафінованих нафтопродуктів впливають на цілі регіони, які зазнають дії шкідливих речовин 1–4 класу небезпеки.

Сектор послуг має найменший вплив на довкілля в якості забруднювача, його викиди є невеликими кількісно і розповсюджуються на невеликі території.

Виробництво біоцидів в Україні займає малу частку серед виробництв, які забруднюють довкілля. Хоча ці виробництва використовують токсичні речовини, але ареал забруднення є незначним у зв'язку з невеликою потужністю підприємств.

Виробництво, імпорт, експорт, транспортування, використання та утилізація біоцидів

Сьогодні в Україні не існує законодавчо-нормативної бази щодо окремого визначення, класифікації та поводження з біоцидами, тому реєстрація і поводження з біоцидними продуктами, які можна класифікувати відповідно до Регламенту (ЄС) № 528/2012 від 22 травня 2012 р. про доступність на ринку і використання біоцидних продуктів як речовин, що підпадають під третю основну групу біоцидних продуктів (засоби боротьби зі шкідниками), що включає біоцидні продукти семи типів, відбувається згідно з Законом України «Про пестициди і агрохімікати» (у редакції від 01.01.2016) та відповідними нормативними документами.

Мінприроди України, починаючи з 2008 р., веде Державний реєстр дозволених до використання в Україні пестицидів і агрохімікатів, який включає також біоциди з третьої групи (Pest control) Регламенту (ЄС) 528/2012 BPR та щорічно оновлюється.

Державну реєстрацію (перереєстрацію) дезінфекційних засобів в Україні та ведення Державного реєстру дезінфекційних засобів було покладено на Держсанепідслужбу України. Але постановою Кабінету Міністрів України від

10 вересня 2014 р. № 442 Держсанепідслужбу України було реорганізовано шляхом приєднання до Держпродспоживслужби України, і, починаючи з другої половини 2015 р., Державний реєстр дезінфекційних засобів в Україні не ведеться.

Тому МОЗ України для врегулювання питання державної реєстрації дезінфекційних засобів розробило проект постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку державної реєстрації (перереєстрації) дезінфекційних засобів», у якому запропоновано Порядок державної реєстрації (перереєстрації) дезінфекційних засобів викласти у новій редакції, закріпивши питання забезпечення державної реєстрації дезінфекційних засобів за МОЗ України. На жаль, й до цього часу ця постанова не прийнята.

На даний момент на ринку України знаходиться понад 90 діючих речовин, які є біоцидами і входять до складу пестицидної продукції та дезінфікуючих засобів. Майже всі вони класифіковані як небезпечні та є токсичними для навколишнього середовища як за гострої дії, так і з хронічними наслідками, а також гостро токсичними для людини та/або подразниками очей і шкіри. Багато з речовин проявляють алергенну дію, деякі є канцерогенними та токсичними для репродуктивної системи.

Виробництво діючих речовин біоцидної продукції в Україні практично відсутнє, окрім хлору та гіпохлориту натрію (для використання у якості дезінфектанту для питної води).

В Україні виробляються також деякі хімічні речовини, які потенційно можуть використовуватися у якості діючих речовин для виробництва біоцидної продукції (лимонна, янтарна, молочна, оцтова, соляна та сірчана кислоти, етанол та ін.).

Слід зазначити також, що станом на листопад 2017 р. в Україні жодного разу не проводилося системне кон'юнктурне дослідження стану внутрішнього товарного ринку біоцидів. Тому в Національному огляді вперше наведено відомості щодо основних кумулятивних показників, які характеризують стан обігу біоцидів в Україні у 2015–2016 рр.:

Найменування показника	2015 р.	2016 р.
Обсяги виробництва, т продукції	29745	26803
Обсяги виробництва, т діючої речовини	18039	15355
Обсяги імпорту, т продукції	6126	6538
Обсяги імпорту, т діючої речовини	1222	1263
Обсяги експорту, т продукції	1937	2046
Обсяги експорту, т діючої речовини	185	142
Обсяги споживання, т продукції	33929	31194
Обсяги споживання, т діючої речовини	19076	16475
Обсяги зберігання, т продукції	35871	33341
Обсяги транспортування, т продукції	36056	33537
Обсяги транспортування небезпечних вантажів, т продукції	32450	30183
Обсяги утворених відходів від використання біоцидної продукції, т	1746	1483

Ці відомості свідчать про стабільність обсягів внутрішнього споживання біоцидів в Україні, хоча у 2016 р. порівняно з попереднім роком обсяги внут-

рішнього споживання біоцидної продукції знизилась несуттєво (на 8% у фізичній вазі).

Структурування обсягів споживання біоцидної продукції у розрізі категорій використання свідчить, що у 2016 р. порівняно з попереднім роком виросло внутрішнє споживання препаратів контролю за шкідниками (на 52%), водночас зменшилося внутрішнє споживання дезінфекційних засобів (на 16%).

Водночас (і це принципово) таке зниження було обумовлене виключно скороченням обсягів виробництва та внутрішнього споживання хлору (у складі товарного хлору та гіпохлориту натрію), внутрішнє споживання інших діючих речовин біоцидів у 2016 р. залишилося на рівні 2015 р.

Аналіз динаміки експортних поставок біоцидної продукції з України у фізичній вазі продемонстрував, що у 2015 р. було експортовано 1937 т біоцидної продукції, а у 2016 р. – 2046 т. Динаміка росту даного показника свідчить про певний ріст загального обсягу експорту біоцидної продукції у 2016 р. у порівнянні з попереднім роком (105,6%).

Слід підкреслити, що у 2016 р. у порівнянні із попереднім роком значно виріс експорт дезінфекційних засобів. Темп росту даного показника у фізичній вазі становить 547%, а у вартісних показниках – 125%.

Аналіз динаміки імпорту біоцидної продукції в Україну свідчить про стабільні обсяги імпорту біоцидної продукції в період з 2015 по 2016 рр. Так, зокрема, у 2015 р. було імпортовано 6126 т біоцидної продукції, у 2016 р. цей показник залишився практично на рівні 2015 р. та становив 6538 т.

Збільшилися обсяги імпортних поставок у фізичній вазі по товарній групі інсектицидів біоцидного призначення (148%), нехарчові консерванти (116%). Відсутній приріст імпортних поставок по товарній групі родентицидів (зменшення на 13%) та дезінфікуючих засобів (зменшення на 8%).

У структурі товарного імпорту біоцидної продукції у кількісних показниках домінують дезінфікуючі засоби (2015 р. – 62%, 2016 р. – 56%) та інсектициди біоцидного призначення (2015 р. – 18%, 2016 р. – 27%).

Аналіз внутрішнього обігу біоцидної продукції на внутрішньому ринку у розрізі діючих речовин показав, що основними діючими речовинами біоцидних препаратів, які перебувають в обігу на ринку України, є хлор, пероксид водню, натрієва сіль дихлорізоціанурової кислоти, фосфід алюмінію, пропіловий спирт, надощтова кислота, мурашина кислота, етиловий спирт, трихлорізоціанурова кислота та ін.

Вітчизняне виробництво біоцидної продукції ґрунтується переважно на імпортованих діючих речовинах та сумішах діючих речовин (окрім хлору). В Україні виробляється обмежений перелік хімічних речовин, які можуть потенційно бути використані для виробництва біоцидів (оцтова кислота, молочна кислота, соляна кислота, сірчана кислота, етанол та ін.), однак вони практично не використовуються у вітчизняному виробництві біоцидної продукції.

Марочний асортимент зареєстрованої біоцидної продукції, яка присутня на ринку України становить, за оцінками ДП «Черкаський НДІТЕХІМ», близько 800–850 товарних найменувань, зокрема, товарний асортимент біоцидної продукції вітчизняного виробництва становить 250–270 найменувань.

У структурі внутрішнього товарного ринку біоцидів (без хлору та гіпохлориту натрію) частка імпортової біоцидної продукції у фізичній вазі становить близько 75%.

Відсутність Державних реєстрів дезінфекційних засобів за другу половину 2015 р., повний 2016 р. і першу половину 2017 р. та кодифікованої актуальної версії Державного реєстру дезінфекційних засобів не дозволила провести відповідний фактологічний аналіз та встановити присутність на ринку України біоцидної продукції, яка не пройшла державну реєстрацію.

Відносно якості і безпечності біоцидної продукції, важливо відмітити, що з 2014 р. і до тепер в Україні діє мораторій на проведення перевірок підприємств контролюючими органами, яким заборонено проведення перевірок підприємств, установ та організацій, фізичних осіб-підприємців за винятком перевірок, що проводяться ЦОВВ за наявності дозволів від Кабінету Міністрів України або за ініціативи суб'єкта господарювання щодо його перевірки. Такі дії з боку Уряду України призвели до певного погіршення ситуації з якістю та безпекою не лише біоцидної продукції, а й продукції загалом.

Слід зазначити, що ринок пестицидів, включаючи біоциди в Україні є дуже привабливим. оскільки річна потреба аграрного сектору в пестицидах становить понад 100 тис. т, що в грошовому еквіваленті відповідає приблизно 600 млн доларів США (дані 2013 р.), і тому пестициди є надзвичайно привабливим об'єктом для підробок. За різними даними частка фальсифікату пестицидів на ринку України становить 20–30% обсягу ринку, а кількість підроблених препаратів, призначених для роздрібного продажу населенню, доходять до 80%.

Для вирішення проблеми торгівлі контрафактними та контрабандними пестицидами в Україні необхідні: незалежна система реєстрації препаратів, застосування системи аналізу митних ризиків, знищення відходів та тари з-під біоцидної продукції, постійна інформаційна кампанія серед широких верств населення про загрози застосування контрафактних препаратів, проведення рейдів по виявленню і вилученню контрафактної продукції, створення карантинних складів.

Правові інструменти та нерегуляторні механізми для раціонального управління хімічними речовинами, включаючи біоциди

Детальний аналіз національних правових інструментів та нерегуляторних механізмів для раціонального управління хімічними речовинами, включаючи біоциди, демонструє, що на сьогоднішній день в Україні діяльність щодо раціонального регулювання хімічних речовин має фрагментарний характер і, на жаль, це стосується й правових інструментів.

Законодавство України позбавлено єдиного нормативного акту, який би комплексно регулював питання виробництва продукції біоцидної групи та її обіг на всіх етапах життєвого циклу (використання в якості виробничої сировини, зберігання, транспортування, утилізація інше). Також до недоліків у частині, яка стосується управління хімічними речовинами, слід віднести той факт, що в ній залишаються неурегульованими деякі питання розподілу відповідальності між

органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. Актуальною є також проблема дотримання чинного природоохоронного законодавства та контролю за його дотриманням, що обумовлено прийняттям Верховною Радою України у серпні 2014 р. мораторію на проведення перевірок бізнесу контролюючими органами.

Також сьогодні в Україні відсутня цілісна стратегія поводження з хімічними речовинами, яка б враховувала світовий досвід, та не існує окремого законодавчого акту, який би встановлював основи державної політики в галузі регулювання хімічних речовин.

Україна є Стороною хімічних конвенцій (Базельська конвенція про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням, Роттердамська конвенція про процедуру Попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин та пестицидів у міжнародній торгівлі, Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі), які є конвенціями прямої дії і не потребують додаткових законодавчих актів. Проте якість їх виконання дуже низька, що пояснюється відсутністю відповідних Національних планів з імplementації, за винятком наявного початкового Національного плану виконання (НПВ) Стокгольмської конвенції про стійкі органічні забруднювачі (СОЗ) по відношенню до перших 12-ти СОЗ.

На жаль, на сьогодні Україна не є Стороною Мінаматської конвенції про ртуть, в якій регулюється й обіг товарів із додаванням ртуті.

Україні ще доведеться пройти складну процедуру приєднання до Мінаматської конвенції про ртуть і як Стороні Конвенції виконати зобов'язання щодо заборони (за допомогою прийняття відповідних заходів) виробництва, імпорту або експорту продуктів із додаванням ртуті, перерахованих у Мінаматській конвенції, після настання передбаченого для цього продукту терміну поетапного виведення з обігу. У тому числі це стосується і продуктів із додаванням ртуті – пестицидів, біоцидів і локальних антисептиків. Термін, після якого виробництво, імпорт або експорт цих продуктів не дозволяється (термін поетапного виведення із обігу) – 2020 рік.

Також Україна є стороною ряду міжнародних угод, спрямованих на належне управління хімічними речовинами задля захисту довкілля та здоров'я людей (Рамкова конвенція ООН про зміни клімату, Протокол про РВПЗ до Орхуської конвенції, Протокол про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті), але питання управління біоцидами продовжує залишатись на низькому рівні.

У зв'язку з набуттям чинності Угоди про асоціацію між Україною та ЄС перед країною постають нові завдання щодо гармонізації національного законодавства із законодавством ЄС.

На жаль, до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (Додатки до Глави 6 «Навколишнє природне середовище») не увійшли основні законодавчі норми ЄС у галузі управління хімічними речовинами:

- Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 1907/2006 від 18 грудня 2006 р. про реєстрацію, оцінку, авторизацію і обмеження хімічних речовин та препаратів (REACH), який з 1 червня 2007 р. регулює у

країнах ЄС виробництво та обіг усіх хімічних речовин, включаючи їх обов'язкову реєстрацію.

- Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 1272/2008 від 16 грудня 2008 р. про класифікацію, маркування та упакування речовин і сумішей (CLP), який ґрунтується на Узгодженій на глобальному рівні системі класифікації та маркування хімічних речовин і сумішей (GHS).
- Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 528/2012 від 22 травня 2012 р. про доступність на ринку та використання біоцидних продуктів (BPR), який стосується розміщення на ринку і використання біоцидних продуктів для захисту людей, тварин, матеріалів або виробів від шкідливих організмів, таких як шкідники або бактерії, а також дії активних речовин, що містяться в біоцидних продуктах.

У результаті належної імплементації цих регламентів буде створено загальну базу даних хімічних речовин, які присутні на ринку України, котра буде містити достовірну та сучасну інформацію щодо небезпеки та умов безпечного використання; ключові показники, на яких базуються висновки щодо класифікації небезпеки; всі види використання хімічної продукції (включаючи біоциди); список легальних виробників та імпортерів; важливі звіти тощо.

До того ж ці регламенти унеможливають або значно знижують можливість присутності контрафактної продукції на ринку, поява якої на ринку України є наслідком економічних причин, відсутності необхідної інформації та поінформованості, недосконалості законодавства, а також корупції.

Сьогодні система існуючих в Україні гігієнічних та екологічних нормативів за окремими розпорядженнями, ініційованими бізнесовими структурами піддається системній руйнації і тому недостатньо розвинута і не охоплює всі аспекти безпеки здоров'я населення та охорони довкілля при використанні біоцидів. Тому, першочерговим завданням для Уряду України є створення регламенту, спрямованого на поліпшення функціонування ринку біоцидних продуктів в Україні для забезпечення високого рівня захисту людей та навколишнього середовища з урахуванням накопиченого міжнародного досвіду, зокрема Регламенту (ЄС) № 528/2012 про біоцидні продукти і Регламенту (ЄС) № 1107/2009 щодо розміщення засобів захисту рослин на ринку.

Також в Україні відсутні роботи щодо впровадження системи GHS, яку було створено ООН з метою приведення до єдиного стандарту критеріїв оцінки небезпеки речовин, які використовуються в різних країнах, а також систем маркування та повідомлень про їх небезпеку.

Недостатню увагу в Україні приділяють розширенню фінансових інструментів для залучення кампаній до безпечного поводження з хімічними речовинами, якими є система заохочень до застосування менш токсичних і нетоксичних хімічних речовин, система податкових пільг за впровадження маловідходних технологій, інтегральна система штрафних санкцій за заподіяння шкоди здоров'ю населенню та навколишньому середовищу тощо.

Серед нерегуляторних механізмів для раціонального управління хімічними речовинами, включаючи біоциди, можна відмітити участь підприємства хімічної галузі України в програмі «Відповідальна турбота».

Відсутність в Україні базового закону, який би дав визначення біоцидів, встановлював основні принципи державної політики у сфері діяльності, пов'язаної із біоцидами та надавав регуляторні механізми у сфері поводження з біоцидами впродовж всього їх життєвого циклу, гальмує запровадження нового для України підходу до регулювання обігу біоцидної продукції та не дає змоги суттєво підвищити рівень безпеки при використанні біоцидів внаслідок підвищення усвідомлення (як представниками промисловості, так і споживачами) реальних небезпек, які спричиняє та чи інша продукція, а також посилити відповідальність виробників та імпортерів за достовірність інформації щодо безпечного використання та належне застереження про небезпеки для споживачів. Водночас впровадження такого підходу посилює або забезпечує би можливість відслідковувати обіг біоцидної продукції національними компетентними органами внаслідок створення відкритої та функціональної бази даних щодо хімічних діючих речовин та біоцидної продукції.

Міністерства, агентства та інші державні установи, що беруть участь в управлінні біоцидами

Основними міністерствами, які здійснюють контролюючі функції, що визначають критерії безпеки біоцидів на всіх етапах їх життєвого циклу (виробництво, зберігання, транспортування, застосування, утилізація), є МОЗ України, Мінприроди України та Мінагрополітики України.

МОЗ України реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, санітарного та епідеміологічного благополуччя населення України, Мінприроди України – у сфері екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища, Мінагрополітики України – у сфері державної аграрної політики та продовольчої безпеки відповідно до Положень та покладених на них функцій.

Міністерства, яким підвідомчі підприємства, що виробляють біоциди та/або використовують їх у виробничому циклі, несуть відповідальність за дотримання вимог безпеки і забезпечують їх безпосереднє виконання. Як правило, міністерства і відомства виконують контролюючі та дозвільні функції (реєстрація, ліцензування, дозвіл застосування), реалізуючи їх через відповідні регіональні та місцеві структури.

Вищезазначені міністерства і відомства не мають у своїй структурі окремого формування, у функції якого включаються тільки питання забезпечення раціональності та безпеки використання біоцидів. Як правило, фахівці виконують, поряд із зазначеними вище, інші функції.

Для підвищення ефективності дій органів державного управління щодо забезпечення безпеки використання біоцидних продуктів, досягнення повної координації дій різних міністерств та відомств, забезпечення єдиного інформаційного простору для органів управління на всіх рівнях, підвищення кваліфікації та відповідальності державних чиновників і осіб, що приймають рішення, в сфері контролю за обігом біоцидів доцільним є формування міжвідомчого органу, функцією якого необхідно визначити координацію діяльності органів державного управління у сфері регулювання біоцидів.

Діяльність промислових та зацікавлених громадських організацій і дослідницьких центрів з управління біоцидами

Громадські об'єднання та організації, діяльність яких передбачена їх статутами, і які зареєстровані відповідно до чинного законодавства України, беруть участь в управлінні в галузі охорони навколишнього природного середовища.

19 квітня 2012 р. набрав чинності новий Закон України «Про громадські об'єднання», який поширюється на суспільні відносини у сфері утворення, реєстрації, діяльності та припинення діяльності громадських об'єднань в Україні. Новий закон застосовує терміни, відмінні від тих, що були закріплені в Законі України «Про об'єднання громадян» від 16.06.1992 р. Так, загальним поняттям щодо об'єднань, створених для задоволення суспільних потреб без мети отримання прибутку, тепер є «громадське об'єднання».

Громадське об'єднання – це добровільне об'єднання фізичних осіб та (або) юридичних осіб приватного права для здійснення і захисту прав і свобод, задоволення суспільних (економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів). Громадське об'єднання з організаційно-правовою формою утворюється як громадська організація чи громадська спілка.

Громадська організація – це громадське об'єднання, засновниками і членами (учасниками) якої є **фізичні особи**.

Громадська спілка – це громадське об'єднання, засновниками якого є **юридичні особи** приватного права, а членами (учасниками) можуть бути **юридичні особи** приватного права і **фізичні особи**.

Законодавством України передбачено дорадчий характер можливостей громадських об'єднань надавати інформацію уряду щодо питань управління біоцидами. Це означає, що інформація від громадських об'єднань не є обов'язковою, і урядові органи можуть її не враховувати при прийнятті рішень щодо управління біоцидами. Однак в країні здійснюються певні заходи з налагодження можливої співпраці між урядовими та громадськими об'єднаннями в галузі охорони довкілля. Спеціально уповноважені державні органи разом із відповідними науковими установами та громадськими об'єднаннями забезпечують організацію короткотермінового і довготермінового прогнозування змін навколишнього природного середовища, які повинні враховуватися при розробці і виконанні програм та заходів щодо економічного та соціального розвитку, у тому числі щодо забезпечення екологічної безпеки та управління хімічними речовинами.

Громадський контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища здійснюється громадськими інспекторами з охорони довкілля згідно з Положенням, яке затверджено Мінприроди України.

Слід зазначити, що в Україні громадський екологічний рух став одним із суб'єктів національної екологічної політики, а роль громадських об'єднань в інформуванні населення щодо питань охорони довкілля та дій уряду у цій сфері, є основною в країні. Сьогодні в Україні діють понад 440 громадських організацій екологічного напрямку, частина яких працює й на міжнародному рівні (орієнтовно 7%).

У 2002–2003 рр. громадські екологічні організації України виступили з ініціативою підготовки щорічної доповіді «Громадська оцінка екологічної політики в Україні», спільно з фахівцями ДУ «Інститут гігієни та медичної екології імені О.М.Марзєєва НАМНУ» та громадськими організаціями затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 13.10.2000 № 1556 Національний план дій з гігієни довкілля на 2000–2005 рр. Зусиллями громадськості необхідність підготовки громадської оцінки екологічної політики була закріплена у 2010 р. на законодавчому рівні у Законі України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року».

Щорічно в українських ЗМІ публікується доповідь неурядових екологічних організацій щодо проведення громадської оцінки державної екологічної політики із зазначенням кількісних та якісних показників доступу до екологічної інформації.

В Україні працюють громадські ради при центральних органах виконавчої влади (Мінприроди, Мінагрополітики, МОЗ України), які одним із завдань мають громадський аспект управління біоцидами. Слід зазначити, що органи державного управління вживають заходи щодо розширення участі громадськості у представленні інформації та у прийнятті рішень. У міністерствах функціонують громадські приймальні, «гарячі» лінії з прийому заяв та повідомлень від громадян і громадських організацій.

Закон України «Про екологічну експертизу» передбачав можливість проведення громадської екологічної експертизи, але до кінця 2017 р. він втратить чинність. З 16 грудня 2017 р. набуває чинності Закон України «Про оцінку впливу на довкілля», і тому екологічна експертиза (державна, громадська та інша) буде замінена на оцінку впливу на довкілля.

Фахівці з питань розробки, досліджень ефективності, токсичності та безпечності застосування біоцидів з академічних та галузевих інститутів, вищих навчальних закладів забезпечують проведення експертизи, досліджень, випробувань, оцінки ризиків, моніторинг на найвищому в країні науковому і методичному рівні, результати яких є основою для прийняття рішень органами державного управління.

Проведення експертизи громадськими організаціями у сфері охорони довкілля наразі не отримало належного розвитку внаслідок відсутності експериментальної бази та проведення аналітичних лабораторних досліджень, тим не менше необхідно відзначити позитивний досвід громадських об'єднань, включаючи професійні та громадські організації у сфері охорони довкілля та здоров'я з питань інформування працюючих та громадськості.

Дослідження у сфері оцінки біоцидів, їх регламентації, обґрунтування критеріїв безпеки, оцінки ризиків для здоров'я людей та довкілля здійснюють наукові установи НАМН України та галузеві науково-дослідні установи.

В ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМНУ» проводять санітарно-епідеміологічну експертизу дезінфікуючих засобів, інсектицидів, репелентів, родентицидів; дослідження специфічної активності, токсичності та безпечності дезінфікуючих засобів, інсектицидів, репелентів, родентицидів та контроль їх якості.

В ДУ «Інститут медицини праці НАМНУ», Національному медичному університеті ім. О.О. Богомольця, ДП «Науковий центр превентивної токсикології, харчової та хімічної безпеки імені академіка Л.І. Медведя МОЗ України» також проводять санітарно-епідеміологічну експертизу пестицидів, дезінфекційних засобів, дослідження їх токсичності та безпечності. До ліквідації Державної санітарно-епідемічної служби (в 2015 році) експертизу біоцидів здійснювала Центральна санітарно-епідеміологічна станція та ДУ «Інститут епідеміології та інфекційних хвороб ім. Л.В. Громашевського НАМН України».

Фінансування досліджень з оцінки токсичності біоцидів здійснюється за рахунок коштів виробника або імпортера, що відповідає принципу відповідальності виробника або імпортера за безпеку виробленої або імпортованої ним продукції.

Міжвідомчі комісії та координаційні механізми

Незважаючи на наявність в Україні координаційної структури, яка складається з низки міжвідомчих комісій, спеціальних робочих груп тощо, які займаються питаннями управління хімічними речовинами та відходами, нагальним є створення міжвідомчого органу для координування роботи з раціонального управління хімічними речовинами, включаючи біоциди та відходи. Статус та повноваження цієї структури можуть бути визначені з урахуванням потреб, існуючого досвіду та необхідності синергетичного підходу до регулювання хімічних речовин у рамках виконання хімічних конвенцій та СПМРХР.

Управління інформацією, доступ та використання

В Україні розроблено і законодавчо затверджено національну систему доступу до інформації, що знаходиться у володінні міністерств та відомств, інших розпорядників публічної інформації згідно із Законом України «Про доступ до публічної інформації».

Вирішення питань щодо забезпечення широкого доступу до інформації потребує удосконалення. Так, міністерства, відомства, що задіяні в зборі, обробці інформації з безпечності хімічних речовин, розміщують на своїх веб-сайтах для відкритого доступу інформацію в неповному обсязі, що пов'язано з відсутністю таких даних, або через технічні та фінансові проблеми.

Для того, щоб організувати належний обмін інформацією щодо безпечності хімічних речовин для життя та здоров'я людини, про забруднення навколишнього середовища, яка розповсюджується між органами виконавчої влади, необхідно розробити інформаційно-комунікаційну систему, яка дасть змогу створити єдиний інформаційний простір для всіх учасників. У свою чергу, впровадження такої системи вимагає розроблення відповідних підзаконних нормативно-правових актів.

Для вирішення цього питання необхідно прийняти на державному рівні рішення щодо фінансування цих заходів.

Суттєвим недоліком у забезпеченні інформацією про хімічні речовини є обмежений доступ до міжнародних інформаційних систем. Так, інформація, яку можна отримати через internet-ресурси, у більшості випадків є платною.

Технічна інфраструктура

Наявна система моніторингу довкілля в Україні базується на реалізації розподілених функцій її суб'єктами і складається з підпорядкованих їм підсистем. Кожна підсистема на рівні окремих суб'єктів системи моніторингу має свою структурно-організаційну, науково-методичну та технічну бази.

Спостереження за станом довкілля та факторами впливу на нього в системі моніторингу проводяться одночасно в декількох відомчих мережах.

Відомчі мережі та програми з моніторингу довкілля не узгоджені між собою, і тому в деяких випадках спостереження дублюються, а на окремих напрямках є недостатніми.

Існуючий стан організації спостережень та проведення оцінок не забезпечує у повному обсязі інформаційні потреби системи моніторингу та призводить до неефективного використання коштів.

У наявних мережах спостереження проводяться за різними методами, визначення показників забруднення переважно виконуються із застосуванням застарілих методик на обладнанні, яке не відповідає сучасним технічним і метрологічним вимогам, більшість з якого вичерпало свій технічний ресурс.

Наявні мережі спостережень побудовані без урахування рекомендацій Європейської економічної комісії (ЄЕК) ООН щодо створення Європейської мережі спостережень та інформації про стан навколишнього середовища, зокрема мереж EUROWATERNET, EUROSOMNET, ICP FORESTS та інших.

За роки проведення спостережень суб'єктами системи моніторингу накопичено певний досвід і великі обсяги інформації про стан об'єктів довкілля та джерел їх забруднення. Відсутність стандартизованих форматів збереження первинних даних спостережень, які містяться у відомчих базах даних, не надає можливості їх використання в єдиній системі моніторингу. Ретроспективна інформація накопичена на паперових носіях. Низьким є рівень використання геоінформаційних систем для оцінки та представлення екологічної інформації.

Другою проблемою є той факт, що більшість Центральних органів виконавчої влади (ЦОВВ) для виконання своїх функцій, для яких необхідне проведення випробувань та експертиз, створюють відомчі мережі державних лабораторій. При цьому не враховується наявність державних лабораторій, що входять до мережі інших ЦОВВ, або можливість використання приватних лабораторій, які проводять такі ж види випробувань.

Рівень компетентності державних лабораторій у багатьох випадках підтверджують органи виконавчої влади, до сфери управління яких належать дані лабораторії, без урахування критеріїв, яким вони повинні відповідати. При цьому в деяких випадках органи виконавчої влади уповноважують на проведення державних випробувань лабораторії державної форми власності, які не мають достатнього рівня компетентності та відповідного обладнання.

Рівень якості випробувань, які проводять у вищезазначених лабораторіях, є переважно низьким, про що свідчить надзвичайно мала кількість державних лабораторій, які пройшли процедуру незалежної акредитації (5–7% загальної кількості державних лабораторій).

В Україні на відміну від ЄС недостатньо розвинутими є система науково-методологічної координації діяльності державних лабораторій та система організацій, які могли б бути координаторами програм проведення міжлабораторних порівняльних випробувань. Фактично не створено інституцій референс-лабораторій, які гарантували б достовірність випробувань. Зазначені лабораторії визначені лише в системі Держпродспоживслужби України.

Крім того, невід'ємною складовою інформаційної системи моніторингу є інформація, отримана при здійсненні дозвільно-наглядової функції центральними органами виконавчої влади. Зокрема, в Україні на законодавчому рівні встановлено вимогу щодо обов'язковості проведення державних випробувань та експертиз для великої кількості дозвільних процедур. Проте у зв'язку з проведенням дерегуляції господарської діяльності та запровадження протягом останніх 3-х років моніторингу на окремі види контролю-наглядової діяльності, кількість лабораторних досліджень значно знизилась, що не дозволяє отримати репрезентативні дані відносно обігу хімічних речовин.

Аналіз системи функціонування державних лабораторій показав наявність таких проблем:

- неефективність використання державних ресурсів внаслідок розгалуженості мережі відомчих державних лабораторій і дублювання випробувань, що призводить до їх низької якості;
- монополізація ринку лабораторних послуг внаслідок обов'язковості проведення державних випробувань та експертиз;
- залежність державних лабораторій від центральних та місцевих органів виконавчої влади, у сфері яких вони перебувають.

Розбудова системи моніторингу відповідно до національних інформаційних потреб та з урахуванням міжнародних зобов'язань повинна здійснюватися шляхом:

- перегляду організаційно-структурної схеми інформаційного забезпечення з урахуванням європейської моделі звітності з екологічних питань та міжнародних зобов'язань України;
- створення державних реєстрів системи моніторингу здоров'я та довкілля;
- оптимізації відомчих мереж спостережень та створення єдиної загальнодержавної мережі спостережень;
- впровадження стандартів ЄС та методів контролю якості даних у сфері моніторингу довкілля та здоров'я;
- впровадження сучасних комунікаційних та інформаційних технологій і використання даних дистанційного зондування Землі.

Підвищення спроможності системи моніторингу своєчасно виявляти екологічні загрози, яка визначається рівнем її фінансового, технічного та кадрового забезпечення, необхідно здійснити за рахунок:

- розроблення та впровадження механізму змішаного фінансування у сфері моніторингу навколишнього середовища (державний та місцеві бюджети, кошти підприємств, інші джерела, включно з коштами міжнародних програм та проектів);

- поширення практики залучення до отримання інформації у сфері навколишнього середовища суб'єктів господарювання, зокрема, підприємств-забруднювачів;
- розроблення планів і технічних завдань на поступове оновлення приладово-аналітичної бази системи моніторингу та запровадження автоматизованих систем збору і передачі інформації про стан навколишнього середовища;
- впровадження механізмів забезпечення та контролю якості даних.

Забезпечення готовності до надзвичайних ситуацій (хімічних аварій), відповідні заходи та наступна діяльність

Аналіз дій органів управління та сил цивільного захисту у надзвичайних ситуаціях, спричинених хімічним чинником, свідчить про те, що послідовність роботи органів управління та її зміст не завжди забезпечує прийняття обґрунтованого рішення та виконання адекватного до умов, що склались у вогнищі інциденту, комплексу заходів щодо ліквідації наслідків хімічної аварії.

При підготовці Національного огляду експертами не було виявлено офіційної статистичної інформації щодо отруень біоцидами в Україні.

Для удосконалення комплексу заходів з ліквідації надзвичайних ситуацій, обумовлених хімічними речовинами, необхідно зробити таке:

- проведення аналізу недоліків, які мали місце в діях органів управління під час ліквідації надзвичайних ситуацій хімічного походження, і розкриття шляхів їх усунення;
- проведення з органами управління міністерств і відомств, які залучаються до реагування на надзвичайні ситуації, штабних тренувань за відповідними алгоритмами дій при ймовірних сценаріях виникнення таких ситуацій, які можуть виникнути в даному регіоні;
- відпрацювання методики проведення організації взаємодії під час виконання завдань органами управління та силами цивільного захисту в надзвичайних ситуаціях хімічного характеру з урахуванням конкретних ресурсів та умов, в яких виникає ця надзвичайна ситуація;
- узагальнення та поширення позитивного досвіду дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та сил цивільного захисту незалежно від регіону.

Аналіз проведення ліквідації надзвичайних ситуацій хімічного походження, які мали місце за останнє десятиріччя, вказує на необхідність чіткого реагування в найкоротші терміни від початку інциденту та прийняття адекватних заходів реагування, включно з розумінням хімічних процесів, які спричинили надзвичайну ситуацію. Саме це обумовлює вибір правильного методу ліквідації надзвичайних ситуацій без спричинення додаткових небажаних хімічних процесів, що дозволить запобігти їх шкідливому впливу на населення та довкілля прилеглих житлових територій.

При ліквідації хімічної аварії необхідно визначити короткострокові та довгострокові заходи як для усунення її наслідків, так і для проведення оздоровчих заходів для людей і тих середовищ довкілля, які зазнали безпосереднього шкідливого чи руйнівного впливу від цього інциденту.

Також необхідно при ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій хімічного походження (включно з біоцидами) залучати спеціалізовані лабораторії, науково-дослідні інститути тощо з метою проведення відповідних інструментальних досліджень та наукового обґрунтування прогнозування їх наслідків для громадського здоров'я.

Обізнаність та усвідомлення проблем працівниками і громадськістю; навчання цільових груп та фахівців

Аналіз стану обізнаності та навчання цільових груп та фахівців, які працюють у сфері поводження з біоцидами на етапах їх життєвого циклу продемонстрував існування двох завдань:

1. Забезпечення поінформованості та розуміння проблем шляхом:

- надання інформації працівникам з метою захисту їх здоров'я і безпеки від ризиків, пов'язаних з біоцидами;
- надання інформації громадськості про ризики для навколишнього середовища і здоров'я людей, які пов'язані з біоцидами, і про дії, які необхідно зробити для захисту від хронічних або гострих впливів небезпечних біоцидів в повсякденному житті, а також під час надзвичайної ситуації з біоцидами;
- підвищення обізнаності й освіти громадськості для ефективної участі в національних ініціативах з управління навколишнім середовищем;
- підвищення поінформованості осіб, які приймають рішення, і законодавців щодо хімічної безпеки та спонукати їх вжити своєчасні заходи для здійснення розумних управлінських дій;
- поліпшення порозуміння комунікаторів і засобів масової інформації щодо питань, які стосуються хімічної безпеки, та закликати їх краще повідомляти про ці проблеми громадськості, щоб поліпшити розуміння і просування дій хімічної безпеки з боку громадськості та громадянського суспільства в цілому.

2. Імплементування гігієнічної освіти та підготовки щодо раціонального регулювання біоцидів та їх відходів шляхом:

- розробки навчальних програм в галузі хімічної безпеки, включаючи застосування дезінфекційних засобів (біоцидів) для шкільної і університетської навчальної програми;
- розробки навчальних програми щодо хімічної безпеки для різних галузей професійного застосування дезінфекційних засобів (біоцидів);
- сприяння підготовці фахівців з реагування на надзвичайні ситуації у випадках виникнення хімічних аварій;
- сприяння підготовці персоналу на технічних об'єктах, таких як лабораторії, підприємства з утилізації та видалення відходів.

В Україні інформаційна складова екологічної політики є надзвичайно слабкою, і це повною мірою стосується питань раціонального управління біоцидами. Витоки проблеми зосереджені у відсутності системи медико-екологічної освіти та просвіти населення, яка має формувати екологічну культуру громадян та насичувати інформаційний простір цією проблематикою.

Відповідні органи центральної виконавчої влади та місцевого самоврядування, заклади систем вищої та середньої освіти, бібліотеки, підприємства з ви-

робництва, постачання та продажу хімічних речовин, громадські організації та ЗМІ можуть робити набагато більше для інформування та підвищення обізнаності громадян щодо ризиків, пов'язаних з хімічними речовинами, правил поведження з ними та обов'язків держави щодо забезпечення хімічної безпеки. Для цього держава має сформувати власну інформаційну, просвітницьку та освітню політику щодо цих питань і виступити замовником робіт з освіти, просвіти та інформування для низки державних та недержавних виконавців.

Ключовими елементами інформаційно-просвітницької політики у сфері поведження з хімічними речовинами мають стати дієва імплементація в Україні відповідних статей хімічних конвенцій, присвячених інформуванню, підвищенню обізнаності та навчанню, і відповідних розділів Глобального плану дій SAICM, а також національних планів виконання цих міжнародних договорів та інших національних планів та програм, які стосуються питань охорони навколишнього природного середовища тощо.

Усі ці дії можуть бути втілені в життя у разі подолання вузько відомчих підходів та виділення завдань інформування у якості пріоритетного напрямку екологічної політики і забезпечення їх адекватного фінансування.

Міжнародні зв'язки

Станом на 1 січня 2017 р. Україна є членом 79 міжнародних організацій та здійснює співпрацю з багатьма з них щодо питань раціонального управління хімічними речовинами і відходами.

Аналіз міжнародного співробітництва України в галузі управління хімічними речовинами свідчить про те, що наша країна досягла певних позитивних результатів.

Україна приєдналась до Стратегічного підходу до міжнародного регулювання хімічних речовин; є Стороною трьох хімічних конвенцій (Базельської, Роттердамської, Стокгольмської) та Монреальського протоколу, а також Стороною низки інших природоохоронних міжнародних договорів, які передбачають управління хімічними речовинами у безпечний для здоров'я та навколишнього середовища спосіб.

Представники України також входять до складу певних керівних органів та комітетів міжнародних організацій і договорів (конвенцій), а представники делегацій України беруть участь у роботі конференцій Сторін та інших міжнародних заходах.

В Україні за підтримки міжнародних організацій здійснюється реалізація низки проектів з технічної допомоги у галузі управління хімічними речовинами та відходами, які підпадають під юрисдикцію хімічних конвенцій та СПМРХР.

У той же час рівень участі України в міжнародному співробітництві щодо управління хімічними речовинами є недостатнім, незважаючи на те, що хімічний комплекс України є одним з базових сегментів промислового комплексу України та нараховує близько 30 основних підгалузей і секторів, які випускають близько 6 тис. найменувань (включаючи базові товарні марки) промислової та малотоннажної продукції. Але сьогодні хімічний комплекс України потребує

значної модернізації та реагування на сучасні виклики у зв'язку з набуттям чинності у повному обсязі з 1 вересня 2017 р. Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і посиленням дії технічних бар'єрів та екологічних вимог країнами ЄС та інших регіонів, насамперед, до рівня екологічної безпечності хімічної продукції, яка перебуває на внутрішньому товарному ринку (Регламенти REACH, CLP, BPR, система GHS).

Тому для України є важливим найбільш активно відстоювати національні інтереси як при розробці нових міжнародних договорів, пов'язаних з управлінням хімічними речовинами, так і в рамках імплементації існуючих відповідних міжнародних угод та програм. Також для України є важливим більш активно задіяти потенціал співпраці з міжнародними організаціями в контексті залучення в країну технічної та консультативної допомоги для вирішення проблем, які існують у сфері управління хімічними речовинами.

Важливим фактором, що впливає на участь України у міжнародному співробітництві з управління хімічними речовинами, є слабка координація діяльності з боку відповідних міністерств та відомств щодо забезпечення безпечного поводження з хімічними речовинами і, як наслідок, недостатній інституційний потенціал для розвитку необхідної нормативно-правової бази і координації відповідної інфраструктури. Крім того, в Україні впродовж останніх років спостерігалась часта зміна національних координаторів хімічних конвенцій, що також приводило до послаблення участі України в міжнародному співробітництві з управління хімічними речовинами.

Таким чином, для подальшого розвитку міжнародного співробітництва в сфері управління хімічними речовинами в Україні необхідно в першу чергу вжити заходів зі створення на національному рівні координаційних механізмів, які забезпечать узгоджену діяльність відповідних зацікавлених органів державного управління. Таким механізмом, зокрема, могло би стати створення Центру імплементації в Україні Базельської конвенції, Роттердамської конвенції, Стокгольмської конвенції, Стратегічного підходу до міжнародного управління хімічними речовинами. Розроблення проекту відповідної постанови Кабінету Міністрів України було заплановано у плані роботи Мінприроди України ще у 2012 р. Наявність таких механізмів дозволить не тільки визначити пріоритетні напрями дій на національному рівні, а й сформулювати конкретні потреби України в міжнародній технічній та консультативній допомозі.

Доступні та необхідні ресурси для управління біоцидами

Центральні органи виконавчої влади (ЦОВВ), що забезпечують управління обігом біоцидів в Україні, мають достатньо розгалужену на території країни структуру та кваліфіковані кадри. Однак офіційних даних щодо ресурсів, доступних для управління власне біоцидами, не існує, оскільки у положеннях про ЦОВВ відсутня окрема позиція щодо управління біоцидами.

Мінприроди України, МОЗ України, Держпродспоживслужба України, Державна служба надзвичайних ситуацій (ДСНС) України здійснюють реалізацію державної політики в галузі управління біоцидами. Вони також мають регіональні

і міжрегіональні органи. Однак у їх структурі відсутні окремі підрозділи і не виокремлено спеціалістів, які мають відповідати за управління біоцидами. Слід зазначити, що ЦОВВ співпрацюють з міжнародними організаціями та спільно реалізують проекти щодо безпеки застосування хімічних речовин в Україні.

МОЗ України є основним органом виконавчої влади, який реалізує політику у галузі забезпечення безпеки використання біоцидів, та забезпечує проведення експертизи з визначення вмісту забруднюючих речовин у повітрі, воді, ґрунті.

В Україні існує розгалужена система лабораторних центрів, акредитованих у галузі визначення небезпечних речовин в об'єктах навколишнього середовища, продукції сільського господарства, продуктах харчування, предметах побуту. Зокрема, загальна кількість лабораторних центрів МОЗ України, включаючи міські, міжміські, міськрайонні, районні, міжрайонні, басейні та лінійні відділи (філії), станом на 01.01.2017 р. становить 313 одиниць. Лабораторні центри МОЗ України проводять мікробіологічні, вірусологічні, паразитологічні, санітарно-гігієнічні, токсиколого-гігієнічні, фізичні, радіологічні, молекулярно-генетичні та інші дослідження щодо безпеки для здоров'я людини факторів та речовин, присутніх у будівлях, спорудах, на об'єктах виробничого середовища, територіях, у сировині, продукції, питній воді, ґрунті, повітрі, біоматеріалах та довкіллі.

Зокрема, у складі лабораторних центрів МОЗ України діють 29 відділів дослідження фізичних та хімічних факторів, які включають 276 відділень організації санітарно-гігієнічних досліджень, 293 акредитовані санітарно-гігієнічні лабораторії, 6 акредитованих токсикологічних лабораторій; 37 відділень дослідження біологічних факторів, у складі яких діють 263 відділення дезінфектології. Загальна кількість працівників-лікарів лабораторних центрів, які підвищили кваліфікацію на базі закладів післядипломної освіти, становить 3950 осіб. Кількість атестованих лікарів-спеціалістів на початок 2017 р. становила 3719 осіб, із них 3197 мають кваліфікаційні категорії; кількість атестованих молодших спеціалістів з медичною освітою відповідно становить 6253 особи, із них 3998 мають кваліфікаційні категорії.

Установи Національної академії наук України, Національної академії медичних наук України та МОЗ України, зокрема ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМН України», ДУ «Інститут медицини праці НАМН України», ДП «Науковий центр превентивної токсикології, харчової та хімічної безпеки імені академіка Л.І. Медведя МОЗ України, Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Інститут захисту рослин Національної академії аграрних наук України, Національний університет біоресурсів і природокористування мають кваліфіковані кадри науковців та проводять санітарно-епідеміологічну експертизу біоцидів, здійснюють дослідження токсичності та безпеки біоцидів для здоров'я людини і довкілля, безкоштовно розробляють нормативно-методичні документи щодо їх безпечного застосування. Фінансування досліджень з оцінки токсичності біоцидів здійснюється за рахунок коштів виробника або імпортера, що відповідає принципу його відповідальності за безпеку продукції. Фінансування з бюджетних джерел, як правило, скероване на забезпечення проведення науково-дослідних робіт.

Громадські організації, як правило, не мають лабораторної бази, тому управління біоцидами, яке пов'язане з діяльністю громадських організацій у сферах охорони природи, охорони здоров'я та сільськогосподарському виробництві, полягає, зокрема, у здійсненні моніторингу об'єктів довкілля, інформуванні громадськості, проведенні тренінгів та інших інформаційно-навчальних заходів.

Наявна у країні інформація, яка стосується забруднення довкілля біоцидами, накопичення відходів, наявності небезпечних хімічних речовин у питній воді, продуктах харчування публікується у ЗМІ та є доступною для громадськості.

Незважаючи на наявність розгалуженої структури ЦОВВ, що забезпечують управління обігом біоцидів в Україні, у зв'язку із численними реорганізаціями, зміною керівництва, і пов'язаної з цим плінності кадрів, виникли проблеми із забезпеченням достатнього фахового рівня на всіх щаблях управління біоцидами. Зокрема, постановою Кабінету Міністрів України № 348 від 29 березня 2017 р. «Деякі питання Державної санітарно-епідеміологічної служби» ліквідовано Держсанепідемслужбу України та її функції передано до Держпродспоживслужби України. Результатом цього стало порушення міжсекторальних взаємин на всіх етапах обігу біоцидів.

Отже, сьогодні забезпечення безпеки застосування біоцидів потребує не тільки збільшення ресурсів, а й мобілізації та раціонального використання вже існуючих. Необхідно активно залучати до управління біоцидами існуючий кадровий потенціал академічних наукових установ та територіальних лабораторних центрів МОЗ України.

Актуальним питанням залишається підтримка на державному рівні спеціальної підготовки фахівців на різних рівнях управління – відповідальних за прийняття рішень, спеціалістів лабораторних служб та державних установ тощо. Ця підготовка має включати питання охорони здоров'я працівників, охорони довкілля, запобігання незаконному обігу біоцидів, утилізації небезпечних відходів виробництва.

Нагальним питанням, що потребує вирішення, є забезпечення сучасного рівня технічного оснащення установ, які займаються дослідженням біоцидів. Необхідною передумовою для цього є розвиток державно-підприємницької взаємодії між державними установами та представниками бізнесових структур.

Необхідно активніше залучати до співпраці в галузі управління біоцидами міжнародні організації та їх досвід.

З метою удосконалення доступу до інформаційних ресурсів та отримання повної інформації щодо наявності, використання, властивостей, безпечності біоцидів, їх регламентації у відповідності з міжнародними нормами, формування національних баз даних та забезпечення обміну інформацією з міжнародними реєстрами необхідно отримати відповідне фінансування.

Слід зазначити, що у зв'язку із ліквідацією Держсанепідемслужби України було втрачено важливі функції контролю за обігом дезінфікуючих засобів, інсектицидів, репелентів та родентицидів. Зокрема, наразі в Україні відсутня державна реєстрація зазначених засобів, натомість Держпродспоживслужба

України за результатами санітарно-епідеміологічної експертизи проводить лише видачу висновків та веде реєстр висновків санітарно-епідеміологічної експертизи, що не забезпечує достатнього контролю за обігом дезінфекційних засобів в Україні. Відновлення державної реєстрації та реєстру дезінфекційних засобів, дозволених до застосування в Україні, є нагальною потребою для забезпечення біобезпеки країни та можливостей її співробітництва з міжнародними організаціями. Вирішення цієї проблеми потребує фінансування на відновлення ресурсів та технічного забезпечення структури управління обігом дезінфекційних засобів в Україні.

Нагальним питанням діяльності з підвищення безпеки використання біоцидів є також розробка і реалізація інтегрованого плану удосконалення системи управління обігом біоцидів в Україні та відновлення та удосконалення нормативно-методичних документів у відповідності до сучасного Європейського законодавства з цих питань.

Глава 1. НАЦІОНАЛЬНА БАЗОВА ІНФОРМАЦІЯ

1.1. ГЕОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ УКРАЇНИ

Україна (столиця – місто Київ) – держава у Східній та частково Центральній Європі, розташована у південно-західній частині Східноєвропейської рівнини. Україна має спільні сухопутні державні кордони з Білоруссю на півночі, з Польщею на заході, зі Словаччиною, Угорщиною, Румунією і Молдовою на південному заході та з Росією на сході. Південь України омивається Чорним та Азовським морями. Україна має морські кордони з Румунією та Росією.

Загальна площа України становить 603 628 км², яка дорівнює 5,7% території Європи і 0,44% території світу. За цим показником Україна є другою за величиною серед країн Європи після Росії (або найбільшою країною, яка повністю розташована в Європі). Територія України витягнута з заходу на схід на 1316 км і з півночі на південь на 893 км, знаходиться приблизно між 52°20' та 44°23' північної широти і 22°5' та 41°15' східної довготи.

У рельєфі України переважають рівнини (95% усієї площі), що належать до південно-західної окраїни Східноєвропейської рівнини. Вони поєднують Поліську, Придніпровську і Причорноморську низовини, які займають 70% території України, а також Волинську, Подільську, Придніпровську, Донецьку та інші височини. Пересічна абсолютна висота рівнин становить 175 м. В Україні знаходиться найвища точка Східноєвропейської рівнини – гора Берда, висотою 515 м над рівнем моря.

Гірські масиви в Україні представлені частиною Карпатських гір – Українськими Карпатами, де розташована найвища вершина України – гора Говерла (2061 м над рівнем моря), та Кримськими горами, найвищою вершиною яких є гора Роман-Кош (1545 м).

В Україні налічується понад 73 тис. річок. Більшість річок України відносяться до басейнів Чорного й Азовського морів. Лише річка Західний Буг та інші праві притоки Вісли відносяться до басейну Балтійського моря. Найбільші ріки – Дніпро і Дунай – є судноплавними. На території України розташовано понад 20 тис. водойм, з них понад 3 тис. – озера. Знаходяться вони переважно на Поліссі, в Причорноморській низовині та у степовому Криму.

Територія України лежить переважно у помірно континентальній області помірного кліматичного поясу зі зростанням континентальності з північного заходу на південний схід. Південний берег Криму виділяється в окремий регіон субтропічного середземноморського клімату. В українських Карпатах і Кримських горах висота місцевості та експозиція схилів зумовлюють вертикальну зональність клімату.

Середньорічна температура повітря в Україні коливається від +11°C... +13°C на півдні до +5°C... +7°C на півночі. Основною закономірністю в розподілі опадів на території України є їх зменшення з півночі й північного заходу у напрямку на південь та південний схід. Взимку опади бувають у вигляді снігу майже на всій території країни; висота снігового покриву становить 10–30 см, а в горах досягає 40 см.

Природний ризик України – сейсмічність, що проявляється в західних, південно-західних та в південних районах поблизу потужного середземноморсько-альпійсько-трансазійського сейсмогенного поясу планети, де виділяються два основні сейсмічні регіони – Карпатський і Кримсько-Чорноморський. Значна частина території зазнає впливу власних (місцевих) землетрусів та сильних землетрусів зони Вранча (Румунія).

1.2. ДЕМОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ УКРАЇНИ

За оцінкою Державної служби статистики України станом на 1 червня 2017 р. чисельність наявного населення України становила 42 481 972 осіб (без врахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополь). Густота населення – 74,3 осіб/км².

Для сучасної демографічної ситуації характерним є поступове старіння населення України. Внаслідок постійного зниження народжуваності впродовж останнього століття частка дітей знизилась з приблизно 40% на початку ХХ ст. до 15% на поч. ХХІ ст. Частка працездатного населення змінювалася повільно і коливалась у межах 60–62%. Натомість, зі збільшенням тривалості життя і зниженням смертності спостерігалось зростання частки населення старше 60 років – від 3–4% на початку ХХ ст. до 21% на початку ХХІ ст.

Віковий склад населення, зафіксований Всеукраїнським переписом населення, характеризувався такими даними:

- 0–9 років – 9,4%
- 10–19 років – 15,2%
- 20–29 років – 14,3%
- 30–39 років – 13,7%
- 40–49 років – 15,1%
- 50–59 років – 10,9%
- 60–69 років – 11,4%
- 70–79 років – 7,8%
- старше 80 років – 2,2%.

В Україні спостерігаються відмінності у віковій структурі населення між різними регіонами. Станом на 1 січня 2009 р. найбільш молоде населення було характерне для Закарпатської (середній вік – 36,2 роки), Рівненської (36,7), Волинської (37,3) областей. Закарпатська та Рівненська області – єдині в Україні, в яких кількість дітей до 15 років перевищує кількість осіб, старших працездатного віку. Найстаріше населення – у Чернігівській області (середній вік 42,7 роки), Донецькій, Сумській (41,7), Луганській (41,6).

Постаріння населення найхарактерніше для областей центральної України та Донбасу. Найбільше старіння характерне для сільських районів Чернігівської, Сумської та Полтавської областей. В областях Донбасу спостерігається найнижча частка дітей – 12–13%.

За 1989–2013 рр. середній вік населення України збільшився на 4 роки, з 36,5 до 40,5 років. Особливо швидко цей процес проходив серед міського населення, де середній вік збільшився до 40,4 років, а серед сільського населення –

до 40,7 років. Середній вік жінок у 2013 р. становив 42,9 років, чоловіків – 37,7 років, що пов'язано з вищою смертністю та нижчою тривалістю життя чоловічого населення.

У 2008–2009 рр. сумарний коефіцієнт народжуваності в Україні становив 1,46 дітей на 1 жінку. Традиційно він є вищим у сільського населення (1,8 дітей проти 1,3 у міського).

Найвищий сумарний коефіцієнт народжуваності спостерігається у сільського населення Рівненської (2,5 дітей), Волинської (2,2), Одеської (2,0) областей. Найнижчий рівень народжуваності (1,2) характерний для міського населення Луганської, Сумської, Харківської, Полтавської, Черкаської, Чернівецької областей.

У 90-ті роки спад народжуваності значно прискорився і на початку ХХІ ст. коефіцієнт народжуваності в Україні став одним із найнижчих у Європі. З 2001 р. народжуваність почала збільшуватися через збільшення кількості жінок дітородного віку.

За даними Державної служби статистики України (Держстату України), у 2012 р. загальний приріст населення становив – 0,17% (зокрема, природний – 0,31%, міграційний – 0,14%), смертність – 14,5 на 1 000 населення.

Середня очікувана тривалість життя в Україні при народженні у 2016 р. становить 66,73 років для чоловіків та 76,46 років для жінок.

За даними Держстату України на 2017 рік, міське населення (жителі країни, що живуть у містах та селищах міського типу) становить 29482,3 тис. осіб (69,1%); сільське населення (жителі країни, що живуть у сільських населених пунктах) становить 13102,2 тис. осіб (30,9%).

За даними Міжнародної організації з міграції (МОМ), у 2015 р. населені пункти проживання змінили лише 12 із 1000 українців. Домінують у внутрішніх міграціях переміщення між містом та селом. Сільське населення скорочується за рахунок відпливу молоді в міста, що прискорює його старіння. Крім того, численною є участь населення у внутрішніх трудових міграціях, не пов'язаних із щоденним чи щотижневим поверненням до місця постійного проживання. Вони здійснюються для виконання сезонної, вахтової, а то й більш тривалої роботи в столиці та у найбільших індустріальних центрах. За даними, отриманими МОМ у 2014–2015 рр., чисельність внутрішніх трудових мігрантів в Україні перевищує 1,6 млн осіб і сягає 9% економічно активного населення. Причому найближчим часом внутрішня трудова міграція може зрости приблизно на 50%. Для 55% респондентів з числа внутрішніх трудових мігрантів їх робоче місце є постійним, для переважної більшості – єдиним. Разом з тим, лише 20% опитаних внутрішніх трудових мігрантів працюють офіційно, за трудовою угодою, інші – за усною домовленістю або вважають себе самозайнятими.

Починаючи з 2014 р., численні внутрішні переселення в Україні, спричинені анексією Криму та воєнними діями на Донбасі, носять вимушений характер. За інформацією МОМ, станом на липень 2016 р. з невідконтрольних Уряду України територій до інших регіонів країни переміщено 1 029 571 особа, серед яких 170 581 дитина та 495 093 особи з інвалідністю чи похилого віку.

Після запровадження демократичних свобод, зокрема й свободи пересування, транскордонна мобільність населення України стрімко зростала передусім за рахунок перетинів західного кордону. Так, кількість виїздів українців до країн Європейського Союзу (ЄС) продовжує зростати: 10,5 млн у 2014 р., 12,5 млн у 2015 р., а із запровадженням у 2017 р. безвізового режиму з країнами, які входять до ЄС, кількість виїздів українців за кордон стрімко зростає.

Постійно зростає чисельність українців, які проживають на території ЄС. У 2015 р. їх нараховувалось 905,2 тис. осіб, і вони становили понад 6% іноземців з третіх країн на території ЄС. Найбільше українців проживали в Італії (238 тис.), Польщі (336 тис.), Німеччині (112 тис.), Чеській Республіці (113 тис.) та Іспанії (84 тис.).

Відповідно до даних МОМ щодо трудової міграції українців, станом на 2014–2015 рр. за кордоном для здійснення трудової діяльності перебуває близько 700 тис. громадян України.

У результаті анексії Криму та воєнних дій на Донбасі у 2014–2015 рр. виник потік не лише внутрішньої, а й зовнішньої вимушеної міграції. Кількість клопотань про притулок, поданих громадянами України в європейських державах, перевищила в 2015 р. 22 тис., що було на третину більше, ніж у 2014 р., і в понад 20 разів більше, ніж у 2013 р. Найбільше таких клопотань подано в Італії, Німеччині, Іспанії та Польщі. Разом з тим, кількість поданих українцями заяв становила лише 1,7% усіх клопотань про притулок, поданих в країнах ЄС. У 2015 р. статус біженця в країнах ЄС у відповідності до Женевської конвенції 1951 р. набули 415 громадян України, додаткову форму притулку за гуманітарними міркуваннями – 1150 осіб.

Кількість іммігрантів в Україні становить 250 тис. осіб або трохи більше 0,5% населення. В результаті подій 2014–2015 рр. чисельність іммігрантів зменшилася. Найбільша кількість іммігрантів є громадянами пострадянських держав (більше 80%).

Окремою групою іноземців в Україні є біженці та особи, яким надано додатковий захист. Найчастіше за притулком в Україні зверталися вихідці з Афганістану та Сирії. Разом з тим, чисельність біженців в Україні залишається невисокою.

Законодавство України визнає українську мову як державну та мови національних меншин України. Найбільш розповсюдженими мовами України є українська та російська. При цьому українською мовою спілкуються приблизно 77,8% громадян України, російською – 21%. Українська мова переважає на Західній Україні, в Центрі та Північному Сході, російська – в Донбасі, Криму та на Півдні.

В окремих регіонах та місцях компактного проживання національних общин розповсюджені румунська, молдовська, угорська, болгарська, польська, кримськотатарська, єврейські мови, циганська, гагаузька та інші. Широко розповсюджені діалекти та змішані мови, що виникли з української та російської мов із залученням слів із мов інших національних общин. Серед населення, що контактує з іншими країнами, розповсюджено знання іноземних мов, зокрема, англійської.

Рівень загальної освіченості населення України становить 99,8%. Очікувана тривалість початкової освіти – 4 роки, середньої освіти – 7 років, вищої освіти – 4–6 років.

В Україні працездатним віком вважається у чоловіків: 16 – 60 років, у жінок: 16–57,5 років (відомості станом на 2017 р.).

За даними Держстату України, чисельність безробітних становить 1,8 млн осіб, зокрема, у містах – 1,2 млн, та 0,6 млн – у сільській місцевості (відомості на 1 квартал 2017 р.)

Серед міських мешканців рівень безробіття становив 9,5%, серед сільських – 11,5%. Серед чоловіків цей показник становив 11,5%, а серед жінок – 8,5%.

Серед безробітних 30% становили особи віком від 15 до 29 років, кожен четвертий безробітний – у віці від 40 до 49 років, 29% – у віці від 30 до 39 років. У структурі безробітного населення за причинами незайнятості частка осіб, які звільнилися за власним бажанням, становила 33,0%, звільнених з економічних причин – 22,4%, частка осіб, які не змогли знайти роботу після закінчення навчальних закладів – 15,6%, у 9,7% безробітних робота мала сезонний характер.

Рівень зайнятості серед чоловіків був вищим ніж серед жінок, відповідно 60,4% та 50,4%.

1.3. ПОЛІТИЧНА СТРУКТУРА УКРАЇНИ

Україна – унітарна, демократична парламентсько-президентська республіка, має багатопартійну політичну систему. В Україні діють такі основні інститути державної влади: законодавча, виконавча та судова влади. Виконавча влада в країні належить Кабінету Міністрів України, а законодавча – Верховній Раді України. Найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції в Україні є Верховний Суд України. Можливість впливати на роботу усіх трьох гілок влади – виконавчої, законодавчої та судової – має Президент України. Згідно з Конституцією він зобов'язаний припиняти будь-які їх дії, що порушують Основний Закон України. Конституційний склад Верховної Ради України становить 450 народних депутатів, котрі обираються шляхом таємного голосування на 5 років на основі загального, рівного і прямого виборчого права. Повноваження народних депутатів визначаються Конституцією і законами України.

В Україні існує єдиний вид територіального устрою: адміністративно-територіальний устрій (поділ). Систему адміністративно-територіального устрою України складають: Автономна Республіка Крим, області, райони, міста, райони в містах, селища і села. Станом на 1 січня 2014 р. в Україні були такі адміністративно-територіальні одиниці: 1 автономна республіка – Автономна Республіка Крим, 24 області, 490 районів, 460 міст (з них 180 – міста спеціального статусу, республіканського та обласного значення; 2 міста загальнодержавного значення – м. Київ, столиця України, та м. Севастополь), 118 районів у містах, 884 селища міського типу, 10 278 сільських рад, 28 457 сіл. З 15 квітня 2014 р. внаслідок російської окупації Автономна Республіка Крим та м. Севастополь мають статус тимчасово окупованої території України, а частина тери-

торій Донецької та Луганської областей, де знаходяться самопроголошені Донецька та Луганська народні республіки (ДНР та ЛНР відповідно), є непідконтрольними Уряду України територіями.

Система місцевого самоврядування в Україні включає:

- територіальну громаду;
- сільську, селищну, міську раду;
- сільського, селищного, міського голову;
- старосту;
- виконавчі органи сільської, селищної, міської ради;
- районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст;
- органи самоорганізації населення.

Сільські, селищні, міські ради є органами місцевого самоврядування, що представляють відповідні територіальні громади та здійснюють від їх імені та в їх інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування, визначені Конституцією України, законами.

Виконавчими органами сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад є їх виконавчі комітети, відділи, управління та інші створювані радами виконавчі органи. Виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах рад є підконтрольними і підзвітними відповідним радам, а з питань здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади – також підконтрольними відповідним органам виконавчої влади.

Сільський, селищний, міський голова є головною посадовою особою територіальної громади відповідно села, селища, міста, обирається відповідною територіальною громадою на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років у порядку, визначеному законом, і здійснює свої повноваження на постійній основі. Сільський, селищний, міський голова очолює виконавчий комітет відповідної сільської, селищної, міської ради, головує на її засіданнях.

Староста є посадовою особою місцевого самоврядування у селі або селищі, які разом з іншими населеними пунктами добровільно об'єднуються у одну територіальну громаду. Староста за посадою входить до складу виконавчого комітету об'єднаної територіальної громади.

Згідно з переписом населення 2001 р., національний склад населення України характеризується значною перевагою основної нації – українців. Вони становлять 77,8% усіх жителів України. Поряд з українцями на території держави проживає понад 100 національностей. Серед них найбільшу діаспору мають росіяни – 17,3% всього населення країни.

В Україні проживає також значна чисельність націй прилеглих держав: білоруси (400 тис. осіб), молдовани (300 тис.), поляки (250 тис.), болгары (250 тис.), угорці (150 тис.), румуни (100 тис.). Найбільшою нацією України, що не має власної держави, є кримці – 250 тис. осіб, які здебільшого мешкають у Криму. В Україні проживають також греки, татари, вірмени, цигани, німці, гагаузи та ін.

Українці за чисельністю переважають в усіх областях республіки за винятком Автономної Республіки Крим, де майже 2/3 населення становлять росіяни, а частка українців не перевищує 25%). Понад 90% всього населення становлять українці у Західній та Центральній Україні (крім Чернівецької і Закарпатської областей). Другий регіон, де частка українців становить від 75 до 80%, формують суміжні області Східної та Південної України. Частка українців знижується до 60% лише у двох областях Донбасу (тут мешкає третина усіх росіян України) та Одеській області. Регіоном найкомпактнішого розселення росіян, крім Автономної Республіки Крим, є Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Одеська і Харківська області. Тут частка росіян становить від 18% в Дніпропетровській до майже 39% в Луганській областях.

Різним етнічним групам України гарантується право на отримання освіти рідною мовою, на розвиток культурного життя, а також на підтримку та вживання національних мов у повсякденному житті.

Розподіл обов'язків між центральними та місцевими органами влади у галузі охорони здоров'я і навколишнього середовища

Згідно зі ст. 14 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»¹, реалізація державної політики у галузі охорони здоров'я покладається на органи виконавчої влади. Особисту відповідальність за неї несе Президент України, який у своїй щорічній доповіді Верховній Раді України звітується про стан реалізації державної політики в сфері охорони здоров'я.

Президент України виступає гарантом права громадян на охорону здоров'я, забезпечує виконання законодавства про охорону здоров'я через систему органів виконавчої влади, впроваджує в життя державну політику охорони здоров'я та здійснює інші повноваження, передбачені Конституцією України.

Кабінет Міністрів України організовує розробку та здійснення комплексних і цільових загальнодержавних програм, створює економічні, правові та організаційні механізми, що стимулюють ефективну діяльність у галузі охорони здоров'я, забезпечує розвиток мережі закладів охорони здоров'я, укладає міжурядові угоди і координує міжнародне співробітництво з питань охорони здоров'я, а також у межах своєї компетенції здійснює інші повноваження, покладені на органи виконавчої влади в галузі охорони здоров'я.

Міністерства, відомства та інші центральні органи виконавчої влади в межах своєї компетенції розробляють програми і прогнози в галузі охорони здоров'я, визначають єдині науково обґрунтовані державні стандарти, критерії та вимоги, що мають сприяти охороні здоров'я населення, формують і розміщують державні замовлення з метою матеріально-технічного забезпечення галузі, здійснюють державний контроль і нагляд та іншу виконавчо-розпорядчу діяльність у галузі охорони здоров'я.

Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, а також органи місцевого самоврядування реалізують державну політику охорони здоров'я в межах своїх повноважень, передбачених законодавством.

¹ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>

Спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі охорони здоров'я є Міністерство охорони здоров'я України (МОЗ України), що діє на підставі Положення.

МОЗ України має право представляти Кабінет Міністрів України за його дорученням у міжнародних організаціях та під час укладення міжнародних договорів України; отримувати в установленому законодавством порядку від центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також від підприємств, установ і організацій інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на міністерство завдань; залучати фахівців центральних та місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ і організацій (за погодженням з їх керівниками) для розгляду питань, що належать до його компетенції; скликати в установленому порядку наради з питань, які входять до його компетенції.

МОЗ України під час виконання покладених на нього завдань взаємодіє з іншими центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, а також з відповідними органами інших держав. Рішення МОЗ України, прийняті в межах його повноважень, є обов'язковими для виконання центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями всіх форм власності та громадянами.

МОЗ України очолює міністр, якого призначає на посаду і звільняє з посади Президент України у встановленому законодавством порядку.

Для вирішення питань, що належать до компетенції МОЗ України, обговорення найважливіших напрямів його діяльності та питань розвитку галузі в Міністерстві утворюється колегія у складі Міністра (голова колегії), його заступників за посадою, а також керівних працівників структурних підрозділів МОЗ України.

До складу колегії можуть входити керівники інших центральних органів виконавчої влади, а також установ охорони здоров'я, закладів та установ, інших підприємств, установ і організацій, що належать до сфери управління МОЗ України.

У складі МОЗ України Кабінетом Міністрів України можуть бути утворені урядові органи державного управління (департаменти, служби, інспекції).

Для розгляду наукових рекомендацій та пропозицій щодо головних напрямів розвитку медичної науки, обговорення найважливіших програм з питань охорони здоров'я в Міністерстві можуть створюватися вчена медична рада, проблемні наукові комісії, інші консультативні та дорадчі органи.

МОЗ України здійснює свої повноваження безпосередньо, а також через управління охорони здоров'я місцевих державних адміністрацій.

Функції спеціально уповноважених органів виконавчої влади у адміністративно-територіальних одиницях України покладаються на відділ охорони здоров'я Ради міністрів Автономної Республіки Крим та органи місцевої адміністрації.

Управління охорони здоров'я обласної, Севастопольської міської держадміністрації і Головне управління охорони здоров'я Київської міської

держадміністрації (далі – управління) є структурним підрозділом обласної, Київської та Севастопольської міської держадміністрації, який утворюється головою відповідної держадміністрації, підзвітним і підконтрольним голові відповідної держадміністрації та МОЗ України.

Управління в своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України і Кабінету Міністрів України, наказами МОЗ України, розпорядженнями голови відповідної держадміністрації, актами відповідного органу місцевого самоврядування, прийнятими в межах його компетенції, а також положенням про управління.

Для погодженого вирішення питань, що належать до компетенції управління, в ньому може створюватися колегія у складі начальника управління (голова колегії), його заступників за посадою, а також інших працівників управління.

Безпосередню охорону здоров'я населення забезпечують санітарно-профілактичні, лікувально-профілактичні, фізкультурно-оздоровчі, санаторно-курортні, аптечні, науково-медичні та інші заклади охорони здоров'я, а також центральні та регіональні центри громадського здоров'я.

Для оперативного контролю і координації діяльності органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій та громадян щодо запобігання і ліквідації особливо небезпечних, небезпечних інфекційних хвороб, масових неінфекційних захворювань (отруєнь) та радіаційних уражень людей при Кабінеті Міністрів України може створюватися Державна надзвичайна протиепідемічна комісія.

Державну надзвичайну протиепідемічну комісію при Кабінеті Міністрів України очолює віце-прем'єр-міністр України відповідно до повноважень. Склад Державної надзвичайної протиепідемічної комісії при Кабінеті Міністрів України затверджується в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Державні надзвичайні протиепідемічні комісії можуть створюватися також в Автономній Республіці Крим, областях, містах і районах.

У разі виникнення або загрози виникнення або поширення особливо небезпечних і небезпечних інфекційних хвороб, масових неінфекційних захворювань (отруєнь), радіаційних уражень населення органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування за поданням відповідних головних державних санітарних лікарів у межах своїх повноважень можуть запроваджувати у встановленому законом порядку на відповідних територіях чи об'єктах особливі умови та режими роботи, пересування і перевезення, спрямовані на запобігання утворення і ліквідацію цих захворювань та уражень.

Органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації зобов'язані забезпечувати своєчасне проведення масових профілактичних щеплень, дезінфекційних, дезінсекційних, дератизаційних, інших необхідних санітарних і протиепідемічних заходів.

Згідно ст. 16 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», державне управління природокористуванням і охороною навколишнього природного середовища здійснюють Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві ради та виконавчі органи сільських,

селищних, міських рад, державні органи по охороні навколишнього природного середовища і використання природних ресурсів та інші державні органи відповідно до законодавства України.

Державними органами управління в галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів є центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну політику в сфері охорони навколишнього природного середовища, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації, а на території Автономної Республіки Крим – орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього середовища та інші державні органи, до компетенції яких законами України віднесено здійснення зазначених функцій.

Розрізняють органи загальної, спеціальної, міжвідомчої та галузевої (відомчої) компетенції; органи загального (комплексного) державного управління, функціональні органи, координаційні спеціально уповноважені органи управління. Існує також поділ на органи загальної та спеціальної компетенції. Органи загальної компетенції здійснюють управління природокористуванням і охороною навколишнього середовища разом з іншими функціями і видами діяльності. Для органів спеціальної компетенції управління в сфері екології є основним напрямом їх діяльності.

До державних органів загальної компетенції належать Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, державні адміністрації регіонів.

Компетенція Кабінету Міністрів України відповідно до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»:

- здійснює реалізацію визначеної Верховною Радою України екологічної політики;
- забезпечує розробку державних цільових, міждержавних екологічних програм;
- координує діяльність центральних органів виконавчої влади, інших установ та організацій України у питаннях охорони навколишнього середовища;
- встановлює порядок утворення і використання Державного фонду охорони навколишнього природного середовища у складі Державного бюджету України та затверджує перелік природоохоронних заходів;
- встановлює порядок розробки та затвердження екологічних нормативів, лімітів використання природних ресурсів, скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище, а також порядок надання дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами;
- приймає рішення про організацію територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення;
- організовує екологічне виховання та екологічну освіту громадян; керує зовнішніми зв'язками в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Кабінет Міністрів України може здійснювати й інші повноваження відповідно до цього та інших законів України.

Органи місцевого самоврядування здійснюють управління природокористуванням і охороною навколишнього природного середовища у відповідному регіоні, керуючись законами України: «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про охорону навколишнього природного середовища».

Виконавчі органи сільських, селищних, міських рад у галузі охорони навколишнього природного середовища в межах своєї компетенції: здійснюють реалізацію рішень відповідних рад; координують діяльність підприємств, установ і організацій, розташованих на території відповідно села, селища, міста, незалежно від форм власності та підпорядкування; організують розроблення місцевих екологічних програм; затверджують за поданням обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, а на території Автономної Республіки Крим – органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища для підприємств, установ та організацій ліміти використання природних ресурсів, за винятком ресурсів загальнодержавного значення, ліміти скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище, за винятком скидів, що призводять до забруднення природних ресурсів загальнодержавного значення або навколишнього природного середовища за межами відповідно села, селища, міста тощо.

Державні адміністрації регіонів здійснюють свою діяльність відповідно до Закону України «Про місцеві державні адміністрації».

До державних органів управління спеціальної компетенції відносяться Міністерство екології та природних ресурсів України (Мінприроди України); Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру (Держгеокадастр України); Державне агентство водних ресурсів України (Держводагентство України); Державне агентство лісових ресурсів України (Держлісагентство України); Державне агентство рибного господарства України (Держрибагентство України); Державна екологічна інспекція України (Держекоінспекція України); Державна служба геології та надр України (Держгеонадра України)².

Мінприроди України відповідно до Указу Президента України від 13 квітня 2011 року № 452 та постанови Кабінету Міністрів України від 21 січня 2015 року № 32 є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

Мінприроди України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у сфері охорони навколишнього середовища, екологічної та в межах своєї компетенції біологічної, генетичної та радіаційної безпеки, поводження з відходами, пестицидами та агрохімікатами, раціонального використання, відтворення та охорони природних ресурсів (надр, поверхневих і підземних вод, внутрішніх морських вод і територіального моря, атмосферного повітря, лісів, тваринного (в т. ч. водних живих ресурсів, мисливських і не мисливських видів тварин) і

² http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/officialcategory?cat_id=245427160

рослинного світу та природних ресурсів територіальних вод, континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони України, відтворення і охорони земель, збереження, відтворення та сталого використання біологічного і ландшафтного різноманіття, формування, збереження та використання екологічної мережі, організації, охорони та використання природно-заповідного фонду, збереження озонового шару, регулювання негативного антропогенного впливу на зміну клімату та адаптації до його змін і виконання в межах компетенції вимог Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та Кіотського протоколу до неї, розвитку водного господарства та меліорації земель, геологічного вивчення та раціонального використання надр, а також у сфері здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог законодавства про охорону навколишнього середовища, раціональне використання, відтворення та охорону природних ресурсів.

Державне управління в сфері природокористування і охорони навколишнього середовища здійснюється також іншими центральними органами виконавчої влади, завданням яких є забезпечення реалізації державної політики в окремих галузях економіки або сферах управління. До таких органів слід віднести Міністерство аграрної політики та продовольства України (Мінагрополітики України); Державну службу України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України); МОЗ України; Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (Мінрегіон України); Міністерство енергетики та вугільної промисловості України (Міненерговугілля України); Міністерство фінансів України (Мінфін України); Міністерство інфраструктури України (Мінінфраструктури України).

Схема взаємодії між органами управління в галузі охорони здоров'я і контролю навколишнього природного середовища наведено на рис. 1.

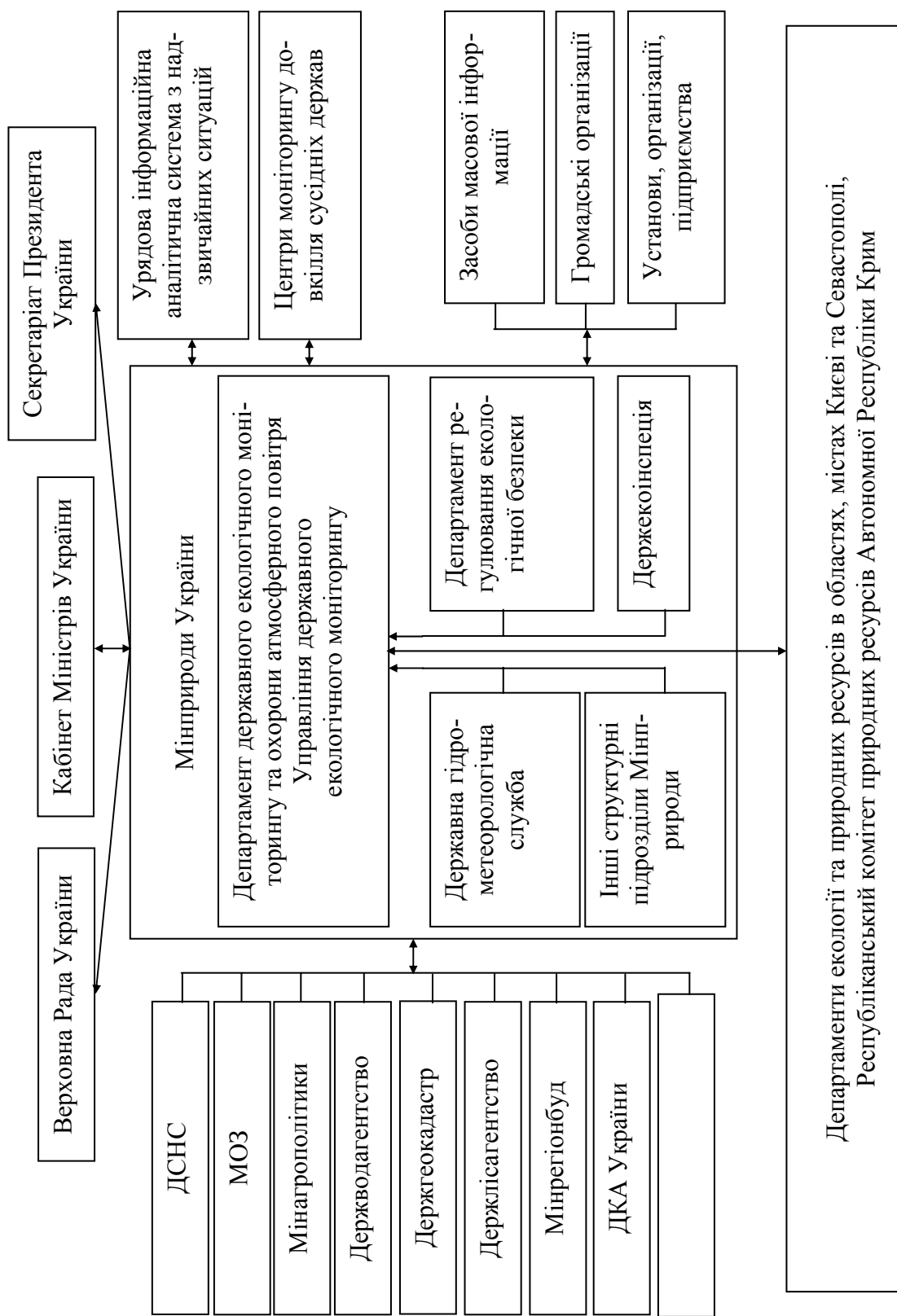

Рисунок 1. Схема взаємодії між органами управління в галузі охорони здоров'я і контролю навколишнього середовища

1.4. ПРОМИСЛОВИЙ, СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ ТА ІНШІ КЛЮЧОВІ СЕКТОРИ ЕКОНОМІКИ

Промисловий сектор відіграє ключову роль в економіці України. Його внесок до валового внутрішнього продукту (ВВП) становить близько 20%. Частки окремих галузей промисловості у загальному промисловому виробництві: видобувна промисловість – 27%, харчова промисловість – 17%, електроенергетика – 14%, машинобудування – 14%, металургія – 7%, хімічна промисловість – 5%, деревопереробна та целюлозо-паперова промисловість – 5%, легка промисловість – 3%, виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції – 3%, нафтопереробка та виробництво коксу – 2%.

Сільське господарство України є однією з найважливіших галузей економіки в силу ряду кліматичних (наявність регіонів з відносно довгим вегетативним періодом і високою якістю ґрунтів) і демографічних (висока щільність населення, в т. ч. сільського) причин. До 2014 р. (до початку воєнних дій) у підпорядкуванні Уряду України перебувало 32 млн га чорнозему, що становить 1/3 усіх орних земель Європи. Завдяки цьому Україна посідала третє місце в світі з експорту кукурудзи, п'яте – за експортом пшениці. Головною галуззю спеціалізації сільського господарства країни є рослинництво, особливо технічне і кормове. Агропромисловий комплекс забезпечує 14% ВВП і є провідною експортною галуззю країни. На 2016 р. Україна входить в трійку найбільших у світі виробників і експортерів соняшникової олії.

Таблиця 1.А: Огляд національних економічних секторів

Область	Кількість зайнятих, осіб	Галузь промисловості	Внесок у ВВП, %	Вартість, грн
Вінницька	939 372	Харчова, машинобудування	1,4	746160
Волинська	560 210	Деревопереробна, харчова та легка	1,35	1259145
Дніпропетровська	1 736 598	Видобуток кам'яного вугілля і мінеральної сировини, електроенергетика	16,3	15203010
Донецька	2 272 776	Вугільна, металургійна	4	3730800
Житомирська	506 600	Машинобудування, добувна, хімічна, целюлозо-паперова, харчова	1,1	1025970
Закарпатська	665 804	Текстильна, деревообробна	3,2	2984640
Запорізька	935 940	Металургія, машинобудування, електроенергетика, хімічна	6,9	6435630
Івано-Франківська	732 353	Електроенергетика, хімічна та нафтохімічна	0,9	839430
Київська	913 123	Машинобудування, електроенергетика, електроніка	6,9	6435630
Кіровоградська	525 552	Машинобудування, сільське господарство, вугільна	1,5	1399050

Продовження табл. 1

Область	Кількість зайнятих, осіб	Галузь промисловості	Внесок у ВВП, %	Вартість, грн
Луганська	1 150 666	Машинобудування, видобуток вугілля, металургійна та хімічна	3,5	3264450
Львівська	134 189	Машинобудування, видобуток кам'яного вугілля, харчова, легка та хімічна	4,5	4197150
Миколаївська	620 236	Металургія, машинобудування, електроенергетика, легка	3,4	3171180
Одеська	1 266 276	Машинобудування, нафтопереробка	4,2	3917340
Полтавська	775 078	Машинобудування, чорна металургія, електроенергетика, харчова, легка та паливна	3,9	3637530
Рівненська	613334	Машинобудування, добувна, металообробна	0,9	839430
Сумська	1 137 069	Машинобудування, добувна, хімічна, харчова	1,4	1305780
Тернопільська	567 986	Добувна, хімічна, поліграфічна, деревообробна	0,7	652890
Харківська	1 430 919	Машинобудування, виробництво будівельних матеріалів, легка та харчова	1,75	1632225
Херсонська	568 861	Машинобудування, суднобудування, ливарне виробництво чорних і кольорових металів, хімічна та целюлозно-паперова	0,7	652890
Хмельницька	692 457	Машинобудування, металообробка, електроенергетика, добувна, виробництво мінеральних добрив та мінеральних вод	0,9	839430
Черкаська	667 727	Електроенергетика, машинобудування, металообробна, хімічна, нафтохімічна, деревообробна та харчова	1,2	1119240
Чернігівська	554 424	Машинобудування, металообробка, легка, деревообробна та харчова	1,3	1212510
Чернівецька	480 869	Легка, деревообробна та харчова	0,2	186540
Автономна Республіка Крим	1 210 732	Будівельних матеріалів	3,0	279810
ЗАГАЛОМ:	21 152 551		75,1	66 967 860

Таблиця 1.В: Структура національних економічних секторів

Сектор	Мікропідприємства*		Малі підприємства**		Середні підприємства***		Великі підприємства****	
	одиниць	У % до загальної кількості підприємств відповідного виду діяльності	одиниць	У % до загальної кількості підприємств відповідного виду діяльності	одиниць	У % до загальної кількості підприємств відповідного виду діяльності	одиниць	У % до загальної кількості підприємств відповідного виду діяльності
Промисловий сектор, у т. ч. добувна промисловість	25612	65,5	34260	87,7	4616	11,8	206	0,5
Сільське, лісове та рибне господарство	37489	83,2	42519	94,4	2506	5,6	20	0,0
ЗАГАЛОМ:	63101	-	76779	-	7122	-	226	-

Примітки:

*) від 1 до 15 працюючих,

**) від 16 до 100 працюючих,

***) від 101 до 250 працюючих,

****) кількість працюючих більше 251.

Таблиця 1.С: Структура сільськогосподарської продукції по регіонах

Основні регіони (області)	Основні види сільськогосподарських культур	Питома частка в загальному об'ємі с.-г. виробництва, %	Загальна кількість працюючих робітників, осіб	Загальна площа с.-г. земель, тис. га
Тернопільська	М'ясомолочне тваринництво, рослинництво	50% 50%	384100	1078,4
Рівненська	Рослинництво, молочне, тваринництво	65%	288670	969,1
Сумська	Зернові культури, цукровий буряк, м'ясомолочне виробництво	45% 55%	324460	1744,8
Полтавська	Виробництво зерна, цукрового буряку, овочів, м'яса, молока, яєць	60% 40%	468920	2238,3
Одеська	Виробництво соняшника, винограду, птахівництва, свинарство	65% 35%	796230	2662,4
Івано-Франківська	М'ясомолочне виробництво, зернових культур, цукрового буряку, льону-довгунця	68% 32%	198900	647,8
Запорізька	Соняшник та його переробка	85%	789800	2304,8
Закарпатська	Кормові, виноград, картопля, льон, жито, овес, кукурудза, соняшник, тютюн, цукровий буряк, фрукти, у тваринницьких господарствах – вівці, свині, корови, кури, бджоли	77% 23%	246900	472,2
Житомирська	Озима пшениця, яровий ячмінь, овес, картоплярство	95%	307800	1633,5
Миколаївська	Озима пшениця, яровий ячмінь, кукурудза, соняшник, цукровий буряк, баштанні культури, садівництво, виноградарство, м'ясомолочне тваринництво	71% 29%	892400	2059,9
Львівська	Виробництво зерна, цукрового буряку, льону-довгунця, картоплі, овочів, плодово-ягідних культур	86%	707980	1298,6
Кіровоградська	Виробництво зерна, цукрового буряку, соняшника, садівництво, птахівництво, вівчарство	76% 24%	216670	2090,6
Київська	Зерноводство, буряківництво, м'ясомолочне тваринництво	48% 52%	4989700	1810,1
Дніпропетровська	Виробництво зерна, цукрового буряку, овочів, м'яса, молока та яєць	58% 42%	2364520	2582,3
Волинська	Виробництво зерна, овочів, цукрового буряку, картоплі, м'ясомолочне тваринництво	58% 42%	193450	1086,9
Вінницька	Виробництво зернових культур та цукрового буряку, виробництво овочів	97%	404680	2057,6
ЗАГАЛОМ:			13 575 180	26 737,3

Таблиця 1.Д: Структура промислового виробництва за економічними районами

Економічний район (області)	Основні види продукції	Питома частка району в загальному об'ємі промислового виробництва, %	Загальна кількість підприємств	Загальна кількість працюючих робітників, тис. осіб
Столичний (Київська, Чернігівська, Житомирська області та м. Київ)	Будівельні матеріали, буре вугілля, бурштин, торф. Будівельно-шляхові, сільськогосподарські і транспортні машини. Технологічне обладнання, верстати та інструменти. Пластмаса, лаки і фарби, шини, гумотехнічні вироби, азотні добрива, засоби захисту рослин, папір, тканини	25,0	345 591	1974,1
Центральний (Кіровоградська, Черкаська області)	Продукція сільськогосподарського машинобудування, електротехнічного, енергетичного приладобудування; легкої, харчової промисловості; виробу графіту, бурого вугілля, уранових руд, будівельної індустрії, хімічної промисловості (мінеральні добрива, хімічні волокна, лакофарбові матеріали, хімічні реактиви, розчинники, плівки полімерні)	3,6	47 532	1193,3
Донецький (Донецька, Луганська області)	Чавун, сталь, прокат; мінеральні добрива, сода, продукція хімії органічного синтезу, сільськогосподарські і транспортні машини, кам'яне і буре вугілля, нафта, природний газ, боксити	16,8	127 941	3423,4
Карпатський (Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська, Чернівецька області)	Будівельні матеріали, нафта, природний газ, кам'яне і буре вугілля, калійні солі, торф	8,4	121 927	2013,2
Подільський (Вінницька, Тернопільська, Хмельницька області)	Технологічне устаткування, сільськогосподарські машини, продукція хімічної промисловості (фосфатні добрива, сірчана кислота, мийні засоби), легкої промисловості (штучна шкіра), будівельні матеріали, вироби лісохімії (каніфоль, скипидар)	5,2	76 719	2199,8

Економічний район (області)	Основні види продукції	Питома частка району в загальному об'ємі промислового виробництва, %	Загальна кількість підприємств	Загальна кількість працюючих робітників, тис. осіб
Придніпровський (Дніпропетровська, Запорізька області)	Продукція чорної та кольорової металургії (сталь, чавун, кокс, алюміній, титан, германій), графітові електроди, абразивні матеріали, авіадвигуни, автомобілі, продукція електроенергетики та добувної промисловості (залізні та марганцеві руди, рутило-ільменітові руди), виробництво труб	14,6	139 804	2672,5
Причорноморський (Одеська, Миколаївська, Херсонська області, Автономна Республіка Крим)	Продукція машинобудування та кольорової металургії, багатогалузевої харчової промисловості, будівельні матеріали, сільськогосподарська продукція (зернові, продукція садів, виноградарства, тютюн та ефіроолійні культури)	11,9	138 160	3666,1
Північно-східний (Полтавська, Сумська, Харківська області)	Торф, кам'яні солі, буре вугілля, залізна руда, устаткування для енергетики, вугільної та залізної промисловості, чорної металургії; транспортні засоби, сільськогосподарські машини, прилади	11,7	122 520	3343,1
Північно-західний (Волинська, Рівненська області)	Вугілля, торф, сільськогосподарські і транспортні машини, будівельні матеріали, верстати і прилади, азотні добрива, вироби з пластмаси, фарби, побутова хімія	2,8	39 698	1173,5

1.5. ВИКИДИ ПІДПРИЄМСТВ ОСНОВНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СЕКТОРІВ

Таблиця 1.Е: Викиди за типами та середовищами надходження для основних економічних секторів

Код ISIC*	Економічний сектор і опис діяльності	Клас небезпеки основних забруднюючих речовин**	Середовище, в яке надходять викиди: повітря, вода, ґрунт	Агрегатний стан забруднюючих речовин (відходів): тверді частки, рідини або гази	Основні шляхи впливу на людину***	Основні проблеми зі здоров'ям***	Основні екологічні проблеми
Сектор сільськогосподарства і рибальства							
A 01	Рослинництво і тваринництво, полювання і послуги, пов'язані з цією діяльністю	3, 4	Повітря, ґрунт, вода	Тверді частки, рідини, аерозолі	Інгаляційний, пероральний, безпосередньо через шкіру і слизові оболонки	Алергічні захворювання, ураження паренхіматозних органів	Забруднення ґрунтів, води водойм, ґрунтових вод, траєкція із ґрунту у рослини
A 02	Лісове господарство і лісозаготівлі	3, 4	Повітря, ґрунт, вода	Тверді частки, рідини	Інгаляційний, безпосередньо через шкіру і слизові оболонки	Алергічні захворювання, ураження паренхіматозних органів	Забруднення повітря
A 03	Рибальство і аквакультура	4	Вода	Тверді частки, рідини	Безпосередньо через шкіру і слизові оболонки	Алергічні захворювання, ураження паренхіматозних органів	Забруднення повітря
Сектор добувної промисловості							
B 04-09	Вугілля/нафта/природний газ/корисні копалини/метали	1, 2, 3, 4	Повітря, ґрунт, вода	Тверді частки, рідини, гази	Інгаляційний	Ураження паренхіматозних органів, центральної нервової системи, порушення роботи імунної системи	Забруднення повітря, води, ґрунтів

Код ISIC*	Економічний сектор і опис діяльності	Клас небезпеки основних забруднюючих речовин**	Середовище, в яке надходять викиди: повітря, вода, ґрунт	Агрегатний стан забруднюючих речовин (відходів): тверді частки, рідини або гази	Основні шляхи впливу на людину***	Основні проблеми зі здоров'ям***	Основні екологічні проблеми
Сектор виробництва/промисловості							
С 10	Харчова промисловість	3, 4	Повітря, ґрунт, вода	Тверді частки, рідини, гази	Пероральний	Алергічні захворювання, ураження паренхіматоозних органів	Забруднення повітря, води, ґрунтів
С 11	Виробництво напоїв	3, 4	Повітря, ґрунт, вода	Тверді частки, рідини, гази	Інгаляційний, пероральний, безпосередньо через шкіру і слизові оболонки	Алергічні захворювання, ураження паренхіматоозних органів	Забруднення повітря, води, ґрунтів
С 12	Виробництво тютюнових виробів	3, 4	Повітря, ґрунт	Тверді частки, рідини, гази	Інгаляційний, пероральний, безпосередньо через шкіру і слизові оболонки	Алергічні захворювання, ураження паренхіматоозних органів	Забруднення повітря, ґрунтів
С 13-15	Легка промисловість, у т. ч. текстильна, швейна, шкіряна	2, 3, 4	Повітря, ґрунт, вода	Тверді частки, рідини, гази	Інгаляційний, безпосередньо через шкіру	Ураження легенив та паренхіматоозних органів	Забруднення повітря, води, ґрунтів
С 16	Виробництво деревини і виробів з деревини і корка	2, 3, 4	Повітря, ґрунт, вода	Тверді частки, рідини, гази	Інгаляційний, безпосередньо через шкіру	Ураження легенив та паренхіматоозних органів	Забруднення повітря, води, ґрунтів

Код ІСІС*	Економічний сектор і опис діяльності	Клас небезпеки основних забруднюючих речовин**	Середовище, в яке надходять викиди: повітря, вода, ґрунт	Агрегатний стан забруднюючих речовин (відходів): тверді частки, рідини або гази	Основні шляхи впливу на людину***	Основні проблеми зі здоров'ям****	Основні екологічні проблеми
С 17	Целюлозно-паперова промисловість	1, 2, 3, 4	Повітря, ґрунт, вода	Тверді частки, рідини, гази	Інгаляційний, безпосередньо через шкіру	Ураження легень та паренхіматозних органів	Забруднення повітря, води, ґрунтів
С 18	Виробництво друкованих та записаних носіїв	2, 3, 4	Повітря, ґрунт	Тверді частки, гази	Інгаляційний, безпосередньо через шкіру	Ураження легень, центральної нервової системи та паренхіматозних органів	Забруднення повітря, ґрунтів
С 19-22	Кокс, рафіновані нафтопродукти, хімікати, фармацевтичні вироби, пластмасові вироби	1, 2, 3, 4	Повітря, ґрунт, вода	Тверді частки, рідини, гази	Інгаляційний, пероральний, безпосередньо через шкіру і слизові оболонки	Ураження легень, центральної нервової системи та паренхіматозних органів, порушення роботи імунної системи	Забруднення повітря, води, ґрунтів
С 23	Неметалеві мінеральні продукти	3, 4	Повітря, ґрунт, вода	Тверді частки	Інгаляційний	Ураження легень, порушення роботи імунної системи	Забруднення повітря, води, ґрунтів
С 24-25	Металургія, виробництво готових металевих виробів	1, 2, 3, 4	Повітря, ґрунт, вода	Тверді частки, рідини, гази	Інгаляційний, безпосередньо через шкіру	Ураження легень, центральної нервової системи та паренхіматозних органів, порушення роботи імунної системи	Забруднення повітря, води, ґрунтів

Код ISIC*	Економічний сектор і опис діяльності	Клас небезпеки основних забруднюючих речовин**	Середовище, в яке надходять викиди: повітря, вода, ґрунт	Агрегатний стан забруднюючих речовин (відходів): тверді частки, рідини або гази	Основні шляхи впливу на людину***	Основні проблеми зі здоров'ям****	Основні екологічні проблеми
С 26	Комп'ютери, електроніка, оптична продукція	3, 4	Повітря, ґрунт	Тверді частки, гази	Інгаляційний	Порушення роботи центральної нервової та імунної систем	Забруднення повітря, ґрунтів
С 27	Електричне обладнання	3, 4	Повітря, ґрунт	Тверді частки, гази	Інгаляційний	Порушення роботи центральної нервової та імунної систем	Забруднення повітря, ґрунтів
С 28-30	Машини і обладнання, автомобілі, інше транспортне обладнання	1, 2, 3, 4	Повітря, ґрунт	Тверді частки, гази	Інгаляційний	Ураження легень, порушення роботи центральної нервової та імунної систем	Забруднення повітря, ґрунтів
Сектор послуг							
D	Електро-, газо- та паропостачання, кондиціонування повітря	1, 2, 3, 4	Повітря	Гази	Інгаляційний	Ураження легень, порушення роботи центральної нервової системи	Забруднення повітря
E	Водопостачання, каналізація, управління відходами	1, 2, 3, 4	Повітря, ґрунт, вода	Тверді частки, рідини, гази	Інгаляційний, пероральний, безпосередньо через шкіру і слизові оболонки	Ураження легень, центральної нервової системи та паренхіматозних органів, порушення роботи імунної системи	Забруднення повітря, води, ґрунтів

Код ІSIC*	Економічний сектор і опис діяльності	Клас небезпеки основних забруднюючих речовин**	Середовище, в яке надходять викиди: повітря, вода, ґрунт	Агрегатний стан забруднюючих речовин (відходів): тверді частки, рідини або гази	Основні шляхи впливу на людину***	Основні проблеми зі здоров'ям****	Основні екологічні проблеми
F	Будівництво	3, 4	Повітря, ґрунт, вода	Тверді частки, рідини, гази	Інгаляційний, безпосередньо через шкіру і слизові оболонки	Ураження легень, центральної нервової системи та паренхіматозних органів, порушення роботи імунної системи	Забруднення повітря, води, ґрунтів
G	Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автомобілів і мотоциклів	1, 2, 3, 4	Повітря, ґрунт, вода	Тверді частки, рідини, гази	Інгаляційний, безпосередньо через шкіру і слизові оболонки	Ураження легень, центральної та периферичної нервової системи	Забруднення повітря, води, ґрунтів
H	Транспортування та зберігання	1, 2, 3, 4	Повітря, ґрунт, вода	Тверді частки, гази	Інгаляційний, безпосередньо через шкіру і слизові оболонки	Ураження легень, центральної та периферичної нервової системи	Забруднення повітря, води, ґрунтів
I	Послуги з розміщення і харчування	1, 2, 3, 4	Повітря, ґрунт, вода	Тверді частки, рідини, гази	Інгаляційний, пероральний, безпосередньо через шкіру і слизові оболонки	Ураження легень і паренхіматозних органів, центральної нервової системи, порушення роботи імунної системи	Забруднення повітря, води, ґрунтів

Код ISIC*	Економічний сектор і опис діяльності	Клас небезпеки основних забруднюючих речовин**	Середовище, в яке надходять викиди: повітря, вода, ґрунт	Агрегатний стан забруднюючих речовин (відходів): тверді частки, рідини або гази	Основні шляхи впливу на людину***	Основні проблеми зі здоров'ям****	Основні екологічні проблеми
S	Інші послуги (хімістка), виробництво біоцидів	1, 2, 3, 4	Повітря, ґрунт, вода	Тверді частки, рідини, гази	Інгаляційний, безпосередньо через шкіру і слизові оболонки	Ураження легень і паренхіматозних органів, центральної нервової системи, порушення роботи імунної системи	Забруднення повітря, води, ґрунтів

Примітки:

*) ISIC (International Standard Industrial Classification of All Economic Activities). URL : <http://unstats.un.org/unsd/cr/registry/iscic-4.asp>.

**) Згідно з ГОСТ 12.1.007-76 «Система стандартів безпеки праці (ССБТ). Вредные вещества. Классификация и общие требования безопасности» (скасовується з 1 січня 2018 р. згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 09.12.2014 № 695, схваленою Постановою Верховної Ради України від 11.12.2014 р. № 26-VIII щодо припинення дії на території України стандартів колишнього СРСР).

***) Згідно з довідником «Вредные вещества в промышленности. Справочник для химиков, инженеров, врачей». Изд. 7-е, пер. и доп. В 3-х томах. Т. 1. Органические вещества / под ред. Лазарева Н. В. и Левинной Э. Н. Ленинград : Химия, 1976. 592 с.

Таким чином, в Україні викиди і, відповідно, вплив на навколишнє середовище за основними економічними секторами значно відрізняються і якісно, і кількісно. Так, сектор сільського, лісового господарства і рибальства використовує в основному засоби захисту рослин та тварин, мінеральні добрива та ін., що створює небезпеку значного забруднення довкілля малотоксичними речовинами тільки 3 та 4 класу небезпеки, оскільки у цих секторах економіки вкрай мало використовують субстанції 2 класу небезпеки.

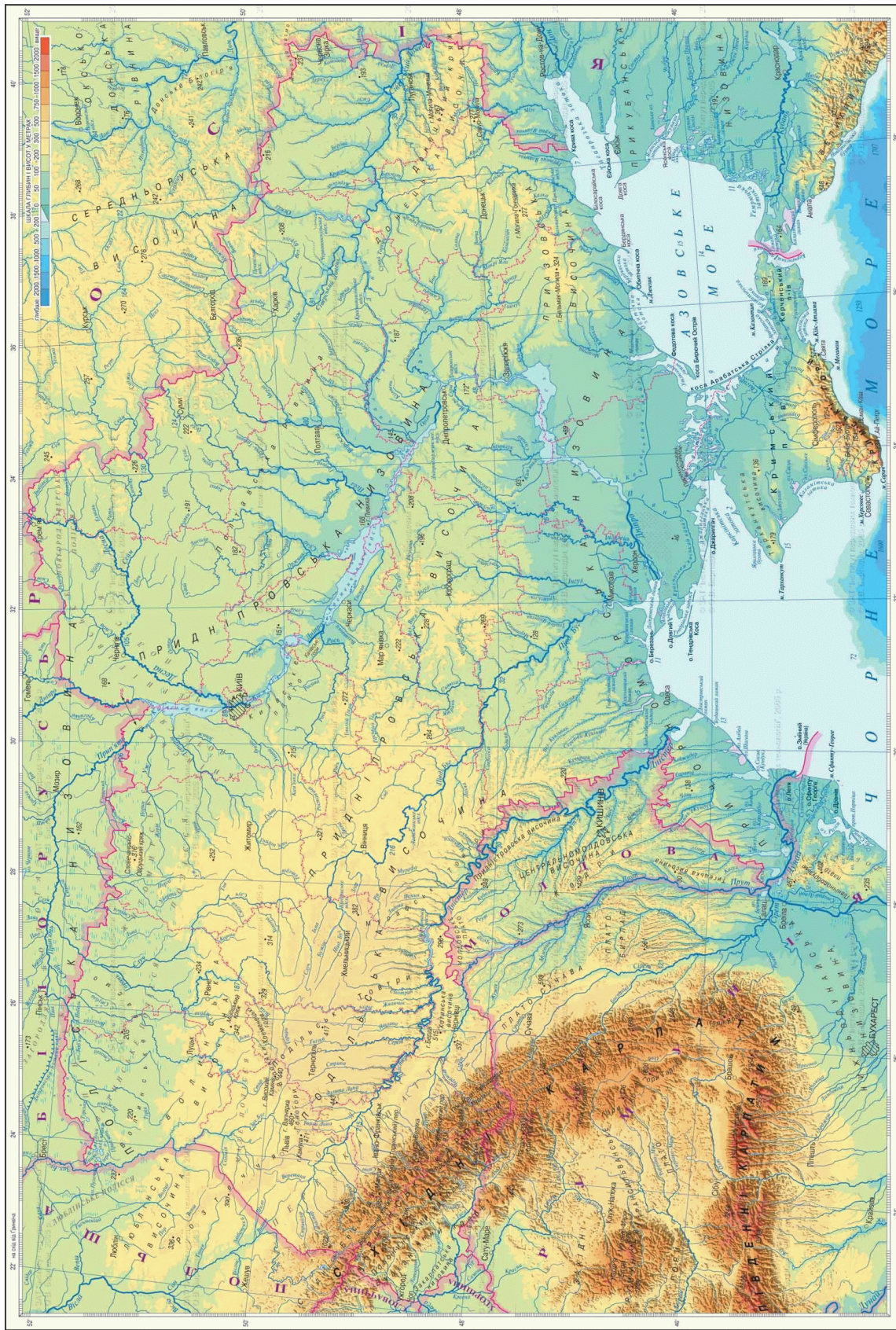
Сектор добувної промисловості призводить до значного руйнування геосфери і забруднення довкілля на значних площах речовинами 1, 2, 3, 4 класу небезпеки.

Сектор виробництва/промисловості є неоднорідним за своїм впливом на навколишнє середовище. Якщо харчова, легка, целюлозно-паперова промисловість; виробництво напоїв, тютюнових виробів, деревини, друкованих та записаних носіїв; комп'ютерів, оптичної продукції, електроніки, електричного і транспортного обладнання здебільшого негативно впливають на незначні території, то такі сектори, як хімічна, коксохімічна, металургійна, фармацевтична промисловість; виробництво пластмасових виробів, неметалічних мінеральних продуктів, рафінованих нафтопродуктів впливають на цілі регіони, піддаючи їх дії шкідливих речовин 1–4 класу небезпеки.

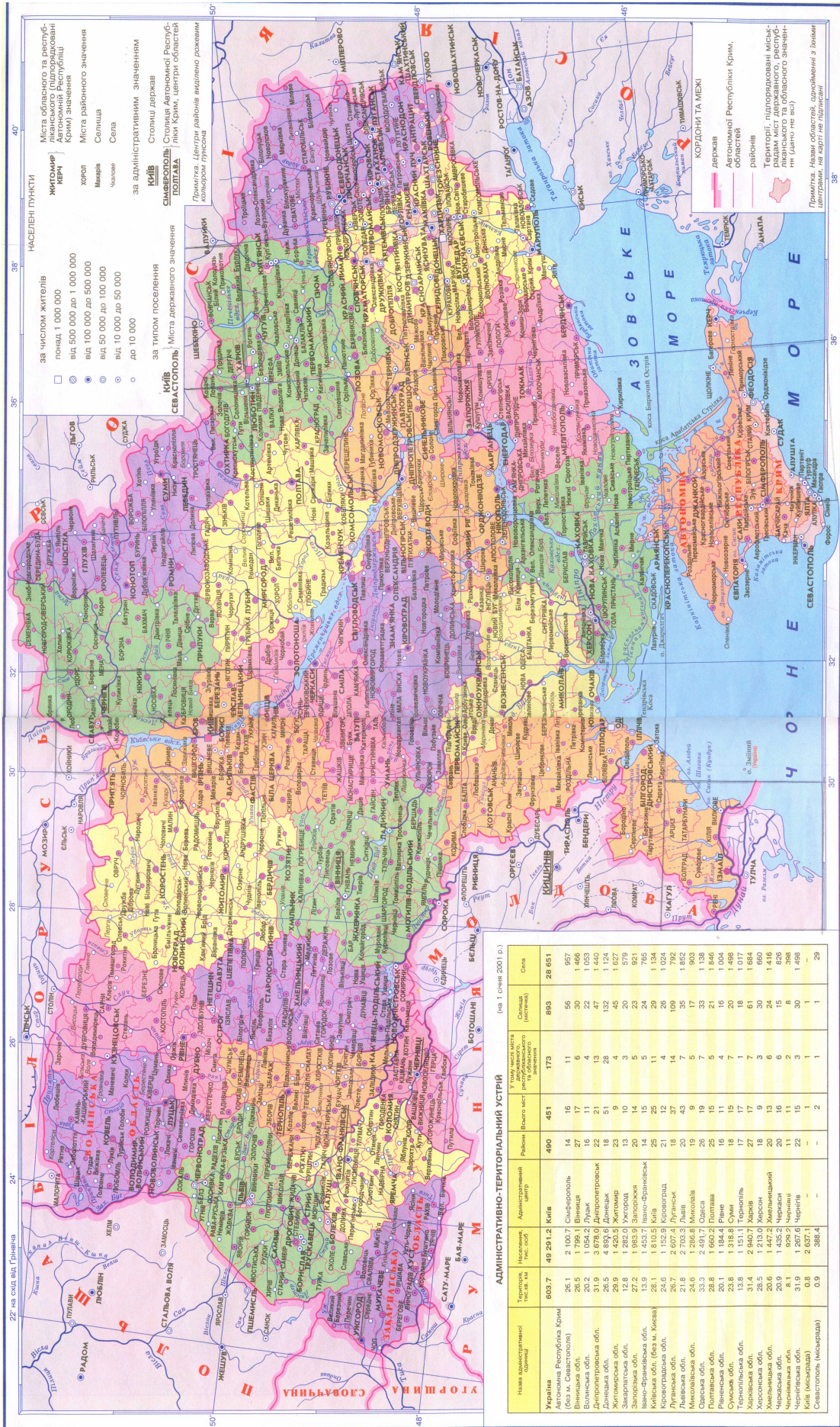
Сектор послуг є найменш впливовим в якості забруднювача довкілля у зв'язку з тим, що його викиди є невеликими кількісно і розповсюджуються на невеликі території.

Виробництво біоцидів в Україні займає малу частку серед виробництв, які забруднюють довкілля. Хоча ці виробництва використовують токсичні речовини, але ареал забруднення є незначним у зв'язку з невеликою потужністю підприємств.

Додаток 1 до Глави 1
Географічна карта України (http://webmandry.com/wp-content/uploads/2013/07/2013_06_1-122_1.gif)

Карта адміністративно-територіального поділу України (http://geoknigi.com/view_mar.php?id=33)

Глава 2. ВИРОБНИЦТВО, ІМПОРТ, ЕКСПОРТ, ТРАНСПОРТУВАННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ТА УТИЛІЗАЦІЯ БІОЦИДІВ

2.1. ПЕРЕДІСТОРІЯ ПИТАННЯ БІОЦИДІВ В УКРАЇНІ

Сьогодні в Україні не існує законодавчо-нормативної бази щодо окремого визначення, класифікації та поводження з біоцидами. Тому реєстрація і поводження із біоцидними продуктами, які можна класифікувати у відповідності з Регламентом (ЄС) № 528/2012 від 22 травня 2012 р. про доступність на ринку і використання біоцидних продуктів як речовин, віднесених до третьої основної групи біоцидних продуктів – засоби боротьби зі шкідниками (біоцидні продукти семи типів), відбувається згідно з Законом України «Про пестициди і агрохімікати» (у редакції від 01.01.2016) та відповідними нормативними документами.

Аграрний сектор економіки України є одним із найбільших секторів у сфері використання та утилізації як безпечних, так і особливо небезпечних хімічних речовин, серед яких – біоциди, що входять до складу пестицидної продукції та дезінфекційних засобів, а також широкого спектру споживчої продукції, де вони містяться в незначних концентраціях.

Результатом широкого застосування пестицидів, у т. ч. й біоцидів, у минулі роки стало повсюдне забруднення ґрунтів орних земель та інших територій України. Водними та повітряними потоками ці речовини поширились по всій території країни та за її межі. Особливе занепокоєння викликає забруднення ґрунтових вод та продуктів харчування, а також накопичення деяких пестицидів у рослинах та тваринах, яке триває й досі. Застосування пестицидів також призвело до забруднення підземних вод. Пестициди ідентифіковано в підземній геосистемі на глибині до 1000 м.

2.2. ВИРОБНИЦТВО, ІМПОРТ ТА ЕКСПОРТ БІОЦИДІВ В УКРАЇНІ

Як вже було зазначено у розділі 2.1, в Україні відсутнє нормативне визначення поняття біоцидів та біоцидної продукції, відсутня також класифікація біоцидів. Саме тому групи та типи біоцидів та біоцидної продукції, які є об'єктом даного дослідження, було ідентифіковано відповідно до Регламенту ЄС № 528/2012, а їх перелік наведено нижче у таблиці 2.А.

Важливо зазначити, що у розділі 2.2 наведено кількісні дані про основні обсяги виробництва, імпорту, експорту, транспортування та зберігання дозволених до використання біоцидів, які знаходяться на ринку України у складі дезінфекційних засобів і загальної хімічної продукції. Ці дані наведено у фізичній вазі та у перерахунку на діючу речовину (ДР).

Статистична інформація надана за 2015–2016 рр., а також представлено частину даних за 2017 р. Окрему увагу приділено особливо небезпечним діючим речовинам біоцидів, які можуть бути речовинами подвійного використання та є присутні на ринку України. Перелік діючих речовин подвійного використання підготовлено на основі відповідних переліків США (Додаток А до стандарту

Таблиця 2.А: Групи та типи біоцидної продукції

Групи/типи біоцидної продукції відповідно до Регламенту ЄС № 528/2012		Код НПП*	Код УКТ ЗЕД**
ОСНОВНА ГРУПА 1. Дезінфектанти та загальні біоциди	Тип продукту 1. Біоциди, які використовуються для гігієни людини, в т. ч. для дезінфекції шкіри	20.20.14	3808940000 – дезінфекційні засоби
	Тип продукту 2. Дезінфектанти, що використовуються у побуті і в сфері громадської охорони здоров'я. Продукти, що використовуються для дезінфекції повітря, поверхонь, а також продукти для боротьби з водоростями. Продукти, призначені для басейнів, води в резервуарах інше; для систем кондиціонування повітря; для туалетів, для стічних вод, відходів лікарень, для ґрунту і ін. субстратів.	20.20.14	3808940000 – дезінфекційні засоби; 2905599900 – спирти ациклічні та їх галогеновані, сульфовані, нітровані або нітровані похідні
	Тип продукту 3. Дезінфектанти для ветеринарно-санітарних цілей	20.20.14	3808940000 – дезінфекційні засоби
	Тип продукту 4. Дезінфектанти для поверхонь, що стикаються з продовольчими продуктами	20.20.14	3808940000 – дезінфекційні засоби
	Тип продукту 5. Дезінфектанти для питної води	20.20.14 20.13.21-11.00 20.13.32	3808940000 – дезінфекційні засоби; 2801100000 – хлор; 2828900000 – гіпохлорит натрію;
ОСНОВНА ГРУПА 2. Консерванти	Типи продуктів 6-13. Консерванти для зберігання різної продукції і матеріалів, у т. ч. фарб, клеїв, пластмас, деревини, будівельних матеріалів, рідин систем охолодження (крім продуктів харчування, косметики, лікарських засобів)	20.20.14	3808999000 – Інші
ОСНОВНА ГРУПА 3. Препарати контролю шкідників	Тип продукту 14. Родентициди. Продукти для боротьби з мишами, щурами та іншими гризунами	20.20.19.80	3808991000 – родентициди
	Тип продукту 15-17. Контроль чисельності птахів, безхребетних, засмічених риб	–	–
	Тип продукту 18. Інсектициди, акарициди і продукти проти інших членистоногих	20.20.11	3808910000 – інсектициди
	Тип продукту 19. Репеленти і атрактанти	20.20.11	3808919000 – інсектициди
Тип продукту 20. Контроль інших хребетних	–	–	
ОСНОВНА ГРУПА 4. Інші біоцидні продукти	Тип продукту 21. Контроль обростання обладнання у воді	20.20.14	3808940000 – дезінфекційні засоби
	Тип продукту 22. Дезінфекція та консервація трупів людей і тварин	20.20.14	3808940000 – дезінфекційні засоби

*) НПП – Номенклатура продукції промисловості

**) УКТ ЗЕД – Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності

відповідно Акту CFATS³) та національних переліків небезпечних речовин відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 р. № 86 «Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання»⁴. Слід зазначити, що речовини зі списків Роттердамської та Стокгольмської конвенції на українському ринку біоцидної продукції відсутні.

Нині в обігу на ринку України знаходиться понад 90 діючих речовин – біоцидів, які входять до складу пестицидної продукції та дезінфікуючих засобів. Їх вибірку було здійснено на основі таких діючих та оприлюднених реєстрів дезінфекційних засобів:

- Державного реєстру дезінфекційних засобів (21.01.2009 р. – 31.12.2011 р.)⁵
- Державного реєстру дезінфекційних засобів (січень – червень 2015 р.)⁶
- Державного реєстру дезінфекційних засобів (жовтень – грудень 2014 р.)⁷
- Державного реєстру дезінфекційних засобів за 2014 р.⁸
- Державного реєстру дезінфекційних засобів (2012–2013 рр.)⁹

Державні реєстри дезінфекційних засобів за другу половину 2015 р., 2016 р. та першу половину 2017 р. відсутні у відкритому доступі.

Майже всі діючі речовини класифіковано як небезпечні згідно з Узгодженою на глобальному рівні системою класифікації та маркування хімічної продукції (GHS) та є токсичними для навколишнього середовища і здоров'я людей як у випадку гострої дії, так і з хронічними наслідками. Також багато з цих речовин проявляють алергенну дію, деякі є канцерогенами та токсичними для репродуктивної системи.

Класифікацію небезпек для діючих речовин у складі продукції отримано з відкритої бази даних про класифікацію та застережне маркування хімічних речовин¹⁰ відповідно до Регламенту ЄС № 1272/2008 (CLP) Європейського хімічного агентства. Слід зазначити, що Регламент CLP є найкращим світовим прикладом імплементації системи GHS.

Класифікація небезпек відповідає гармонізованим класифікаціям, які офіційно прийняті на рівні ЄС та є обов'язковими до застосування, і самокласифікаціям більшості підприємств-нотифікаторів у разі відсутності гармонізованих класифікацій.

Варто звернути увагу на те, що особливо небезпечні діючі речовини біоцидів можуть вважатися речовинами (або продуктами) подвійного використання : як можливі компоненти хімічної зброї, об'єкти саботажу або речовини, що можуть бути використані у злочинних цілях. Саме тому їм приділяється особлива увага у Главі 2.

³ <https://www.dhs.gov/sites/default/files/publications/Appendix-A-finalrule-508.pdf>

⁴ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/86-2004-%D0%BF>

⁵ http://www.moz.gov.ua/docfiles/DezZasob_2009-2011.rar

⁶ http://www.oblzes.zp.ua/images/File/2015/DezZasob_2015_01.xls

⁷ http://www.oblzes.zp.ua/images/File/2015/DezZasob_2014_10_12.xls

⁸ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.oblzes.zp.ua/images/File/2015/DezZasob_2014_02_1.xls

⁹ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.oblzes.zp.ua/images/File/2015/DezZasob_2013.xls

¹⁰ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://echa.europa.eu/information-on-chemicals>

Як правило, продукція подвійного використання може містити діючі речовини у значній концентрації, проте деякі речовини можуть здійснювати істотний негативний вплив навіть при дуже малих концентраціях.

У таблиці 2.В подано максимально вичерпні дані щодо усіх особливо небезпечних діючих речовин біоцидів.

Таблиця 2.В: Перелік особливо небезпечних діючих речовин біоцидів подвійного призначення, які перебувають в обігу на ринку України

Назва діючої речовини	CAS#	Класифікація GHS
Хлор	7782-50-5	Гази під тиском Окислюючий газ, Кат. 1 H270 Пошкодження / подразнення шкіри, Кат. 2 H315 Пошкодження / подразнення очей, Кат. 2 H319 Гостра токсичність, Кат. 3 H331 Вибіркова токсичність на органи-мішені за хронічного впливу, Кат. 3 H335 Гостра токсичність для водного середовища, Кат. 1 H400
Алюміній фосфід	20859-73-8	Речовини, що виділяють займісті гази при контакті з водою, Кат. 1 H260 EUH029 EUH032 Гостра токсичність, Кат. 2 H300 Гостра токсичність, Кат. 3 H311 Гостра токсичність, Кат. 1 H330 Гостра токсичність для водного середовища, Кат. 1 H400
Бродіфакум	56073-10-0	Гостра токсичність, Кат. 1 H300 H310 H330 Вибіркова токсичність на органи-мішені за хронічного впливу, Кат. 1 H372 (кров) Гостра токсичність для водного середовища, Кат. 1 H400 Хронічна токсичність для водного середовища, Кат. 1 H410 Токсичність для репродуктивної системи, Кат. 1A H360D
Фосфід магнію	12057-74-8	Речовини, що виділяють займісті гази при контакті з водою, Кат. 1 H260 Гостра токсичність, Кат. 2 H300 Гостра токсичність, Кат. 3 H311 Гостра токсичність, Кат. 1 H330 Гостра токсичність для водного середовища, Кат. 1 H400
Метил бромід	74-83-9	Газ під тиском Гостра токсичність, Кат. 3 H301 H331 Пошкодження / подразнення шкіри, Кат. 2 H315 Пошкодження / подразнення очей, Кат. 2 H319 Вибіркова токсичність на органи-мішені за одноразового впливу, Кат. 3 H335 Мутагенність зародкових клітин, Кат. 2 H341 Вибіркова токсичність на органи-мішені за хронічного впливу, Кат. 2 H373 Гостра токсичність для водного середовища, Кат. 1 H400 Речовини, що руйнують озоновий шар, Кат. 1 H420

Назва діючої речовини	CAS#	Класифікація GHS
Метомил	16752-77-5	Гостра токсичність, Кат. 2 H300 Гостра токсичність для водного середовища, Кат. 1 H400 Хронічна токсичність для водного середовища, Кат. 1 H410
Фосфід цинку	1314-84-7	Речовини, що виділяють займісті гази при контактi з водою, Кат. 1 H260 Гостра токсичність, Кат. 2 H300 Гостра токсичність для водного середовища, Кат. 1 H400 Хронічна токсичність для водного середовища, Кат. 1 H410
Цифлутрин	68359-37-5	Гостра токсичність, Кат. 2 H300, H330 Гостра токсичність для водного середовища, Кат. 1 H400 Хронічна токсичність для водного середовища, Кат. 1 H410

Виробництво

Виробництво діючих речовин біоцидної продукції в Україні практично відсутнє, окрім хлору та гіпохлориту натрію (для використання у якості дезінфектанту для питної води).

В Україні виробляються також деякі хімічні речовини, які потенційно можуть використовуватися у якості діючих речовин для виробництва біоцидної продукції (лимонна, янтарна, молочна, оцтова, соляна та сірчана кислоти, етанол та ін.).

Однак аналіз використання названих хімічних речовин вітчизняного виробництва як діючих речовин у виробництві біоцидної продукції показав, що вони практично для цього сегменту споживання не використовуються або ж використовуються у мінімальних обсягах, які не впливають на розрахунок балансу внутрішнього ринку діючих речовин. До того ж частина хімічних напівпродуктів (лимонна, янтарна, оцтова кислоти) у 2015–2016 рр. в Україні не вироблялася.

ПАТ «Дніпроазот» є єдиним підприємством в Україні з виробництва рідкого хлору, який застосовується для стерилізації питної води та очищення стічних вод. Підприємство є провідним постачальником гіпохлориту натрію для державних та приватних підприємств, які спеціалізуються на водопідготовці. Хлор і гіпохлорит натрію наразі відіграють ключову роль у системі водозабезпечення України.

ТОВ «Карпатнафтохім» є виробником товарного хлору в обмежених обсягах, до того ж основну частину виробленого хлору дане підприємство використовує для власної технологічної переробки у вінілхлорид з наступною переробкою вінілхлориду у полівінілхлорид. На ринку реалізують лише незначні надлишки хлору. ТОВ «Карпатнафтохім» у 2015–2016 рр. не функціонувало і лише у вересні 2017 р. відновило виробництво основної продукції, включаючи хлор та каустичну соду.

Усі інші національні виробники біоцидної продукції є виробниками хімічних сумішей на основі, переважно, імпортованих діючих речовин – генериків відомих рецептур, а також продукції власних розробок. Більшість діючих речо-

вин, які використовуються у виробництві біоцидів, імпортуються з різних країн, у переважній більшості це країни ЄС та Китай.

У таблиці 2.С наведено інформацію про усіх легальних національних виробників дезінфекційних засобів (які у більшості є біоцидами). Ці відомості отримано з оприлюднених офіційних версій Державних реєстрів дезінфекційних засобів за 2012–2015 рр. Під час роботи з реєстрами було відібрано компанії, які є одночасно і реєстрантами, і виробниками біоцидної продукції та здійснюють її виробництво на виробничих площах України.

Відповідно до сформованого переліку в Україні функціонує не менше 78 підприємств, які виробляють біоциди різного споживчого призначення, але в основному дезінфекційні засоби. Рівень актуальності даної інформації визначався на основі відомостей з сайтів цих підприємств станом на листопад 2017 р.

Таблиця 2.С: Національні реєстранти (виробники) біоцидної продукції

	Найменування виробника	Види біоцидної продукції	Сайт
1.	ТОВ «АгроМаксі», м. Харків	Родентициди, інсектициди, фумінганти	http://agromaksi.com/
2.	ТОВ «САНРАЙЗ ІНВЕСТ», м. Буча Київської області	Дезінфекційні засоби	Дані відсутні
3.	ТОВ «СК Джонсон», м. Київ (представництво)	Дезінфекційні засоби	http://www.scjohnson-cis.com/nqcontentc418.aspx?a_id=4616
4.	ТОВ «Лізоформ Медікал», м. Київ	Дезінфекційні засоби	http://www.lysoform.net/
5.	ПП «Адекватні технології Україна», м. Одеса	Дезінфекційні засоби	https://vet.in.ua/menu/veterinarians.php?factory=1657
6.	ТОВ «Аульська хлоропереливна станція», м. Аули Дніпропетровської області	Трејдер дезінфекційних засобів (хлор, гіпохлорит натрію та кальцію)	https://aulskayahps.all.biz/
	ТзОВ «ДезоМарк» м. Новояворівськ Львівської області	Дезінфекційні засоби	https://desomark.com.ua/index.php/uk/vyrobnytstvo
7.	ТОВ «Сан Клін ІНТ», м. Одеса	Дезінфекційні засоби	http://sanclean.com.ua/ru/
8.	ТОВ «ГігієнаДез», м. Київ	Дезінфекційні засоби професійного та побутового призначення	https://gigienadez.com.ua/
9.	ТОВ «Бланідас», м. Київ	Дезінфекційні засоби професійного та побутового призначення	https://www.blanidas.com.ua
10.	ТОВ «СЕРВІСНА КОМПАНІЯ «УКРЄВРОХІМ», м. Київ	Дезінфекційні засоби професійного призначення (ветеринарна медицина)	http://www.ukreurochem.com/
11.	ДП «Ензим», м. Вінниця	Біоінсектициди	http://enzim.biz/index.php?page=main&lng=ua

	Найменування виробника	Види біоцидної продукції	Сайт
12.	ТОВ «Пологівський хімічний завод «Коагулянт», м. Пологи Запорізької області	Дезінфекційні препарати на основі хлору та активного кисню	http://polyprom.com/uk/produktita-poslugi/reagenti-dlya-basejivtm-froggy/
13.	ТОВ «МДМ», Київська область	Дезінфекційні засоби професійного призначення	http://mdmgroup.com.ua/
14.	ТОВ «Донбасхімгруп», м. Донецьк	Дезінфекційні засоби (дані щодо виробництва у 2015–2016 рр. відсутні)	Дані відсутні
	ТОВ «Фабрика агрохімікатів», м. Черкаси	Родентициди, інсектициди	http://fabrika-agrohimatov.business-guide.com.ua/
15.	ТОВ «Дезант», м. Київ	Дезінфекційні засоби професійного та побутового призначення компанії «Laboratoires ANIOS»	http://www.desant.in.ua/
16.	ТОВ «А-ПРОФІ», м. Київ	Дезінфекційні засоби професійного призначення компанії «DR. WEIGERT»	http://aprofi-group.com/brend/dr-weigert/
	ТОВ «Комерційно-виробнича фірма «Трейдгруп»	Дезінфекційні засоби	http://b2btoday.com.ua/id/4092194
17.	ПП «Альянс краси», Київська область	Дезінфекційні засоби побутового призначення	http://capris.com.ua/ua/
18.	ТОВ «Італ Тайгер»	Родентициди	http://italtiger.business-guide.com.ua/
19.	ТЗОВ «ІНТЕР КЕМКАЛ ГРУП»	Дезінфекційні засоби побутового та професійного призначення	https://prom.ua/brands/Nter-kemkal-grup
20.	ТОВ «Зентекс», м. Київ	Гелеві пов'язки та бинти з антимікробною дією товарної марки «Зентекс»® (Німеччина)	http://zentex.com.ua/
21.	ТОВ «БІО-ТЕХНОЛОГІЇ»	Дані відсутні	Дані відсутні
22.	ТОВ «ІНТЕРФЛО ІНДАСТРІЄЗ Україна», м. Київ	Дезінфекційні засоби	https://odnodata.com/egrpou/38872379
23.	ТОВ «БАТАТА», м. Донецьк	Дезінфекційні засоби побутового та професійного призначення (аерозолі)	Дані щодо функціонування у 2015-2016 рр. відсутні
24.	ТОВ – фірма «Агрохімпак», м. Рівне	Інсектициди, акарициди	http://www.agrohimpak.com.ua/
25.	ПрАТ «Український науково-виробничий центр проблем дезінфекції», м. Київ	Дезінфекційні засоби професійного та побутового призначення	http://www.unvc.com.ua/
26.	ПАТ НВЦ «Борщагівський хіміко-фармацевтичний завод», м. Київ	Дезінфекційні засоби професійного та побутового призначення	http://bcpp.com.ua/ru

	Найменування виробника	Види біоцидної продукції	Сайт
27.	ТОВ «Українські екологічні технології плюс», Київська область	Дезінфекційні засоби професійного та побутового призначення	https://ukrecotech.prom.ua/
	ТОВ «АЛЬЯНС ГРУПП», м. Харків	Дезінфекційні засоби професійного та побутового призначення	https://alliance-bio.com.ua/about_us http://www.aquabio.biz.ua/products/
	ТОВ «Владасепт», м. Київ	Дезінфекційні засоби побутового призначення	https://kiev.all.biz/vladasept-e214194#.WgsV7NO0O70
28.	ТОВ «ДЕЛАНА», м. Дніпро	Дезінфекційні засоби професійного призначення	https://www.mpi-dpr.com.ua/content/4-about-us
29.	ТОВ «ОРДЕМА», м. Київ	Дезінфекційні засоби професійного та побутового призначення	http://lagos.com.ua/group1
30.	ТОВ «ХімСервісГруп», м. Чернівці	Дезінфекційні засоби професійного та побутового призначення	Дані відсутні
31.	ТОВ «НВО «Енергохім», м. Київ	Дезінфекційні засоби професійного та побутового призначення	https://find.biz.ua/?id=1181191385
32.	ТОВ «АСТЕРА-ФАРМ», м. Київ	Дезінфекційні засоби професійного та побутового призначення	https://vk.mlm-planet.net.ua/catalog/astera-farm/anestetik_dipeyn_depain.html
33.	ТОВ «Фаргомед», Київська область	Дезінфекційні засоби професійного та побутового призначення	https://ooofargomed.uaprom.net/
34.	Науково-виробниче ПП «Дезо», м. Борислав Львівської області	Дезінфекційні засоби професійного призначення	http://dezo.business-guide.com.ua/products/unit?pid=245670
35.	ПАТ «Завод молочної кислоти», м. Київ	Молочна кислота	http://zmk.pat.ua/
36.	ТОВ «АЛПЕКС ЛТД», м. Дніпро	Дистриб'ютор дезінфекційних засобів професійного (медичного) призначення	http://alpeks-ltd.biz-gid.ru/
37.	ТОВ «Інтердез», м. Київ	Дистриб'ютор дезінфекційних засобів побутового та професійного призначення компанії Baltiachemi	https://interdez.com.ua/
38.	ТОВ «ВІК-А», м. Київ	Дезінфекційні засоби професійного призначення	https://manorm.all.biz/
39.	ТОВ «МАДАР»	Дезінфекційні засоби професійного призначення	http://medtehnika.org.ua/index.php?route=product/manufacturer/info&manufacturer_id=36
40.	ТОВ «РОДЕЗ»	Інсектициди	https://www.ua-region.info/33550377

	Найменування виробника	Види біоцидної продукції	Сайт
41.	ТОВ «Лаверна»	Дистриб'ютор дезінфекційних засобів професійного призначення виробництва «Інкраслав» (Білорусь), «Цзясин гранд корпорейшн» (Китай)	http://www.laverna.kiev.ua/about/
42.	ТОВ «Технохімреагент»	Біоциди для водопідготовки	http://technochemreagent.com/
43.	БНВ ТОВ «Ельта-ЛТД»	Дезінфекційні засоби побутового та професійного призначення	http://e-dezsnab.com.ua/
44.	ТОВ «Спецтехнологія», м. Київ	Дистриб'ютор інсектицидів, родентицидів, фумігантів компаній Detia Degesch GmbH (Німеччина), «PlastDiversity» (Португалія) та «Bleu Line» (Італія)	http://www.rodent.com.ua/ http://spectehno.com.ua/ru
45.	ТОВ «Українські Хімічні Технології ЛТД», м. Київ	Дезінфекційні засоби, консерванти професійного (промислового) призначення	http://www.ukrhim.org.ua/ua/index.html
46.	НВ ТОВ «Фармакос», м. Київ	Дезінфекційні засоби, консерванти професійного (промислового) призначення	http://farmakos.ua/
47.	ПП «O.L. KAR – АгроЗооВет – Сервіс»	Дезінфекційні засоби ветеринарного призначення	http://agrookar.com.ua/
48.	Група компаній «Біоцид», до якої входять НТЦ «Укрводбезпека», НПП «Біоцид» і НТЦ «Вербена»	Дезінфекційні засоби (хлорвмісні та безхлорні) побутового та професійного призначення	https://biocide.com.ua/about_us
49.	ТОВ «Хенкель Україна»	Дезінфекційні засоби побутового та побутового призначення	https://www.henkel.ua/company
50.	ПП «Сабріна», м. Київ	Дезінфекційні засоби професійного та побутового призначення	Дані відсутні
51.	ТОВ «Юнісепт», Вінницька область	Дезінфекційні засоби професійного та побутового призначення	http://vinnica.prom.ua/cs197965-yunisept
52.	ТОВ «ИСКРАВЕК АГРО», м. Харків	Репеленти	http://ukrapk.com/firms/one/3230/info@iskravek-agro.com

	Найменування виробника	Види біоцидної продукції	Сайт
53.	ТзОВ «Голд Дроп», м. Рогатин Івано-Франківської області	Дезінфекційні засоби професійного та побутового призначення	https://134419-ua.all.biz/ http://gdu.ua/
54.	ПП «Фармацевтична фабрика «НВО «Ельфа», м. Коростень Житомирської області	Репеленти	http://www.elfa.ua/our_products_are/
55.	ТОВ «Українські аерозолі», м. Донецьк	Репеленти	Дані щодо функціонування підприємства в 2015–2016 рр. відсутні
56.	ТзОВ «Саномарк» (ТзОВ «ДезоМарк), Львівська область	Дезінфекційні засоби професійного та побутового призначення	https://prom.ua/brands/Sanomark
57.	ТОВ «Айпакс –Україна», м. Київ	Дезінфекційні засоби професійного та побутового призначення	https://ajpaks-ukraina.prom.ua/ http://ipax.zakupka.com/
58.	ТОВ «ЛАБОРАТОРІЯ АНТИСЕПТИКИ» м. Харків	Дезінфекційні засоби професійного та побутового призначення	http://www.lasept.com.ua/
59.	ТОВ «Ароматика», м. Київ, (ПрАТ «Золотоніська парфумерно-косметична фабрика)	Репеленти	http://www.aromatika.ua/page/okompanii
60.	ТОВ «Юніксінвестагро», м. Новомосковськ Дніпропетровської області	Репеленти	Дані відсутні
	ПрАТ «НТЦ «Укрводбезпека», Київська область	Дезінфекційні засоби професійного призначення	http://ukrvodbezpecka.kiev.ua/
61.	«Науково-виробниче приватне підприємство «Дезо», м. Борислав	Дезінфекційні засоби професійного та побутового призначення	http://dezo.business-guide.com.ua/
62.	ТОВ «САНРАЙЗ ІНВЕСТ», м. Буча Київської області	Дезінфекційні засоби професійного та побутового призначення	https://www.ua-region.info/38429160
63.	ТОВ НВП «Запоріжхім-стандарт», м. Запоріжжя	Дезінфекційні засоби професійного та побутового призначення	http://35300146.business-guide.com.ua/
64.	ТОВ «Українські Хімічні технології ЛТД», м. Київ	Дезінфекційні засоби професійного та побутового призначення	http://www.ukrhim.org.ua/ua/index.html
65.	ТОВ «Владасепт», м. Київ	Дезінфекційні засоби професійного та побутового призначення	http://vladasept.zakupka.com/
66.	ТДВ «Тхорівське», Київська область	Дезінфекційні засоби професійного та побутового призначення	https://www.ua-region.com.ua/03376929
67.	Приватне підприємство «Адекватні технології Україна», м. Одеса	Дезінфекційні засоби професійного призначення	https://www.ua-region.com.ua/34800558

	Найменування виробника	Види біоцидної продукції	Сайт
68.	ТОВ «ГігієнаДез», м. Київ	Дезінфекційні засоби професійного призначення	https://gigienadez.com.ua/
69.	ТОВ НТЦ «ВЕРБЕНА», м. Київ	Дезінфекційні засоби професійного призначення	http://aitas.com.ua/disinfectants-and-antiseptics/goods/dsdp2
70.	ТОВ «Комерційно-виробнича фірма «Трейд-груп», м. Київ	Дезінфекційні засоби професійного та побутового призначення	http://ukrinformxxi.com/ua/tzov-komercijno-virobnicha-firma-trejdgrupp/
71.	ТОВ «БІЗНЕС ГРУПА «КАПІТАЛ», м. Київ	Дезінфекційні засоби професійного та побутового призначення	http://bznes-grupa-kaptal-tzov.biz-gid.ru/
72.	ТОВ «Фармекс Груп», Україна, Київська область	Дезінфекційні засоби побутового призначення	http://www.pharmex.com.ua

Компанії-виробники біоцидної продукції в Україні у своїй більшості є середніми та малими підприємствами. Значна їх частка (не менше 70%) є профільними (спеціалізованими) підприємствами та виробляють біоцидну продукцію на власних виробничих площах.

Слід зазначити, що певна частина компаній-товаровиробників була та досить часто залишається дистриб'юторами зарубіжних компаній-товаровиробників біоцидних засобів. У процесі диверсифікації своєї діяльності вони розпочали власне виробництво біоцидної продукції на основі існуючих розроблених рецептур чи рецептур, які передано їм компаніями, дистрибуцію продукції котрих вони здійснюють.

Аналіз товарного асортименту біоцидної продукції, яка виробляється в Україні, проведений на основі офіційних версій Державних реєстрів дезінфекційних засобів за 2012–2015 рр. та іншої інформації, показав, що марочний асортимент біоцидних засобів, які виробляються в Україні та пройшли офіційну реєстрацію, станом на листопад 2017 р. становить близько 250–300 найменувань і показує несуттєве зростання за останні роки.

За даними Держстату України та ДП «Черкаський НДІТЕХІМ» у 2015 р. національними товаровиробниками було вироблено **29745 т** біоцидної продукції у фізичній вазі та **18039 т** у перерахунку на діючі речовини. У 2016 р. ці показники становили відповідно **26803 т** та **15355 т**. Таким чином, у фізичній вазі обсяг випуску біоцидної продукції у 2016 р. у порівнянні з 2015 р. скоротився на 10%, а у перерахунку на діючі речовини – на 15%.

Дані про обсяги виробництва біоцидної продукції в Україні у 2015–2016 рр. у фізичній вазі та у перерахунку на діючі речовини, які сформовано на основі даних Держстату України, ПАТ «Дніпроазот» та ДП «Черкаський НДІТЕХІМ», наведено у таблиці 2.Д.

**Таблиця 2.Д: Обсяги виробництва біоцидної продукції в Україні
у 2015–2016 рр.**

Найменування продукції за Номенклатурою продукції промисловості (НПП)	Код продукції за НПП	Обсяг виробництва	
		За діючою речовиною *, т	У фізичній вазі, т
2015 рік			
Інсектициди	20.20.11.A 20.20.11	156	822
Засоби дезінфекційні	20.20.14.A 20.20.14.	82	430
Родентициди	20.20.19.80 A 20.20.19.80	76	1540
Хлор товарний для водопідго- товки **	20.13.21	15571***	15618
Гіпохлорит натрію **	20.13.32	2154***	11335
Усього за 2015 рік		18039	29745
2016 рік			
Інсектициди	20.20.11.A 20.20.11	92	1010
Засоби дезінфекційні	20.20.14.A 20.20.14.	101	530
Родентициди	20.20.19.80A 20.20.19.80	78	1560
Хлор товарний для водопідготовки **	20.13.21	13072***	13111
Гіпохлорит натрію **	20.13.32	2012***	10592
Усього за 2016 рік		15355	26803

*) Оціночні дані ДП «Черкаський НДІТЕХІМ»

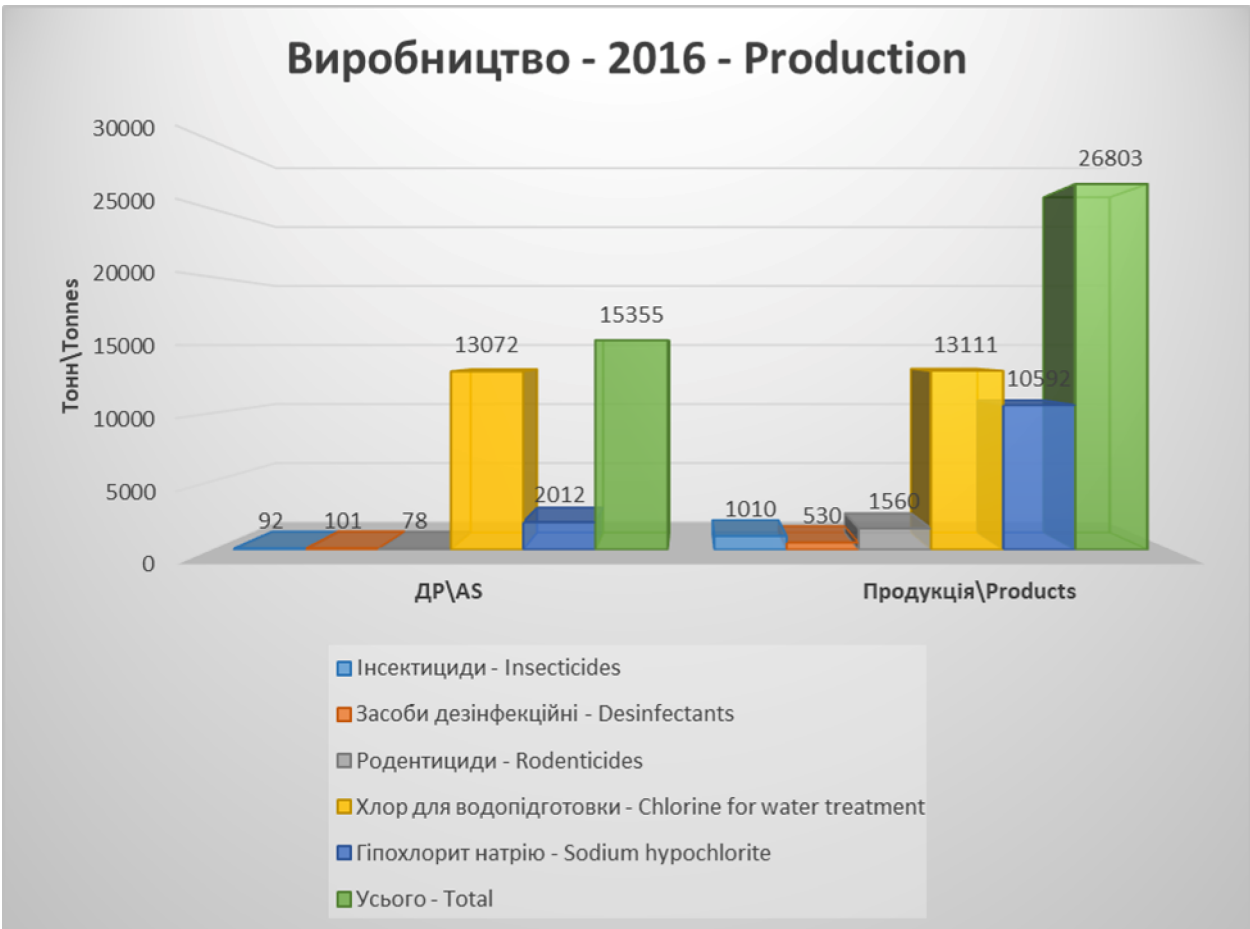
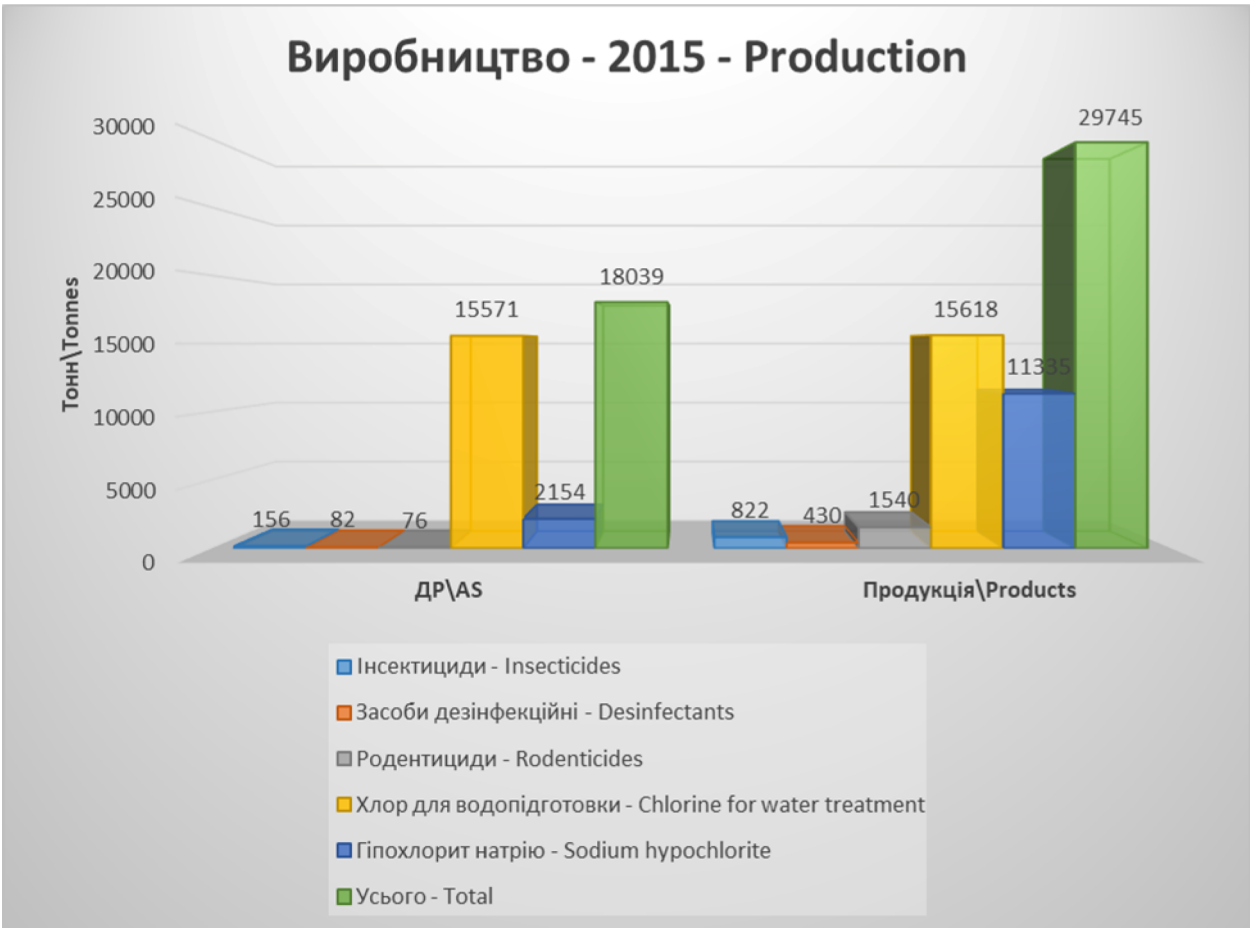
***) Дані ПАТ «Дніпроазот»

**) У перерахунку на активний хлор (Cl)

Нижче наведено візуалізацію обсягів виробництва біоцидної продукції в Україні у 2015–2016 рр.

Ці дані демонструють зменшення обсягів виробництва біоцидів у 2016 р. щодо попереднього 2015 р., яке відбулося виключно за рахунок скорочення обсягів виробництва товарного хлору та гіпохлориту натрію. Водночас в означений період в Україні спостерігався приріст обсягів випуску інсектицидів (темп росту в 2016 р. до 2015 р. у фізичній вазі становив 138%), дезінфекційних засобів (123%), родентицидів (101%).

Слід зазначити, що в Україні виробляється лише одна особливо небезпечна діюча речовина – хлор, який є продуктом подвійного призначення. Обсяг виробництва товарного хлору в 2015 р. **15618 т**, у 2016 р. – **13111 т**.

Імпорт

Загальні обсяги імпорту хімічних засобів захисту рослин та біоцидів (включаючи дезінфекційні засоби і консерванти та регулятори росту рослин) в Україну у 2015 р. становили **70072 т**, а у 2016 р. – **95148 т** (за кодами УКТ ЗЕД відповідно до офіційних даних Держстату України) (таблиця 2.Е).

Слід зауважити, що дані Держстату України неможливо використати для коректної оцінки імпорту біоцидної продукції, оскільки вони також включають відомості про хімічні засоби захисту рослин, які не є біоцидами та, відповідно, не є об'єктом даного дослідження. З цих причин для цілей даного дослідження використано дані Держстату України лише по окремих товарних групах (дезінфекційні засоби та родентициди).

Таблиця 2.Е: Обсяги імпорту біоцидної продукції в Україну у 2015–2016 рр.

Код УКТ ЗЕД	Обсяги імпорту, т	
	2015 рік	2016 рік
УКТ ЗЕД 3808000000 Інсектициди, родентициди, фунгіциди, гербіциди, засоби, що запобігають проростанню паростків, та регулятори росту рослин, дезінфекційні засоби та аналогічні засоби, подані у формах чи упаковках для роздрібно́ї торгівлі або як препарати	70072	95148
У т. ч.:		
УКТ ЗЕД 38091000 Інсектициди	6826	8807
УКТ ЗЕД 3808940000 Дезінфекційні засоби	4023	3963
УКТ ЗЕД 3808991000 Родентициди	186	160
Усього:	70072	95148

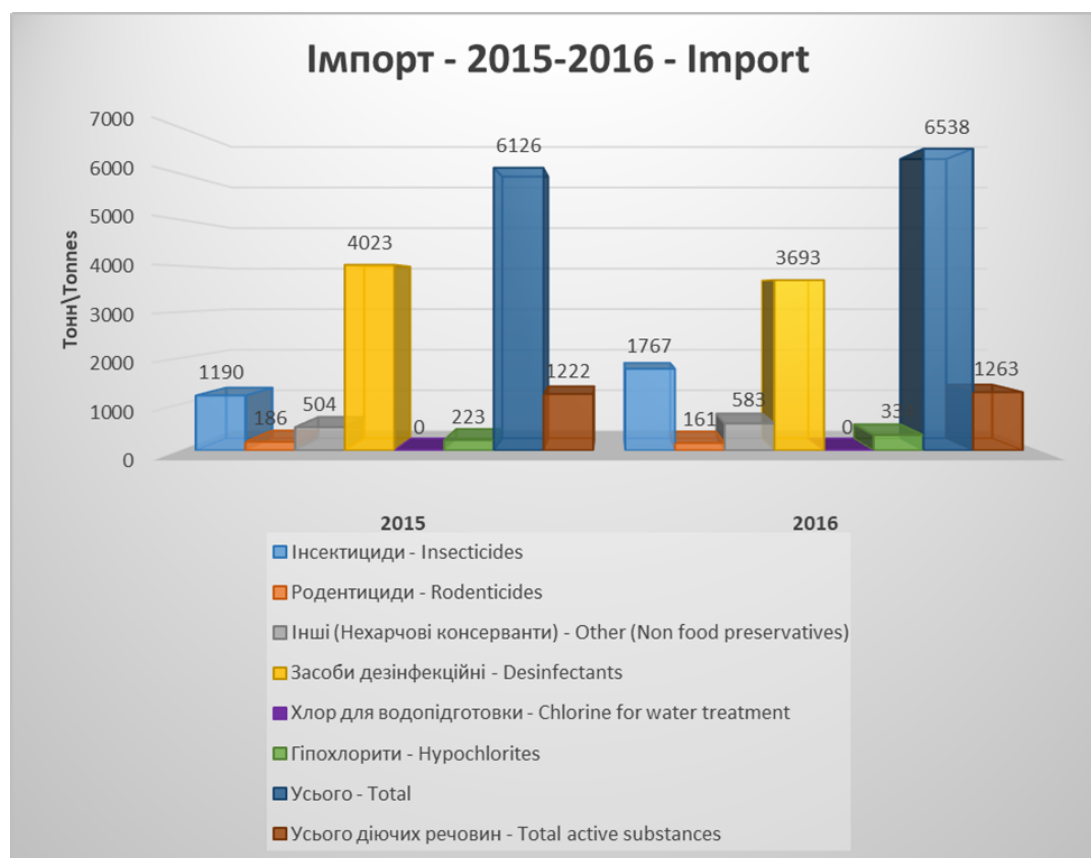
В якості репрезентативних даних по окремих товарних групах використано дані статистичних баз ДП «Черкаський НДІТЕХІМ», вибірка яких проведена на основі аналізу розвернутих даних митної статистики за 2015–2016 рр. Зокрема, вибірка була проведена по товарній групі інсектицидів (УКТ ЗЕД 38091000) та товарній групі інших препаратів (УКТ ЗЕД 3808999000).

Кумулятивні дані проведеної вибірки представлено в таблиці 2.Ф, і ці дані вважаються ключовими для цілей даного дослідження.

Таблиця 2.Ф: Обсяги імпорту біоцидної продукції в Україну в 2015–2016 рр.

Код УКТ ЗЕД	Обсяги імпорту, т		Темп росту
	2015 рік	2016 рік	%
УКТ ЗЕД 3808910000 Інсектициди (лише біоциди)*	1190	1767	148
УКТ ЗЕД 3808991000 Родентициди**	186	161	87
УКТ ЗЕД 3808999000 Інші: в основному - нехарчові консерванти*	504	583	116
УКТ ЗЕД 3808940000 Дезінфікуючі засоби**	4023	3693	92
УКТ ЗЕД 2801100000 Хлор**	0	0	0
УКТ ЗЕД 2828900000 Гіпохлорити інші (гіпохлорит натрію, гіпохлорит кальцію)**	223	334	150
Усього	6126	6538	115

Візуалізацію даних імпорту біоцидної продукції в Україну в 2015–2016 рр. наведено нижче:

*) Вибірка ДП «Черкаський НДІТЕХІМ»

***) Офіційні дані Держстату України

Аналіз динаміки імпорту біоцидної продукції в Україну свідчить про її стабільний імпорт у період з 2015 по 2016 рр. Так, зокрема, у 2015 р. було імпортовано **6126 т** біоцидної продукції, а в 2016 р. даний показник становив **6538 т**. Темп росту у 2016 р. до попереднього року становив 106%. Збільшилися обсяги імпортованих поставок у фізичній вазі по товарній групі інсектицидів біоцидного призначення (148%) та нехарчових консервантів (116%).

Був відсутній приріст імпортованих поставок по товарній групі родентицидів (зменшення на 13%) та дезінфікуючих засобів (зменшення на 8%). У структурі товарного імпорту біоцидної продукції у кількісних показниках домінують дезінфікуючі засоби (2015 р. – 62%, 2016 р. – 56%) та інсектициди біоцидного призначення (2015 р. – 18%, 2016 р. – 27%).

Детальне дослідження фактичних обсягів імпорту у розрізі **діючих речовин** показало, що деякі хімічні речовини, які входять до складу зареєстрованої біоцидної продукції, не імпортувалися у 2015 та 2016 рр., що може свідчити про їх можливе розміщення на ринку України у 2017 та 2018 рр., або відмову від споживання чи внутрішнє виробництво (хлор).

Перелік зареєстрованих діючих речовин біоцидів, які не імпортувалися та не перебували в обігу на ринку України у 2015–2016 рр. (нульовий імпорт),

наведено в таблиці 2.Г. Аналіз наведеного переліку демонструє, що в Україні у 2015–2016 рр. вироблявся лише хлор, а незначні обсяги цитрату міді та цитрату срібла вироблялися в лабораторіях деяких підприємств для внутрішнього споживання.

Таблиця 2.Г: Зареєстровані діючі речовини біоцидів, які не були імпортовані та розміщені на ринку України станом на кінець 2016 р.

Назва речовини	Імпорт 2015, т діючих речовин	Імпорт 2016, т діючих речовин
Лямбда-цигалотрин	0,000	0,000
S-гідропрен	0,000	0,000
Дифенацин	0,000	0,000
Цитрат міді	0,000	0,000
Дикарбоксимід MGK-264	0,000	0,000
Хлорфенапір	0,000	0,000
Октанова кислота	0,000	0,000
Цитрат срібла	0,000	0,000
Фосфід цинку	0,000	0,000
Фосфориста кислота	0,000	0,000
Троклосен натрію	0,000	0,000
Бігуанідину діацетат	0,000	0,000
Діетаноламід жирної кокосової кислоти	0,000	0,000
Пеніцилін G, бензилпеніциліну натрієва сіль («НАБАК»)	0,000	0,000
Бутиловий спирт	0,000	0,000
Метил бромід	0,000	0,000
Тетраніл У	0,000	0,000
1-бром-3-хлор-5,5-диметилгідантоїн	0,000	0,000
5-хлор-2-(2,4-дихлорфеноксі)фенол (триклозан)	0,000	0,000
Цитріодіол	0,000	0,000
5,5-диметилгідантоїн у межах	0,000	0,000
Янтарна кислота	0,000	0,000
Диметокситетрагідрофуран	0,000	0,000
Сірки діоксид	0,000	0,000
Діазинон	0,000	0,000
Хлор	0,000	0,000

За даними ДП «Черкаський НДІТЕХІМ», загальні обсяги імпорту діючих речовин біоцидів у 2015 р. становили **1222 т**, а у 2016 р. – **1262 т**, що свідчить про сталий імпорт діючих речовин (температура приросту – 103,2%). Показник темпу приросту імпорту біоцидів у перерахунку на діючі речовини загалом корелюється з показником приросту обсягів імпорту біоцидів у фізичній вазі, хоча і свідчить про певну зміну концентрації діючих речовин в імпортованій біоцидній продукції.

Найбільш великотоннажними діючими речовинами імпортованих біоцидів (більше 50 т імпорту в рік) є такі: *пероксид водню, натрієва сіль дихлорізоціанурової кислоти, фосфід алюмінію, пропіловий спирт, надоцтова кислота, мурашина кислота, етиловий спирт, трихлорізоціанурова кислота*. Загалом названі хімічні речовини становлять у кількісному вимірі близько 70–75% обсягів сукупного імпорту.

Дві речовини (натрієва сіль дихлорізоціанурової кислоти та надоцтова кислота) класифіковані як токсичні для водного навколишнього середовища з довготривалими (хронічними) наслідками та є водночас небезпечним вантажем.

Усі імпортовані діючі речовини проявляють небезпечні властивості по відношенню до здоров'я людини (вибіркова токсичність на органи-мішені за одноразового та хронічного впливу; пошкодження/подроздрнення очей). Вони також класифіковані за фізичними класами: окислюючі та легкозаймісті речовини, та такі, що виділяють займісті гази при контактi з водою.

Обсяги імпорту діючих речовин біоцидів в Україну у 2015–2016 рр. у розрізі окремих хімічних речовин наведено у таблиці 2.Н.

Вибірку та розрахунок діючих речовин наведено ДП «Черкаський НДІТЕХІМ» на основі аналізу вмісту діючих речовин у складі біоцидних засобів по товарних групах інсектицидів біоцидного призначення, дезінфікуючих засобів, родентицидів та інших препаратів (нехарчові консерванти).

Таблиця 2.Н: Обсяги імпорту діючих речовин біоцидів в Україну у 2015–2016 рр.

Назва діючої речовини	Обсяги імпорту, т	
	2015 р.	2016 р.
Пероксид водню	215,493	121,530
Натрієва сіль дихлорізоціанурової кислоти	169,601	233,000
Фосфід алюмінію	143,149	189,312
Пропіловий спирт	105,200	145,410
Надоцтова кислота	97,596	58,270
Мурашина кислота	85,486	66,170
Етиловий спирт	77,196	65,578
Трихлорізоціанурова кислота	56,795	46,600
Калію пероксимоносульфат	47,945	26,430
Оцтова кислота	44,892	82,700
Гіпохлорит натрію	36,320	47,200
Ізопропіловий спирт (2-пропанол)	36,496	31,175
Молочна кислота	14,311	0,000
Кислота надсірчана	12,760	24,360
Лимонна кислота	12,302	9,681
Малатіон	10,190	14,670
Алкілдиметилбензиламоній хлорид	8,942	1,588
Сірчана кислота	8,156	12,793
(Етилендіоксі)диметанол	4,280	0,388
1,2-бензізотіазолін (ВІТ)	4,025	4,200
N,N-біс(3-амінопропіл) додециламін	0,000	0,323

Назва діючої речовини	Обсяги імпорту, т	
	2015 р.	2016 р.
N,N-диетил-m-толуамід (ДЕТА)	3,907	10,824
Глутаровий альдегід	3,468	6,925
Фосфід магнію	3,219	27,977
Дидецилдиметиламоній хлорид	3,208	4,360
Гіпохлорит кальцію	1,928	2,970
Яблучна кислота	1,838	2,552
Есбіотрин	1,440	0,020
Борна кислота	1,345	3,307
Полігексаметиленгуанідин гідрохлорид	1,320	0,000
Полігексаметиленгуанідин фосфат	1,320	0,000
Аллетрин	1,160	1,148
Додецилдіпропілентріамін	0,981	0,000
Октилдецилдиметиламоній хлорид	0,858	3,262
Сульфат міді	0,798	0,981
Бензойна кислота	0,662	0,000
Пропоксур	0,443	0,233
Альфа+зета циперметрин	0,344	1,537
Кокоспропілендіамінгуанідин ацетат	0,228	0,000
Тетраметрин	0,219	1,319
Дельтаметрин	0,211	0,147
Вапортрин	0,199	0,427
Метомил	0,192	4,460
Піпероніл бутоксид	0,175	1,518
СІТ-МІТ	0,159	0,215
Хлоргексидин біглюконат	0,144	0,000
Пралетрин	0,129	0,074
Емаектину бензоат	0,126	0,276
Бродіфакум	0,125	0,000
О-фенілфенол	0,114	0,000
Етил-3-[N-бутилацетамідо] – пропіонат	0,093	0,200
Абамектин	0,081	0,234
Перметрин	0,081	5,661
Ортофосфорна кислота	0,070	0,000
Імідаклоприд	0,064	0,132
Хлорпірифос	0,060	0,000
Бромادیолон	0,052	0,000
N-кокоалкіл-N,N- диметиламіноксид	0,040	0,000
Тіаметоксам	0,036	0,099
Фіпроніл	0,031	0,041
Дифлубензурон	0,027	0,050
Іміпротрин	0,025	0,036
Цифенотрин	0,016	0,003
Фенітротіон	0,005	0,055
Цифлутрин	0,004	0,004
Метальдегід	0,001	0,366
Усього:	1222,052	1263,114

Особливо небезпечні діючі речовини біоцидної продукції, які є потенційними речовинами подвійного призначення, у 2015 та 2016 рр. імпортувалися в Україну в обсягах 147 т та 222 т відповідно.

Дані щодо обсягів імпорту в Україну діючих речовин подвійного призначення, які потенційно можуть використовуватися у виробництві біоцидів, наведено в таблиці 2.І. У найбільших обсягах в Україну імпортуються фосфід алюмінію та фосфід магнію.

Таблиця 2.І: Обсяги імпорту особливо небезпечних діючих речовин подвійного призначення в Україну у 2015–2016 рр.

Назва особливо небезпечної діючої речовини	Обсяги імпорту, т діючої речовини	
	2015 р.	2016 р.
Хлор	0,000	0,000
Фосфід алюмінію	143,149	189,312
Фосфід магнію	3,219	27,977
Фосфід цинку	0,000	0,000
Бродіфакум	0,125	0,000
Метил бромід	0,000	0,000
Метомил	0,192	4,460
Цифлутрин	0,004	0,004
Усього:	146,689	221,753

Експорт

За офіційними даними Держстату України загальні обсяги експорту продукції хімічних засобів захисту рослин та дезінфікуючих засобів (а також консервантів і регуляторів росту рослин) з України у 2015 р. становили **2153 т**, у 2016 р. – **2543 т** (таблиця 2.ІІ).

Таблиця 2.ІІ: Обсяги експорту біоцидної продукції за товарними групами відповідно до статистичних даних Держстату України у 2015–2016 рр.

Код УКТ ЗЕД	Обсяги експорту біоцидної продукції в Україну, т	
	2015 рік	2016 рік
УКТ ЗЕД 3808000000 Інсектициди, родентициди, фунгіциди, гербіциди, засоби, що запобігають проростанню паростків, та регулятори росту рослин, дезінфекційні засоби та аналогічні засоби, подані у формах чи упаковках для роздрібною торгівлі або як препарати	2153	2543
У т. ч.:		
УКТ ЗЕД 38091000 інсектициди	330	251
УКТ ЗЕД 3808940000 дезінфекційні засоби	90	492
УКТ ЗЕД 3808991000 родентициди	1349	1129
Усього:	2153	2543

Слід зауважити, що наведені дані Держстату України неможливо використати для коректної оцінки обсягів експорту біоцидної продукції, оскільки вони включають також хімічні засоби захисту рослин, які не є біоцидами та, відповідно, об'єктом даного дослідження. Саме тому для розрахунків використано лише дані Держстату України щодо експортних поставок по товарних групах, які включають виключно біоциди (дезінфекційні засоби та родентициди).

Статистичні дані ДП «Черкаський НДІТЕХІМ» щодо обсягів експорту біоцидної продукції з України сформовано на основі даних аналітичної вибірки даних розвернутої митної статистики щодо товарних груп інсектицидів (вибрано дані лише по інсектицидах біоцидного використання) та біоцидних засобів – нехарчових консервантів).

Розрахунок обсягів експортних поставок біоцидної продукції з України у фізичній вазі показав, що у 2015 р. було експортовано **1937 т** біоцидної продукції, у 2016 р. – **2046 т**. Динаміка росту даного показника свідчить про певний ріст загального обсягу експорту біоцидної продукції у 2016 р. відносно попереднього року (105,6%).

Варто зазначити, що у 2016 р. порівняно з попереднім роком значно виріс експорт дезінфекційних засобів. Темп росту даного показника у фізичній вазі становить 547%, у вартісних показниках – 125% (відповідно 0,546 та 0,436 млн дол. США). Відповідні кумулятивні дані наведено в таблиці 2.К.

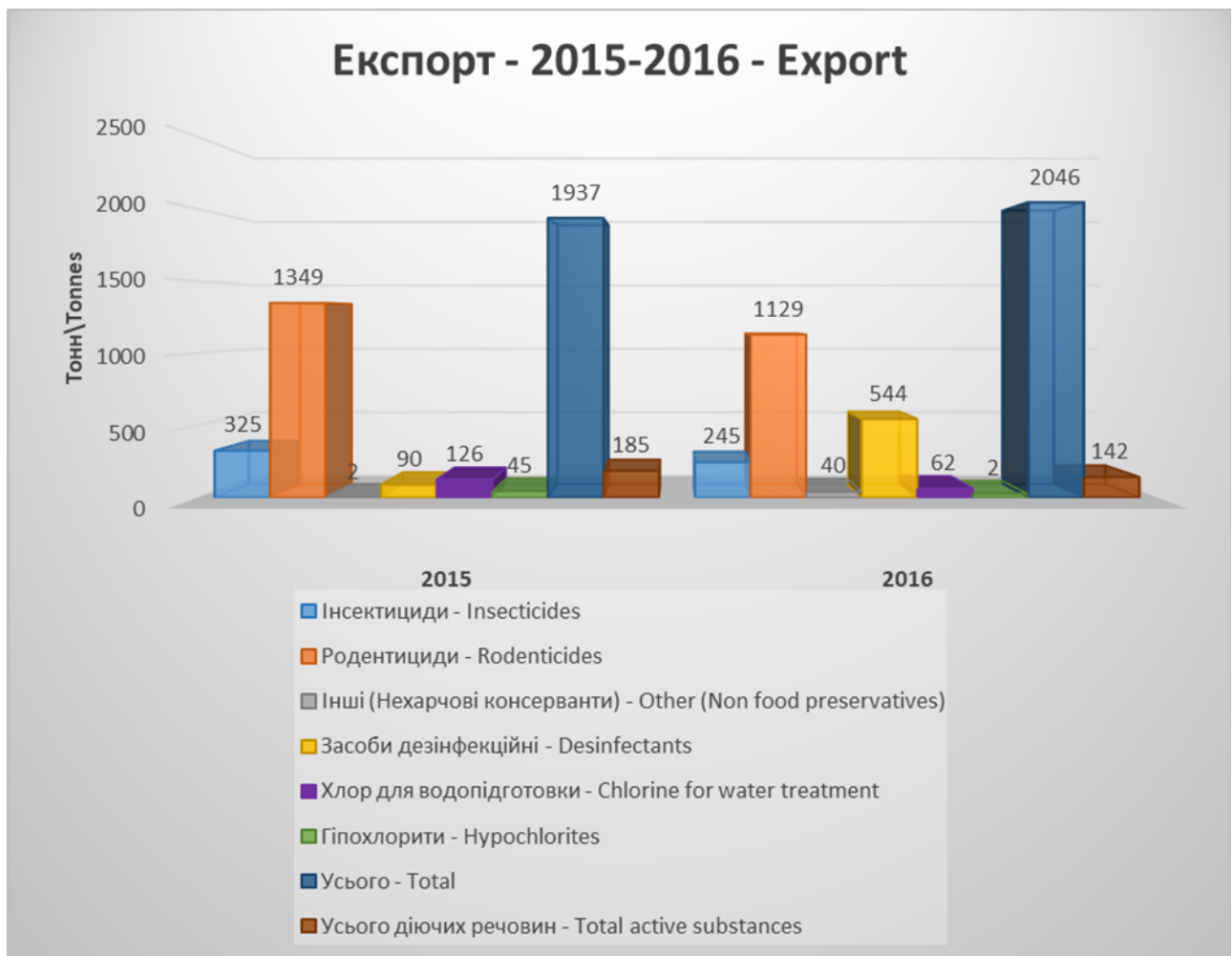
Таблиця 2.К: Обсяги експорту біоцидної продукції з України в 2015–2016 рр. (за даними статистичної вибірки ДП «Черкаський НДІТЕХІМ»)

Код УКТ ЗЕД	Обсяги експорту біоцидної продукції з України, т	
	2015 р.	2016 р.
УКТ ЗЕД 3808910000 Інсектициди (біоциди)*	325	245
УКТ ЗЕД 3808991000 Родентициди**	1349	1129
УКТ ЗЕД 3808999000 Інші: в основному – нехарчові консерванти*	2	40
УКТ ЗЕД 3808940000 Дезінфекційні засоби**	90	544
2801100000 Хлор**	126	62
2828900000 Гіпохлорити інші** (гіпохлорит натрію, гіпохлорит кальцію)	45	26
Усього:	1937	2046

*) Вибірка ДП «Черкаський НДІТЕХІМ»

***) Офіційні дані Держстату України

Візуалізація даних експорту біоцидної продукції з України в 2015–2016 рр. наведена нижче.

Також аналогічна вибірка була проведена за **діючими речовинами експортованих біоцидів**. Відповідно до даних статистичної вибірки ДП «Черкаський НДІТЕХІМ» обсяги експорту діючих речовин біоцидної продукції у 2015 р. становили **185 т** діючих речовин біоцидної продукції, а у 2016 р. – **142 т** діючих речовин (зменшення на 23% у перерахунку на діючі речовини).

Відсутність кореляції між показниками росту обсягів експорту біоцидів у перерахунку на діючу речовину та обсягом експорту біоцидів у фізичній вазі обумовлене змінами у структурі та асортименті експорту біоцидної продукції та зміною концентрації діючих речовин у складі біоцидної продукції.

Найбільш великотоннажними діючими речовинами біоцидів (більше 10 т діючих речовин експорту в рік) були такі: хлор, оцтова кислота, пероксид водню, s-гідропрен, гіпохлорит натрію, надоцтова кислота. Сукупна частка вказаних діючих речовин у структурі експортних поставок у 2015 р. становила 93%, у 2016 р. – 93,4%.

Відповідні дані щодо обсягів експорту біоцидної продукції з України у 2015–2016 рр. у розрізі окремих найменувань діючих речовин наведено у таблиці 2.L.

**Таблиця 2.І: Обсяги експорту з України діючих речовин біоцидів
у розрізі окремих хімічних речовин у 2015–2016 рр.**

Найменування діючої речовини	Обсяги експорту з України діючих речовин біоцидів, т	
	2015 р.	2016 р.
Хлор	126,000	62,000
Оцтова кислота	11,512	17,347
Пероксид водню	10,372	17,348
S-гідропрен	10,056	13,963
Гіпохлорит натрію	6,700	3,870
Надоцтова кислота	6,440	18,042
Натрієва сіль дихлорізоціанурової кислоти	5,031	1,106
N,N-диетил-m-толуамід (ДЕТА)	4,790	3,702
Аллетрин	0,958	0,549
Пропіловий спирт	0,924	0,160
Ізопропіловий спирт (2-пропанол)	0,924	0,160
Фосфід алюмінію	0,907	2,512
Полігексаметиленгуанідин гідрохлорид	0,150	0,000
Полігексаметиленгуанідин фосфат	0,150	0,000
Вапортрин	0,118	0,105
Етиловий спирт	0,080	0,000
Пропоксур	0,035	0,201
Тетраметрин	0,022	0,059
Етил-3-[N-бутилацетамідо] – пропіонат	0,019	0,221
Дельтаметрин	0,011	0,008
Фіпроніл	0,010	0,093
Алкілдиметилбензиламоній хлорид	0,008	0,140
Цифлутрин	0,007	0,006
Перметрин	0,003	0,005
Альфа+зета циперметрин	0,002	0,273
Піпероніл бутоксид	0,002	0,009
Тіаметоксам	0,002	0,000
Імідаклоприд	0,001	0,002
Мурашина кислота	0,000	0,000
Трихлорізоціанурова кислота	0,000	0,000
Калію пероксимоносульфат	0,000	0,000
Молочна кислота	0,000	0,000
Кислота надсірчана	0,000	0,000
Лимонна кислота	0,000	0,000
Малатіон	0,000	0,000
Сірчана кислота	0,000	0,000
(Етилендіоксі)диметанол	0,000	0,000
1,2-бензіотіазолін (ВІТ)	0,000	0,000
Глутаровий альдегід	0,000	0,000
Фосфід магнію	0,000	0,000
Дидецилдиметиламоній хлорид	0,000	0,000

Найменування діючої речовини	Обсяги експорту з України діючих речовин біоцидів, т	
	2015 р.	2016 р.
Яблучна кислота	0,000	0,000
Есбіотрин	0,000	0,007
Борна кислота	0,000	0,000
Додецилдіпропілентріамін	0,000	0,000
Октилдецилдиметиламмоній хлорид	0,000	0,000
Сульфат міді	0,000	0,000
Бензойна кислота	0,000	0,000
Кокоспропілендіамінгуанідин ацетат	0,000	0,000
Метомил	0,000	0,000
СІТ-МІТ	0,000	0,000
Хлоргексидин біглюконат	0,000	0,000
Пралетрин	0,000	0,011
Емаектину бензоат	0,000	0,000
Бродіфакум	0,000	0,000
О-фенілфенол	0,000	0,000
Абамектин	0,000	0,000
Ортофосфорна кислота	0,000	0,000
Хлорпірифос	0,000	0,000
Бромадіолон	0,000	0,000
N-кокоалкіл-N,N- диметиламіноксид	0,000	0,000
Дифлубензурон	0,000	0,000
Іміпротрин	0,000	0,000
Цифенотрин	0,000	0,000
Фенітротіон	0,000	0,000
Метальдегід	0,000	0,000
Лямбда-цигалотрин	0,000	0,000
Дифенацин	0,000	0,000
Цитрат міді	0,000	0,000
Дикарбоксимід MGK-264	0,000	0,000
Хлорфенапір	0,000	0,000
Октанова кислота	0,000	0,000
Цитрат срібла	0,000	0,000
Фосфід цинку	0,000	0,000
Фосфориста кислота	0,000	0,000
Троклосен натрію	0,000	0,000
Бігуанідину діацетат	0,000	0,000
Діетаноламід жирної кокосової кислоти	0,000	0,000
Бутиловий спирт	0,000	0,000
Метил бромід	0,000	0,000
Тетраніл У	0,000	0,000
1-бром-3-хлор -5,5- диметилгідантоїн	0,000	0,000
N,N-біс(3-амінопропіл) додециламін	0,000	0,000

Найменування діючої речовини	Обсяги експорту з України діючих речовин біоцидів, т	
5-хлор-2-(2,4-дихлорфеноксі)фенол(триклозан)	0,000	0,000
Пеніцилін G, бензилпеніциліну натрієва сіль («НАБАК»)	0,000	0,000
Цитріодіол	0,000	0,000
5,5-диметилгідантоїн у межах	0,000	0,000
Янтарна кислота	0,000	0,000
Диметокситетрагідрофуран	0,000	0,000
Сірки діоксид	0,000	0,000
Діазинон	0,000	0,000
Усього:	185,233	141,898

У рамках даного дослідження ДП «Черкаський НДІТЕХІМ» проведено вибірку обсягів експортних поставок особливо небезпечних діючих речовин біоцидів, які потенційно можуть бути речовинами подвійного призначення.

У 2015–2016 рр. з України особливо небезпечні діючі речовини експортувалися у дуже незначних обсягах, кількісні показники становили відповідно 126 т та 64 т. Основу товарного асортименту особливо небезпечних діючих речовин становили хлор, фосфід алюмінію та цифлутрин. Окрім хлору, експорт інших діючих речовин становили переважно реекспортні поставки.

Дані щодо обсягів експорту з України у 2015–2016 рр. особливо небезпечних діючих речовин подвійного призначення наведено у таблиці 2.М.

Таблиця 2.М: Обсяги експорту з України особливо небезпечних діючих речовин подвійного призначення в 2015–2016 рр.

Назва речовини	Обсяги експорту, т	
	2015 р.	2016 р.
Хлор (у перерахунку на активний Cl)	125,600	61,800
Фосфід алюмінію	0,907	2,512
Фосфід магнію	0,000	0,000
Фосфід цинку	0,000	0,000
Бродіфакум	0,000	0,000
Метил бромід	0,000	0,000
Метомил	0,000	0,000
Цифлутрин	0,007	0,006
Усього:	126,014	64,318

2.3. ВИКОРИСТАННЯ БІОЦИДІВ ЗА КАТЕГОРІЯМИ

Загальний баланс обсягів споживання біоцидів в Україні (як діючих речовин, так і біоцидної продукції) розраховувався у даному дослідженні за традиційної формулою:

$$U = P + I - E,$$

де P – обсяги виробництва; I – обсяги імпорту; E – обсяги експорту.

За розрахунковими даними, які ґрунтуються на статистичній вибірці даних ДП «Черкаський НДІТЕХІМ» щодо обсягів виробництва, імпорту та експорту діючих хімічних речовин біоцидів в Україні, кумулятивні обсяги споживання біоцидної продукції у перерахунку на діючу речовину у 2015 р. становили – **19076 т**, а у 2016 р – **16475 т** (таблиця 2.N).

Таблиця 2.N: Розрахункові обсяги балансу споживання діючих речовин біоцидної продукції в Україні в 2015–2016 рр. (на основі статистичних даних Держстату України та ДП «Черкаський НДІТЕХІМ»)

Товарна група	Обсяги виробництв, т діючих речовин	Обсяги імпорту, т діючих речовин	Обсяги експорту, т діючих речовин	Обсяги споживання, т діючих речовин
Споживання діючих речовин біоцидів у 2015 р.				
Діючі речовини біоцидів, сукупно	18039	1222	185	19076
Діючі речовини біоцидів (без хлору та гіпохлориту натрію)	314	1188	116	1386
Діючі речовини хлору та гіпохлориту натрію	17725	34	69	17690
Споживання діючих речовин біоцидів у 2016 р.				
Діючі речовини біоцидів, сукупно	15355	1262	142	16475
Діючі речовини біоцидів (без хлору та гіпохлориту натрію)	271	1212	104	1379
Діючі речовини хлору та гіпохлориту натрію	15084	50	38	15072

Наведені дані підтверджують наявність тенденції до зменшення обсягів внутрішнього споживання діючих речовин біоцидів в Україні. Загальні встановлені обсяги внутрішнього споживання діючих речовин біоцидів скоротилися у 2016 р. у порівнянні з попереднім роком на 14%. Водночас проведений аналіз демонструє, що таке зниження було обумовлене виключно скороченням обсягів виробництва та внутрішнього споживання хлору (у складі товарного хлору та гіпохлориту натрію). Внутрішнє споживання інших діючих речовин біоцидів у 2016 р. залишилося на рівні 2015 р.

За розрахунковими даними ДП «Черкаський НДІТЕХІМ», отриманими на основі власних вибірок статистичних даних, фактичні обсяги споживання біоцидної продукції у фізичній вазі становили в Україні у 2015 р. **33929 т**, у 2016 р. – **31194 т**. Таким чином, темпи зниження обсягів внутрішнього споживання біоцидної продукції у 2016 р. порівняно із 2015 р. у фізичній вазі становили 8%.

Слід підкреслити, що дані щодо обсягів споживання біоцидних продуктів у якості дезінфектантів питної води (за Регламентом (ЄС) № 528/2012 – це Тип продукту 5: Питна вода (продукти, що використовуються для дезінфекції питної води для людей і тварин) надаються окремо, зважаючи на великі обсяги споживання цих продуктів, і для надання більш точної та коректної інформації щодо динаміки споживання дезінфікуючих засобів.

Структурування обсягів споживання біоцидної продукції у розрізі категорій використання свідчить, що у 2016 р., порівняно із попереднім роком, виросло внутрішнє споживання препаратів контролю за шкідниками (на 52%), водночас зменшилося внутрішнє споживання дезінфекційних засобів (на 16%).

Дані щодо обсягів споживання біоцидної продукції в Україні у 2015–2016 рр. за категоріями використання (у фізичній вазі), які розраховані на основі статистичних вибірок ДП «Черкаський НДІТЕХІМ», наведено у таблиці 2.0.

Частка професійного споживання у загальному балансі споживання біоцидної продукції у 2015–2016 рр. в Україні не змінилась та становить за розрахунками ДП «Черкаський НДІТЕХІМ» 62–66%.

Таблиця 2.0: Обсяги споживання біоцидної продукції в Україні за категоріями використання (на основі статистичних вибірок ДП «Черкаський НДІТЕХІМ») в 2015–2016 рр.

Категорія використання	Обсяги виробництва, т продукції	Обсяги імпорту, т продукції	Обсяги експорту, т продукції	Обсяги споживання, т продукції
2015 рік				
Основна група 1. Дезінфектанти та загальні біоциди	430	4023	90	4363
Основна група 2. Консерванти	0	504	2	502
Основна група 3. Препарати контролю за шкідниками.	2362	1376	1679	2059
Основна група 4. Інші біоцидні продукти	<i>Окремо не відслідковується. Входить до загального тоннажу дезінфікуючих засобів</i>			
Тип продукту 5. Дезінфектанти для питної води	26953	223	171	27005
Професійне споживання (66%), усього				21036
Побутове споживання (34%), усього				11586
Усього				33929
2016 рік				
Основна група 1. Дезінфектанти та загальні біоциди	530	3693	544	3579
Основна група 2. Консерванти	0	583	40	543
Основна група 3. Препарати контролю шкідників	2570	1927	1374	3123
Основна група 4. Інші біоцидні продукти	<i>Окремо не відслідковується. Входить до загального тоннажу дезінфекційних засобів</i>			
Тип продукту 5. Дезінфектанти для питної води	23703	334	88	23949
Професійне споживання (62%), усього				19384
Побутове споживання (38%), усього				11810
Усього				31194

Побутове споживання біоцидної продукції

Структурування обсягів споживання біоцидної продукції в Україні за видами споживання (професійне та побутове) є досить ускладненим, оскільки в певних сегментах ці види споживання неможливо чітко розділити.

Біоцидна продукція досить широко використовується в побуті, та навіть якщо видом використання даної продукції є професійне використання, наприклад, в медичних закладах, навчальних закладах тощо, вона практично може бути використана і в побуті. При реєстрації більшості дезінфікуючих засобів реєстранти вказують, як правило, і професійне, і побутове споживання.

У рамках даного дослідження були використані експертні оцінки та розрахунки ДП «Черкаський НДІТЕХІМ» щодо структурування обсягів споживання біоцидної продукції в Україні за видами споживання (професійне та побутове).

На основі цих оцінок було встановлено, що частка дезінфікуючих засобів, які можуть бути використані в побуті (включаючи використання в навчальних закладах, закладах ресторанного господарства і торгівлі, об'єктах комунально-побутового призначення) становить 60% загального використання дезінфікуючих засобів.

Інсектициди та родентициди можуть бути використані у побуті у повному обсязі.

Консерванти, як біоцидна продукція, побутовими кінцевими споживачами у переважній більшості не використовуються. Незважаючи на мізерні концентрації у побутовій продукції, консерванти, як компоненти змащувально-охолоджуючих рідин, лакофарбової продукції, продукції автохімії тощо, можуть негативно впливати на побутового споживача, адже всі вони є сильними алергенами.

Дезінфектанти питної води використовуються у побуті у невеликих обсягах.

Хлор не використовується кінцевими споживачами у побутових умовах.

Близько 60% продукції, яка містить гіпохлорит натрію, за оцінками ДП «Черкаський НДІТЕХІМ» може бути практично використана у побуті.

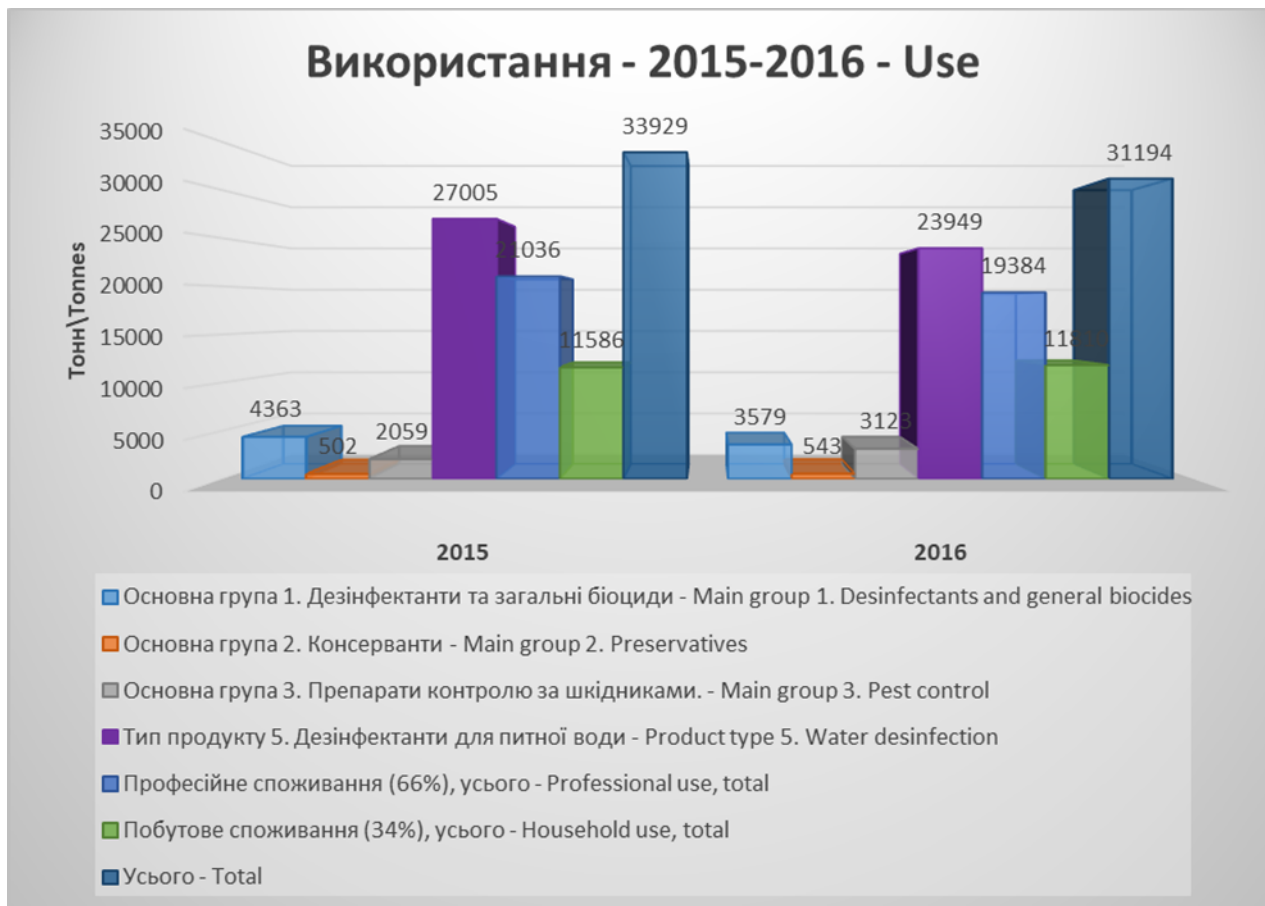
Структурування та можливе побутове споживання біоцидної продукції, як варіант «практичного найгіршого випадку», представлено в таблиці 2.Р.

Таблиця 2.Р: Структура та обсяги побутового споживання біоцидної продукції в Україні у 2015–2016 рр.

Тип продукції	Частка побутового споживання, %	Обсяги споживання біоцидної продукції побутового призначення, т	
		2015 р.	2016 р.
Основна група 1. Дезінфектанти та загальні біоциди	60	2618	2147
Основна група 2. Консерванти.	0	0	0
Основна група 3. Препарати контролю шкідників (інсектициди біоцидного призначення та родентициди)	100	2059	3123
Тип продукту 5. Дезінфектанти для питної води (гіпохлорит натрію)	60	6909	6540
Усього:		11586	11810

Наведені дані підтверджують наявність тенденції до незначного росту обсягів побутового використання біоцидів в Україні. Темп приросту даного показника у 2016 р. відносно 2015 р. становить 2%.

Візуалізацію даних обсягів використання біоцидної продукції в Україні у 2015–2016 рр. наведено нижче.

2.4. ЗБЕРІГАННЯ БІОЦИДІВ ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Зберігання біоцидів є невід’ємною складовою процесу їх використання. Неправильне зберігання цих речовин може загрожувати здоров’ю людей, призводити до значних збитків компаній та бути причиною адміністративної та кримінальної відповідальності осіб, винних у порушенні правил зберігання.

Вся біоцидна продукція, що виготовляється та імпортується, повинна зберігатися на спеціалізованих складах (а також у звичайних приміщеннях при побутовому використанні) до моменту її застосування або продажу.

Для розрахунку загального тоннажу обсягів зберігання було використано формулу:

$$S = P + I,$$

де P – обсяги виробництва, I – обсяги імпорту.

Біоцидна продукція, що виготовляється, може бути як експортована, так і спожита на внутрішньому товарному ринку, тому обсяги експорту не враховувалися при розрахунках.

Загальні обсяги зберігання біоцидної продукції в Україні у 2015 р. у фізичній вазі становили **35871 т**, а у 2016 р. – **33341 т**.

Зберігання такої біоцидної продукції як дезінфікуючі засоби та продукція основної хімії (хлор, гіпохлорит натрію) має відбуватись згідно з такими Державними санітарними нормами та відповідно до сфери діяльності підприємств, а саме:

- Державні санітарні норми та правила № 1067/25844 «Дезінфекція, передстерилізаційне очищення та стерилізація медичних виробів в закладах охорони здоров'я»
- Правила охорони праці при виробництві, зберіганні, транспортуванні та застосуванні хлору № 264/17559
- Інструкція із застосування гіпохлориту натрію для знезараження води в системах централізованого питного водопостачання та водовідведення тощо.

Також умови зберігання біоцидної продукції чітко прописані у національних і міжнародних стандартах (ISO, EN) та нормативних специфікаціях, відповідно до яких була вироблена дана продукція.

Імпортна продукція часто супроводжується паспортами безпеки (SDS, MSDS), в яких також чітко вказано умови зберігання певної продукції. Карта даних небезпечного фактора, яка видається заявнику державної реєстрації небезпечних факторів в Україні, також містить відповідну інформацію.

Сукупна та зведена інформація про правила зберігання біоцидів (окрім біоцидів побутового використання) представлена нижче.

У приміщеннях для виробництва і зберігання **рідкого хлору** на видному місці згідно з ГОСТ 12.4.026 повинен бути вивішений знак «Працювати із застосуванням засобів захисту органів дихання!».

Спеціалізовані контейнери та балони з рідким хлором зберігають відповідно до правил будови і безпечної експлуатації посудин, що працюють під тиском¹¹, та за правилами безпеки для виробництва, зберігання і транспортування хлору¹².

Не допускається спільне зберігання балонів та контейнерів з рідким хлором і органічних речовин, порошків металів, горючих рідин і газів.

Ємності для зберігання рідкого хлору повинні відповідати вимогам діючих стандартів з урахуванням наступних доповнень:

а) розрахунковий тиск посудин, що містять рідкий хлор, повинен прийматися на рівні не менше ніж 1,6 МПа (16 кгс/см²);

б) матеріали та конструкція посудини повинні забезпечувати її міцність та надійну експлуатацію в робочому діапазоні температур – від можливої мінімальної температури до максимальної, що відповідає умовам експлуатації посудини. При виборі матеріалів для посудин, призначених для установки на відкритому майданчику або в неопалюваних приміщеннях, необхідно враховувати

¹¹ https://dnaop.com/html/88/doc-%D0%9D%D0%9F%D0%90%D0%9E%D0%9F_0.00-1.07-94

¹² <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0264-10>

абсолютну мінімальну та максимальну температуру зовнішнього повітря для певного регіону;

в) розрахункову товщину стінки посудини потрібно визначати з урахуванням розрахункового терміну експлуатації, розрахункового тиску і припуску не менше ніж 1 мм для компенсації корозії (на штуцерах посудин припуск на корозію повинен становити не менше ніж 2 мм).

Лінії трубопроводів, які приєднуються до ємнісного обладнання для зберігання рідкого хлору (резервуари, танки, збірники) повинні бути оснащені установленими безпосередньо один за одним двома запірними вентилями, один із яких – з ручним приводом, приєднаний безпосередньо до штуцера посудини, а другий – з дистанційним управлінням.

Гіпохлорит натрію зберігають у спеціальних гумованих або покритих корозійностійкими матеріалами ємностях, захищених від сонячного світла. Поліетиленові бочки з продуктом зберігають у закритих складських неопалюваних приміщеннях.

Суб'єкти господарювання (у тому числі заклади охорони здоров'я), що виконують дезінфекційні, дезінсекційні, дератизаційні роботи, повинні мати **спеціальні приміщення для зберігання дезінфікуючих засобів**, які забезпечені вантажно-розвантажувальними механізмами, що дають змогу механізувати дані операції.

Сипкі засоби слід зберігати в закритих приміщеннях у тарі виробника. Подачу сипких матеріалів та їх розвантаження потрібно виконувати механізованим способом.

Ємності для зберігання рідких засобів і скраплених газів за об'ємом мають бути більшими за транспортну тару. Заповнення ємностей для зберігання рідких засобів та скраплених газів виконують способами, які унеможливають надходження у повітря шкідливих речовин або контакт з ними шкіри персоналу. Ємності для зберігання рідких засобів облаштовують рівнемірами або іншими аналогічними пристроями.

Приміщення для зберігання дезінфекційних, дезінсекційних, дератизаційних засобів забезпечують необхідною кількістю стелажів, шаф, піддонів, підтоварників тощо. Встановлення стелажів здійснюється таким чином, щоб вони розміщувались на відстані 0,6–0,7 м від зовнішніх стін, не менше ніж 0,5 м від стелі та не менше ніж 0,25 м від підлоги. Стелажі щодо вікон розташовують так, щоб проходи були освітлені, а відстань між стелажми становила не менше 0,75 м для забезпечення вільного доступу до засобів.

Приміщення для зберігання **дезінфікуючих засобів** повинні бути забезпечені термометрами і гігromетрами, які кріпляться на внутрішніх стінах сховища подалі від нагрівальних приладів на висоті 1,5–1,7 м від підлоги та на відстані не менше трьох метрів від дверей. У кожному приміщенні (кімнаті) має бути заповнена карта обліку температури та відносної вологості.

Приміщення для зберігання вогнебезпечних та легкозаймистих речовин мають бути побудовані з вогнетривких матеріалів, захищені від світла, прямих сонячних променів, атмосферних опадів та ґрунтових вод; ізольовані від інших складських будівель та від житлових приміщень, мати пожежно-охоронну

сигналізацію. У разі відсутності окремих приміщень для зберігання легкозаймистих речовин допускається зберігання цих речовин у загальних вогнетривких будівлях, а також у будівлях, поділених на секції, виділені для зберігання речовин. При цьому слід дотримуватися ізоляції приміщень від сусідніх приміщень вогнетривкими стінами, які відповідають вимогам пожежної безпеки. Такі приміщення повинні мати вентиляцію. Легкозаймисті речовини необхідно зберігати подалі від джерел відкритого вогню і тепла.

При використанні дезінфікуючих засобів, які містять спирт етиловий або спирт пропіловий, ізопропіловий або інші легкозаймисті продукти, резервуари, технологічне обладнання, трубопроводи і зливно-наливні пристрої, які використовують з метою приймання, зберігання і переміщення дезінфекційних засобів або спирту етилового (при виготовленні спиртовмісних робочих розчинів), повинні бути захищені від статичної електрики. Захисне заземлення від статичної електрики об'єднують, як правило, із заземленням електрообладнання.

Слід зауважити, що значна частина біоцидів, що використовуються у побуті, зберігається без урахування будь-яких вимог та рекомендацій, окрім тих, що розміщені на етикетці, в інструкціях застосування тощо. Саме тому практичне слідування рекомендаціям застосування біоцидної продукції побутового призначення залежить від порядності та обізнаності виробника або перепакувальника продукції.

Дані щодо точних координат місць зберігання біоцидної продукції відсутні, оскільки перелік медичних, освітніх, побутових закладів тощо, а також великих та дрібних складів, де можуть зберігатися біоциди в Україні занадто великий.

2.5. ТРАНСПОРТУВАННЯ БІОЦИДІВ І ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ НИМ ПРОБЛЕМИ

Вся біоцидна продукція, яка імпортується або експортується, так чи інакше транспортується хоча б один раз до місця її використання або продажу на внутрішньому ринку, або до кордону.

Продукція, що виготовляється, експортується, або транспортується до місця її використання, при цьому оціночна максимальна доля реекспорту імпортованої біоцидної продукції є досить незначною (близько 3%). За таких умов загальний тоннаж транспортування було розраховано за формулою:

$$T = P + I + (I \times 0,03),$$

де P – обсяги виробництва, I – обсяги імпорту

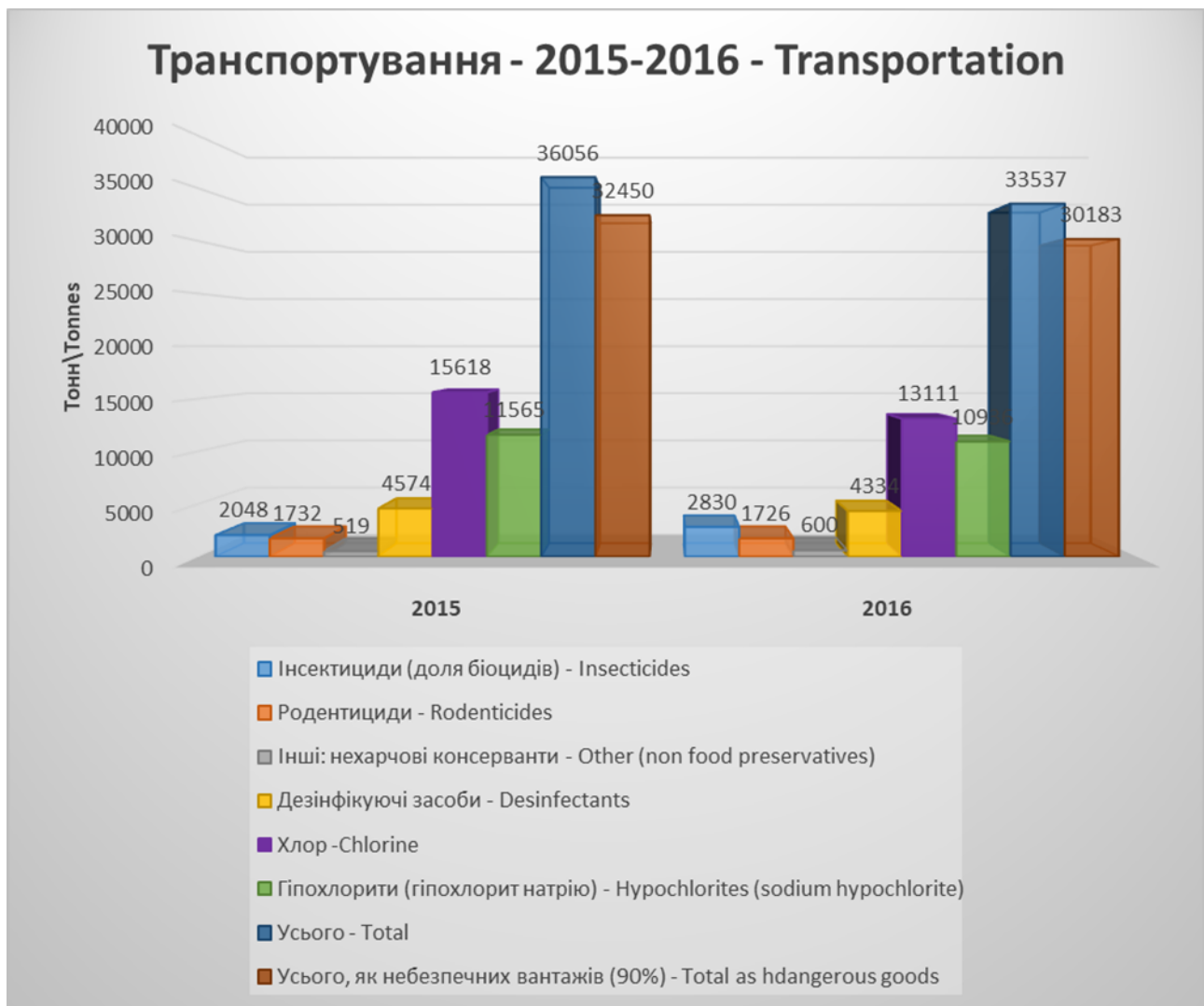
Розрахункові дані, наведені у таблиці 2.Q, враховують можливість декількох перевезень однієї й тієї ж продукції. Розрахункові загальні обсяги транспортування біоцидної продукції у 2015 р. становили **36056 т**, а у 2016 р. – **33537 т**.

Таким чином, пропорційно незначному зниженню росту обсягу споживання знизилася обсяги транспортування біоцидної продукції в Україні на 7%. В основному зниження обсягів транспортування відбулося за рахунок зниження споживання хлору та гіпохлориту натрію, але спостерігається значний темп росту обсягів транспортування в сегменті інсектицидів біоцидного призначення, (38% у 2016 р. у порівнянні з 2015 р.).

Таблиця 2.9: Обсяги транспортування окремих видів біоцидної продукції в Україні у 2015–2016 рр. (за розрахунковими даними ДП «Черкаський НДІТЕХІМ»)

2015 рік			
Група біоцидної продукції	Обсяги виробництва, т	Обсяги імпорту, т	Обсяги транспортування, т
3808910000 Інсектициди (доля біоцидів)	822	1190	2048
3808991000 Родентициди	1540	186	1732
3808999000 Інші: в основному – нехарчові консерванти	0	504	519
3808940000 Дезінфікуючі засоби	430	4023	4574
2801100000 Хлор	15618	0	15618
2828900000 Гіпохлорити інші (гіпохлорит натрію)	11335	223	11565
Усього:			36056
Усього обсяг транспортування біоцидної продукції як небезпечних вантажів (90%):			32450
2016 рік			
3808910000 Інсектициди (доля біоцидів)	1010	1767	2830
3808991000 Родентициди	1560	161	1726
3808999000 Інші: в основному – нехарчові консерванти	0	583	600
3808940000 Дезінфікуючі засоби	530	3693	4334
2801100000 Хлор	13111	0	13111
2828900000 Гіпохлорити інші (гіпохлорит натрію)	10592	334	10936
Усього:			33537
Усього обсяг транспортування біоцидної продукції як небезпечних вантажів (90%):			30183

Візуалізацію даних обсягів транспортування біоцидної продукції в Україні у 2015–2016 рр. наведено нижче:

Більшість діючих речовин біоцидів класифіковані як токсичні для навколишнього середовища з хронічними наслідками відповідно до системи GHS. Навіть незначні концентрації цих речовин однозначно призводять до класифікації за цим класом біоцидної продукції і, як наслідок, до класифікації даного вантажу як небезпечного.

Також великотоннажні біоциди, такі, наприклад, як рідкий хлор, а також ті, що містять етанол, пропанол, надоцтову кислота, класифікуються як гази під тиском, легкозаймисті або окиснюючі рідини, що обумовлює ідентифікацію такого вантажу як небезпечного.

Зважаючи на вищевикладене та класифікації небезпек більшості діючих речовин біоцидів, оціночна частка перевезень біоцидної продукції як небезпечного вантажу повинна становити не менше 90% загального тоннажу біоцидної продукції.

Основною проблемою у сфері внутрішніх перевезень біоцидної продукції є відсутність імплементації в Україні системи GHS та відповідних критеріїв ідентифікації небезпеки (класифікації) даної продукції загалом та особливо щодо небезпек для навколишнього середовища.

Необхідність враховувати цей клас небезпеки при класифікації небезпечного вантажу з'явилась не так давно, а вимог щодо застосовування GHS критеріїв для класифікації хімічної продукції в Україні немає. Тому є досить вірогідним, що небезпечна для навколишнього середовища біоцидна продукція у 2015–2016 рр. могла транспортуватись не як небезпечний вантаж, особливо, якщо концентрація діючої речовини у продукції була досить малою.

Якщо продукція, що експортується, може бути належним чином перевірена іноземними компетентними органами, то продукція на внутрішньому товарному ринку досить часто не містить ніякого застереження про небезпеку, включно стосовно небезпечних вантажів.

Клас небезпеки біоцидної продукції щодо гострої та хронічної токсичності для навколишнього середовища повністю ідентичний у GHS та TDG, а додаткова піктограма небезпеки, якою маркується небезпечний вантаж, ідентична піктограмі GHS.

Критеріями присвоєння класифікації «Гостра токсичність для водного середовища Кат. 1 H400» чи «Хронічна токсичність для водного середовища Кат. 1 H410» для продукції чи вантажу є концентрація небезпечної речовини у продукції та ступінь небезпеки цього інгредієнту.

Критерії класифікації сумішей хімічної продукції (біоцидної продукції) щодо небезпек для навколишнього середовища відповідно до GHS та TDG наведено в таблиці 2.R.

Таблиця 2.R: Критерії класифікації сумішей хімічної продукції щодо небезпек для навколишнього середовища відповідно до GHS та TDG

Небезпека для навколишнього середовища, Класифікація GHS та TDG	
Клас небезпеки	Формули розрахунку суми концентрацій компонентів, що призводять до класифікації суміші
Гостра токсичність для водного середовища Кат. 1 H400	$\sum \text{концентрацій (Гостра токсичність для водного середовища Кат. 1)} \times M^* \geq 25\%$
Хронічна токсичність для водного середовища Кат. 1	$\sum \text{концентрацій (Хронічна токсичність для водного середовища Кат. 1)} \times M^* \geq 25\%$
Хронічна токсичність для водного середовища Кат. 2	$(M^* \times 10 \times \sum \text{концентрацій (Хронічна токсичність для водного середовища Кат. 1)} + \sum \text{концентрацій (Хронічна токсичність для водного середовища Кат. 2)}) \geq 25\%$
Хронічна токсичність для водного середовища Кат. 3	$(M^* \times 100 \times \sum \text{концентрацій (Хронічна токсичність для водного середовища Кат. 1)}) + (10 \times \sum \text{концентрацій (Хронічна токсичність для водного середовища Кат. 2)}) + \sum \text{концентрацій (Хронічна токсичність для водного середовища Кат. 3)} \geq 25\%$
Хронічна токсичність для водного середовища Кат. 4	$\sum \text{концентрацій (Хронічна токсичність для водного середовища Кат. 1)} + \sum \text{концентрацій (Хронічна токсичність для водного середовища Кат. 2)} + \sum \text{концентрацій (Хронічна токсичність для водного середовища Кат. 3)} + \sum \text{концентрацій (Хронічна токсичність для водного середовища Кат. 4)} \geq 25\%$
* - Множинний коефіцієнт	

У таблиці 2.S наведено призначення множинних коефіцієнтів відповідно до валідних екотоксикологічних даних.

Таблиця 2.S: Призначення множинних коефіцієнтів відповідно до екотоксикологічних даних

Показник гострої токсичності	М-коєф.	Показник хронічної токсичності	М-коєф.	
			Повільний розклад	Швидкий розклад
$L(E)C_{50}$		NOEC або EC50		
$0,1 < L(E)C_{50} \leq 1$	1	$0,01 < NOEC \leq 0,1$	1	-
$0,01 < L(E)C_{50} \leq 0,1$	10	$0,001 < NOEC \leq 0,01$	10	1
$0,001 < L(E)C_{50} \leq 0,01$	100	$0,0001 < NOEC \leq 0,001$	100	10
$0,0001 < L(E)C_{50} \leq 0,001$	1000	$0,00001 < NOEC \leq 0,0001$	1000	100
$0,00001 < L(E)C_{50} \leq 0,0001$	10000	$0,000001 < NOEC \leq 0,00001$	10000	1000

Критерії класифікації GHS базуються на валідних даних екотоксикологічних досліджень, які можна знайти тільки у відкритих іноземних базах даних (наприклад ЕСНА), тому україномовним (без знання англійської мови) спеціалістам з класифікації небезпечних вантажів отримати такі дані дуже складно.

У свою чергу слід відзначити, що чинний Державний реєстр небезпечних факторів не містить у собі токсикологічних, екотоксикологічних та інших ключових даних, хоча згідно з відповідними національними нормативно-правовими актами реєстр повинен містити такі дані. Зважаючи на це, вірогідність помилкових класифікацій небезпечних вантажів або, точніше, ідентифікації вантажу як безпечного, може зростати.

Інформація щодо обсягів перевезень біоцидної продукції певними видами транспорту відсутня.

2.6. УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ БІОЦИДІВ

Відходи біоцидної продукції поділяються на відходи тари з-під біоцидів, відходи при виробництві та безпосередньому застосуванні продукції, а також відходи зіпсованої продукції.

Небезпечні відходи визначено в розділі А Жовтого переліку відходів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 липня 2000 р. № 1120 «Про затвердження Положення про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленням і Жовтого та Зеленого переліків відходів». Відповідно до цієї постанови усі відходи від виробництва та використання біоцидів віднесено до групи Y4: «Відходи виробництва, одержання і застосування біоцидів та фітофармацевтичних препаратів».

Відповідно до чинного Державного класифікатора відходів ДК 005-96 відходи біоцидної продукції професіонального призначення та при виробництві мають такі коди:

- № 0111.1.2.03 «Засоби хімічного оброблення насіння та захисту рослин (у т. ч. пестициди, інсектициди, гербіциди, фунгіциди, регулятори росту рослин, дезінфекційні засоби тощо) зіпсовані, заборонені для вживання,

забруднені або не ідентифіковані, їх залишки, які не можуть бути використані за призначенням» та

- № 8510.2.9.05 «Відходи, що утворюються під час дезінфекції, дезінсекції, дератизації».

Фактичні обсяги кількості утворених відходів виробництва біоцидів в Україні оцінити неможливо.

Для цілей даного дослідження оціночний середній залишок невикористаної продукції прийнятий ДП «Черкаський НДІТЕХІМ» за 1%, а тари від біоцидної продукції – 4%.

Відповідно до розрахункових даних щодо споживання біоцидної продукції в Україні, кількість утворених відходів при професійному використанні біоцидної продукції у 2015 р. становила **1051 т**, а у 2016 р. – **775 т**.

Таблиця 2.Т: Відходи біоцидів згідно з Жовтим переліком відходів

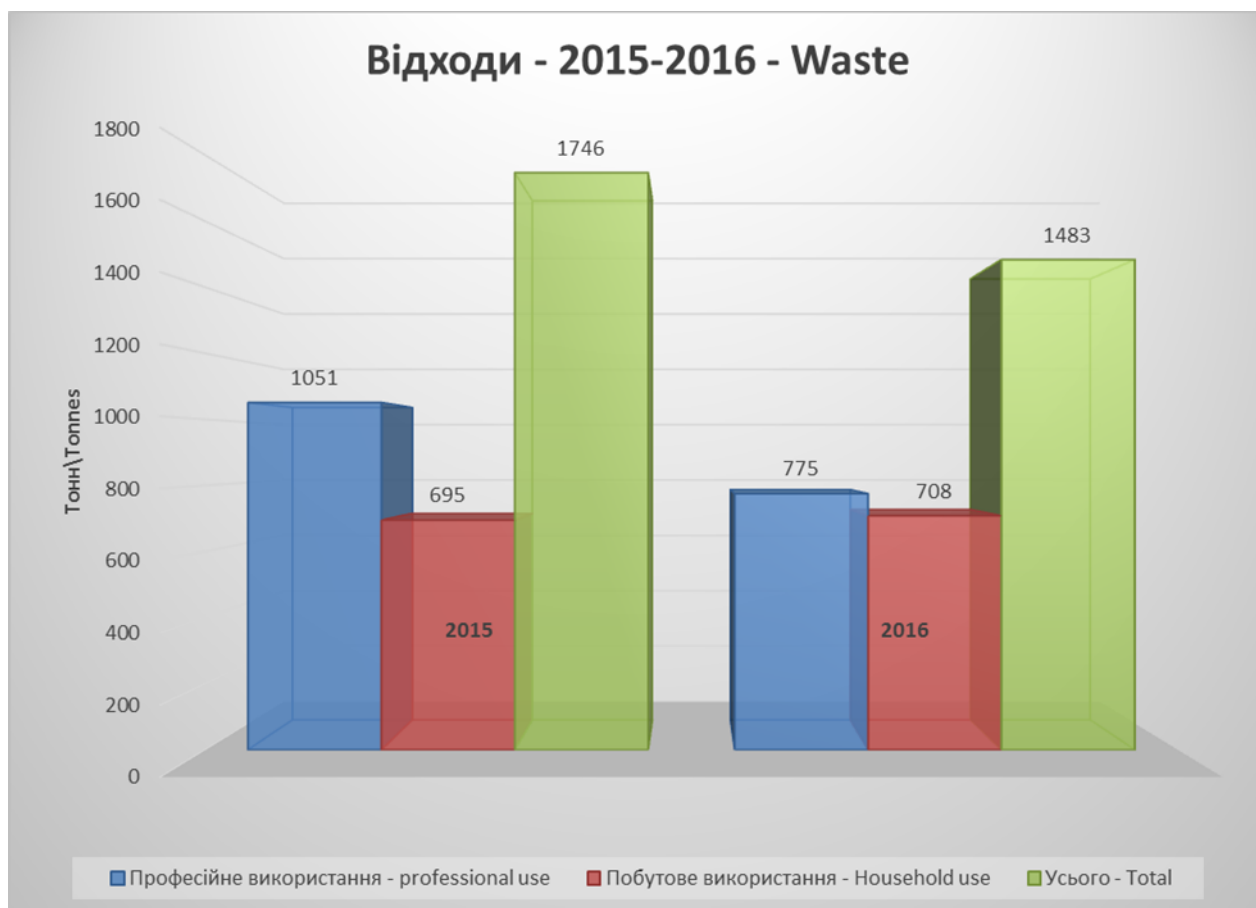
Опис відходу	Номер згідно з переліком А Базельської конвенції	Код Y	Код ОЕСР
Відходи виробництва, одержання і застосування біоцидів та фітофармацевтичних препаратів, включно з відходами пестицидів та гербіцидів, які не відповідають стандартам, мають прострочений термін придатності чи не придатні для використання за призначенням	A4030	Y4	AD020

При побутовому застосуванні біоцидної продукції її відходи можна ідентифікувати як загально побутові. При побутовому застосуванні, як правило, використовується майже вся кількість біоцидної продукції. Для цілей даного дослідження оціночний середній залишок невикористаної продукції був прийнятий за 1%, а тари від біоцидної продукції – 4–5%.

Згідно з оціночними коефіцієнтами для відходів побутового використання біоцидної продукції кількість утворених відходів при побутовому споживанні становила у 2015 р. **695 т**, а у 2016 р. – **708 т**.

Візуалізація утворення відходів біоцидної продукції в Україні у 2015–2016 рр. наведена нижче та дозволяє отримати краще уявлення про ситуацію з цими відходами в залежності від типу застосування. Точних даних щодо імпорту та експорту відходів біоцидів отримати не вдалося, зважаючи на відсутність кодів УКТ ЗЕД для дезінфікуючих засобів.

Існують лише встановлені коди УКТ ЗЕД для пестицидів відповідно до опублікованого Листа Державної митної служби України № 29/1-11.1/2168-ЕП від 28.04.2009 р., по яким (у найгіршому випадку) могли б перетинати державний кордон і відходи біоцидів, зважаючи на те, що згідно з Державним класифікатором відходів ДК 005-96 дезінфекційні засоби мають спільний код відходу, але у 2015–2016 рр. по кодах 3824909900, 3825610000, 3825690000, 3825909000 відходи не імпортувались та не експортувались.

З урахуванням типів відходів біоцидів (тара і невеликий їх залишок) та технічної можливості їх утилізації в Україні, а також відомих проблем загального накопичення побутових та спеціальних відходів на звалищах, можна зробити висновок про відсутність імпорту та експорту відходів біоцидів в Україні.

Також важливим моментом у питанні відходів біоцидної продукції є накопичення запасів невизначених непридатних пестицидів. Станом на 2016 р. загальна кількість невизначених непридатних пестицидів, включаючи СОЗ, становить 8250 т, які розміщено на 723 об'єктах складування у 16 областях України (більш детально див. таблицю 2.U).

Багато складів, де зберігаються непридатні та заборонені до використання пестициди, перебувають у незадовільному стані: відсутня або втрачена облікова документація; тара пошкоджена або відсутня; суміші речовин зберігаються насипом, при цьому доступ до складів вільний, відсутня охорона, огорожа, двері і вікна, а в деяких випадках і дах. Частина цих складських приміщень була збудована близько 40 років тому і більшість з них знаходиться на межах, а частіше – в межах населених пунктів.

На цих складах, які у своїй більшості знаходяться у власності територіальних громад, трапляються випадки грубого порушення вимог природоохоронного законодавства: викрадення пестицидів, розрізання металевих ємностей, в яких зберігаються непридатні та заборонені до використання пестициди, їх вилив/викид на ґрунт з подальшим використанням ємностей для зберігання непридатних пестицидів у господарських цілях.

Зберігання непридатних чи заборонених до використання пестицидів, їх вилучення, утилізація, знищення та знешкодження відбувається відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 354 від 27 березня 1996 р. «Про затвердження Порядку вилучення, утилізації, знищення та знешкодження непридатних або заборонених до використання пестицидів і агрохімікатів та тари від них»¹³ та здійснюється підприємствами-виробниками, іншими підприємствами, які мають ліцензію Мінприроди України на здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами та позитивний висновок державної санітарно-епідеміологічної експертизи після узгодження технологій утилізації, знищення та знешкодження з Фондом державного майна України, МОЗ України, ДСНС України, Національною академією наук України і затвердження її в Мінприроди України.

Таблиця 2.У: Відомості про відходи непридатних пестицидів в Україні станом на 2016 р.

Кількість об'єктів, одиниць	Географічне розташування, GPS координати	Тип відходів пестицидів	Кількість, т	
140	Вінницька область (без Джуринського отрутомогильника)	Невизначені, включаючи СОЗ	864,4	
Джуринський отрутомогильник (площа 4,2 га)	Вінницька область, Шаргородський район		2115,0	
2	Донецька область		11,6	
152	Житомирська область		392,2	
57	Запорізька область		252,5	
23	Київська область		299,0	
7	Луганська область		36,5	
6	Миколаївська область		181,7	
87	Одеська область		571,3	
26	Полтавська область		160,0	
28	Рівненська область		46,8	
88	Сумська область		557,4	
7	Тернопільська область		17,8	
20	Херсонська область		Невизначені НП, включаючи СОЗ	1921,8
11	Хмельницька область		Невизначені, включаючи СОЗ	253,5
13	Черкаська область	281		
55	Чернігівська область	286,5		
Разом:				
723			8250,0	

Технічні можливості для відновлення та переробки непридатних пестицидів

Сьогодні в Україні існує єдине підприємство ТОВ «Еко Нова», яке має ліцензію Мінприроди України на право проведення господарської діяльності із здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами, включаючи непридатні пестициди (збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізація) від 31.07.2014 р. на утилізаторі УТ3000Д. Проте через відсутність

¹³ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/354-96-%D0%BF>

дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, експлуатація утилізатора є забороненою. Підприємство для здійснення вищезазначеної діяльності повинно було мати науково-технічну експертизу технології утилізації, знищення та знешкодження непридатних або заборонених до використання пестицидів і агрохімікатів та тари від них, погоджену з Фондом державного майна України, МОЗ України, ДСНС України, Національною академією наук України та затверджену в Мінприроди України, але така технологія на підприємстві відсутня.

2.7. ОЦІНКА

У процесі проведення дослідження щодо стану обігу біоцидної продукції в Україні розробники зіткнулися з цілим рядом проблем, а саме:

- відсутність уніфікованих національних термінологічних визначень біоцидів (біоцидної продукції) та класифікації біоцидної продукції;
- відсутність та/або некоректність статистичного обліку Держстатом України обсягів виробництва біоцидів у діючих речовинах в 2015–2016 рр. Оприлюднені дані щодо обсягів виробництва інсектицидів, дезінфектантів у діючих речовинах на сайті Держстату України¹⁴ не відповідають дійсності. Наразі Держстат України відмовився від обліку обсягів споживання пестицидів та біоцидів у діючій речовині і такі дані у 2017 р. національним органом статистики не формуються;
- відсутність обліку обсягів експорту та імпорту біоцидної продукції у діючих речовинах – такий облік здійснюється Держстатом України на основі зведеної митної статистики лише у фізичній вазі та вартісних показниках;
- наявність значної частини компаній-товаровиробників біоцидної продукції, які належать до малих та середніх підприємств і певна частина з яких не звітується перед органами державної статистики;
- відсутність оприлюднених офіційних Державних реєстрів дезінфекційних засобів за другу половину 2015 р., 2016 р. та першу половину 2017 р. Остання версія Державного реєстру дезінфекційних засобів, яка розміщена на сайті МОЗ України, – за 2012 рік (з 14.11.2011)¹⁵;

Саме з цих причин значна частина розрахунків аналітичних та кумулятивних показників, які були необхідні в рамках даного дослідження, була здійснена на базі інформаційних ресурсів ДП «Черкаський НДІТЕХІМ». Насамперед було проведено розрахунки складових обігу біоцидної продукції за діючою речовиною.

Слід відзначити також, що станом на листопад 2017 р. в Україні жодного разу не проводилося системне кон'юнктурне дослідження стану внутрішнього товарного ринку біоцидів.

У результаті проведеного дослідження було обраховано основні кумулятивні показники, які характеризують стан обігу біоцидів в Україні у 2015–2016 рр. (таблиця 2.V). Вони свідчать про стабільність обсягів внутрішнього споживання біоци-

¹⁴ <http://www.ukrstat.gov.ua>

¹⁵ http://moz.gov.ua/ua/portal/dli_vityg12.html

дів в Україні, хоча у 2016 р. порівняно з попереднім роком обсяги внутрішнього споживання біоцидної продукції знизились несуттєво (на 8% у фізичній вазі).

Структурування обсягів споживання біоцидної продукції у розрізі категорій використання свідчить, що у 2016 р. порівняно з попереднім роком виросло внутрішнє споживання препаратів контролю за шкідниками (на 52%), водночас зменшилося внутрішнє споживання дезінфекційних засобів (на 16%).

Водночас (і це принципово) таке зниження було обумовлене виключно скороченням обсягів виробництва та внутрішнього споживання хлору (у складі товарного хлору та гіпохлориту натрію), внутрішнє споживання інших діючих речовин біоцидів у 2016 р. залишилося на рівні 2015 р.

Відповідно до прогнозу ДП «Черкаський НДІТЕМ» у короткостроковій та середньостроковій перспективі темп приросту обсягів внутрішньої біоцидної продукції в Україні складатиме 3–5% на рік.

Таблиця 2.V: Ключові показники внутрішнього обігу біоцидної продукції в Україні в 2015–2016 рр., які були отримані у даному дослідженні

Найменування показника	2015 р.	2016 р.
Обсяги виробництва, т продукції	29745	26803
Обсяги виробництва, т діючої речовини	18039	15355
Обсяги імпорту, т продукції	6126	6538
Обсяги імпорту, т діючої речовини	1222	1263
Обсяги експорту, т продукції	1937	2046
Обсяги експорту, т діючої речовини	185	142
Обсяги споживання, т продукції	33929	31194
Обсяги споживання, т діючої речовини	19076	16475
Обсяги зберігання, т продукції	35871	33341
Обсяги транспортування, т продукції	36056	33537
Обсяги транспортування небезпечних вантажів, т продукції	32450	30183
Обсяги утворених відходів від використання біоцидної продукції, т	1746	1483

Аналіз динаміки експортних поставок біоцидної продукції з України у фізичній вазі продемонстрував, що у 2015 р. було експортовано 1937 т біоцидної продукції, а у 2016 р. – 2046 т. Динаміка росту даного показника свідчить про певне зростання загального обсягу експорту біоцидної продукції у 2016 р. щодо попереднього року (105,6%).

Слід підкреслити, що у 2016 р. у порівнянні із попереднім роком значно виріс експорт дезінфекційних засобів. Темп росту даного показника у фізичній вазі становить 547%, а у вартісних показниках – 125%.

Аналіз динаміки імпорту біоцидної продукції в Україну свідчить про стабільні обсяги імпорту біоцидної продукції в період з 2015 по 2016 рр. Так, зокрема, у 2015 р. було імпортовано 6126 т біоцидної продукції, у 2016 р. цей показник залишився практично на рівні 2015 р. та становив 6538 т.

Збільшилися обсяги імпортованих поставок у фізичній вазі по товарній групі інсектицидів біоцидного призначення (148%), нехарчових консервантів (116%). Відсутній приріст імпортованих поставок по товарній групі родентицидів (зменшення на 13%) та дезінфікуючих засобів (зменшення на 8%).

У структурі товарного імпорту біоцидної продукції у кількісних показниках домінують дезінфікуючі засоби (2015 р. – 62%, 2016 р. – 56%) та інсектициди біоцидного призначення (2015 р. – 18%, 2016 р. – 27%).

Аналіз внутрішнього обігу біоцидної продукції на внутрішньому ринку у розрізі діючих речовин показав, що основними діючими речовинами біоцидних препаратів, які перебувають в обігу на ринку України, є хлор, пероксид водню, натрієва сіль дихлорізоціанурової кислоти, фосфід алюмінію, пропіловий спирт, надоцтова кислота, мурашина кислота, етиловий спирт, трихлорізоціанурова кислота та ін.

Вітчизняне виробництво біоцидної продукції ґрунтується переважно на імпортованих діючих речовинах та сумішах діючих речовин (окрім хлору). В Україні виробляється обмежений перелік хімічних речовин, які потенційно можуть бути використані для виробництва біоцидів (оцтова кислота, молочна кислота, соляна кислота, сірчана кислота, етанол та ін.), однак вони практично не використовуються у вітчизняному виробництві біоцидної продукції.

Марочний асортимент зареєстрованої біоцидної продукції, яка присутня на ринку України, становить, за оцінками ДП «Черкаський НДІТЕХІМ», близько 800–850 товарних найменувань, зокрема, товарний асортимент біоцидної продукції вітчизняного виробництва становить 250–270 найменувань.

У структурі внутрішнього товарного ринку біоцидів (без хлору та гіпохлориту натрію) частка імпортової біоцидної продукції у фізичній вазі становить близько 75%.

Відсутність Державних реєстрів дезінфекційних засобів за другу половину 2015 р., 2016-й рік та першу половину 2017 р. та кодифікованої актуальної версії Державного реєстру дезінфекційних засобів не дозволила провести відповідний фактологічний аналіз та встановити присутність на ринку України біоцидної продукції, яка не пройшла державну реєстрацію.

Основним напрямком удосконалення правового та практичного регулювання розміщення на ринку і безпеки використання біоцидної продукції є розробка та прийняття національного Технічного регламенту про розміщення біоцидної продукції на ринку та безпеку її використання, який має бути гармонізованим з Регламентом ЄС № 528/2012 (BPR), а також внесення відповідних змін до Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» та до інших чинних законодавчих актів з відміною підзаконних нормативно-правових актів щодо порядку та процедур реєстрації дезінфекційних засобів.

Імплементация Регламенту ЄС №528/2012 в Україні дозволить удосконалити систему державної реєстрації біоцидів, оскільки вона буде ґрунтуватися як на реєстрації біоцидної продукції (як це є сьогодні), так і на схваленні діючої (активної) речовини у складі такої продукції.

Схвалення (дозволених до використання у біоцидній продукції) діючих речовин стане можливим лише при повному дослідженні небезпечних властивостей речовини та проведення оцінки ризиків при використанні відповідно сучасних методів. Розробка таких звітів з хімічної безпеки має бути покладена не на державні структури (як це є зараз), а на представників промисловості, що виробляють або імпортують біоцидну продукцію, яка відповідає європейським нормам.

У зв'язку із цим вкрай необхідною та нагальною є також розробка та прийняття національного Технічного регламенту щодо безпечності хімічної продукції у повній гармонізації з Регламентом ЄС № 1907/2006 (REACH), що дозволить створити національну базу всіх хімічних речовин, котрі присутні на ринку України. В ЄС реєстрація загальних хімічних речовин та діючих (активних) речовин біоцидної продукції здійснюється одним органом – Європейським хімічним агентством (ECHA), а процедури реєстрації та методи оцінки ризиків є схожими або ідентичними.

Не менш важливою є також максимально швидка розробка та прийняття національного Технічного регламенту щодо класифікації небезпек та застережного маркування хімічних речовин та сумішей, який був би гармонізованим з системою GHS останньої редакції та/або Регламентом ЄС № 1272/2008 (CLP).

Обов'язковий супровід хімічної продукції сучасними паспортами безпеки не вимагається національними нормативно-правовими актами, а карти даних небезпечного фактора, які обов'язково мають бути розроблені Комітетом з питань гігієнічного регламентування¹⁶ для цілей реєстрації небезпечних факторів (до яких належать діючі речовини біоцидів), є застарілою формою паспортів безпеки, які більше не використовуються у світовій практиці технічного регулювання обігу хімічної продукції.

Прийняття та введення в дію національного Технічного регламенту щодо класифікації небезпек та застережного маркування хімічних речовин та сумішей дозволить імплементувати в Україні сучасні підходи щодо паспортизації хімічної продукції (SDS/eSDS) – як хімічних речовин, так і сумішей хімічних речовин, якими у своїй більшості є біоцидні засоби.

Регламенти BPR, REACH та CLP є основними у реалізації принципів SAICM не лише у сфері технічного регулювання обігу біоцидної продукції в Україні, а й хімічної продукції загалом.

У результаті належної імплементации цих регламентів буде створено загальну базу даних хімічних речовин, які присутні на ринку України, котра буде містити достовірну та сучасну інформацію щодо безпеки та умов безпечного використання; ключові показники, на яких базуються висновки щодо класифікації небезпеки; всі види використання хімічної продукції (включаючи біоциди); список легальних виробників та імпортерів; важливі звіти тощо.

До того ж ці регламенти унеможливають або значно знизять можливість присутності контрафактної продукції на ринку, поява якої на ринку України є наслідком економічних причин, відсутності необхідної інформації та поінформованості, недосконалості законодавства, а також корупції.

Запровадження нового для України підходу до регулювання обігу хімічних речовин та продукції дасть змогу суттєво підвищити рівень безпеки при використанні біоцидів внаслідок підвищення рівня усвідомлення (як представниками промисловості, так і споживачами) реальних небезпек, викликаних тією чи іншою продукцією, посилить відповідальність виробників та імпортерів за

¹⁶ <http://uhrc.gov.ua/>

достовірність інформації щодо безпечного використання та належне застереження споживачів про небезпеки.

Водночас такий підхід посилить або забезпечить можливість відслідковувати обіг хімічних речовин та продукції національними компетентними органами завдяки створенню відкритої та функціональної бази даних щодо хімічних діючих речовин та біоцидної продукції.

Щодо якості і безпечності біоцидної продукції важливо відмітити, що з 2014 р. і дотепер в Україні діє мораторій на проведення перевірок підприємств контролюючими органами, яким заборонено проведення перевірок підприємств, установ та організацій, фізичних осіб-підприємців за винятком перевірок, що проводяться ЦОВВ за наявності дозволів від Кабінету Міністрів України або за ініціативи суб'єкта господарювання щодо його перевірки.

Такі дії з боку уряду України призвели до певного погіршення ситуації з якістю та безпекою не лише біоцидної продукції, а й продукції загалом.

Для вирішення проблеми торгівлі контрафактними та контрабандними пестицидами в Україні необхідні: незалежна система реєстрації препаратів, застосування системи аналізу митних ризиків, знищення відходів та тари з-під біоцидної продукції, постійна інформаційна кампанія серед широких верств населення про загрози застосування контрафактних препаратів, проведення рейдів з виявлення та вилучення контрафактної продукції, створення карантинних складів. У свою чергу існування ТОВ «Еко Нова», яке задекларувало здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами, але фактично не здійснює таку діяльність, призводить до того, що Україна не може здійснювати транскордонне переміщення даних відходів для безпечного їх знешкодження / знищення за кордоном.

Ці заходи повинні бути імплементовані на національному рівні із залученням відповідального бізнесу, громадських активістів, міжнародних організацій та шляхом розвитку міжвідомчого і міжнародного співробітництва України із Всесвітньою митною організацією, Інтерполом, Європолом, EUBAM, ФАО і ВООЗ, Секретаріатами Стокгольмської, Роттердамської та Базельської конвенцій; Міжнародною спільною аналітичною радою з пестицидів (CIPAC), а також шляхом впровадження ініціативи «Зелена митниця».

Глава 3. ПРАВОВІ ІНСТРУМЕНТИ ТА НЕРЕГУЛЯТОРНІ МЕХАНІЗМИ РАЦІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ХІМІЧНИМИ РЕЧОВИНАМИ, ВКЛЮЧАЮЧИ БІОЦИДИ

3.1. ОГЛЯД ПРАВОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ РЕГУЛЮВАННЯ ХІМІЧНИХ РЕЧОВИН

Оснoву державної політики України в будь-якій сфері, включаючи сферу регулювання хімічних речовин та відходів, визначає Верховна Рада України. Окремі питання поводження з хімічними речовинами належать до компетенції Ради національної безпеки і оборони України у випадку, коли це створює небезпеку для населення та держави.

Центральні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування займаються реалізацією планів, програм та проєктів у сфері поводження з хімічними речовинами та відходами.

Сьогодні Україна є Стороною трьох хімічних конвенцій (Базельської¹⁷, Роттердамської¹⁸, Стокгольмської¹⁹); у 2006 р. приєдналась до імплементації Стратегічного підходу до міжнародного регулювання хімічних речовин (СПМРХР)²⁰, а також є Стороною інших міжнародних угод, які стосуються регулювання хімічних речовин.

Україна не є Стороною Мінаматської конвенції про ртуть²¹, в якій регулюється й обіг товарів із додаванням ртуті. Україні ще доведеться пройти складну процедуру приєднання до Мінаматської конвенції про ртуть і як Стороні Конвенції виконати зобов'язання щодо заборони (за допомогою прийняття відповідних заходів) виробництва, імпорту або експорту продуктів із додаванням ртуті, перерахованих у Мінаматській конвенції, після настання передбаченого для цього продукту терміну поетапного виведення з обігу. У тому числі це стосується і продуктів із додаванням ртуті – пестицидів, біоцидів і локальних антисептиків. Термін, після якого виробництво, імпорт або експорт цих продуктів не дозволяється (термін поетапного виведення із обігу) – 2020 рік.

Базовим законом України у сфері охорони навколишнього природного середовища, включаючи регулювання хімічних речовин та відходів, є Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»²², який визначає

¹⁷ Про приєднання України до Базельської конвенції про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх видаленням : Закон України від 01.07.1999 р. за № 803-XIV // Відомості Верховної Ради України. 1999. № 34 (27.08.99). Ст. 284.

¹⁸ Про приєднання України до Роттердамської конвенції про процедуру попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин та пестицидів у міжнародній торгівлі : Закон України від 26.09.2002 р. за № 169-IV // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 46 (15.11.2002). Ст. 341.

¹⁹ Про ратифікацію Стокгольмської конвенції про стійкі органічні забруднювачі : Закон України від 18.04.2007 р. за № 949-V // Офіційний вісник України. 2007. № 42 (18.06.2007). Ст. 1661.

²⁰ Україна висловила свою прихильність до СПМРХР на Міжнародній конференції (Дубай), призначила національного координатора СПМРХР та підтвердила свої наміри щодо впровадження цієї ініціативи, приєднавшись до заяви від імені Європейського Союзу під час 63-ї сесії Всесвітньої Асамблеї охорони здоров'я 17.05.2010 р.

²¹ <http://www.mercuryconvention.org/Countries/tabid/3428/language/en-US/Default.aspx>

²² Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 р. за № 1264-XII // Відомості Верховної Ради України. 1991. № 41 (08.10.91). Ст. 546.

правові, економічні та соціальні основи організації охорони навколишнього природного середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь. Завданням законодавства про охорону навколишнього природного середовища є регулювання відносин у галузі охорони, використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, запобігання і ліквідації негативного впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище, збереження природних ресурсів, генетичного фонду живої природи, ландшафтів та інших природних комплексів, унікальних територій та природних об'єктів, пов'язаних з історико-культурною спадщиною.

Екологічні вимоги при виробництві, зберіганні, транспортуванні, використанні, знешкодженні, захороненні токсичних та інших небезпечних для навколишнього природного середовища і здоров'я людей речовин, віднесення хімічних речовин до категорії токсичних та їх класифікація за ступенем небезпечності визначаються нормативними документами на підставі висновку з оцінки впливу на довкілля і погоджуються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань охорони здоров'я і спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів.

Цей закон встановлює ряд інших вимог, які поширюються й на підприємства, які здійснюють діяльність у сфері поводження із хімічними речовинами: принципи регулювання екологічних відносин, участь громадськості в цій сфері, контрольно-наглядова діяльність державних органів, оцінка впливу на довкілля для здійснюваної та запланованої діяльності тощо.

Закон України «Про пестициди і агрохімікати»²³ регулює правові відносини, пов'язані з державною реєстрацією, виробництвом, закупівлею, транспортуванням, зберіганням, торгівлею та безпечним для здоров'я людини і навколишнього природного середовища застосуванням пестицидів та агрохімікатів, визначає права та обов'язки підприємств, установ, організацій і громадян, а також повноваження органів державної виконавчої влади і посадових осіб у цій сфері.

Пестициди та агрохімікати вітчизняного, а також іноземного виробництва, що завозяться для використання на територію України, повинні відповідати таким вимогам:

- висока біологічна ефективність щодо цільового призначення;
- безпечність для здоров'я людини та навколишнього природного середовища за умови дотримання регламентів їх застосування;
- відповідність державним стандартам, санітарним нормам та іншим нормативним документам.

Забороняються ввезення на митну територію України, виробництво, торгівля, застосування та рекламування пестицидів і агрохімікатів до їх державної реєстрації, крім випадків, встановлених Законом України «Про пестициди і агрохімікати». Вимоги щодо проведення державної реєстрації пестицидів і агрохімікатів не поширюються на дослідні партії, що використовуються для дер-

²³ Про пестициди і агрохімікати : Закон України від 02.03.1995 р. за № 86/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1995. № 14 (04.04.95). Ст. 91.

жавних випробувань та наукових досліджень; виробництво для експорту та виробництво дослідних партій, що використовуються для державних випробувань, науково-технологічних досліджень та випробувань, а також на агрохімікати за переліком згідно з додатком до Закону України «Про пестициди і агрохімікати». Обов'язковою умовою завезення та застосування незареєстрованих в Україні пестицидів для цих цілей є документальне підтвердження їх державної реєстрації в країні, де вони виробляються.

Законом встановлено запобіжні заходи щодо запобігання негативного впливу пестицидів та агрохімікатів на стан навколишнього природного середовища та здоров'я людини і передбачено заходи щодо:

- державних випробувань пестицидів та агрохімікатів;
- державної реєстрації пестицидів, агрохімікатів і технічних засобів їх застосування;
- ліцензування діяльності, пов'язаної з виробництвом і торгівлею пестицидами та агрохімікатами;
- встановлення вимог до пакування та маркування;
- встановлення вимог до транспортування, зберігання, застосування, утилізації, знищення та знешкодження пестицидів і агрохімікатів та торгівлі ними;
- встановлення порядку застосування пестицидів і агрохімікатів.

Передбачені цим законодавчим актом вимоги є єдиними для пестицидів і агрохімікатів як вітчизняного, так і закордонного виробництва. Крім того, в рамках закону закріплюються положення щодо безпечності сільськогосподарської сировини і харчових продуктів рослинного і тваринного походження, при виробництві, зберіганні і транспортуванні яких використовувалися пестициди і агрохімікати.

Закон України «Про оцінку впливу на довкілля»²⁴, який буде введено в дію 18.12.2017 р., встановлює правові та організаційні засади оцінки впливу на довкілля, спрямованої на запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про проведення господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів.

Визначаючи сферу застосування оцінки впливу на довкілля, слід зазначити, що здійснення оцінки впливу на довкілля є обов'язковим у процесі прийняття рішень про проведення планованої діяльності, визначеної чч. 2–3 ст. 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля». Тому така планована діяльність підлягає оцінці впливу на довкілля до прийняття рішення про провадження планованої діяльності.

Зазначений законодавчий акт було прийнято на виконання плану заходів щодо імплементації розділу V «Економічне та галузеве співробітництво» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з

²⁴ Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23.05.2017 р. за № 2059-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2017. № 29 (21.07.2017). Ст. 315.

іншої сторони²⁵, – зокрема, впровадження Директиви 2011/92/ЄС від 13.12.2011 р. Європейського Парламенту та Ради про оцінку впливу окремих державних і приватних проектів на навколишнє середовище (кодифікація)²⁶ у національне законодавство у сфері навколишнього природного середовища.

Перша категорія видів планованої діяльності та об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля і підлягають оцінці впливу на довкілля, включає хімічне виробництво, в т. ч. виробництво основних хімічних речовин, хімічно-біологічне, біотехнічне, фармацевтичне виробництво з використанням хімічних або біологічних процесів, виробництво засобів захисту рослин, регуляторів росту рослин, мінеральних добрив, полімерних і полімервмісних матеріалів, лаків, фарб, еластомерів, пероксидів та інших хімічних речовин; виробництво та зберігання наноматеріалів потужністю понад 10 т на рік.

Друга категорія видів планованої діяльності та об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля та підлягають оцінці впливу на довкілля, включає хімічну промисловість:

установки, в яких хімічні і біологічні процеси використовуються для виробництва білкових кормових добавок, ферментів та інших білкових речовин; зберігання хімічних продуктів (базисні і витратні склади, сховища, бази).

У остаточній редакції Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» не згадується діяльність, пов'язана із біоцидами, хоча проектом законодавчого акту передбачалось у другій категорії видів планованої діяльності та об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля та підлягають оцінці впливу на довкілля, включити установки для виробництва основних продуктів для рослинництва та біоцидів²⁷.

Окреслюючи основні вимоги до сировини, призначеної для виробництва дитячого харчування відповідно до ст. 8 Закону України «Про дитяче харчування»²⁸ слід зазначити, що у виробництві дитячого харчування застосовується сировина, яка виробляється переважно у спеціальних сировинних зонах²⁹, у яких забороняються будівництво промислових та хімічних об'єктів, а також будь-яка інша діяльність, яка за результатами оцінки впливу на довкілля може призвести до погіршення стану довкілля.

Закон України «Про відходи»³⁰ визначає правові, організаційні та економічні засади діяльності, пов'язаної із запобіганням або зменшенням обсягів утворення відходів, їх збиранням, перевезенням, зберіганням, сортуванням, утилізацією

²⁵ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. Ратифікована Законом № 1678-VII від 16.09.2014. Режим доступу : zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011

²⁶ Official Journal of the European Union. L 26, 28.1.2012. P. 1–21.

²⁷ Про оцінку впливу на довкілля : Проект закону України від 22.02.2016 р. за № 2009а-д // Ліга : Закон. – 1 файл. – MU92576.LHT. – Назва з екрана.

²⁸ Про дитяче харчування : Закон України від 14.09.2006 р. за № 142-V // Відомості Верховної Ради України. 2006. № 44. Ст. 433.

²⁹ Про затвердження Порядку надання статусу спеціальної зони з виробництва сировини, що використовується для виготовлення продуктів дитячого та дієтичного харчування : Постанова КМ України від 03.10.2007 р. за № 1195 // Офіційний вісник України. 2007. № 76 (19.10.2007). Ст. 2819.

³⁰ Про відходи : Закон України від 05.03.1998 р. за № 187/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1998. № 36–37. Ст. 242.

та видаленням, знешкодженням та захороненням, а також з відверненням негативного впливу відходів на довкілля та здоров'я людини на території України. Цей Закон визначає, що основними принципами державної політики у сфері поводження з відходами є пріоритетний захист навколишнього природного середовища та здоров'я людини від негативного впливу відходів, забезпечення ощадливого використання матеріально-сировинних та енергетичних ресурсів, науково обґрунтоване узгодження екологічних, економічних та соціальних інтересів суспільства щодо утворення та використання відходів з метою забезпечення його сталого розвитку.

Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності»³¹ визначає правові та організаційні засади розроблення, прийняття та застосування технічних регламентів і передбачених ними процедур оцінки відповідності, а також добровільного проведення оцінки відповідності.

Закон України «Про стандартизацію»³² установлює правові та організаційні засади стандартизації в Україні і спрямований на забезпечення формування та реалізації державної політики у відповідній сфері. Стандартизація розглядається як діяльність, що полягає в установленні положень для загального та неодноразового використання щодо наявних чи потенційних завдань і спрямована на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері. Залежно від рівня суб'єкта стандартизації, що приймає нормативні документи, стандарти поділяються на:

європейський – регіональний стандарт, прийнятий європейською організацією стандартизації;

міждержавний – регіональний стандарт, передбачений Угодою про проведення узгодженої політики в галузі стандартизації, метрології і сертифікації³³;

міжнародний – стандарт, прийнятий міжнародною організацією зі стандартизації і доступний для широкого кола користувачів;

національний – стандарт, прийнятий національним органом стандартизації та доступний для широкого кола користувачів;

регіональний – стандарт, прийнятий регіональною організацією стандартизації і доступний для широкого кола користувачів.

Окремо визначаються:

- технічні умови – нормативний документ, що встановлює технічні вимоги, яким повинна відповідати продукція, процес або послуга, та визначає процедури, за допомогою яких може бути встановлено, чи дотримані такі вимоги;
- кодекс усталеної практики – нормативний документ, що містить рекомендації щодо практик чи процедур проектування, виготовлення, монтажу, технічного обслуговування або експлуатації обладнання, конструкцій чи виробів.

³¹ Про технічні регламенти та оцінку відповідності : Закон України від 15.01.2015 р. за № 124-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 14 (03.04.2015). Ст. 96.

³² Про стандартизацію : Закон України від 05.06.2014 р. за № 1315-VII // Відомості Верховної Ради України. 2014. № 31 (01.08.2014). Ст. 1058.

³³ Угода про проведення узгодженої політики в галузі стандартизації, метрології і сертифікації від 13.03.1992 р. // Ліга : Закон. – 1 файл. – MU92576.LHT. – Назва з екрана.

**Поводження із біоцидами регламентується такими
державними стандартами України:**

Державний стандарт	Пов'язаний міжнародний нормативний документ	Ступінь відповідності*
ДСТУ EN 15457:2015 Фарби та лаки. Лабораторний метод визначення ефективності плівкових біоцидів у покритті проти грибів	EN 15457:2014	IDT
ДСТУ EN 15458:2015 Фарби та лаки. Лабораторний метод визначення ефективності плівкових біоцидів у покритті проти водоростей	EN 15458:2014	IDT
ДСТУ ISO 10890:2015 Фарби та лаки. Моделювання інтенсивності (швидкості) вивільнення біоцидів з покриттів, що запобігають обростанню, розраховуванням балансу маси	ISO 10890:2010	IDT
ДСТУ ISO 15181-1:2015 Фарби та лаки. Визначення швидкості виділення біоцидів з фарб (покриттів), що запобігають обростанню. Частина 1. Загальний метод екстрагування біоцидів	ISO 15181-1:2007	IDT
ДСТУ ISO 15181-2:2015 Фарби та лаки. Визначення швидкості виділення біоцидів з фарб (покриттів), що запобігають обростанню. Частина 2. Визначення швидкості виділення та концентрації іонів міді в екстракті	ISO 15181-2:2007	IDT
ДСТУ ISO 15181-3:2015 Фарби та лаки. Визначення швидкості виділення біоцидів з фарб (покриттів), що запобігають обростанню. Частина 3. Розрахунок швидкості виділення цинк етилен-біс-дітіокарбамату (Zineb) визначенням концентрації етилентіокарбаміду в екстракті	ISO 15181-3:2007	IDT
ДСТУ ISO 15181-4:2015 Фарби та лаки. Визначення швидкості виділення біоцидів з фарб (покриттів), що запобігають обростанню. Частина 4. Визначення концентрації піридин-трифенілборану (PTPB) в екстракті та розрахунок швидкості виділення	ISO 15181-4:2008	IDT
ДСТУ ISO 15181-5:2015 Фарби та лаки. Визначення швидкості виділення біоцидів з фарб (покриттів), що запобігають обростанню. Частина 5. Розрахунок швидкості виділення толілфлуаніду та дихлофлуаніду визначенням концентрації диметилтолілсульфаміду (DMST) та диметилфенілсульфаміду (DMSA) в екстракті	ISO 15181-5:2008	IDT
ДСТУ ISO 15181-6:2015 Фарби та лаки. Визначення швидкості виділення біоцидів з фарб (покриттів), що запобігають обростанню. Частина 6. Визначення швидкості виділення тралопірила методом кількісного аналізу продуктів його розкладу в екстракті	ISO 15181-6:2012	IDT

*) Ступінь відповідності державного стандарту міжнародному нормативному документу вказується у державному стандарті за допомогою літерного символу: для ідентичних стандартів – «IDT»; для модифікованих – «MOD»; для нееквівалентних – «NEQ».

Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки»³⁴ визначає правові, економічні, соціальні та організаційні основи діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки, і спрямований на захист життя і здоров'я людей та довкілля від шкідливого впливу аварій на цих об'єктах шляхом запобігання їх виникненню, обмеження (локалізації) розвитку і ліквідації наслідків. Закон встановлює перелік державних органів, які здійснюють контрольно-наглядові повноваження, порядок ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки та декларування безпеки таких об'єктів, порядок реалізації дозвільної діяльності при будівництві та експлуатації об'єктів підвищеної небезпеки.

Окремі питання щодо обігу хімічних речовин регулюються Законом України «Про перевезення небезпечних вантажів»³⁵, який визначає правові, організаційні, соціальні та економічні засади діяльності, пов'язаної з перевезенням небезпечних вантажів залізничним, морським, річковим, автомобільним та авіаційним транспортом.

Правила дорожнього перевезення небезпечних вантажів³⁶ визначають порядок та основні вимоги до забезпечення безпеки дорожнього перевезення небезпечних вантажів на всій території України. Вони є обов'язковими для суб'єктів господарювання незалежно від форм власності, які є учасниками перевезень небезпечних вантажів автомобільним транспортом. Міжнародні дорожні перевезення небезпечних вантажів здійснюються відповідно до Європейської угоди про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів (ДОПНВ)³⁷ та інших міжнародних договорів України.

З метою забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної життю і здоров'ю фізичних осіб, навколишньому природному середовищу, майну фізичних та юридичних осіб під час перевезення небезпечних вантажів постановою Кабінету Міністрів України затверджено «Порядок і правила проведення обов'язкового страхування відповідальності суб'єктів перевезення небезпечних вантажів на випадок настання негативних наслідків під час перевезення небезпечних вантажів»³⁸.

Законом України «Про заборону ввезення і реалізації на території України етилованого бензину та свинцевих добавок до бензину»³⁹ забороняється з 1 січня 2003 року ввезення на територію України етилованого бензину та

³⁴ Про об'єкти підвищеної небезпеки : Закон України від 18.01.2001 р. за № 2245-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 15 (13.04.2001). Ст. 73.

³⁵ Про перевезення небезпечних вантажів : Закон України від 06.04.2000 за № 1644-III // Відомості Верховної Ради України. 2000. № 28 (14.07.2000). Ст. 222.

³⁶ Про затвердження Правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів : Наказ МВС України від 26.07.2004 р. за № 822 // Офіційний вісник України. 2004. № 35 (17.09.2004). Ст. 2377.

³⁷ Про приєднання України до Європейської Угоди про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів (ДОПНВ) : Закон України від 02.03.2000 р. за № 1511-III // Відомості Верховної Ради України. 2000. № 13 (31.03.2000). Ст. 116.

³⁸ Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування відповідальності суб'єктів перевезення небезпечних вантажів на випадок настання негативних наслідків під час перевезення небезпечних вантажів : Постанова КМ України від 01.06.2002 р. за № 733 // Офіційний вісник України. 2002. № 23 (21.06.2002). Ст. 1106.

³⁹ Про заборону ввезення і реалізації на території України етилованого бензину та свинцевих добавок до бензину : Закон України від 15.11.2001 р. за № 2786-III // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 6 (08.02.2002). Ст. 44.

свинцевих добавок до бензину, крім авіаційного бензину за товарною позицією 2710 11 31 00 згідно з УКТ ЗЕД до введення сертифікованого в Україні альтернативного виду палива (за умови його ввезення в обсязі не більше 1000 т протягом календарного року).

Аналіз правових інструментів, які регулюють поводження з хімічними речовинами, включаючи біоциди, показав, що, на жаль, сьогодні політика України у сфері поводження з хімічними речовинами є досить фрагментарною, а її програмне, інституційне, інформаційне і фінансове забезпечення є недостатнім.

Також у законодавстві України відсутній єдиний нормативний акт, що комплексно регулював би питання, пов'язані з виробництвом хімічних речовин, їх обігом, використанням як виробничої сировини, зберіганням, утилізацією тощо. Також до недоліків екологічного законодавства в Україні у сфері регулювання хімічних речовин слід віднести той факт, що в ній залишаються неурегульованими деякі питання розподілу відповідальності між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. Актуальною є також проблема дотримання чинного природоохоронного законодавства.

Сьогодні в Україні відсутня цілісна концепція поводження з хімічними речовинами, яка б враховувала світовий досвід, та не існує окремого нормативного акту, який би встановлював основи державної політики в Україні в галузі регулювання хімічних речовин.

У 2008 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України було схвалено Концепцію підвищення рівня хімічної безпеки⁴⁰. Її метою було визначення основних шляхів і способів формування збалансованої державної політики з питань підвищення рівня хімічної безпеки з урахуванням світового досвіду у сфері поводження з хімічними речовинами, налагодження співробітництва з відповідними органами іноземних держав і міжнародними організаціями для зниження вірогідності заподіяння шкоди життю і здоров'ю людей та довкіллю у процесі поводження з хімічними речовинами. Передбачалося, що реалізація Концепції буде здійснюватися шляхом розроблення плану заходів щодо підвищення рівня хімічної безпеки та забезпечення його виконання. Мінприроди України разом з МОЗ України, Мінпромполітики України та іншими центральними органами виконавчої влади було доручено розробити і затвердити у шестимісячний строк план заходів з реалізації Концепції, але, на жаль, ця робота не була виконана.

Загальнодержавна програма поводження з токсичними відходами⁴¹ (2000–2005 рр.) та Програма поводження з твердими побутовими відходами⁴², здійснення заходів якої передбачалося провести у два етапи (2005–2006; 2007–2011 рр.), стали першими програмними документами у сфері регулювання хімічних речовин та відходів.

⁴⁰ Про схвалення Концепції підвищення рівня хімічної безпеки : Розпорядження КМ України від 17.12.2008 р. за № 1571-р // Офіційний вісник України. 2008. № 98 (31.12.2008). Ст. 3247.

⁴¹ Про Загальнодержавну програму поводження з токсичними відходами : Закон України від 14.09.2000 р. за № 1947-III // Відомості Верховної Ради України. 2000. № 44 (03.11.2000). Ст. 374.

⁴² Про затвердження Програми поводження з твердими побутовими відходами : Постанова КМ України від 04.03.2004 р. за № 265 // Офіційний вісник України. 2004. № 10 (26.03.2004). Ст. 595.

У регіонах розроблялись та приймалися обласні програми поводження з відходами, які охоплюють основні види відходів.

У 2016–2017 рр. Мінприроди України розробило проект Національної стратегії поводження з відходами⁴³, яка запроваджує в Україні європейські принципи поводження з муніципальними відходами (зокрема, зеленими відходами, біовідходами, видалення відходів з полігонів, що біологічно розкладаються, специфічних фракцій відходів); промисловими відходами; будівельними відходами; небезпечними відходами; відходами сільського господарства; а також специфічними видами відходів (відходи упаковки, відходи електричного та електронного обладнання, батарейки та акумулятори, транспортні засоби, які зняті з експлуатації, осади стічних вод, медичні відходи), а 8 листопада 2017 р. Уряд України схвалив цей документ⁴⁴.

У зв'язку з набуттям чинності Угоди про асоціацію між Україною та ЄС⁴⁵ перед країною постають нові завдання щодо гармонізації національного законодавства із законодавством ЄС.

На жаль, до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (Додатки до Глави 6 «Навколишнє природне середовище») не увійшли основні законодавчі норми ЄС у галузі управління хімічними речовинами:

- Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 1907/2006 від 18 грудня 2006 р. про реєстрацію, оцінку, авторизацію і обмеження хімічних речовин та препаратів (REACH), який з 1 червня 2007 р. регулює у країнах ЄС виробництво та обіг усіх хімічних речовин, включаючи їх обов'язкову реєстрацію.
- Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 1272/2008 від 16 грудня 2008 р. про класифікацію, маркування та упакування речовин і сумішей (CLP), який ґрунтується на Узгодженій на глобальному рівні системі класифікації та маркування хімічних речовин і сумішей (GHS).
- Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 528/2012 від 22 травня 2012 р. про доступність на ринку та використання біоцидних продуктів (BPR), який стосується розміщення на ринку і використання біоцидних продуктів для захисту людей, тварин, матеріалів або виробів від шкідливих організмів, таких як шкідники або бактерії, а також дії активних речовин, що містяться в біоцидних продуктах.

Також в Україні відсутні реальні заходи щодо впровадження системи GHS, яку було створено ООН з метою приведення до єдиного стандарту критеріїв оцінки безпеки речовин, які використовуються в різних країнах, а також систем маркування та повідомлень про їх безпеку.

⁴³ Проект Національної стратегії поводження з відходами для подальшого громадського обговорення від 11 квітня 2017 р. <https://menr.gov.ua/content/tehnicna-redakciya-proektu-nacionalnoi-strategii-povodzhennya-z-vidhodami-dlya-podalshogo-gromadskogo-obgovorennia.html> Дата звернення: 22.10.2017 р.

⁴⁴ http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=250405156&cat_id=244274160

⁴⁵ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. Режим доступу : zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011

3.2. ДОДАТКОВІ ВІДОМОСТІ ПРО КЛЮЧОВІ ЮРИДИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ БІОЦИДІВ

На міжнародному рівні регулювання поводження з біоцидами здійснюється відповідно до таких чинних міжнародних угод, Стороною яких виступає Україна:

- Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття від 23.10.1995 р.⁴⁶;
- Директива № 80/68/ЄЕС Ради Європейських Співтовариств «Щодо захисту підземних вод від забруднення деякими небезпечними речовинами» від 17.12.1979 р.⁴⁷;
- Базельська конвенція про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням від 22.03.1989 р.⁴⁸;
- Роттердамська конвенція про процедуру Попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин та пестицидів у міжнародній торгівлі від 10.09.1998 р.⁴⁹;
- Регламент № 304/2003 Європейського Парламенту і Ради ЄС відносно експорту та імпорту небезпечних хімікатів від 28.01.2003 р.⁵⁰;
- Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля від 25.06.1998 р. (Орхуська конвенція)⁵¹;
- Протокол про реєстри викидів та перенесення забруднювачів⁵²;
- Конвенція «Про захист Чорного моря від забруднення»⁵³;
- Міжнародна конвенція про контроль над шкідливими протиобростаючими системами на судах» від 05.10.2001 р.⁵⁴;
- Договір між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Молдова про співробітництво у сфері охорони і сталого розвитку басейну річки Дністер від 29.11.2012 р.⁵⁵.

Поводження із біоцидами в Україні регламентується також Державними стандартами України, Кодексами усталеної практики та Технічними умовами.

⁴⁶ Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття від 23.10.1995 р. http://zakon.rada.gov.ua/go/994_711

⁴⁷ http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_904

⁴⁸ http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_022

⁴⁹ http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_a35

⁵⁰ http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/994_b22

⁵¹ Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля від 25.06.1998 р. // Офіційний вісник України. 2010. № 33 (14.05.2010). Ст. 1191.

⁵² Про ратифікацію Протоколу про реєстри викидів та перенесення забруднювачів : Закон України від 03.02.2016 р. за № 980-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2016. № 11 (11.03.2016). Ст. 122.

⁵³ Конвенція про захист Чорного моря від забруднення від 21.04.1992 р. // Офіційний вісник України. 2006. № 44 (15.11.2006). Ст. 2983.

⁵⁴ Про приєднання України до Міжнародної конвенції про контроль над шкідливими протиобростаючими системами на судах : Указ Президента України від 21.04.2017 р. за № 112/2017 // Офіційний вісник України. 2017. № 36 (05.05.2017). Ст. 1123.

⁵⁵ Договір між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Молдова про співробітництво у сфері охорони і сталого розвитку басейну річки Дністер від 29.11.2012 р. // Офіційний вісник України. 2017. № 71 (12.09.2017). Ст. 2193.

Нормативно обіг дезінфекційних засобів в Україні регулюється:

- Законом України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення»⁵⁶;
- Законом України «Про захист населення від інфекційних хвороб»⁵⁷;
- Законом України «Про ратифікацію Договору між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Молдова про співробітництво у сфері охорони і сталого розвитку басейну річки Дністер»⁵⁸;
- Законом України «Про ратифікацію Протоколу про реєстри викидів та перенесення забруднювачів»⁵⁹;
- Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку державної реєстрації (перереєстрації) дезінфекційних засобів»⁶⁰;
- Державними санітарними нормами і правилами «Дезінфекція, передстерилізаційне очищення та стерилізація медичних виробів в закладах охорони здоров'я»⁶¹;

У зв'язку з ліквідацією Держсанепідемслужби України положення Порядку державної реєстрації (перереєстрації) дезінфекційних засобів сьогодні не виконуються, припинено видачу свідоцтв щодо реєстрації дезінфекційних засобів в Україні та ведення Державного реєстру дезінфекційних засобів.

Слід зазначити, що дезінфекція об'єктів громадського харчування, продовольчої торгівлі та більшості закладів побутового обслуговування регламентувалась документами, які було прийнято за часів СРСР, і які, починаючи з 2017 р., втратили чинність. Інших нормативних документів на сьогодні не розроблено.

Розвиток сучасних дезінфектологічних технологій, використання дезінфекційних засобів в лікувально-профілактичних закладах, у побуті та на виробництві дозволяють значно зменшити ризик виникнення і розвитку інфекційних захворювань серед населення. Проте залишається чимало питань стосовно безпеки дезінфекційних засобів для здоров'я людини та навколишнього середовища, визначення їх специфічної активності, розвитку резистентності мікроорганізмів до дезінфекційних засобів, адекватних режимів і методів обробки об'єктів при їх використанні для знезараження у вогнищах інфекційних захворювань, профілактичному використанні тощо.

⁵⁶ Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 р. за № 4004-ХІІ (зі змін. та доп.) // Відомості Верховної Ради України. 1994. № 27 (05.07.94). Ст. 218.

⁵⁷ Про захист населення від інфекційних хвороб: Закон України від 06.04.2000 р. за № 1645-ІІІ (зі змін. та доп.) // Відомості Верховної Ради України. 2000. № 29 (21.07.2000). Ст. 228.

⁵⁸ Про ратифікацію Договору між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Молдова про співробітництво у сфері охорони і сталого розвитку басейну річки Дністер : Закон України від 07.06.2017 р. за № 2086-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2017. № 29 (21.07.2017). Ст. 318.

⁵⁹ Про ратифікацію Протоколу про реєстри викидів та перенесення забруднювачів : Закон України від 03.02.2016 р. за № 980-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2016. № 11 (11.03.2016). Ст. 122.

⁶⁰ Про затвердження Порядку державної реєстрації (перереєстрації) дезінфекційних засобів : Постанова КМ України від 03.07.2006 р. за № 908 (зі змін. та доп.) // Офіційний вісник України. 2006. № 27 (19.07.2006). Ст. 1949.

⁶¹ Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Дезінфекція, передстерилізаційне очищення та стерилізація медичних виробів в закладах охорони здоров'я» : Наказ Міністерства охорони здоров'я від 11.08.2014 р. за № 552 // Офіційний вісник України. 2014. № 76 (30.09.2014). Ст. 2163.

Ключовим питанням серед перерахованих проблем є отримання об'єктивних даних щодо специфічної дії існуючих та нових розроблених дезінфекційних засобів, оскільки мікроорганізми володіють різною стійкістю до антимікробних речовин, у т. ч. й дезінфектантів.

У більшості країн світу прийнято нормативні документи, що дозволяють дослідним лабораторіям використовувати стандартні методи для об'єктивної оцінки специфічної дії дезінфекційних засобів. В Україні такі документи відсутні, українські фахівці не беруть участі в зарубіжних наукових експертних радах в цій галузі, не мають власних експертних груп, які б вирішували питання методологічного забезпечення.

Для адекватної оцінки специфічної дії дезінфекційних засобів, розробки режимів їх використання необхідні сучасні уніфіковані методи, які б дозволяли отримувати збіжні результати в різних лабораторіях та, нарешті, дали б можливість підвищити надійність розроблених режимів, викладених у методичних вказівках щодо застосування дезінфекційних засобів.

На жаль, в Україні відсутній нормативний документ, що міг би замінити «Инструкции по определению бактерицидных свойств новых дезинфицирующих веществ» № 739-68⁶², яка за багатьма позиціями застаріла та не відповідає сучасним вимогам і вже не використовується в багатьох країнах колишнього СРСР.

Проект сучасного національного нормативно-методичного документу з оцінки специфічної дії дезінфекційних засобів з урахуванням як міжнародного досвіду в цій галузі, так і знань вітчизняних спеціалістів розроблено в лабораторії санітарної мікробіології ДУ «Інститут гігієни та медичної екології ім. О.М. Марзеєва» НАМН України за підтримки провідних спеціалістів України.

Методичні рекомендації «Визначення специфічної активності хімічних дезінфекційних та антисептичних засобів»⁶³, які подано на затвердження до МОЗ України, встановлюють єдині методи та вимоги до визначення специфічної активності (бактерицидна, фунгіцидна, мікобактерицидна, туберкулоцидна, спороцидна дія) хімічних дезінфекційних та антисептичних засобів.

3.3. ОХОПЛЕННЯ ЕТАПВ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ХІМІЧНИХ РЕЧОВИН, ВКЛЮЧАЮЧИ БІОЦИДИ, ІСНУЮЧИМИ ЮРИДИЧНИМИ ІНСТРУМЕНТАМИ

У таблиці 3.В, на основі відомостей з розділу 3.1. та 3.2, наведено дані про ступінь охоплення правовими інструментами хімічних речовин, включаючи біоциди, впродовж їх життєвого циклу.

⁶² <http://docs.cntd.ru/document/1200084083>

⁶³ <http://govuadocs.com.ua/docs/16/index-75909.html>

Таблиця 3.В: Огляд правових інструментів для управління хімічними речовинами впродовж їх життєвого циклу

Категорія хімікату	Імпорт	Виробництво	Зберігання	Транспортування	Розповсюдження /маркетинг	Використання / обробка	Експорт	Видалення
Пестициди (сільське господарство, громадське здоров'я та використання споживачами)	X	X	X	X		X	X	X
Добрива	X	X	X	X	X	X	X	
Промислові хімікати (використовуються у виробництві та переробці)	X	X	X	X	X	X	X	X
Нафтопродукти	X	X	X	X	X	X	X	
Побутова хімія								
Біоциди								
Хімічні відходи		X	X	X				X
СОЗ				X				

3.4. КОРОТКИЙ ОПИС ОСНОВНИХ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР ДЛЯ КОНТРОЛЮ ЗА БІОЦИДАМИ

Для контролю пестицидів в Україні існують такі адміністративні процедури:

- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку державного обліку наявності та використання пестицидів і агрохімікатів»⁶⁴. Порядок визначає вимоги щодо обліку наявності та використання пестицидів і агрохімікатів, обсягів звітності з цього питання. Підприємства, установи, організації щорічно подають статистичну звітність про наявність та використання пестицидів і агрохімікатів за затвердженими Держстатом України формами. Звіт про залишки і витрати матеріалів Форма № 3-мп (річна) та баланс мінеральних добрив Форма № 9-асг (річна) (розділ «Надходження і використання пестицидів») подаються територіальному органу Держпродспоживслужби України.
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення державних випробувань, державної реєстрації та перереєстрації, видання переліків пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні»⁶⁵. Порядок встановлює вимоги до проведення державних випробувань, державної реєстрації та перереєстрації, видання переліків

⁶⁴ Про затвердження Порядку державного обліку наявності та використання пестицидів і агрохімікатів : Постанова КМ України від 02.11.1995 р. за № 881 // Зібрання постанов Уряду України. 1996. 3. Ст. 90.

⁶⁵ Про затвердження Порядку проведення державних випробувань, державної реєстрації та перереєстрації, видання переліків пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні : Постанова КМ України від 04.03.1996 р. за № 295 // Зібрання постанов Уряду України. 1996. № 8. Ст. 253.

пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні (далі – препарати). Державні випробування препаратів проводяться в науково-дослідних установах та організаціях, акредитованих Мінприроди України, при цьому токсиколого-гігієнічні (медико-біологічні) дослідження – за затвердженими методиками в установах, визначених МОЗ України.

- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку вилучення, утилізації, знищення та знешкодження непридатних або заборонених до використання пестицидів і агрохімікатів та тари від них»⁶⁶. Порядок встановлює, що вилучення, утилізація, знищення та знешкодження непридатних або заборонених до використання пестицидів і агрохімікатів та тари від них здійснюється підприємствами-виробниками, іншими підприємствами, які мають ліцензію Мінприроди України на здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами та позитивний висновок державної санітарно-епідеміологічної експертизи. Вилученню, утилізації, знищенню та знешкодженню підлягають непридатні або заборонені до використання пестициди та агрохімікати і тара від них, які визнані такими на основі результатів дослідження контрольно-токсикологічних установ та закладів, що належать до сфери управління МОЗ України, та відповідних лабораторій Держветфітослужби України (з вересня 2014 р. – Держпродспоживслужби).
- Наказ МОЗ України, яким затверджено «Перелік пестицидів, заборонених до використання в сільському господарстві, що не можуть бути зареєстровані або перереєстровані в Україні»⁶⁷.
- Державний реєстр пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні (доповнення з 01.01.2017 згідно з вимогами постанови Кабінету Міністрів України від 21.11.2007 № 1328)⁶⁸.

Крім того, Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності»⁶⁹, яким регулюються суспільні відносини у сфері ліцензування видів господарської діяльності, встановлює уніфікований порядок їх ліцензування, нагляд і контроль у сфері ліцензування, відповідальність за порушення законодавства у сфері ліцензування видів господарської діяльності. Видача ліцензій здійснюється органом ліцензування, яким є центральний орган виконавчої влади, державний колегіальний орган – проводиться на всій території України; Рада міністрів Автономної Республіки Крим, – провадиться на території Авто-

⁶⁶ Про затвердження Порядку вилучення, утилізації, знищення та знешкодження непридатних або заборонених до використання пестицидів і агрохімікатів та тари від них : Постанова КМ України від 27.03.1996 р. за № 354 Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/354-96п

⁶⁷ Перелік пестицидів, заборонених до використання в сільському господарстві, що не можуть бути зареєстровані або перереєстровані в Україні [Електронний ресурс] : Наказ Міністерство охорони здоров'я України від 05.08.1997 // Ліга : Закон. – 1 файл. – MOZ1219.LHT. – Назва з екрана.

⁶⁸ Державний реєстр пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні // Офіційний портал Мінприроди України. Режим доступу : <https://menr.gov.ua/content/derzhavniy-reestr-pesticidiv-i-agrohikativ-dozvolenih-do-vikoristannya-v-ukraini-dopovnennya-z-01012017-zgidno-vimog-postanovi-kabinetu-ministriv-ukraini-vid-21112007--1328.html>

⁶⁹ Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 02.03.2015 р. за № 222-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 23 (05.06.2015). Ст. 158.

номної Республіки Крим; місцевий орган виконавчої влади, – провадиться на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Постанова Кабінету Міністрів України від 17 серпня 1998 р. № 287 «Про затвердження переліку особливо небезпечних хімічних речовин, виробництво яких підлягає ліцензуванню»⁷⁰ затверджує перелік, який містить більше двохсот найменувань особливо небезпечних хімічних речовин, виробництво яких підлягає ліцензуванню, відповідно до п. 14 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності».

Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення»⁷¹ встановлює, що використання в народному господарстві та побуті будь-якого небезпечного фактора хімічної та біологічної природи допускається лише за наявності сертифіката, що засвідчує його державну реєстрацію.

Види господарської діяльності, пов'язані з потенційною небезпекою для здоров'я людей, підлягають ліцензуванню у випадках, встановлених законом. До ліцензійних умов щодо видів господарської діяльності, проведення яких пов'язане з потенційною небезпекою для здоров'я людей, обов'язково включаються вимоги щодо забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення.

Органи виконавчої влади, місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації та громадяни у разі застосування хімічних речовин і матеріалів, продуктів біотехнології зобов'язані дотримуватися санітарних норм.

Виробництво, зберігання, транспортування, використання, захоронення, знищення та утилізація отруйних речовин, у т. ч. продуктів біотехнології та інших біологічних агентів, здійснюються за умови дотримання санітарних норм.

Зазначені вимоги поширюються також на транзитне транспортування через територію України хімічних, біологічних, радіоактивних, інших небезпечних для здоров'я видів сировини, корисних копалин, речовин та матеріалів (у т. ч. нафти і нафтопродуктів, природного газу тощо) будь-якими видами транспорту та продуктопроводами.

Окремі положення адміністративних процедур для контролю за хімічними речовинами, включаючи біоциди, знаходяться в нормативних актах, що встановлюють плату за забруднення довкілля. Міжнародно-правовий принцип – «забруднювач платить» (ст. 5 Протоколу про воду та здоров'я до Конвенції про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер 1992 року від 17.06.1999 р.⁷²) закладено в Програму діяльності Кабінету Міністрів України «Назустріч людям» від 4 лютого 2005 р.⁷³ (розділ 4 «Життя», підрозділ «Енергетика та ресурсозбереження»).

⁷⁰ Про затвердження переліку особливо небезпечних хімічних речовин, виробництво яких підлягає ліцензуванню : Постанова КМ України від 17.08.1998 р. за № 1287 // Офіційний вісник України. 1998. № 33 (03.09.98). Ст. 1235.

⁷¹ Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 р. за № 4004-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. 1994. № 27 (05.07.94). Ст. 218.

⁷² http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_030

⁷³ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0001120-05>

Також, Україна, як Сторона Роттердамської конвенції, здійснює Процедуру попередньої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин та пестицидів у міжнародній торгівлі, які перелічено у Додатку III Конвенції.

Роттердамська конвенція не встановлює жодних обмежень чи бар'єрів у міжнародній торгівлі, а лише вимагає інформувати Секретаріат Конвенції щодо рішень по імпорту хімічних речовин, прийнятих на національному рівні. У свою чергу, в рамках Конвенції країна-член буде поінформована щодо обмежень і правил інших країн-учасниць і, таким чином, зможе ефективніше координувати свої міжнародні торгові відносини.

За інформацією координатора Секретаріату Спеціальної програми ЮНЕП Наліни Шарма Україна до сьогодні жодного разу не інформувала Секретаріат Роттердамської конвенції щодо тих чи інших національних обмежень чи рішень по імпорту хімічних речовин⁷⁴.

3.5. ПРАВОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ СУМІЖНИХ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА УПРАВЛІННЯ БІОЦИДАМИ

Галузі законодавства, які конкретно або безпосередньо не пов'язані з хімічними речовинами, здійснюють важливий вплив на управління хімічними речовинами, включаючи біоциди, на усіх етапах їх життєвого циклу.

Так, з метою гармонізації законодавства України у сфері поводження з упаковкою та її відходами із законодавством ЄС створено проект Закону України про упаковку та відходи упаковки (№ 4028 від 05.02.2016)⁷⁵, який було подано на розгляд до Верховної Ради України у лютому 2016 р. та включено до порядку денного сьомої сесії Верховної Ради України восьмого скликання. Цей законопроект передбачає встановити правові основи для створення в Україні системи роздільного збирання, перероблення та утилізації відходів упаковки, що стосується й відходів упаковки біоцидів. Його основним завданням є запровадження принципу розширеної відповідальності виробників товарів в упаковці, що забезпечить належне фінансування у сфері поводження з упаковкою та її відходами.

Однією із провідних галузей, де використовують біоциди, є сільське господарство, у якому на великих площах для збереження врожаю використовують фунгіциди, інсектициди, акарициди тощо. І тому від неконтрольованого використання біоцидів перш за все потерпають землі сільськогосподарського виробництва.

Захист земель сільськогосподарського та іншого призначення від впливу хімічних речовин передбачено ст. 14-2 Земельного кодексу України⁷⁶, який відносить до компетенції Державній екологічній інспекції України⁷⁷ здійснення

⁷⁴ В Україні стартував проект щодо протидії незаконному обігові хімічних речовин Сайт Аграрного інформаційного агентства Agravery.com. Режим доступу : <http://agravery.com/uk/posts/show/v-ukraini-startuvav-proekt-sodo-protidii-nezakonnomu-obigovi-himicnih-recovin> (дата звернення 01.06.2017 р.).

⁷⁵ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58083

⁷⁶ Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. за № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3-4 (25.01.2002). Ст. 27.

⁷⁷ Про затвердження Положення про Державну екологічну інспекцію України : Постанова КМ України від 19.04.2017 р. за № 275 // Офіційний вісник України. 2017. № 36 (05.05.2017). Ст. 1131.

заходів щодо запобігання забрудненню земель хімічними і радіоактивними речовинами, відходами, стічними водами.

Подібна вимога також дублюється у ст. 15-2 ЗК України щодо недопущення власниками та користувачами земельних ділянок псування земель шляхом їх забруднення хімічними та радіоактивними речовинами і стічними водами.

Закон України «Про охорону земель»⁷⁸ відтворює ці повноваження Держекоінспекції України у ст. ст. 17-1 та 18-1.

Подібні компетенції передбачаються ст. 7 у Законі України «Про державний контроль за використанням та охороною земель»⁷⁹. Останній нормативний акт дає визначення псування земель як порушення природного стану земель, яке здійснюється без обґрунтованих проектних рішень, погоджених та затверджених в установленому законодавством порядку, забруднення їх хімічними, біологічними та радіоактивними речовинами, в т. ч. тими, що викидаються в атмосферне повітря, засмічення промисловими, побутовими та іншими відходами, неочищеними стічними водами, порушення родючого шару ґрунту, невиконання вимог встановленого режиму використання земель, а також використання земель у спосіб, що погіршує їх природну родючість.

ЗК України у ст. 143 передбачено підстави для примусового припинення прав на земельну ділянку у судовому порядку у разі неусунення допущених порушень законодавства (забруднення земель радіоактивними і хімічними речовинами, відходами, стічними водами, забруднення земель бактеріально-паразитичними і карантинно-шкідливими організмами, засмічення земель заброньованими рослинами, пошкодження і знищення родючого шару ґрунту, об'єктів інженерної інфраструктури меліоративних систем, порушення встановленого режиму використання земель, що особливо охороняються, а також використання земель способами, які завдають шкоди здоров'ю населення) в строки, встановлені вказівками (приписами) центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері здійснення державного нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі.

Земельне законодавство у ст. 157 ЗК України регламентує порядок відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам. А саме відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам здійснюють органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, громадяни та юридичні особи, які використовують земельні ділянки, а також органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, громадяни та юридичні особи, діяльність яких обмежує права власників і землекористувачів або погіршує якість земель, розташованих у зоні їх впливу, в т. ч. внаслідок хімічного і радіоактивного забруднення території, засмічення промисловими, побутовими та іншими відходами і стічними водами.

⁷⁸ Про охорону земель : Закон України від 19.06.2003 р. за № 962-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 39 (26.09.2003). Ст. 349.

⁷⁹ Про державний контроль за використанням та охороною земель : Закон України від 19.06.2003 р. за № 963-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 39 (26.09.2003). Ст. 350.

Охорона земель згідно зі ст. 164 ЗК України включає захист земель від забруднення відходами виробництва, хімічними та радіоактивними речовинами та від інших несприятливих природних і техногенних процесів.

Чинне законодавство визначає техногенно забруднені землі – це землі, забруднені внаслідок господарської діяльності людини, що призвела до деградації земель та її негативного впливу на довкілля і здоров'я людей, у т. ч. хімічними елементами тощо. До деградованих земель відносяться земельні ділянки з забрудненими хімічними речовинами ґрунтами та інші.

Юридична відповідальність за земельні правопорушення згідно з ч. 1 ст. 211 ЗК України залежно від їх характеру та застосування санкцій поділяється на адміністративну, кримінальну, цивільну. Так, зокрема, п. «в» ч. 1 зазначеної статті до таких порушень віднесено і псування сільськогосподарських угідь та інших земель, їх забруднення хімічними та радіоактивними речовинами і стічними водами, засмічення промисловими, побутовими та іншими відходами.

Згідно зі ст. 31 Закону України «Про охорону земель» гранично допустимі концентрації у ґрунтах хімічних речовин, залишкових кількостей пестицидів і агрохімікатів, важких металів тощо дозволяють визначити нормативи гранично допустимого забруднення ґрунтів з метою встановлення критеріїв придатності земель для використання їх за цільовим призначенням.

Зазначений вище закон передбачає, що видатки Державного бюджету України на фінансування заходів з охорони земель і ґрунтів визначаються окремим рядком. Так, за рахунок Державного бюджету України здійснюються заходи щодо утилізації або знищення (знешкодження) неідентифікованих та непридатних до використання хімічних препаратів.

Землеустрій відповідно до ст. 2 Закону України «Про землеустрій»⁸⁰ забезпечує розробку і здійснення системи заходів із землеустрою для збереження природних ландшафтів, відновлення та підвищення родючості ґрунтів, рекультивації порушених земель і землювання малопродуктивних угідь, захисту земель від ерозії, підтоплення, висушення, зсувів, вторинного засолення, закислення, заболочення, ущільнення, забруднення промисловими відходами та хімічними речовинами тощо, запобігання іншим негативним явищам.

Землеустрій проводиться в обов'язковому порядку на землях усіх категорій незалежно від форми власності в разі виявлення порушених земель і земель, що зазнають впливу негативних процесів, та проведення заходів щодо їх відновлення чи консервації, рекультивації порушених земель, землювання малопродуктивних угідь, захисту земель від забруднення промисловими відходами, радіоактивними і хімічними речовинами та інших видів деградації, консервації деградованих і малопродуктивних земель.

Водним кодексом України⁸¹ у ст. 103 передбачено заходи щодо запобігання забрудненню вод добривами і хімічними засобами захисту рослин. Так з ме-

⁸⁰ Про землеустрій : Закон України від 22.05.2003 р. за № 858-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 36 (05.09.2003). Ст. 282.

⁸¹ Водний кодекс України від 06.06.1995 р. за № 213/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1995. № 24 (13.06.95). Ст. 189.

тою запобігання забрудненню вод сільськогосподарські, лісогосподарські підприємства, особисті селянські і фермерські господарства та громадяни зобов'язані дотримуватись встановлених правил зберігання, транспортування та використання добрив, хімічних засобів захисту рослин та інших токсичних препаратів і речовин. У ст. 101 ВК України регламентується охорона вод від забруднення і засмічення внаслідок втрат мастила, пального, хімічних, нафтових та інших забруднюючих речовин. Наказом Мінприроди України визначено, що забороняється використовувати в санітарній зоні навколо рибогосподарських водойм ближче 2 км від існуючих берегів такі інсектициди як Пірінекс. к. е.⁸².

Закон України «Про тваринний світ»⁸³ у ст. 40 регламентує заходи запобігання загибелі тварин під час здійснення виробничих процесів та експлуатації транспортних засобів. Підприємства, установи, організації та громадяни зобов'язані вживати заходи для запобігання загибелі тварин під час здійснення виробничих процесів, у т. ч. зберігання, транспортування, застосування небезпечних для тварин препаратів, хімічних речовин та сполук, складування, знищення, захоронення промислових і побутових відходів, проведення сільськогосподарських, лісогосподарських, лісозаготівельних та інших робіт, а також під час експлуатації електричної мережі та транспортних засобів.

Для забезпечення формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, у сфері лісових відносин, компетенція Мінприроди України передбачена ст. 29 Лісового кодексу України⁸⁴. Міністерство організовує здійснення оцінки впливу на довкілля щодо впливу промислових та інших об'єктів, хімічних речовин на ліси, затверджує переліки пестицидів, дозволених для застосування в лісах, установлює регламенти їх застосування. Відповідальність за порушення лісового законодавства несуть особи, винні у знищенні або пошкодженні лісу внаслідок його забруднення хімічними та радіоактивними речовинами, виробничими і побутовими відходами, стічними водами, іншими шкідливими речовинами, підтоплення, осушення та інших видів шкідливого впливу; порушенні правил зберігання, транспортування та застосування засобів захисту лісу, стимуляторів росту, мінеральних добрив та інших препаратів.

Закон України «Про природно-заповідний фонд України»⁸⁵ передбачає, що відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд несуть особи, винні у перевищенні допустимих хімічних, фізичних, біотичних та інших впливів і антропогенних навантажень, порушенні вимог наданих дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

⁸² Обмеження по застосуванню пестицидів : Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 30.03.2005 р. за № 118 // Ліга : Закон. – 1 файл. – fin13687.LHT. – Назва з екрана.

⁸³ Про тваринний світ : Закон України від 13.12.2001 р. за № 2894-III // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 14 (05.04.2002). Ст. 97.

⁸⁴ Лісовий кодекс України від 21.01.1994 р. за № 3852-XII // Відомості Верховної Ради України. 1994. № 17 (26.04.94). Ст. 99.

⁸⁵ Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16.06.1992 р. за № 2456-XII // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 34 (25.08.92). Ст. 502.

Закон України «Про бджільництво»⁸⁶ регулює відносини щодо розведення, використання та охорони бджіл, виробництва, заготівлі та переробки продуктів бджільництва, ефективного використання бджіл для запилення ентомофільних рослин сільськогосподарського призначення, інших видів запилювальної флори, створення умов для підвищення продуктивності бджіл і сільськогосподарських культур, забезпечення гарантій дотримання прав та захисту інтересів фізичних і юридичних осіб, які займаються бджільництвом.

Закон України «Про бджільництво» містить відповідні вимоги щодо захисту бджіл:

ст. 28. Обов'язки користувачів природних ресурсів щодо охорони бджіл, вимогами якої на власників і користувачів природних ресурсів щодо охорони бджіл покладаються обов'язки, передбачені законом,

ст. 30. Охорона ареалів розселення бджіл, вимогами якої на юридичних та фізичних осіб, які проводять діяльність, що впливає або може вплинути на стан бджіл, покладаються обов'язки забезпечити їх охорону,

ст. 37. Інформування про небезпечні, стихійні гідрометеорологічні явища та небезпечні роботи, яким передбачено обов'язок фізичних та юридичних осіб, які застосовують засоби захисту рослин для обробки медоносних рослин, не пізніше ніж за три доби до початку обробки через засоби масової інформації попередити про це пасічників, пасіки яких знаходяться на відстані до десяти кілометрів до оброблюваних площ. При цьому повідомляється дата обробки, назва препарату, ступінь та строк токсичності препарату.

Охорона рослинного світу, відповідно до Закону України «Про рослинний світ»⁸⁷, забезпечується захистом земель, зайнятих об'єктами рослинного світу, від ерозії, селей, підтоплення, затоплення, заболочення, засолення, висушення, ущільнення, засмічення, забруднення промисловими і побутовими відходами і стоками, хімічними й радіоактивними речовинами та від іншого несприятливого впливу. Будівництво, введення в експлуатацію підприємств, споруд та інших об'єктів і застосування технологій, що викликають порушення стану та умов місцезростання об'єктів рослинного світу, засмічення, а також забруднення хімічними та іншими токсичними речовинами територій, зайнятих ними, забороняється.

Закон України «Про захист рослин»⁸⁸ визначає методи захисту рослин – способи, за допомогою яких здійснюється захист рослин (організаційно-господарські, агротехнічні, селекційні, фізичні, біологічні, хімічні та інші), а засоби захисту рослин – препарати, які вміщують одну або декілька діючих речовин і використовуються з метою захисту рослини або продукції рослинництва від шкідливих організмів та знищення небажаних рослин або окремих частин рослин.

⁸⁶ Про бджільництво : Закон України від 22.02.2000 р. за № 1492-III // Відомості Верховної Ради України. 2000. № 21 (26.05.2000). Ст. 157.

⁸⁷ Про рослинний світ : Закон України від 09.04.1999 р. за № 591-XIV // Відомості Верховної Ради України. 1999. № 22-23 (11.06.99). Ст. 198.

⁸⁸ Про захист рослин : Закон України від 14.10.1998 р. за № 180-XIV // Відомості Верховної Ради України. 1998. № 50-51. Ст. 310.

Згідно із зазначеним законодавчим актом, основними вимогами щодо захисту рослин є:

додержання технології вирощування рослин сільськогосподарського та іншого призначення, багаторічних і лісових насаджень, дерев, чагарників, рослинності закритого ґрунту;

екологічне та економічне обґрунтування доцільності захисту рослин від шкідливих організмів;

обов'язковість здійснення заходів щодо захисту рослин підприємствами, установами, організаціями усіх форм власності та громадянами, діяльність яких пов'язана з користуванням землею, лісом, водними об'єктами, вирощуванням рослин сільськогосподарського та іншого призначення, багаторічних і лісових насаджень, дерев, чагарників, рослинності закритого ґрунту, а також реалізацією, переробкою, зберіганням і використанням рослин та продукції рослинного походження;

суворе додержання регламентів зберігання, транспортування, торгівлі та застосування засобів захисту рослин;

збереження корисної флори і фауни;

недопущення пошкодження рослин, погіршення їх стану та забруднення продукції рослинного походження і довкілля засобами захисту рослин.

Повітряний кодекс України⁸⁹ у ст. 83 регламентує захист навколишнього природного середовища від шкідливого впливу польотів цивільних повітряних суден, передбачаючи разом із тим можливість виконання авіаційних хімічних робіт.

Державні санітарні правила авіаційного застосування пестицидів і агрохімікатів в народному господарстві України⁹⁰ регламентують умови і послідовність виконання організаційних, санітарно-гігієнічних та ін. заходів, які спрямовані на запобігання шкідливому впливу пестицидів і агрохімікатів (за винятком органічних добрив) на здоров'я людей, зайнятих виконанням авіаційно-хімічних робіт, а також населення в місцях проведення авіаційних обробок, але вони не регламентують питання охорони навколишнього природного середовища як об'єкта біосфери.

Авіаційне застосування пестицидів повинно здійснюватися тільки після фітосанітарного та екологічного обґрунтування необхідності його проведення та узгодження з територіальними установами Держпродспоживслужби та Мінприроди України не менше, ніж за одну добу до початку робіт. Замовник авіаційно-хімічних робіт за три дні до початку авіаційних обробок зобов'язаний здійснити такі попереджувальні заходи:

а) оповістити населення даної місцевості (по радіо, телебаченню, в пресі) про місце, строки і час проведення авіаційних обробок пестицидами і агрохімікатами; про заборону ближче 1 км від місця авіаобробок здійснювати інші сільськогосподарські роботи, випасати худобу; про необхідність вивезення па-

⁸⁹ Повітряний кодекс України від 19.05.2011 р. за № 3393-VI // Відомості Верховної Ради України. 2011. № 48-49 (09.12.2011). Ст. 536.

⁹⁰ Державні санітарні правила авіаційного застосування пестицидів і агрохімікатів в народному господарстві України : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 18.12.1996 р. за № 382 // Ліга : Закон. – 1 файл. – MOZ8519.LHT. – Назва з екрана.

сік до іншого місця медозбору на відстань понад 5 км від місця проведення авіаційних обробок на період до 5 днів;

б) встановити спеціальні застережні знаки безпеки, із зазначенням кінцевого терміну очікування, на відстані 300 м від оброблюваних площ, а також на дорогах, які проходять через ці поля, і на дорогах, що ведуть до сільськогосподарського аеродрому (вертодрому).

Після проведення всіх заходів обережності і безпеки, пов'язаних з авіаційним застосуванням засобів захисту рослин, замовник повинен повідомити про це в територіальні установи Держпродспоживслужби і Мінприроди України⁹¹.

Приклади судової практики для забезпечення дотримання законодавства щодо хімічних речовин, включаючи біоциди

Наказом Мінприроди України визначаються строки виходу людей на оброблені пестицидами площі для проведення ручних та механізованих робіт по догляду за рослинами⁹².

Відповідно до ст. 20 Закону України «Про пестициди і агрохімікати» порушення законодавства про пестициди і агрохімікати тягне за собою у т. ч. й кримінальну відповідальність згідно з чинним законодавством. Так, відповідальність несуть особи, винні у:

приховуванні або перекрученні інформації, що могло спричинити або спричинило загрозу життю та здоров'ю людини, а так само шкоду майну і навколишньому природному середовищу;

недотриманні вимог стандартів, санітарних норм і правил та інших нормативних документів під час виробництва, транспортування, зберігання пестицидів, агрохімікатів і технічних засобів їх застосування (крім машин, призначених для застосування пестицидів і агрохімікатів, на які поширюється дія технічного регламенту щодо машин);

забрудненні пестицидами і агрохімікатами понад допустимі рівні сільськогосподарської сировини, кормів, харчових продуктів, ґрунту, води, повітря;

порушенні регламентів та санітарних норм і правил транспортування, зберігання, торгівлі та застосування пестицидів і агрохімікатів;

застосуванні пестицидів, агрохімікатів, технічних засобів, які не пройшли державних випробувань, реєстрації, перереєстрації;

порушенні правил утилізації, знищення сільськогосподарської сировини і продовольчих продуктів, які не відповідають встановленим вимогам щодо вмісту пестицидів і агрохімікатів;

невиконанні законних вимог посадових осіб, які здійснюють державний нагляд і контроль;

використанні завідомо фальсифікованих пестицидів і агрохімікатів.

⁹¹ Баран Р. Т., Баран Л. М. Правові підходи до організації застосування цивільної авіації для виконання авіаційно-хімічних робіт у сільсько господарському виробництві // Вчені ЛНАУ – виробництву: Каталог наукових розробок / за заг. ред. В. В. Снітинського, В. І. Лопушняка. Вип. 9. Л. : ЛНАУ, 2009. С. 82–84.

⁹² Обмеження по застосуванню пестицидів : Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 30.03.2005 р. за № 118 // Ліга : Закон. – 1 файл. – fin13687.LHT. Назва з екрана.

Кримінальна відповідальність за порушення законодавства про пестициди і агрохімікати також передбачена ст. 21 Закону України «Про захист рослин».

Справи щодо дотримання законодавства про пестициди і агрохімікати розглядаються в Україні у господарських, адміністративних судах та судах загальної компетенції.

Прикладом судової практики щодо притягнення до кримінальної відповідальності за порушення законодавства про пестициди і агрохімікати та про захист рослин можна вважати кримінальну справу 231/3427/12 Ямпільського районного суду Вінницької області⁹³.

Головний агрономом в ЗАТ ПК «Поділля» (Вінницька область) під час авіаційного застосування на підприємстві хімічних засобів захисту рослин грубо порушив вимоги законів України «Про захист рослин», «Про пестициди і агрохімікати», «Про бджільництво» та, не виконуючи належно свої службові обов'язки, порушив обов'язкові Державні санітарні правила авіаційного застосування пестицидів, і агрохімікатів в народному господарстві України (ДСП 382-96)⁹⁴, що в результаті призвело до масового отруєння робочих бджіл на посівах озимого ріпака засобами захисту рослин та спричинило матеріальні збитки пасічникам Крижопільського району на суму 92317,65 грн.

Під час застосування для знищення шкідників на посівах озимого ріпаку інсектициду «Актара» з діючою речовиною тіаметоксам з використанням авіаційного методу обробки посівів головний агроном знав, що вказаний інсектицид не пройшов в Україні державної реєстрації, а окремі посіви озимого ріпаку межують з населеними пунктами, що виключало можливість проведення авіаційних робіт з пестицидами усіх груп токсичності. Головний агроном не погодив з головним санітарним лікарем Крижопільського району в обов'язковому порядку застосування хімічних засобів захисту рослин за допомогою авіації та не надав головним агрономам філій підприємства необхідної документації на інсектицид «Актара», чим позбавив їх можливості звернутись та погодити застосування хімічних засобів захисту рослин з санепідемстанцією Крижопільського району, не проконтролював, чи дотримано агрономічними службами філій підприємства Державних санітарних правил ДСП 382-96 та розпочав роботи.

Під час застосування інсектициду «Актара» головний агроном не дотримався вимог Закону України «Про бджільництво»: ст. ст. 28; 30; 37 і Розд. 2 пп. 2.10 Державних санітарних правил ДСП 382-96, якими передбачено, що при авіаційно-хімічних роботах можуть застосовуватись тільки пестициди та агрохімікати, які пройшли державну реєстрацію і дозволені для використання за допомогою авіації.

Згідно з офіційним повідомленням Інспекції захисту рослин у Вінницькій області (№ 6-77 від 25.02.2008 р.) та даними Департаменту екологічної безпеки Мінприроди України (лист № 543/20/2-7 від 21.02.2008 р.), інсектицид «Актара

⁹³ Вирок Ямпільського районного суду Вінницької області [Електронний ресурс] від 18.08.2014 за № 231/3427/12 // Система аналізу судових рішень VERDICTUM. – 1 файл. – 40169869. – Назва з екрана.

⁹⁴ <http://zakon3.rada.gov.ua/rada/show/v0382282-96>

25 WG» не зареєстрований в Україні для застосування на посівах озимого та ярого ріпака, у т. ч. методом авіаційного обприскування, та згідно з ДСанПіН 8.8.1.002-98 «Гігієнічна класифікація пестицидів за ступенем небезпечності» відноситься до 3 класу небезпечності і є токсичним для бджіл та корисної фауни.

Через бездіяльність головного агронома ЗАТ ПК «Поділля» і недотримання ним обов'язкових Державних санітарних правил ДСП 382-96 щодо застосування небезпечного для корисних комах інсектициду «Актара» за допомогою авіації в денну пору доби у філіях «Заболотне», «Промінь» та «Вільшанка», де посіви ріпака межували з населеними пунктами, відбулось отруєння і масове знищення робочих бджіл, які збирали солодкі виділення капустиної попелиці. Пасічники не були у визначеному законом порядку своєчасно попереджені підприємством ЗАТ ПК «Поділля» про можливе застосування небезпечних для бджіл хімічних засобів захисту рослин за допомогою авіації та не вжили необхідних заходів щодо обмеження роботи бджіл (здійснити їх ізоляцію).

Головний агроном ЗАТ ПК «Поділля» також не дотримався вимог ст.ст. 7, 12, 20 Закону України «Про пестициди і агрохімікати», коли незаконно застосував інсектицид «Актара», який не мав державної реєстрації, на посівах ріпака з використанням авіації, а саме:

застосував пестицид, який не пройшов державної реєстрації (обов'язковою умовою державної реєстрації пестицидів є наявність відповідної документації щодо їх безпечного застосування, включаючи позитивний висновок державної санітарно-епідеміологічної експертизи, методик визначення залишкових кількостей пестицидів у сільськогосподарській продукції, ґрунті, воді та повітрі; переліки пестицидів, дозволених в Україні для застосування авіаційним методом, затверджуються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань охорони здоров'я та спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань аграрної політики);

приховав інформацію, що могла спричинити загрозу життю та здоров'ю людей та спричинила шкоду їх майну та навколишньому середовищу;

На жаль, Апеляційний суд Вінницької області прийняв ухвалу по справі № 654/2440/14-к провадження № 1-кп/654/196/2014⁹⁵, якою вирок Ямпільського районного суду Вінницької області від 18 серпня 2014 р. щодо головного агронома ЗАТ ПК «Поділля» скасовано та закрито провадження по цій кримінальній справі за недоведеністю його вини. Одним із аргументів такого рішення Апеляційного суду Вінницької області стало те, що дослідження підмору бджіл через застосування інсектициду «Актара» не проводились, оскільки, згідно з галуззю атестації, лабораторія не атестована на право дослідження цього показника.

Інша справа стосується скасування державної реєстрації родентициду – фосфиду цинку Zn_3P_2 .

У квітні 2013 р. Благодійний фонд Дніпровського району м. Києва «Київській еколого-культурний центр» та Громадська еколого-правова організація

⁹⁵ Ухвала Апеляційного суду Вінницької області по справі № 654/2440/14-к провадження № 1-кп/654/196/2014 [Електронний ресурс] від 03.12.2014 р // Система аналізу судових рішень VERDICTUM. – 1 файл. – 41878897. – Назва з екрана.

«ЕкоПраво-Київ» звернулись до Окружного адміністративного суду м. Києва з адміністративним позовом⁹⁶ до Мінприроди України, в якому громадські організації просили суд визнати протиправною бездіяльність Міністерства та зобов'язати його вчинити дії в частині скасування державної реєстрації родентициду фосфіду цинку та усіх його препаративних форм, дозволених до використання на території України, та виключення їх із Державного реєстру пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання на території України.

Фосфід цинку є отрутою, який за об'єктом застосування відноситься до різновиду зооцидів – родентицидів, тобто хімічних сполук, що використовують для захисту сільськогосподарських культур та їх запасів від гризунів (мишей, щурів). Для підвищення ефективності фосфіду цинку у боротьбі з гризунами його випускають у препаративних формах (порошках, зернових сумішах (принадах), парафінових брикетах). Цікавим є той факт, що згідно з регламентом застосування таких препаратів в певних випадках принаду необхідно розміщувати у нірках гризунів. Однак на практиці такі принади просто розсипаються по полю, де поїдаються тваринами, у т. ч. «червонокнижними», і до яких ці принади не стосуються.

Законодавча заборона щодо застосування родентициду фосфіду цинку передбачена:

Законом України «Про захист тварин від жорстокого поводження»⁹⁷, яким заборонено застосовувати негуманні методи умертвіння тварин, що призводять до їх загибелі від отруєння (абз. 3 ч. 2 ст. 17);

Конвенцією про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі⁹⁸, якою заборонено всі форми навмисного знищення тварин, які включені до Додатку II Конвенції, та яка встановлює, що забороненими засобами і способами знищення диких тварин для ссавців є отрута чи отруєні принади.

У результаті на виконання постанови Окружного адміністративного суду м. Києва від 12.06.2013 р. та ухвали Київського апеляційного адміністративного суду від 24.09.2013 р. (справа № 826/6195/13-а) щодо вирішення питання про скасування державної реєстрації пестициду фосфіду цинку та всіх його препаративних форм, дозволених до використання на території України, Мінприроди України видало наказ «Про скасування державної реєстрації пестициду фосфіду цинку та всіх його препаративних форм»⁹⁹. Скасувавши державну реєстрацію пестициду фосфід цинку та всіх його препаративних форм, дозволених до використання на території України, Мінприроди України виключило пестицид фосфід цинку та всіх його препаративних форм із Державного реєстру пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання на території України. Тому

⁹⁶ Ухвала Окружного адміністративного суду м. Києва [Електронний ресурс] від 07.05.2013 р. за № 826/6195/13-а // Система аналізу судових рішень VERDICTUM. – 1 файл. – 36042551. – Назва з екрана.

⁹⁷ Про захист тварин від жорстокого поводження : Закон України від 21.02.2006 р. за № 3447-IV // Відомості Верховної Ради України. 2006. № 27 (07.07.2006). Ст. 230.

⁹⁸ Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі [Електронний ресурс] : від 19.09.1979 р. ETS № 104 // Ліга : Закон. – 1 файл. – MU79K01U.LHT. – Назва з екрана.

⁹⁹ Про скасування державної реєстрації пестициду фосфіду цинку та всіх його препаративних форм [Електронний ресурс] : Наказ Мінприроди України від 05.12.2013 р. за № 500 // Ліга : Закон. – 1 файл. – fn96090.LHT. – Назва з екрана.

посвідчення про державну реєстрацію препаратів на основі фосфід цинку та всіх його препаративних форм вважати такими, що втрачають чинність.

3.6. НЕРЕГУЛЯТОРНІ МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ ХІМІЧНИМИ РЕЧОВИНАМИ, ВКЛЮЧАЮЧИ БІОЦИДИ

Нерегуляторні механізми (Non-regulatory Mechanisms) на відміну від правових інструментів (Legal Instruments), які застосовують на практиці для управління хімічними речовинами, включаючи біоциди, є, в основному, добровільними ініціативами. До них відносять економічні стимули, такі як податкові пільги; Глобальну добровільну ініціативу у хімічній промисловості – Міжнародну програму Responsible Care (Відповідальна турбота); інші стимули.

Економічні стимули грають відповідну роль у застосуванні хімічних речовин. Уряд України відповідно до ст. 17 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» у галузі охорони навколишнього природного середовища встановлює Порядок утворення і використання Державного фонду охорони навколишнього природного середовища у складі Державного бюджету України та затверджує перелік природоохоронних заходів¹⁰⁰, до яких належать:

Охорона і раціональне використання водних ресурсів

15. Розроблення методик, технологій, установок, обладнання, приладів контролю, проведення робіт з очищення водних ресурсів, забруднених пестицидами і агрохімікатами, та їх знезараження.

Охорона і раціональне використання земель

33. Розроблення технології, обладнання для знезараження, очищення землі, забрудненої пестицидами і агрохімікатами.

Раціональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів.

70. Будівництво, розширення та реконструкція комплексів, спеціалізованих полігонів та інших об'єктів для знешкодження та захоронення непридатних для використання пестицидів, шкідливих і токсичних промислових та інших відходів.

74-1. Забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів та небезпечних хімічних речовин, у тому числі непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин, твердого ракетного палива.

Зазначені заходи не передбачають прямої вимоги щодо виділення коштів відповідних місцевих та АР Крим фондів охорони навколишнього природного середовища лише на затверджені Кабінетом Міністрів України природоохоронні заходи.

Не передбачає цього і чинна редакція ст. 47 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», котра пропонує свій перелік заходів з

¹⁰⁰ Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів : Постанова КМ України від 17.09.1996 р. за № 1147 // Зібрання постанов Уряду України. 1996. № 18. Ст. 505.

охорони довкілля за певними напрямками фінансування з фондів охорони навколишнього природного середовища.

Державний фонд охорони навколишнього природного середовища¹⁰¹ утворюється за рахунок частини екологічного податку згідно із законом і добровільних внесків підприємств, установ, організацій, громадян та інших надходжень. Таким чином громадськість та підприємства беруть участь у формуванні фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти якого направляються й на заходи щодо усунення негативних наслідків використання хімічних речовин, включаючи біоциди.

Всеукраїнське галузеве об'єднання організацій роботодавців хімічної промисловості «Союз хіміків України»¹⁰² є учасником програми «Відповідальна турбота хімічної промисловості України»¹⁰³.

Цю Програму розроблено з метою впровадження у повсякденну діяльність підприємств хімічної галузі України принципів Міжнародної програми «Responsible Care», яка є добровільною ініціативою виробників хімічної продукції всього світу, що визнана і підтримана ООН. Програма «Відповідальна турбота хімічної промисловості України» спрямована на постійне вдосконалення діяльності хімічних підприємств у напрямках безпеки виробництва, охорони праці, запобігання негативному впливу виробничих процесів і продуктів на здоров'я людини і навколишнє природне середовище, а також раціональне використання природних ресурсів. Програма «Відповідальна турбота хімічної промисловості України» є внеском хімічної промисловості в сталий розвиток економіки України.

На виконання вимог Міжнародної програми Responsible Care Союз хіміків України розробив та подав на реєстрацію Знак для товарів та послуг програми «Відповідальна турбота хімічної промисловості України». Цей знак є адаптованою національною версією міжнародного знаку «Responsible Care», який мають використовувати учасники програми в межах України. Власником знаку є Союз хіміків України, який делегує право на використання знаку підприємствам (компаніям) – учасникам програми: ПАТ «Одеський припортовий завод»; ПАТ «Азот»; ПрАТ «РІВНЕАЗОТ»; ПАТ «Концерн Стирол»; ПАТ «СУМИХІМ-ПРОМ»; ПАТ «СЄВЄРОДОНЕЦЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ АЗОТ»; ІММЕР УКРПЛАСТИК.

¹⁰¹ Про затвердження Положення про Державний фонд охорони навколишнього природного середовища : Постанова КМ України від 07.05.1998 р. за № 634 // Офіційний вісник України. 1998. № 19 (28.05.98). Ст. 692.

¹⁰² Офіційний сайт Союзу хіміків України. Режим доступу : <http://chemunion.org.ua/uk/pro-nas/soyuz-khimikiv-ukrajini/pro-soyuz-khimikiv.html>

¹⁰³ <http://chemunion.org.ua/uk/programi-i-proekti/vidpovidalna-turbota/best-practices.html>

RESPONSIBLE CARE
ВІДПОВІДАЛЬНА ТУРБОТА
НАШ ВНЕСОК В СТАЛИЙ РОЗВИТОК

Координацію впровадження Програми Responsible Care здійснює Союз хіміків України, який у своїй діяльності використовує принципи Міжнародної програми Responsible Care та рекомендації Міжнародної ради хімічних асоціацій (ICCA) і Європейської ради хімічної промисловості (Cefic).

Для впровадження Програми на підприємстві:

1. Керівництво підписує Декларацію про приєднання підприємства до Програми.

2. Щорічно складається План заходів щодо впровадження програми «Відповідальна турбота хімічної промисловості України» із зазначенням відповідальних та термінів впровадження заходів.

3. Проводиться самооцінка за ключовими показниками ефективності впровадження Програми.

Незважаючи на сучасне скрутне становище хімічної галузі України, учасники Програми послідовно впроваджують її основні принципи, які сприяють поширенню позитивного іміджу підприємств як усередині країни, так і за її межами.

3.7. ОЦІНКА

У більшості випадків чинне законодавство щодо поводження із біоцидами поки що не узгоджено із законодавством ЄС. У національному законодавстві прибираються всілякі «погодження» як інструмент державного регулювання за прикладом законодавства ЄС. А, як відомо, врахування вимог законодавства ЄС під час нормопроєктування є обов'язковим (ч. 1 розд. III Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу¹⁰⁴).

Передбачені раніше законодавством визначення асортименту та обсягів виробництва хімічних засобів захисту рослин вітчизняною промисловістю, координація закупівлі їх за імпортом, погодження асортименту засобів хімічних засобів захисту рослин та асортименту пестицидів, що завозились в Україну суперечило засадам ринкової економіки і тому було неадекватним інструментом державного регулювання в умовах вільного ринку. Асортимент продукції нині визначатися самим вільним ринком, тобто попитом і пропозицією, а не дозвільним органом. Було

¹⁰⁴ Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18.03.2004 р. за № 1629-IV // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 29 (16.07.2004). Ст. 367.

прибрано додаткове погодження асортименту хімічних засобів захисту рослин, що є подвійним контролем, та створювало додаткові, нічим не обґрунтовані бар'єри для суб'єктів господарювання. Розроблено проект Закону України «Про внесення змін до статті 4 Закону України «Про пестициди та агрохімікати» щодо ввезення пестицидів на митну територію України».

Чинним законодавством передбачено, що обов'язковою умовою завезення та застосування незареєстрованих в Україні пестицидів є документальне підтвердження їх державної реєстрації в країні, де вони виробляються. Разом з цим, цю норму у ряді випадків на практиці виконати неможливо, зважаючи на такі причини:

інноваційні експериментальні препарати можуть не мати реєстрації в країні, де вони виробляються, та одночасно перебувати в процесі державних випробувань в країні-виробника та в Україні, а також в інших країнах з високим рівнем розвитку сільського господарства, до яких відноситься і Україна, для перевірки дієвості таких препаратів у різних умовах;

виробники хімічних засобів захисту рослин, зазвичай, виготовляють на одному заводі велику кількість різних препаратів, призначених для ринків різних країн. У той же час, через відсутність у країні, де виробляється препарат, шкідників, хвороб та сільськогосподарських культур, які є в країні призначення такого препарату, реєстрація в країні виробництва компаніями не проводиться у зв'язку із фактичною неможливістю польових досліджень.

Таким чином, законодавець наголошує, що через зазначену вимогу надавати документальне підтвердження державної реєстрації хімічних засобів захисту рослин в країні, де вони виробляються, фактично унеможливується доступ новітніх оригінальних хімічних засобів захисту рослин до державних випробувань та подальшої реєстрації, а також виникає ризик втрати українською сільськогосподарською продукцією своїх передових позицій у зв'язку із зниженням якості, безпечності та урожайності українського збіжжя; українські аграрії втрачають можливість використовувати передові технології захисту рослин, а Україна втрачає свої позиції в рейтингу ведення бізнесу через штучно створені дискримінаційні умови для виходу міжнародних інноваційних технологій на ринок України.

Розробники вищезазначеного законопроектую наполягають на тому, що скасування цієї вимоги дасть можливість створити нові біологічні препарати для захисту рослин, за допомогою яких вдасться не тільки зберегти врожай культур, а й покращити його якість (відсутність мікотоксинів в зерні, карантинних шкідників і т. д.). Зокрема, застосування фунгіцидів останнього покоління на зернових призводить до збільшення врожайності останніх від 20 до 50% залежно від зони вирощування. А це – збільшення прибутковості вирощування зернових, збільшення площ, а також розширення ринків збуту української продукції рослинництва.

Законопроект має на меті також удосконалення окремих законодавчих положень Закону України «Про пестициди та агрохімікати» щодо регулювання завезення та застосування незареєстрованих в Україні пестицидів.

У рамках реформи органів виконавчої влади Уряд України ухвалив рішення про ліквідацію Державної інспекції сільського господарства, Державної ветеринарної та фітосанітарної служби, Державної інспекції з питань захисту прав споживачів та Державної санітарно-епідеміологічної служби і створення Державної служби з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів (Держпродспоживслужби) на базі цих відомств. Водночас варто звернути увагу на те, що деякі із функцій Держсільгоспінспекції України вилучаються повністю, без закріплення їх за іншими центральними органами виконавчої влади державного нагляду (контролю). Це стосується, зокрема, виключення із ст. 15-2 ЗК України, ст. 18-1 Закону України «Про охорону земель», ст. 6 Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» функції щодо здійснення вказаним органом державного нагляду (контролю) за розміщенням, проектуванням, будівництвом та введенням в експлуатацію об'єктів, що негативно впливають або можуть вплинути на стан земель. Зазначене реформування, хоча й забезпечує сприятливі умови для розвитку бізнесу, однак створює й загрозу для навколишнього природного середовища та екологічної безпеки.

Огляд ефективності застосування правових інструментів показав, що не у всіх випадках вони є ефективними.

Наприклад, Наказом Мінприроди України визначається перелік суб'єктів господарювання, до яких прийнято рішення про отримання ліцензії на право провадження господарської діяльності з поводження із небезпечними відходами (збирання, зберігання), у т. ч. відходами виробництва і застосування біоцидів та фітофармацевтичних препаратів, включно з відходами пестицидів і гербіцидів, які не відповідають стандартам, мають прострочений термін придатності чи не придатні для використання за призначенням¹⁰⁵.

Але не завжди підприємства, які отримують таку ліцензію Мінприроди України на право провадження господарської діяльності зі здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами (збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізація), дотримують ліцензійні умови. Так, ТОВ «Еко Нова» (м. Баранівка Житомирської області) порушило декілька пунктів Ліцензійних умов¹⁰⁶.

ТОВ «Еко Нова» – єдине підприємство в Україні, яке заявило про здійснення утилізації небезпечних відходів – непридатних та заборонених до використання пестицидів і агрохімікатів, що мало б здійснюватися на утилізаторі УТ3000Д. Проте через відсутність дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря експлуатація утилізатора є забороненою у відповідності з виконанням вимог постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку вилучення, утилізації, знищення та знешкодження непридатних або заборонених до використання пестицидів і агрохімікатів та тари від них»¹⁰⁷.

¹⁰⁵ Про видачу ліцензій [Електронний ресурс] : Наказ Мінприроди України від 09.08.2017 р. за № 301 // Ліга : Закон. – 1 файл. – FN035720.LHT. – Назва з екрана.

¹⁰⁶ <http://old.menr.gov.ua/rezultaty-perevirok-doderzhannya-litsenziantamy-litsenziynykh-umov-povodzhennya-z-nebezpechnymy-vidkhodam/5439-tov-eko-nova>

¹⁰⁷ Про затвердження Порядку вилучення, утилізації, знищення та знешкодження непридатних або заборонених до використання пестицидів і агрохімікатів та тари від них [Електронний ресурс] : Постанова КМ України від 27.03.1996 р. за № 354 // Ліга : Закон. – 1 файл. – KP960354.LHT. – Назва з екрана.

Для здійснення вищезазначеної діяльності ТОВ «Еко Нова» повинно було мати погоджену з Фондом держмайна, МОЗ, ДСНС, Національною академією наук та затверджену в Мінприроди України науково-технічну експертизу технології утилізації, знищення та знешкодження непридатних або заборонених до використання пестицидів і агрохімікатів та тари від них.

В порушення вимог вищезазначеної постанови Кабінету Міністрів України у ТОВ «Еко Нова» відсутня вищезазначена науково-технічна експертиза запропонованої технології утилізації, знищення та знешкодження непридатних або заборонених до використання пестицидів і агрохімікатів. У зв'язку з виявленими порушеннями Мінприроди України прийняло рішення про анулювання ліцензії ТОВ «Еко Нова»¹⁰⁸.

Огляд нерегуляторних механізмів/інструментів, які використовують в Україні для зниження ризиків від хімічних речовин, показав, що, незважаючи на існування програми «Відповідальна турбота хімічної промисловості України», на жаль, інформація про її виконання не оновлюється на сайті Союзу хіміків України¹⁰⁹ і не є зрозумілим хід її виконання.

Також в останні роки доступ до ресурсів Державного фонду охорони навколишнього природного середовища є досить складним. Наприклад, в 2013–2015 рр. згідно із запитами до Мінприроди України «Проведення робіт із забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення та знешкодження непридатних до використання пестицидів і тари від них (Рівненська область)» кошти виділені не були¹¹⁰.

В останні роки в країні з'явилися нові правові документи для покращання регулювання хімічних речовин та відходів. Так, відповідно до п. 14 ч. 1 ст. 7, абз. 1 ч. 2 ст. 9 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності»¹¹¹ Кабінет Міністрів України затвердив Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами¹¹². Ліцензійні умови встановлюють вичерпний перелік документів, які додаються до заяви про отримання ліцензії на провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами, а також визначають вичерпний перелік організаційних, кадрових, технологічних вимог, обов'язкових для виконання під час провадження зазначеної діяльності. Таким чином, ліцензуванню підлягає провадження господарської діяльності з поводження з відходами виробництва і застосування біоцидів та фітофармацевтичних препаратів, і обов'язковим для такої діяльності є наявність технологій.

¹⁰⁸ Про анулювання ліцензій [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 06.10.2016 р. за № 367 // Ліга : Закон. – 1 файл. – FN025300.LHT. – Назва з екрана.

¹⁰⁹ <http://chemunion.org.ua/uk/programi-i-proekti/vidpovidalna-turbota/best-practices.html>

¹¹⁰ Про обласну програму охорони навколишнього природного середовища на 2017 - 2021 роки [Електронний ресурс] : Розпорядження Рівненської обласної державної адміністрації від 24.01.2017 р. за № 24 // Ліга : Закон. – 1 файл. – ro170010.LHT. – Назва з екрана.

¹¹¹ Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 02.03.2015 р. за № 222-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 23 (05.06.2015). Ст. 158.

¹¹² Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами : Постанова КМ України від 13.07.2016 р. за № 446 // Офіційний вісник України. 2016. № 57 (29.07.2016). Ст. 1975.

Всеохоплююча Стратегія імплементації Глави IV (Санітарні та фітосанітарні заходи) Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони¹¹³ передбачає імплементувати Рекомендації Комісії 2011/25/ЄС від 14.01.2011 р. щодо керівних настанов стосовно розмежування таких категорій як кормові матеріали, кормові добавки, біоцидні продукти та ветеринарні лікарські засоби та розробити їх до кінця 2018 р.

Відповідно до ст. ст. 6, 15 Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності», Мінекономрозвитку України затвердило план розроблення технічних регламентів на 2017 р.¹¹⁴. Цим планом до кінця поточного року передбачена розробка Мінекономрозвитком України Технічного регламенту щодо безпечного обігу на внутрішньому ринку небезпечних хімічних речовин відповідно до Регламенту (ЄС) № 1907/2006 Європейського Парламенту і Ради від 18 грудня 2006 р. про реєстрацію, оцінку, авторизацію і обмеження хімічних речовин та препаратів (REACH), яким засновується Європейське Агентство хімічних речовин і препаратів, вносяться зміни до Директиви 1999/45/ЄС і скасовуються Регламент Ради (ЄЕС) № 793/93 і Регламент Комісії (ЄС) № 1488/94, а також Директива Ради 76/769/ЄЕС і Директиви Комісії 91/155/ЄЕС, 93/67/ЄЕС, 93/105/ЄС і 2000/21/ЄС. Але минулого 2016 р. Технічний регламент щодо безпечного обігу на внутрішньому ринку небезпечних хімічних речовин мав бути розроблений тим же Мінекономрозвитку України до кінця III кварталу¹¹⁵.

У Проекті Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року (станом на 11.05.2017 р) визначено як мету – до 2030 року істотно скоротити кількість випадків смерті та захворювання в результаті впливу небезпечних хімічних речовин, забруднення та отруєння повітря, води й ґрунтів.

У найближчій перспективі до 2020 року за рахунок власних коштів підприємств – запровадити екологічно дружні практики поводження з хімічними речовинами і всіма відходами впродовж усього їх життєвого циклу відповідно до узгоджених міжнародних принципів; істотно скоротити потрапляння цих речовин у повітря, воду і ґрунт, щоб звести до мінімуму їх негативний вплив на здоров'я людей та довкілля.

До 2020 р. також передбачено забезпечення остаточного знешкодження накопичених непридатних для використання агрохімікатів і тари та упаковки від них. Стратегією визначено 2018 рік як ймовірну дату відновлення за допо-

¹¹³ Про схвалення Всеохоплюючої стратегії імплементації Глави IV (Санітарні та фітосанітарні заходи) Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Розпорядження КМ України від 24.02.2016 р. за № 228-р // Урядовий кур'єр. 2016. 04. 06.04.2016. № 65, частково.

¹¹⁴ Про затвердження плану розроблення технічних регламентів на 2017 рік [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 11.04.2017 р. за № 557 // Ліга : Закон. – 1 файл. – ME170457.LHT. – Назва з екрана.

¹¹⁵ Про затвердження плану розроблення технічних регламентів на 2016 рік : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 14.04.2016 р. за № 686 // Ліга : Закон. – 1 файл. – ME160460.LHT. – Назва з екрана.

могою МОЗ, Мінагрополітики та Мінприроди України системи державного контролю за обігом пестицидів.

В Україні існують відповідні правові інструменти, які є прямим результатом міжнародних конвенцій та угод. Так, 07.06.2017 р. Законом України ратифіковано Договір між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Молдова про співробітництво у сфері охорони і сталого розвитку басейну річки Дністер. Згідно з Договором, такий вид діяльності як виробництво та розроблення біоцидів розглядається у першу чергу при визначенні пріоритетів у ході підготовки планів, програм і заходів зі зниження, контролю та усунення забруднення з наземних джерел. При підготовці планів дій, програм і заходів увага Договірних Сторін спрямована на таку категорію забруднювачів, як біоциди та їх похідні, визначені на основі їх небезпечності або інших шкідливих характеристик.

Також метою Договору є створення правових та організаційних умов співпраці для досягнення раціонального та екологічно обґрунтованого використання і охорони водних та інших природних ресурсів і екосистем басейну річки Дністер на користь населення і сталого розвитку держав Договірних Сторін. Крім того, в Договорі регулюються: принципи і напрями співробітництва у цій сфері; заходи із запобігання і обмеження забруднення вод, попередження і ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій; моніторинг і екологічна оцінка; оцінка впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті; обмін даними й інформацією; науково-технічна співпраця; розподіл водних ресурсів; регулювання стоку вод; збереження і використання водних біологічних ресурсів; доступ громадськості до інформації про стан басейну річки Дністер та її участь в ухваленні рішень; відповідальність і відшкодування збитків за умови сумлінного виконання своїх зобов'язань за цим Договором тощо.

Проаналізувавши прогалини у виконанні Україною Роттердамської конвенції про процедуру Попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин та пестицидів у міжнародній торгівлі, слід зазначити, що Україна до сьогодні жодного разу не інформувала Секретаріат щодо тих чи інших національних обмежень чи рішень щодо імпорту хімічних речовин.

Розпорядженням Президента України «Про делегацію України для участі у Тринадцятій нараді Конференції Сторін Базельської конвенції про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх видаленням, Восьмій нараді Конференції Сторін Роттердамської конвенції про процедуру попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин та пестицидів у міжнародній торгівлі, Восьмій нараді Конференції Сторін Стокгольмської конвенції про стійкі органічні забруднювачі»¹¹⁶ (BRS-2017) надано директиви делегації України для участі у BRS-2017, які не були оприлюд-

¹¹⁶ Про делегацію України для участі у Тринадцятій нараді Конференції Сторін Базельської конвенції про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх видаленням, Восьмій нараді Конференції Сторін Роттердамської конвенції про процедуру попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин та пестицидів у міжнародній торгівлі, Восьмій нараді Конференції Сторін Стокгольмської конвенції про стійкі органічні забруднювачі : Розпорядження Президента України від 22.04.2017 р. за № 90/2017-рп // Офіційний вісник Президента України. 2017. № 10 (05.05.2017). Ст. 209.

нені, і яким було надано гриф «для службового користування», хоча такий гриф надається лише відповідно до ст. 9 Закону України «Про доступ до публічної інформації»¹¹⁷.

Також окрім окремих спроб органів влади перешкодити громадськості у доступі до інформації в Україні існує проблема безкоштовного доступу до державних стандартів та технічних умов. Наприклад, для отримання тексту ДСТУ ISO 10890:2015 (EN) Фарби та лаки. Моделювання інтенсивності (швидкості) вивільнення біоцидів з покриттів, що запобігають обростанню, розрахуванням балансу маси, потрібно звернутись до Українського науково-дослідного і навчального центру проблем стандартизації, сертифікації та якості, який надає такі послуги, але на платній основі.

Аналіз існуючих інструментів контролю показав таке.

З 2014 р. в Україні діє мораторій на проведення перевірок підприємств, установ та організацій, фізичних осіб-підприємців контролюючими органами, який було продовжено й у 2017 р.¹¹⁸. Перевірки (крім ДФС України та Держфінінспекції України) здійснюються виключно з дозволу Кабінету Міністрів України або за заявкою суб'єкта господарювання щодо його перевірки.

У процесі міжсекторальних обговорень щодо продовження цього мораторію на перевірки підприємці висловлювались за пролонгацію цієї норми, а громадськість висловлювала застереження через відсутність державного екологічного, санітарно-епідеміологічного контролю. У підсумку ця законодавча новація, маючи на меті «спрощення адміністрування та зменшення навантаження на малий та середній бізнес», призвела до паралічу контролю за застосуванням біоцидів і загального погіршення екологічної та санітарно-епідеміологічної ситуації в державі.

Також продовжує діяти обмеження щодо здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності у період та на території проведення АТО (заборона на проведення перевірок суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність у зоні проведення АТО), крім позапланових перевірок суб'єктів господарювання, які (відповідно до затверджених Кабінетом Міністрів України критеріїв оцінки ступеня ризику від провадження господарської діяльності) віднесені до суб'єктів господарювання з високим ступенем ризику. Ця заборона тягне за собою неможливість оперативно реагувати на екологічні правопорушення.

¹¹⁷ Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 р. за № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України. 2011. № 32 (12.08.2011). Ст. 314.

¹¹⁸ Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України : Закон України від 28.12.2014 р. за № 76-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 6 (06.02.2015). Ст. 40.

Глава 4. МІНІСТЕРСТВА, АГЕНТСТВА ТА ІНШІ ДЕРЖАВНІ УСТАНОВИ, ЩО ПРИЙМАЮТЬ УЧАСТЬ В УПРАВЛІННІ БІОЦИДАМИ

4.1. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ РІЗНИХ МІНІСТЕРСТВ, ВІДОМСТВ ТА ІНШИХ ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВ

Спеціальної законодавчої бази стосовно біоцидів в Україні немає, і тому основним законодавчим документом, що регулює правові відносини та відповідальність у сфері регулювання біоцидів впродовж етапів їх життєвого циклу (державна реєстрація, виробництво, закупівля, транспортування, зберігання, торгівля тощо) і визначає права та обов'язки підприємств, установ, організацій і громадян, а також повноваження органів виконавчої влади та посадових осіб Закон України «Про пестициди і агрохімікати» та інші акти законодавства, прийняті відповідно до нього.

У таблиці 4.А подано загальний огляд обов'язків та діяльності міністерств, відомств та інших державних установ для управління біоцидами на кожному етапі їх життєвого циклу від виробництва/імпорту до видалення та утилізації.

**Таблиця 4.А: Відповідальність міністерств, відомств
та інших державних установ**

Зацікавлені міністерства, відомства, державні установи	Імпорт	Виробництво	Реєстрація	Транспортування	Застосування	Зберігання	Утилізація
МОЗ України		X	X		X		
Мінприроди України	X	X	X	X	X	X	X
Мінагрополітики України	X	X	X	X	X	X	X
Мінекономрозвитку України	X	X					
Мінсоцполітики України		X					
Мінфін України	X	X					
Мініюст України			X				
Мінінфраструктури України				X			
Держекоінспекція України (знаходиться у стані реорганізації)	X	X	X	X	X	X	X
Держпродспоживслужба України	X	X	X	X	X	X	X
Державна фіскальна служба України	X	X					
Установи Національної академії медичних наук України		X			X	X	

4.2. ОПИС ПОВНОВАЖЕНЬ ВІДПОВІДНИХ МІНІСТЕРСТВ, ВІДОМСТВ ТА ІНШИХ ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВ ТА ЇХ МАНДАТИ

Державна політика України в сфері діяльності, пов'язаної з пестицидами, базується на:

- пріоритетності збереження здоров'я людини і охорони навколишнього середовища по відношенню до економічного ефекту від застосування біоцидів (пестицидів);
- безпеці для здоров'я людини і навколишнього середовища під час виробництва, випробування і застосування біоцидів (пестицидів) за умови дотримання вимог, встановлених державними стандартами, санітарними нормами, регламентами та іншими нормативними документами.

Верховна Рада України – вищий законодавчий орган України – забезпечує законодавче та нормативно-правове забезпечення в управлінні біоцидними продуктами.

Кабінет Міністрів України – центральний орган виконавчої влади – забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища та регулювання хімічних речовин, включаючи біоциди, і відходи.

До основних органів та інституцій, що беруть участь в реалізації державної політики та управлінні біоцидами в Україні, належать:

МОЗ України згідно з Положенням про міністерство¹¹⁹ забезпечує формування державної політики у сфері діяльності, пов'язаної з пестицидами і агрохімікатами:

- встановлення санітарно-гігієнічних вимог до транспортування, зберігання та застосування пестицидів і агрохімікатів;
- затвердження гігієнічних нормативів і регламентів безпечного застосування пестицидів і агрохімікатів;
- затвердження переліків установ та організацій, які виконують роботи з гігієнічної регламентації небезпечних факторів;
- затвердження форм ведення державного реєстру дезінфікуючих засобів та токсикологічно-гігієнічного паспорта хімічної речовини;
- державну реєстрацію біоцидів у порядку, встановленому законодавством.

7 квітня 2017 р. на сайті МОЗ України оприлюднено для громадського обговорення проект постанови Кабінету Міністрів України¹²⁰, яким пропонується внести зміни до Порядку державної реєстрації (перереєстрації) дезінфекційних засобів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 03.07.2006 р. № 908¹²¹. Проект документа розроблено з метою врегулювання питання державної реєстрації дезінфекційних засобів, яку, відповідно до Порядку, здійснювала Держсанепідслужба України, яку було ліквідовано згідно з постановою Кабінету Міністрів України від

¹¹⁹ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/267-2015-%D0%BF>

¹²⁰ http://www.moz.gov.ua/ua/portal/Pro_20170407_0.html

¹²¹ <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/908-2006-%D0%BF>

10.09.2014 р. № 442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» (в редакції від 13.01.2017 р.)¹²².

За проектом цієї постанови Кабінету Міністрів України передбачається покласти функцію з реєстрації дезінфекційних засобів на МОЗ України. Для цього міністерство буде утворювати комісію з розгляду документів, які подаються заявниками, та визначатиме порядок її роботи.

Також проектом документа уточнено, що державній реєстрації підлягатимуть не лише засоби, які визначені в самому Порядку, а й всі засоби, до яких встановлено гігієнічні нормативи.

Мінприроди України згідно з Положенням про міністерство¹²³ є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки.

Мінприроди України відповідно до покладених на нього завдань:

- узагальнює практику застосування законодавства з питань екологічної безпеки, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України та в установленому порядку вносить їх на розгляд Кабінету Міністрів України;
- розробляє проекти законів та інших нормативно-правових актів з питань екологічної безпеки;
- погоджує проекти законів, інших актів законодавства, які надходять на погодження від інших міністерств та центральних органів виконавчої влади, готує в межах повноважень, передбачених законом, висновки і пропозиції до проектів законів, інших актів законодавства, які подаються на розгляд Кабінету Міністрів України, та проектів законів, внесених на розгляд Верховної Ради України іншими суб'єктами права законодавчої ініціативи, нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим;
- готує в межах повноважень, передбачених законом, зауваження і пропозиції до прийнятих Верховною Радою України законів, що надійшли на підпис Президентів України;
- забезпечує нормативно-правове регулювання у сфері екологічної безпеки, поведження з відходами, у т. ч. пестицидами:
 - ліцензійних умов провадження господарської діяльності зі здійснення операцій у сфері поведження з небезпечними відходами, виробництва особливо небезпечних хімічних речовин (у т. ч. пестицидів) та порядку контролю за їх дотриманням;
 - переліку пестицидів та агрохімікатів, використання яких дозволяється в Україні;
 - визначення відповідності пестицидів та агрохімікатів сертифікатам якості, визначення залишкових кількостей пестицидів та агрохімікатів;
 - проведення оцінки впливу пестицидів на довкілля;

¹²² <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF>

¹²³ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/32-2015-п>

- видає, анулює, здійснює переоформлення та видачу дублікатів документів дозвільного характеру на:
 - транскордонне перевезення небезпечних відходів (включаючи пестициди);
 - ввезення на митну територію України незареєстрованих пестицидів та агрохімікатів, що використовуються для державних випробувань і наукових досліджень, а також обробленого ними насінневого (посадкового) матеріалу;
- здійснює державну реєстрацію пестицидів та агрохімікатів;
- веде перелік пестицидів та агрохімікатів, дозволених для використання, і щорічні доповнення до нього, затверджує регламенти їх застосування;
- здійснює акредитацію підприємств, установ та організацій, які проводять державні випробування пестицидів та агрохімікатів;
- затверджує план державних випробувань пестицидів та агрохімікатів;
- проводить відповідно до законодавства державну екологічну експертизу стосовно об'єктів, рішення щодо затвердження (схвалення) яких приймається Кабінетом Міністрів України;
- розробляє методики проведення моніторингу навколишнього природного середовища, зокрема суб'єктами господарювання, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану навколишнього природного середовища;
- забезпечує виконання законодавства з питань, що належать до компетенції Мінприроди.

Мінагрополітики України згідно з Положенням про міністерство¹²⁴ є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

Мінагрополітики України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань формування та забезпечення реалізації політики у сфері поводження з пестицидами:

- державної аграрної політики, політики у сфері сільського господарства та з питань продовольчої безпеки держави;
- державної політики в галузях безпечності харчових продуктів у сферах карантину та захисту рослин.

Мінагрополітики України відповідно до покладених на нього завдань у сфері регулювання поводження із пестицидами:

- затверджує порядок створення й використання резерву пестицидів для боротьби з особливо небезпечними шкідниками сільськогосподарських рослин;
- затверджує програму навчання працівників, робота яких пов'язана з організацією та безпосередньо проведенням робіт із транспортування, зберігання, застосування, торгівлі пестицидами і агрохімікатами;

¹²⁴ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1119-2015-%D0%BF>

- затверджує порядок застосування пестицидів і агрохімікатів на території, що зазнала радіоактивного забруднення, а також у зонах надзвичайних екологічних ситуацій;
- затверджує порядок здійснення державного нагляду й державного контролю за дотриманням законодавства про пестициди та агрохімікати в галузі рослинництва;
- реєструє технічні засоби застосування пестицидів та агрохімікатів.

Мінекономрозвитку України згідно з Положенням про міністерство¹²⁵ забезпечує державну регуляторну політику з питань ліцензування, дозвільної системи, нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності; державної політики у сфері захисту прав споживачів.

Мінсоцполітики України згідно з Положенням про міністерство¹²⁶ забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері промислової безпеки, охорони праці, гігієни праці.

Мінфін України згідно з Положенням про міністерство¹²⁷ забезпечує визначення пріоритетних напрямків вкладень фінансових коштів; контроль за використанням фінансових ресурсів.

Мініюст України згідно з Положенням про міністерство¹²⁸ забезпечує формування та реалізує державну правову політику, здійснює державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, а також інших органів, акти яких відповідно до законодавства підлягають державній реєстрації.

Мінінфраструктури України згідно з Положенням про міністерство¹²⁹ забезпечує контроль за транспортуванням небезпечних вантажів (у т. ч. пестицидів) різними видами транспорту (залізничним, водним, авіаційним, автомобільним).

Держекоінспекція України, яка зараз знаходиться у стані реорганізації, згідно з Положенням про інспекцію¹³⁰ є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра екології та природних ресурсів України та входить до системи органів виконавчої влади і утворюється для забезпечення реалізації державної політики із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів.

Основне завдання Держекоінспекції України у сфері контролю за поведінням з пестицидами є реалізація державної політики зі здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням вимог законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища у сфері поводження з відходами (крім поводження з радіоактивними відходами) і небезпечними хімічними речовинами, пестицидами та агрохімікатами.

¹²⁵ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/634/2011>

¹²⁶ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-%D0%BF>

¹²⁷ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF>

¹²⁸ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF>

¹²⁹ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/460-2015-%D0%BF>

¹³⁰ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D0%BF>

Держекоінспекція України відповідно до покладених завдань у сфері контролю за пестицидами:

- узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до її компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України та подає їх Міністрові для погодження і внесення в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України;
- здійснює державний нагляд (контроль) за додержанням центральними органами виконавчої влади та їх територіальними органами, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування в частині здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності і господарювання, громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, а також юридичними особами-нерезидентами вимог:
 - а) законодавства про екологічну та радіаційну безпеку:
 - у процесі проведення наукових, науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, впровадження у виробництво відкриттів, винаходів, використання нової техніки, устаткування, технологій, хімічних речовин і систем, що імпортуються;
 - під час здійснення діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки (у т. ч. тими, що використовують пестициди);
 - б) законодавства про використання та охорону земель щодо:
 - додержання екологічних нормативів з питань використання та охорони земель;
 - в) законодавства щодо дотримання вимог реєстрації в судових документах операцій зі шкідливими речовинами та сумішами;
 - г) законодавства про поводження з відходами щодо:
 - перевезення небезпечних відходів (включаючи пестициди) територією України та транскордонних перевезень відходів;
 - дотримання правил зберігання, транспортування, знешкодження, ліквідації, захоронення пестицидів і агрохімікатів, токсичних хімічних речовин, небезпечних речовин;
 - додержання вимог екологічної безпеки при транспортуванні, зберіганні, використанні, знешкодженні й захороненні хімічних засобів захисту рослин (включаючи пестициди), токсичних речовин і відходів;
- складає протоколи про адміністративні правопорушення та розглядає справи про адміністративні правопорушення, накладає адміністративні стягнення у випадках, передбачених законом;
- подає Міністрові пропозиції щодо: викидів і скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище, розміщення відходів, поводження з небезпечними хімічними речовинами, а також установлення нормативів допустимих рівнів шкідливого впливу на стан навколишнього природного середовища;

- надає центральним органам виконавчої влади, їх територіальним органам, місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування приписи щодо викидів і скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище, розміщення відходів, поводження з небезпечними хімічними речовинами, а також щодо встановлення нормативів допустимих рівнів шкідливого впливу на стан навколишнього природного середовища;
- вносить у встановленому порядку центральним органам виконавчої влади, їх територіальним органам, місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування вимоги щодо приведення у відповідність із законодавством прийнятих ними рішень у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання, відтворення та охорони природних ресурсів.

Держпродспоживслужба України згідно з Положенням про службу¹³¹ проводить державну санітарно-епідеміологічну експертизу дезінфекційних засобів відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 6 квітня 2016 р. № 260-р «Питання Державної служби з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів»¹³².

До основних завдань Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства Держпродспоживслужби України відносяться¹³³:

- здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням санітарного законодавства та законодавства щодо зберігання, транспортування, торгівлі та застосування засобів захисту рослин; за поводженням з біологічними продуктами, патологічним матеріалом; за застосуванням санітарних заходів, профілактичними і протиепідемічними заходами щодо охорони в межах компетенції на території України;
- проведення державної санітарно-епідеміологічної експертизи планів державних випробувань пестицидів і агрохімікатів, матеріалів реєстрації пестицидів і агрохімікатів;
- погодження планів державних випробувань пестицидів і агрохімікатів та ведення переліків пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні;
- визначення переліку установ, які проводять токсиколого-гігієнічні (медико-біологічні) дослідження пестицидів і агрохімікатів.

Державна фіскальна служба України згідно з Положенням про службу¹³⁴ реалізує державну політику у сфері державної митної справи, здійснює контроль за переміщенням товарів (хімічних речовин, агрохімікатів, пестицидів та ін.) через митний кордон України.

Посадові особи органів виконавчої влади, а саме Мінприроди України, Держекоінспекції України або інших органів виконавчої влади,

¹³¹ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/667-2015-%D0%BF>

¹³² <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/260-2016-p>

¹³³ http://www.consumer.gov.ua/ContentPages/Pro_Upravlinnya/102/

¹³⁴ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF>

які здійснюють державний нагляд та державний контроль у сфері поводження з біоцидами (пестицидами), в межах компетенції, передбаченої законами, мають право:

- вимагати від підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності і громадян, діяльність яких пов'язана з виробництвом, транспортуванням, зберіганням, застосуванням біоцидів (пестицидів) і торгівлею ними, додержання законодавства про біоциди (пестициди);
- безперешкодно відвідувати підприємства, установи і організації незалежно від форм власності, діяльність яких пов'язана з виробництвом, транспортуванням, зберіганням, застосуванням біоцидів (пестицидів) і торгівлею ними, інші підконтрольні об'єкти з метою перевірки додержання законодавства про пестициди і відбору зразків необхідних матеріалів для аналізів і досліджень;
- припиняти роботи із застосуванням біоцидів (пестицидів) у порядку, передбаченому законодавством;
- забороняти ввезення біоцидів (пестицидів) і торгівлю ними, якщо вони не відповідають вимогам стандартів та інших документів зі стандартизації, і використання води у разі забруднення їх залишками біоцидів (пестицидів) і агрохімікатів у кількості, що перевищує встановлені нормативи;
- вимагати усунення від роботи з біоцидами (пестицидами) осіб, які не мають відповідного посвідчення;
- отримувати від центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій статистичні дані та іншу інформацію, необхідну для здійснення державного контролю у цій сфері;
- накладати адміністративні стягнення на осіб, винних у порушенні законодавства про пестициди в порядку, передбаченому законодавством.

Законні вимоги посадових осіб, що здійснюють державний нагляд і державний контроль, є обов'язковими для виконання.

Установи Національної академії медичних наук України, які здійснюють проведення санітарно-епідеміологічної експертизи:

- ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України»,
- ДУ «Інститут медицини праці Національної академії медичних наук України»,
- ДП «Науковий центр превентивної токсикології, харчової та хімічної безпеки імені академіка Л.І. Медведя Міністерства охорони здоров'я України».

4.3. ОЦІНКА

Основними міністерствами, які виконують контролюючі функції, що визначають критерії безпеки біоцидів на всіх етапах їх життєвого циклу (виробництво, зберігання, транспортування, застосування, утилізація), є МОЗ України, Мінприроди України та Мінагрополітики України. Зокрема, **МОЗ України** реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, санітарного та епідеміологічного благополуччя населення України, **Мінприроди України** – у сфері екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища, **Мінагрополітики України** – у сфері державної аграрної політики та продовольчої безпеки відповідно до Положень та покладених на них функцій.

Міністерства, яким підвідомчі підприємства, що виробляють біоциди та/або використовують їх у виробничому циклі, несуть відповідальність за дотримання вимог безпеки і забезпечують їх безпосереднє виконання. Як правило, міністерства і відомства виконують контролюючі та дозвільні функції (реєстрація, ліцензування, дозвіл застосування), реалізуючи їх через відповідні регіональні та місцеві структури.

Питання забезпечення раціонального управління поведженням з біоцидами та безпеки їх використання знаходяться у компетенції декількох міністерств та відомств. Тому доцільним на сучасному етапі є формування міжвідомчого органу, функцією якого необхідно визначити координацію діяльності органів державного управління у сфері регулювання біоцидів.

Сьогодні система існуючих в Україні гігієнічних та екологічних нормативів недостатньо розвинута і не охоплює всі аспекти безпеки здоров'я населення та охорони довкілля при використанні біоцидів. Тому першочерговим завданням для МОЗ України та Мінприроди України є створення технічного регламенту, спрямованого на поліпшення функціонування ринку біоцидних продуктів в Україні для забезпечення високого рівня захисту людей та довкілля.

При створенні такого національного технічного регламенту необхідно врахувати накопичений міжнародний досвід, зокрема Регламент (ЄС) № 528/2012 про біоцидні продукти і Регламент (ЄС) № 1107/2009 щодо розміщення засобів захисту рослин на ринку. Це в свою чергу сприятиме підвищенню ефективності дій органів державного управління в забезпеченні безпеки використання біоцидних продуктів, досягнення повної координації дій різних міністерств та відомств, забезпечення єдиного інформаційного простору для органів управління на всіх рівнях, підвищення кваліфікації та відповідальності державних чиновників і осіб, що приймають рішення, в сфері контролю за обігом біоцидів.

Крім того, для ефективного управління біоцидами впродовж їх життєвого циклу в Україні необхідно розробити та прийняти відповідний законодавчий акт, який регулював би поведження з усіма біоцидами, що виробляються і завозяться в Україну.

Таблиця 4 В: Пріоритети та можливі заходи: міністерства, відомства та інші урядові установи

Міністерства, відомства та інші урядові установи	Пріоритетні заходи (від найвищої до найнижчої)	Рівень існуючої потужності (низький, середній, високий)	Резюме сильних сторін, прогалин і потреб	Можливі дії	Зацікавлені дійові особи
МОЗ України	Забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, санітарного та епідеміологічного благополуччя населення	Низький	Проведення належного контролю, спрямованого на поліпшення функціонування ринку біоцидних продуктів в Україні та здоров'я населення.	Покращення нормативно-правової бази та створення державного реєстру усіх видів біоцидів, що застосовуються в Україні.	Суб'єкти господарювання різних рівнів акредитації та населення
Мінприроди України	Забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища	Середній	Посилення контролю за використанням біоцидів та за належним поводженням з відходами. Чинне законодавство не відповідає Регламенту (ЄС) № 528/2012 про біоцидні продукти і Регламенту (ЄС) № 1107/2009 щодо розміщення засобів захисту рослин на ринку.	Нормативно-правове забезпечення раціонального і безпечного використання біоцидів, поводження з відходами. Створення національного регламенту про біоциди; гармонізація національного законодавства із законодавством ЄС щодо хімічних речовин.	Суб'єкти господарювання різних рівнів акредитації та населення
Мінагрополітики України	Забезпечує формування та реалізацію політики у сфері державної аграрної політики та продовольчої безпеки	Середній	Дотримання вимог виконання закону України «Про пестициди та агрохімікати».	Здійснення державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства та законодавства щодо зберігання, транспортування, торгівлі та застосування пестицидів і агрохімікатів.	Суб'єкти господарювання різних рівнів акредитації та населення

Міністерства, відомства та інші урядові установи	Пріоритетні заходи (від найвищої до найнижчої)	Рівень існуючої потужності (низький, середній, високий)	Резюме сильних сторін, прогалин і потреб	Можливі дії	Зацікавлені дійові особи
Мінекономрозвитку України	Здійснює регуляторну політику з питань ліцензування, дозвільної системи, нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності; державну політику у сфері захисту прав споживачів.	Середній	Потреба у посиленні контролю у сфері господарської діяльності; державної політики у сфері захисту прав споживачів.	Прийняття національних законодавчих актів та їх гармонізація з відповідними регламентами ЄС.	Суб'єкти господарювання різних рівнів акредитації та населення
Мінсоцполітики України	Здійснює формування та реалізацію державної політики у сфері промислової безпеки, охорони і гігієни праці.	Низький	Належний контроль та забезпечення промислової безпеки, охорони і гігієни праці	Виконання вимог відповідного чинного законодавства, у т. ч. ДСНП «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу».	Працююче населення та суб'єкти господарювання різних рівнів акредитації.
Мінфін України	Здійснює визначення пріоритетних напрямків вкладень фінансових коштів; контроль за використанням фінансових ресурсів	Низький	Недостатнє державне фінансування на розробку відповідних національних законодавчо-нормативних актів.	Збільшення державного фінансування	Суб'єкти господарювання різних рівнів акредитації, наукові установи НАМНУ
Мінюст України	Здійснює державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, а також інших органів, акти яких відповідно до законодавства підлягають державній реєстрації	Низький	Рівень імплементації переважної більшості міжнародних правових документів є уповільненим та декларативним.	Підготовка планів імплементації та гармонізації національного законодавства з міжнародним.	Суб'єкти господарювання різних рівнів акредитації

Міністерства, відомства та інші урядові установи	Пріоритетні заходи (від найвищої до найнижчої)	Рівень існуючої потужності (низький, середній, високий)	Резюме сильних сторін, прогалин і потреб	Можливі дії	Зацікавлені дійові особи
Мінінфраструктури України	Здійсне контроль за транспортуванням небезпечних вантажів, у т. ч. пестицидів, різними видами транспорту (залізничним, водним, авіаційним, автомобільним).	Низький	Неналежний контроль за транспортуванням небезпечних вантажів	Посилення контролю за транспортуванням небезпечних вантажів.	Суб'єкти господарювання різних рівнів акредитації
Держекоінспекція України (знаходиться у стані реорганізації)	Здійсне державний нагляд у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів.	Низький	Неналежний контроль за використанням біоцидів та поводженням з відходами.	Посилення контролю за використанням біоцидів та поводженням з відходами.	Суб'єкти господарювання різних рівнів акредитації та населення
Держпродспоживслужба України	Здійсне державний нагляд (контроль) за дотриманням санітарного законодавства та законодавства щодо зберігання, транспортування та застосування біоцидів (пестицидів)	Низький	Неналежний контроль за дотриманням санітарного законодавства та законодавства щодо зберігання, торгівлі та транспортування біоцидів (пестицидів).	Зняття мораторію щодо перевірок суб'єктів господарювання різних рівнів акредитації та населення	Суб'єкти господарювання різних рівнів акредитації та населення
Державна фіскальна служба України	Здійсне контроль за переміщенням товарів (хімічних речовин, агрохімікатів, пестицидів та ін.) через митний кордон України.	Середній	Посилення контролю за діяльністю митних органів та організацій щодо виконання законодавства України з питань митної справи.	Дотримання чинного законодавства щодо Переліку хімічних речовин, дозволених до переміщення через митний кордон України. Вжиття суворих заходів щодо нелегального обігу пестицидів.	Суб'єкти господарювання різних рівнів акредитації та населення

Міністерства, відомства та інші урядові установи	Пріоритетні заходи (від найвищої до найнижчої)	Рівень існуючої потужності (низький, середній, високий)	Резюме сильних сторін, прогалин і потреб	Можливі дії	Зацікавлені дійові особи
Установи Національної академії медичних наук України	Здійснюють проведення санітарно-епідеміологічної експертизи біоцидів; розробку нормативно-правових документів, спрямованих на охорону здоров'я населення та навколишнього середовища	Середній	Посилення ефективності санітарно-епідеміологічної експертизи біоцидів.	Зняття мораторію щодо перевірок суб'єктів господарювання різних рівнів акредитації; проведення токсиколого-гігієнічних досліджень та випробувань.	Суб'єкти господарювання різних рівнів акредитації та населення

Глава 5. ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ТА ЗАЦІКАВЛЕНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ І ДОСЛІДНИЦЬКИХ ЦЕНТРІВ З УПРАВЛІННЯ БІОЦИДАМИ

5.1. НЕУРЯДОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ/ПРОГРАМИ

Нижче наведено відомості про діяльність, яка проводиться неурядовими організаціями, включаючи промисловість, громадськими групами, професійними організаціями та дослідницьким сектором в раціональному регулюванні хімічних речовин:

Союз хіміків України¹³⁵ є неурядовою організацією, що представляє хімічні підприємства України. Організація є членом Українського Союзу промисловців і підприємців та Українського національного комітету Міжнародної торгової палати.

Головні завдання Союзу:

Представництво та захист законних інтересів членів Союзу в органах законодавчої та виконавчої влади України, в господарських і міжнародних організаціях, в судових та інших українських, зарубіжних або міжнародних органах.

Розробка пропозицій та обґрунтування доцільності підготовки нормативних актів, що стосуються діяльності хімічної промисловості України, в т. ч. спрямованих на стабілізацію податкової та митної систем, цінової та соціальної політики держави; подання цих пропозицій на розгляд відповідних комісій Верховної Ради та Кабінету Міністрів України.

Підготовка та внесення на розгляд Кабінету Міністрів України пропозицій стосовно обсягів виробництва хімічної продукції для задоволення потреб внутрішніх споживачів і розширення експортних можливостей виробників та експортерів продукції.

Координація дій членів Союзу на зовнішніх ринках хімічної продукції, сприяння в отриманні членами Союзу більш повної та детальної інформації про кон'юнктуру та специфіку цих ринків.

Проведення маркетингових, інжинірингових, екологічних та інших досліджень для обґрунтованого і всебічного аналізу стану зовнішніх ринків хімічної продукції та прогнозу можливих змін на цих ринках з метою підготовки пропозицій та обґрунтування заходів, спрямованих на підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності членів Союзу.

Забезпечення членів Союзу інформацією з технічних розробок, промислових стандартів і промислової політики.

Сприяння членам Союзу в пошуках потенційних інвесторів або кредиторів, у т. ч. і зарубіжних, для розробки і втілення у життя наукових та виробничих програм; надання послуг у підготовці техніко-економічних обґрунтувань інвестиційних проектів та кредитоспроможних виробничих програм, підготовка пропозицій та обґрунтування доцільності залучення у хімічну промисловість України іноземних кредитів та інвестицій, що потребують гарантій Уряду, представлення цих пропозицій на розгляд Кабінету Міністрів України.

Визначення пріоритету і організація проведення науково-технічних робіт у галузі виробництва та застосування нових технологій, устаткування і матеріалів для більш динамічного розвитку хімічної промисловості України.

¹³⁵ <http://chemunion.org.ua/uk/pro-nas/soyuz-khimikiv-ukrajini/pro-soyuz-khimikiv.html>

Організація та проведення заходів, спрямованих на пропаганду і рекламу науково-технічних досягнень та продукції підприємств – членів Союзу, пошук для них потенційних зарубіжних партнерів.

Сприяння законним інтересам членів Союзу у здійсненні інших видів діяльності, що не вступають у суперечність з Установчим договором.

Союз хіміків України реалізує програму «Відповідальна турбота хімічної промисловості України».

Торгово-промислова палата України (ТПП України)¹³⁶ – недержавна неприбуткова самоврядна організація, яка на добровільних засадах об'єднує юридичних осіб та громадян України, зареєстрованих як підприємці, а також їх об'єднання.

Мета ТПП України – розвинений і конкурентоспроможний на світових ринках український бізнес.

Місія ТПП України – створення та підтримка сприятливого середовища для ведення бізнесу в Україні і посилення міжнародної ділової співпраці «Україна – світ».

Система ТПП в Україні – це впливова, дієва та проактивна організація, найбільш регіонально розгалужена в Україні, з потужною мережею партнерів за кордоном, що створює умови для підвищення конкурентоспроможності бізнесу на регіональному, національному та міжнародному рівнях.

ТПП України є соціально відповідальною організацією перед бізнес-спільнотою та суспільством та використовує системний підхід до реалізації своїх функцій.

Система ТПП в Україні працює на підставі Закону України «Про Торгово-промислові палати в Україні»¹³⁷, чим суттєво відрізняється від інших асоціацій бізнесу.

Для упорядкування обігу біоцидів в Україні наказом МОЗ України «Про порядок розробки, впровадження та застосування дезінфекційних засобів» № 75 від 9 квітня 1993 р.¹³⁸ було утворено Раду з регламентації застосування та впровадження дезінфекційних засобів при Координаційній комісії МОЗ України з питань стерилізації та дезінфекції. У 2003 р. цей наказ МОЗ України втратив чинність¹³⁹ і функції здійснення спеціалізованої оцінки дезінфекційних засобів було покладено на **Науково-експертний центр з регламентації застосування та впровадження дезінфекційних засобів**.

У 1996 р. було засновано **Асоціацію дезінфекціоністів України (АДУ)**¹⁴⁰, яка виконувала функції сприяння і допомоги щодо підвищення ефективності професійної діяльності своїх членів та підтримання стабільної санітарно-епідеміологічної ситуації в Україні. З 2001 р. АДУ випускала науково-практичний професійний журнал з питань дезінфектології «Вісник Асоціації». Щорічно в Україні проводились наради-семінари з актуальних питань дезінфекційної справи.

¹³⁶ <https://www.ucci.org.ua/about>

¹³⁷ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%B2%D1%80>

¹³⁸ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0058-93>

¹³⁹ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0123-03>

¹⁴⁰ <http://who-is-who.ua/main/page/likar/32/42>

Науково-дослідні центри, вищі навчальні заклади

Науково-дослідні центри та вищі навчальні заклади	Адреса, телефон, електронна пошта	Опис наукової, експертної та іншої діяльності щодо біоцидів
ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМН України»	вул. Попудренка, 50, м. Київ, 02094 Тел. +380 44 5597373 E-mail: usch@usch.kiev.ua	Санітарно-епідеміологічна експертиза дезінфікуючих засобів, інсектицидів, репелентів, родентицидів; дослідження специфічної активності, токсичності та безпечності дезінфікуючих засобів, інсектицидів, репелентів, родентицидів; контроль їх якості
ДУ «Інститут медицини праці НАМН України»	вул. Сакаганського, 75, м. Київ, 01033 Тел. +380 44 2843427 E-mail: yik@panu.kiev.ua	Санітарно-епідеміологічна експертиза дезінфікуючих засобів, інсектицидів, репелентів, родентицидів; дослідження їх токсичності та безпечності
ДУ «Інститут епідеміології та інфекційних хвороб ім. Л.В. Громашевського НАМН України»	вул. М. Амосова, 5 м. Київ, 03680 Тел. +380 44 2753711 E-mail: epidemics@ukr.net	Дослідження віруліцидності активності дезінфікуючих засобів
ДП «Науковий центр превентивної токсикології, харчової та хімічної безпеки імені академіка Л.І. Медведя МОЗ України»	вул. Героїв Оборони, 6, м. Київ, 03680 Тел.: +380 44 2584773 E-mail: office@medved.kiev.ua	Санітарно-епідеміологічна експертиза біоцидів, дослідження їх токсичності та безпечності, контроль якості біоцидів
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця	бульвар Т. Шевченка, 13. м. Київ, 01601 Тел.: +380 44 2344062 E-mail: nmu@nmu.ua	Санітарно-епідеміологічна експертиза біоцидів та дослідження їх токсичності, дослідження віруліцидності активності дезінфікуючих засобів
ДЗ «Український Центр з контролю та моніторингу захворювань Міністерства охорони здоров'я України»	вул. Ярославська, 41, м. Київ, 04071 Тел. +380 44 4254354 Веб-сайт: http://cses.gov.ua/	Санітарно-епідеміологічна експертиза дезінфікуючих засобів, інсектицидів, родентицидів; дослідження специфічної активності дезінфікуючих засобів

Науково-дослідні центри та вищі навчальні заклади	Адреса, телефон, електронна пошта	Опис наукової, експертної та іншої діяльності щодо біоцидів
Інститут біоорганічної хімії та нафтохімії НАН України	Харківське шосе, 50, м. Київ, 02160 Тел./факс: +380 44 5599800 E-mail: users@brsci.kiev.ua	Синтез потенційно біоактивних сполук і дослідження зв'язку між структурою і активністю
Інститут захисту рослин Національної академії аграрних наук України	вул. Васильківська, 33, м. Київ, 03022 Тел.: +380 44 2571124 E-mail: plant_prot@ukr.net	Розробка методик випробування та застосування пестицидів; алгоритм систематичного аналізу поведінки суцчасних пестицидів у рослинах, ґрунті та воді
Дослідне виробництво Інституту органічної хімії НАН України	вул. Червоноткацька 60, м. Київ, 02660 Тел./факс: +380 44 2927320 E-mail: dvoxnaukraine@gmail.com	Випуск біоцидів
Інститут сільськогосподарської мікробіології та агропромислового виробництва НААН України	вул. Шевченка, 97, м. Чернігів, 14027 Тел. +380 4622 31749 E-mail: isgm@ukrpost.ua	Розробка біоцидів
Інститут фізіології рослин і генетики НАН України	вул. Васильківська, 31/17, м. Київ, 03022 Тел.: +38 044 2575160 E-mail: plant@ifrg.kiev.ua	Дослідження можливостей використання біологічно активних речовин і сполук із біоцидною активністю

Неурядові громадські організації, які реалізують проекти та програми у сфері обігу хімічних речовин

Громадські організації та інші об'єднання	Адреса, телефон, електронна пошта	Діяльність у сфері поводження з хімічними речовинами
<p>Всеукраїнська екологічна громадська організація (ВЕГО) «МАМА-86»</p>	<p>вул. В. Липинського, 14, офіс 1, м. Київ, 01030 Тел./факс: +380 44 2346929 E-mail: info@mama-86.org.ua</p>	<p>Тематичний напрямок діяльності ВЕГО «МАМА-86» – Хімічна безпека:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Імплементация хімічних конвенцій (Базельської, Роттердамської та Стокгольмської) і Стратегічного підходу до міжнародного регулювання хімічних речовин в Україні, а також участь в роботі конференцій Сторін Конвенцій та сесій Міжнародної конференції з регулювання хімічних речовин. • Національна кампанія щодо непридатних пестицидів. • Проект «Зниження гострих ризиків від непридатних пестицидів в Україні». • Проект «Підвищення рівня поінформованості та комунікацій, створення потенціалу для остаточного вирішення проблеми непридатних пестицидів в Україні». • Проект «Вільне від токсикантів довкілля для майбутніх поколінь в Україні» • Демонстраційні пілотні проекти з ремедіації ґрунтів, забруднених залишками пестицидів та агрохімікатів і будівельними відходами на території колишніх складів пестицидів у селах Нові Скоморохи та Кінчики Галицького району Івано-Франківської області для остаточного вирішення проблеми непридатних пестицидів на цих територіях.

Громадські організації та інші об'єднання	Адреса, телефон, електронна пошта	Діяльність у сфері поводження з хімічними речовинами
		<ul style="list-style-type: none"> • Пілотні проекти з хімічної безпеки у дитячих садках України. • Організація та участь України у Міжнародному соціологічному опитуванні споживачів та компаній: думки і побоювання відносно діяльності у сфері хімічної безпеки. <p>ВЕГО «МАМА-86» є членом Міжнародної мережі неурядових організацій з хімічної безпеки (IPEN) та національним координатором IPEN в Україні і членом Міжнародної коаліції «Охорона здоров'я без шкоди» (HCWH).</p>
Всеукраїнська екологічна ліга (ВЕЛ)	вул. Саксаганського, 30-в, офіс 33, м. Київ, 01033 Тел.: +380 44 2511332 Факс: +380 44 2893142 E-mail: vel@ecoleague.net	<p>Тематичний напрямок діяльності ВЕЛ – Екологізація секторів економіки: сільське господарство:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Громадська природоохоронна кампанія «Пестициди: зменшення ризиків» • Видання науково-популярного екологічного всеукраїнського журналу «Екологічний вісник», реферативного журналу «Екологія», тритомної «Екологічної енциклопедії», серії еколого-географічних карт України.
Всеукраїнська громадська організація (ВГО) «Жива планета»	вул. Микільсько-Слобідська, 6-д, м. Київ, 02002 Тел.: +38 0 44 3328408; 3328409; 5411011 E-mail: info@zhiva-planet.org.ua	<p>Діяльність ВГО «Жива планета», яка стосується обігу біоцидів: Законодавство, Громадська оцінка, Екологічний контроль, Сталій розвиток, «Зелена» економіка, Стандартизація, Відходи.</p> <p>Структурним підрозділом ВГО «Жива планета» є єдиний в Україні акредитований орган сертифікації,</p>

Громадські організації та інші об'єднання	Адреса, телефон, електронна пошта	Діяльність у сфері поводження з хімічними речовинами
		<p>який здійснює сертифікацію продовольчої сировини на відповідність міжнародним та європейським органічним стандартам і екологічну сертифікацію згідно з ISO 14024 з метою отримання права на застосування екологічного маркування. Рівень його компетенції підтверджено міжнародною та національною акредитацією на відповідність вимогам стандарту ISO/Guide 65 (EN 45011, ДСТУ EN 45011) «Загальні вимоги до органів, які керують системами сертифікації продукції».</p> <p>ВГО «Жива планета» входить до складу міжнародної системи, що об'єднує програми екологічного маркування на міждержавному рівні – Глобальної мережі екологічного маркування (GEN).</p> <p>ВГО «Жива планета» має статус члена Міжнародної федерації органічного сільськогосподарського виробництва (IFOAM).</p> <p>ВГО «Жива планета» є нотифікованим представником Міжнародного інституту органічної сертифікації та етики (ICEA) та здійснює органічну сертифікацію сільськогосподарської продукції на відповідність європейським та міжнародним стандартам.</p> <p>ВГО «Жива планета» є членом Асоціації «Українські акредитовані органи з оцінки відповідності» та Українського товариства з якості.</p>

Громадські організації та інші об'єднання	Адреса, телефон, електронна пошта	Діяльність у сфері поводження з хімічними речовинами
<p>Всеукраїнське Громадське Об'єднання (ВГО) «Фумігаційна асоціація»</p>	<p>Тел.: +38 050 8108437 E-mail: fum_asociacia@ukr.net м. Київ</p>	<p>ВГО «Фумігаційна асоціація» має два основних напрями розвитку:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розвиток організації як інституту громадянського суспільства. 2. Створення сприятливого бізнес-середовища галузі фумігації (знезараження). <p>ВГО «Фумігаційна асоціація» приділяє багато уваги законодавчому та нормативному врегулюванню обігу пестицидів в Україні; проводить моніторинг масових отруєнь пестицидами та летальних наслідків від їх застосування; підготувала рекомендації (настанову) щодо безпечного поводження з пестицидами; запровадила галузевий стандарт PEST FREE, пріоритетом якого є безпека життя та довкілля; організувала та здійснює навчання щодо безпечного застосування пестицидів.</p>
<p>Міжнародна благодійна організація «Екологія-Право-Людина» (ЕПЛ)</p>	<p>а/с 316, м. Львів, 79000 Тел./факс: +380 32 2257682 E-mail: office@epl.org.ua</p>	<p>ЕПЛ працює над низкою проблем у сфері екології, серед яких:</p> <ul style="list-style-type: none"> • доступ громадськості до екологічної інформації; • доступ громадськості до правосуддя; • участь громадськості у прийнятті рішень; • зміна клімату; • забезпечення правового режиму охорони земель, вод, лісів, атмосферного повітря; • правове регулювання поводження з відходами. <p>Реалізовано проект «Утилізація токсичних пестицидів на території Львівської області в басейнах транскордонних рік Сан, Західний Буг»</p>

Громадські організації та інші об'єднання	Адреса, телефон, електронна пошта	Діяльність у сфері поводження з хімічними речовинами
Громадська екологічна організація «Бюро екологічних розслідувань» (БЕР)	Веб-сайт: http://www.bei.org.ua/	Основними формами діяльності БЕР, яка об'єднує правників, журналістів, спеціалістів-екологів, є розслідування, надання правової допомоги в сфері захисту екологічних прав, інформаційно-аналітична діяльність та допомога засобам масової інформації. Основними напрямками досліджень БЕР, які стосуються біодиверсності, є небезпечні відходи (в т. ч. їх транскордонне переміщення) та небезпечні виробництва.
Громадська рада при Міністерстві екології та природних ресурсів України	https://menr.gov.ua/timeline/Gromadska-rada.html м. Київ	
Громадська рада при Міністерстві охорони здоров'я України	http://www.moz.gov.ua/ua/portal/ms_socialcouncil м. Київ	
Національна екологічна рада України	http://www.ecoleague.net/diainist/spivpratsia/hromadskiorhanizatsii/natsionalna-ekolohichna-rada-ukrainy м. Київ	
Інформаційно-просвітницький Орхуський центр	вул. Митрополита Василя Липківського (Урицького), 35, 1-й поверх, кімната 103 Тел./факс: +360 44 2063180 E-mail: orhus_center@menr.gov.ua м. Київ	Напрями діяльності: інформаційно-комунікаційна; інформаційно-консультативна; інформаційно-просвітницька та навчальна; науково-методична; координаційна; міжнародне співробітництво.

5.2. ОПИС ДОСТУПНОЇ ПОЗАУРЯДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Закон України «Про екологічну експертизу»¹⁴¹ передбачав можливість проведення громадської екологічної експертизи, але до кінця 2017 р. він втрачає свою чинність. З 16 грудня 2017 р. набуває чинності Закон України «Про оцінку впливу на довкілля»¹⁴², і тому екологічна експертиза (державна, громадська та інша) буде замінена на оцінку впливу на довкілля.

Фахівці з питань розробки, досліджень ефективності, токсичності та безпечності застосування біоцидів з академічних та галузевих інститутів, вищих навчальних закладів забезпечують проведення експертизи, досліджень, випробувань, оцінки ризиків, моніторинг на найвищому в країні науковому і методичному рівні, результати яких є основою для прийняття рішень органами державного управління.

Проведення експертизи громадськими організаціями у сфері охорони довкілля наразі не отримало належного розвитку внаслідок відсутності експериментальної бази та проведення аналітичних лабораторних досліджень, тим не менше необхідно відзначити позитивний досвід громадських об'єднань, включаючи професійні та громадські організації у сфері охорони довкілля та здоров'я у питаннях інформування працюючих та громадськості.

Нижче наведено опис прикладу проведення позаурядової (громадської) експертизи ВГО «Фумігаційна асоціація» щодо стану навчання безпечному поводженню з пестицидами працівників, які виконують роботи, пов'язані з транспортуванням, зберіганням, застосуванням та торгівлею пестицидами і агрохімікатами.

Відповідно до ст.ст. 9, 31, 32 Закону України «Про інформацію» та пп. 3, 4 Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. № 976¹⁴³, ВГО «Фумігаційна асоціація» провела громадську експертизу діяльності Головної фітосанітарної інспекції України та Державної фітосанітарної інспекції в Одеській області щодо організації навчання та надання відповідних дозволів (допусків) на виконання робіт з пестицидами.

З 25 серпня по 8 вересня 2015 р. громадські експерти спільно з представниками інспекції провели аналіз документів, інтерв'ю (формалізоване та неформальне глибинне) і спостереження (спостереження-участь та спостереження об'єктів), які стосувалися організації навчання та надання відповідних дозволів (допусків) на виконання робіт з пестицидами.

За результатами цієї роботи було встановлено, що Державною фітосанітарною інспекцією в Одеській області проводиться навчання та видаються дозволи (допуски) на право роботи, яка пов'язана з транспортуванням, зберіганням, застосуванням та торгівлею пестицидами і агрохімікатами. Зокрема, з початку 2015 р. було навчено та допущено до робіт з пестицидами 1039 осіб – працівників 113 підприємств. Навчання проводилось районними фітосанітар-

¹⁴¹ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/45/95-%D0%B2%D1%80>

¹⁴² <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>

¹⁴³ <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/976-2008-%D0%BF>

ними службами у райцентрах. Найбільшими замовниками навчання були ТОВ АФ «Дністровська» (31 особа) та ТОВ «Агрофірма Шабо» (24 особи). Навчання проводились згідно з Програмою навчання працівників, робота яких пов'язана з організацією та безпосереднім проведенням робіт з транспортування, зберігання, застосування, торгівлі пестицидами і агрохімікатами, затверджена Наказом Міністерства сільського господарства України 27.05.1996 р. № 158, який погоджено з Головним державним санітарним лікарем України, Мінприроди України та Міністерством праці України.

В Інструкції, яка супроводжує програму навчання, зазначається, що витрати на навчання здійснюються за рахунок підприємств і організацій, працівники яких проходять навчання. Але на практиці витрати на проведення навчання сьогодні лягають на самих організаторів навчання, оскільки навчання не належить до державних платних адміністративних послуг (постанова Кабінету Міністрів України 28 грудня 2011 р. № 1348 «Деякі питання надання послуг Державною ветеринарною та фітосанітарною службою, органами та установами, що належать до сфери її управління»).

Деякі пункти програми навчання не виконуються, оскільки згідно з пп. 3, 5, 6, 8, 11 цей матеріал мають викладати представники санітарно-епідеміологічної служби; п.п. 7, 9 – представники Держпраці України; п.п. 8,12 – представники департаментів екології та природних ресурсів ОДА.

Така ситуація, на погляд громадських експертів, склалася внаслідок відсутності координації дій між ЦОВВ, які відповідають за державне регулювання питань безпечного поводження з пестицидами і агрохімікатами.

Крім того, програма навчання безнадійно застаріла та не відповідає потребам сучасних виробничих реалій. Склад викладачів був невизначеним, а проведення навчання покладалося на працівників інспекції, і це було їх додатковими функціями та виключало мотивацію працівників інспекції до вдосконалення та оновлення навчальних планів. До того ж, в Україні відсутній єдиний методичний центр, який би надавав допомогу у проведенні таких навчань на місцях.

За висновками громадських експертів навчання працівників, які виконують роботи, що пов'язані з пестицидами і агрохімікатами, та отримання ними відповідних дозволів (допусків) на виконання цих робіт в тому вигляді, як це відбувається в Одеській області, носить формальний характер і не гарантує безпечності проведення робіт з пестицидами особами, які мають такі допуски.

Основними недоліками (проблемами) в організації навчання безпечному поводженню з пестицидами працівників, що виконують роботи, пов'язані з транспортуванням, зберіганням, застосуванням та торгівлею пестицидами і агрохімікатами, громадські експерти вважають ризики для життя та здоров'я населення; загрози довкіллю; можливість корупції, пов'язаної з невизначеністю відшкодування витрат на проведення навчання.

Для подолання цих недоліків громадські експерти запропонували в рамках чинного законодавства внести відповідні зміни до Постанови Кабінету Міністрів України від 18 вересня 1995 р. № 746 «Про затвердження Порядку одержання допуску (посвідчення) на право роботи, пов'язаної з транспортуван-

ням, зберіганням, застосуванням та торгівлею пестицидами і агрохімікатами»¹⁴⁴; створити навчальні центри; оголосити конкурс навчальних програм, подати їх на компетентний розгляд та затвердження; організувати роботу з питань навчання та отримання дозволів (допусків) на право роботи, пов'язаної з транспортуванням, зберіганням, застосуванням та торгівлею пестицидами і агрохімікатами за принципово новими європейськими принципами.

Про результати громадської експертизи було поінформовано Держпродспоживслужбу України та оприлюднено в соцмережах¹⁴⁵.

Таблиця 5.А: Стислий опис доступної позаурядової експертизи

Галузь експертизи	Науково-дослідні установи	Університети	Промисловість	Громадські організації	Профспілки	Професійні організації
Збір даних	X	X	X			X
Випробування біоцидів	X	X	X			
Оцінка ризику	X	X	X			X
Аналіз курсу, що проводиться	X	X	X			X
Навчання, підвищення кваліфікації	X	X	X			X
Дослідження альтернатив	X	X	X			
Моніторинг	X	X	X	X		
Виконання	X	X	X			
Інформування працівників	X	X	X	X	X	
Інформування громадськості	X	X	X	X	X	

5.3. ОЦІНКА

Політика держави, яка стосується можливостей для неурядових організацій регулярно отримувати інформацію щодо раціонального управління біоцидами базується на Законі України «Про інформацію»¹⁴⁶ та Законі України «Про доступ до публічної інформації»¹⁴⁷.

Окрема наявна інформація, що стосується забруднення довкілля біоцидами, накопичення відходів, наявності токсичних хімічних речовин у питній воді та продуктах харчування публікується у ЗМІ і є доступною.

Законодавством України передбачено дорадчий характер можливостей неурядових організацій надавати інформацію уряду щодо питань управління біоцидами. Це означає, що інформація від неурядових організацій не є обов'язковою, і урядові органи можуть її не враховувати при прийнятті рішень з управління біоцидами.

¹⁴⁴ <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/746-95-%D0%BF>

¹⁴⁵ https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1116569591704432&id=764569590237769

¹⁴⁶ <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

¹⁴⁷ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>

Однак в країні здійснюються певні заходи з налагодження можливої співпраці між урядовими та неурядовими організаціями в галузі охорони довкілля. Зокрема, з метою забезпечення збору, обробки, збереження та аналізу інформації про стан навколишнього природного середовища, прогнозування його змін та розробки науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень в Україні наразі створюється система державного моніторингу довкілля. Спостереження за станом навколишнього природного середовища, рівнем його забруднення здійснюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів, іншими спеціально уповноваженими державними органами, а також підприємствами, установами та організаціями, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану навколишнього природного середовища.

Спеціально уповноважені державні органи разом із відповідними науковими установами та громадськими організаціями забезпечують організацію короткотермінового і довготермінового прогнозування змін навколишнього природного середовища, які повинні враховуватися при розробці і виконанні програм та заходів щодо економічного та соціального розвитку, у т. ч. щодо забезпечення екологічної безпеки та управління хімічними речовинами.

Це стосується і міжнародного співробітництва в галузі охорони довкілля. У рамках програм ПРООН Уряд України співпрацює з неурядовими організаціями задля реформування природоохоронної політики з акцентом на інноваційний розвиток, який не завдає шкоди довкіллю.

У межах виконання Роттердамської конвенції Мінприроди України співпрацює з Комітетом з питань гігієнічного регламентування МОЗ України.

Громадське управління в галузі охорони навколишнього природного середовища здійснюється громадськими об'єднаннями та організаціями, зареєстрованими в установленому порядку, діяльність яких передбачена їх статутами, зареєстрованими відповідно до законодавства України.

Метою управління в галузі охорони навколишнього природного середовища є реалізація законодавства, контроль за додержанням вимог екологічної безпеки, забезпечення проведення ефективних і комплексних заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів, досягнення узгодженості дій державних і громадських органів у галузі охорони навколишнього природного середовища.

Громадський контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища здійснюється громадськими інспекторами з охорони довкілля згідно з Положенням¹⁴⁸, яке затверджено Мінприроди України.

В умовах відсутності пільг та заохочень для промислових підприємств, що у своїй діяльності опікуються питаннями охорони довкілля, промисловість в Україні не виявляє власних ініціатив щодо управління біоцидами, які б доповнювали відповідні урядові заходи.

Роль неурядових організацій в інформуванні громадськості щодо питань охорони довкілля та дій уряду в цій сфері є основною в країні. Громадське

¹⁴⁸ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0276-02>

управління біоцидами пов'язане з діяльністю громадських організацій у сферах охорони природи, охорони здоров'я та сільськогосподарському виробництві.

В Україні громадський екологічний рух став одним із суб'єктів національної екологічної політики.

Нині в Україні діють понад 440 організацій екологічного напрямку, частина яких працює й на міжнародному рівні (орієнтовно 7%), решта – на всеукраїнському (40%) та місцевому (43%).

У 2002–2003 рр. громадські екологічні організації України виступили з ініціативою підготовки доповіді «Громадська оцінка екологічної політики в Україні». Перша доповідь була представлена на Спільному засіданні міністрів та НУО на 5-й Всеєвропейській конференції міністрів охорони навколишнього середовища «Довкілля для Європи» у Києві в травні 2003 р.

Зусиллями громадськості необхідність підготовки громадської оцінки екологічної політики була закріплена у 2010 р. на законодавчому рівні у Законі України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року»¹⁴⁹. Зокрема, Стратегія передбачає «сприяння виданню та поширенню Доповіді громадських екологічних організацій щодо проведення громадської оцінки національної екологічної політики, починаючи з 2011 року».

Щорічно в українських ЗМІ публікується доповідь неурядових екологічних організацій щодо проведення громадської оцінки державної екологічної політики із зазначенням кількісних та якісних показників доступу до екологічної інформації.

В Україні працюють громадські ради при центральних органах виконавчої влади (Мінприроди, Мінагрополітики, МОЗ України), які одним із завдань мають громадський аспект управління біоцидами.

Згідно із Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності»¹⁵⁰, жоден законодавчий, нормативний акт, в т. ч. екологічного характеру, не затверджується без громадського обговорення – тобто у прийнятті законодавчих актів на початковій стадії неурядові організації мають дорадчий голос, але завдяки правильно організованій лобістській кампанії та кампанії у ЗМІ громадськість може досягти реалізації своїх пропозицій у рамках законів.

Слід відзначити, що органи державного управління вживають заходи щодо розширення участі громадськості у представленні інформації та у прийнятті рішень. В міністерствах функціонують громадські приймальні, «гарячі» лінії з прийому заяв та повідомлень від громадян і громадських організацій.

Дослідження у сфері оцінки біоцидів, їх регламентації, обґрунтування критеріїв безпеки, оцінки ризиків для здоров'я людей та довкілля здійснюють наукові установи НАМН України та галузеві науково-дослідні установи.

В ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМНУ» проводять санітарно-епідеміологічні експертизи дезінфікуючих засобів, інсектици-

¹⁴⁹ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>

¹⁵⁰ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>

дів, репелентів, родентицидів; дослідження специфічної активності, токсичності та безпечності дезінфікуючих засобів, інсектицидів, репелентів, родентицидів та контроль їх якості.

В ДУ «Інститут медицини праці НАМНУ», Національному медичному університеті ім. О.О. Богомольця, ДП «Науковий центр превентивної токсикології, харчової та хімічної безпеки імені академіка Л.І. Медведя МОЗ України» також проводять санітарно-епідеміологічні експертизи дезінфекційних засобів, дослідження їх токсичності та безпечності.

Фінансування досліджень з оцінки токсичності біоцидів здійснюється за рахунок коштів виробника або імпортера, що відповідає принципу відповідальності виробника або імпортера за безпеку продукції, що ним виробляється або імпортується.

Загалом рівень співробітництва між урядом та неурядовими організаціями має підвищуватись, зокрема за рахунок формування на законодавчому рівні правової основи для такої співпраці.

Глава 6. МІЖВІДОМЧІ КОМІСІЇ ТА КООРДИНАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ

6.1. ОГЛЯД МІЖВІДОМЧИХ КОМІСІЙ І КООРДИНАЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ

В Україні існує практика утворення міжвідомчих органів (комісій, комітетів, робочих груп тощо) для розгляду актуальних питань та координації роботи за різними напрямками діяльності, включаючи управління хімічними речовинами і біоцидами та їх відходами, що утворюються впродовж життєвого циклу речовин. Ця практика є дієвим механізмом, що полегшує координацію і співробітництво між міністерствами, установами та іншими відповідними урядовими і неурядовими органами у галузі регулювання хімічних речовин.

Робота міжвідомчих органів регламентується положеннями, які затверджуються Кабінетом Міністрів України або відповідними міністерствами. Положення визначають порядок функціонування міжвідомчих органів, перелік поставлених завдань, коло повноважень, процедуру ведення засідань, процес прийняття рішень та відповідальність окремих представників міжвідомчих органів.

За потреби до роботи в міжвідомчих органах можуть залучатися провідні фахівці та експерти в галузі даної проблеми, а також ці міжвідомчі органи можуть запитувати додаткову інформацію у відповідних відомствах, науково-дослідних установах, громадських організаціях тощо.

Також в Україні існує стала практика створення експертних робочих груп для вирішення окремих питань, включаючи управління хімічними речовинами та відходами.

Нижче наведено інформацію про наявність в Україні міжвідомчих органів та експертних робочих груп у контексті вирішення питань, що стосуються управління поводженням з хімічними речовинами.

Таблиця 6.А: Огляд міжвідомчих комісій, експертних робочих груп та координаційних механізмів

Назва механізму	Обов'язки	Секретаріат	Члени	Законодавчий мандат/мета	Ефективність*	Інформація надана в розділі 6.2**
Міжвідомча робоча група з питань біологічної безпеки та біологічного захисту	Див. розділ 6.2	МОЗ України	Див. розділ 6.2	Наказ МОЗ України від 18.08.2016 р. № 857 (із змінами і доповненнями, внесеними наказом МОЗ України від 03.03.2017 р. № 237)	Дані відсутні	Так
Міжвідомча робоча група з питань розробки Дорожньої карти України з реалізації Глобального порядку денного з безпеки здоров'я	Див. розділ 6.2	МОЗ України	Див. розділ 6.2	Наказ МОЗ України від 18.08.2016 р. № 857 (із змінами і доповненнями, внесеними наказом МОЗ України від 03.03.2017 р. № 237)	Дані відсутні	Так
Робоча група вищого рівня з розроблення Національної стратегії поводження з відходами	Підготовка проекту Національної стратегії поводження з відходами	Мінприроди України	Див. розділ 6.2	Див. розділ 6.2	Див. розділ 6.2	Так
Експертна група з розробки та апробації методик визначення заливкових кількостей пестицидів і агрохімікатів та їх метаболітів у ґрунті, воді, повітрі, рослинах, кормах, продуктах харчування	Консультативно-дорадчий орган Мінприроди України, який забезпечує підготовку методик для затвердження та практичного використання організму, що здійснюють державний контроль за використанням пестицидів та агрохімікатів.	Мінприроди України	Затверджено наказом Мінприроди України від 20.02.2015 р. № 43	Наказ Мінприроди України від 20.02.2015 р. № 43 «Про утворення консультативно-дорадчого органу»	Дані відсутні	Ні

Назва механізму	Обов'язки	Секретаріат	Члени	Законодавчий мандат/мета	Ефективність*	Інформація надана в розділі 6.2**
Еколого-експертна група з проведення наукової екологічної експертної оцінки матеріалів, поданих для реєстрації пестицидів та агрохімікатів	Постійно діючий консультативно-дорадчий орган Мінприроди України, який утворено для розгляду та проведення наукової еколого-експертної оцінки матеріалів, поданих для реєстрації та перереєстрації пестицидів і агрохімікатів, а також підготовки рекомендацій щодо їх безпечного застосування.	Мінприроди України	Затверджено наказом Мінприроди України від 20.02.2015 р. № 43	Наказ Мінприроди України від 20.02.2015 р. № 43 «Про утворення консультативно-дорадчого органу»	Дані відсутні	Ні
Науково-експертна рада з питань розроблення пропозицій та рекомендацій про можливість проведення державної реєстрації препаратів в Україні	Консультативно-дорадчий орган Мінприроди України, який утворено у відповідності до Закону України «Про пестициди і агрохімікати», постанови Кабінету Міністрів України від 04.03.1996 № 295	Мінприроди України	Затверджено наказом Мінприроди України від 01.03.2012 р. № 126 (із змінами, внесеними згідно з наказами Мінприроди України	Наказ Мінприроди України від 01.03.2012 р. № 126	Дані відсутні	Ні

Назва механізму	Обов'язки	Секретаріат	Члени	Законодавчий мандат/мета	Ефективність*	Інформація надана в розділі 6.2**
	«Про затвердження Порядку проведення державних випробувань, державної реєстрації та перереєстрації, видання переліків пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні» з метою розроблення пропозицій та рекомендацій про можливість проведення державної реєстрації препаратів.		№ 620 від 05.12.2012 р., № 357 від 16.08.2013 р., № 171 від 27.05.2014 р.)			
Робоча група у сфері управління відходами та ресурсами	Розробка та забезпечення виконання Плану поступового наближення національного законодавства до Директиви 2008/98/ЄС Європейського Парламенту та Ради від	Мінприроди України	Затверджено наказом Мінприроди України від 01.12.2014 р. № 385. Голова Робочої групи має право вносити зміни до її складу.	Наказ Мінприроди України від 01.12.2014 р. № 385	Дані відсутні	Ні

Назва механізму	Обов'язки	Секретаріат	Члени	Законодавчий мандат/мета	Ефективність*	Інформація надана в розділі 6.2**
	19 листопада 2008 р. про відходи та Директиви Ради 1999/31/ЄС від 26 квітня 1999 р. про захоронення відходів із змінами і доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) №1882/2003.					
Робоча група з питань удосконалення законодавчої бази у сфері захисту рослин	Розробка обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення законодавства та нормативно-правових актів у сфері захисту рослин та подання їх на розгляд керівництву Мінагрополітики України.	Мінагрополітики України	Затверджено наказом Мініагрополітики України від 26.12.2013 р. № 768	Наказ Мінагрополітики України від 26.12.2013 р. № 768	Дані відсутні	Ні
Робоча група для забезпечення виконання функцій Виділеного центру Базельської конвенції про контроль за трансграничними перевезеннями небезпечних відходів та їх видаленням	Забезпечення виконання функцій Виділеного центру Базельської конвенції	Мінприроди України	Затверджено наказом Мінприроди України від 13.11.2013 р. № 462	Наказ Мінприроди України від 13.11.2013 р. № 462	Дані відсутні	Ні

Назва механізму	Обов'язки	Секретаріат	Члени	Законодавчий мандат/мета	Ефективність*	Інформація надана в розділі 6.2**
Робоча група щодо моніторингу відповідності засобів захисту рослин сертифікатам виробників Китайської Народної Республіки	Тимчасова експертно-аналітична робоча група щодо моніторингу відповідності засобів захисту рослин сертифікатам виробників Китайської Народної Республіки	Мінагрополітики України	Затверджено наказом Мінагрополітики України від 16.05.2013 р. № 305	Наказ Мінагрополітики України від 16.05.2013 р. № 305	Дані відсутні	Ні
Міжвідомча комісія з вивчення ситуації та вжиття заходів щодо мінімізації негативного впливу накопичених у результаті діяльності державного підприємства «Горлівський хімічний завод» небезпечних відходів на довкілля і здоров'я людини.	Підготовка проекту звернення до Кабінету Міністрів України з угодженними висновками та пропозиціями щодо вжиття дієвих заходів, спрямованих на вирішення порушених питань.	Мінприроди України	Затверджено наказом Мінприроди України від 16.01.2012 р. № 14	Наказ Мінприроди України від 16.01.2012 р. № 14	Дані відсутні	Ні
Міжвідомча робоча група з забезпечення виконання рішення Сторін Орхуської конвенції	Постійний консультативно-дорадчий орган Мінприроди України, більш детально див. розділ 6.2	Мінприроди України	Затверджено наказом Мінприроди України від 09.06.2011 р. № 197	Наказ Мінприроди України від 09.06.2011 р. № 197	Дані відсутні	Так

Назва механізму	Обов'язки	Секретаріат	Члени	Законодавчий мандат/мета	Ефективність*	Інформація надана в розділі 6.2**
Національний мужвідомчий координаційний комітет для впровадження проекту щодо Стокгольмської Конвенції про СОЗ (2003–2006 рр.)	Див. розділ 6.2	Дані відсутні	Див. розділ 6.2	Дані відсутні	Див. розділ 6.2	Так
Обласні комісії з проведеної комплексної інвентаризації місць накопичення заборононених і непридатних до використання в сільському господарстві пестицидів на - рівні Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя	Дані відсутні	Дані відсутні	Дані відсутні	Спільний наказ Мінагрополітики України, Мінприроди України та МОЗ № 315/376/412 від 18.10.2001 р. «Про Порядок проведення комплексної інвентаризації місць накопичення заборононених і непридатних до використання в сільському господарстві хімічних засобів захисту рослин	Дані відсутні	Ні

*) Внесіть: низька, середня або висока

**) Внесіть: так або ні

6.2. ОПИС МІЖВІДОМЧИХ КОМІСІЙ ТА КООРДИНАЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ

Міжвідомча робоча група з питань біологічної безпеки та біологічного захисту та Міжвідомча робоча група з питань розробки Дорожньої карти України з реалізації Глобального порядку денного з безпеки здоров'я були створені на основі наказу МОЗ України від 18 серпня 2016 р. № 857¹⁵¹ на виконання підпункту 6 пункту 6 розділу IV Плану пріоритетних дій Уряду на 2016 рік, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 травня 2016 року № 418-р, відповідно до статті 6 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб», підпункту 3 пункту 6 Положення про Міністерство охорони здоров'я України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 року № 267.

Робочим групам доручається:

1) виробити та узгодити механізм координації роботи експертів для опрацювання Державної цільової програми біологічної безпеки та біологічного захисту та Національного плану спільних дій у рамках реалізації ініціатив ЄС «Центр передового досвіду щодо зниження радіаційних, хімічних, біологічних, ядерних ризиків (CBRN CoE)» та США «Глобальний порядок денний з безпеки здоров'я»;

2) визначити пріоритетні напрями співробітництва з іноземними партнерами в рамках реалізації ініціатив ЄС «Центр передового досвіду щодо зниження радіаційних, хімічних, біологічних, ядерних ризиків (CBRN CoE)» та США «Глобальний порядок денний з безпеки здоров'я».

Голові робочих груп доручається:

- 1) забезпечити координацію діяльності робочих груп;
- 2) забезпечити проведення першого засідання робочих груп не пізніше 15 серпня 2016 р., у подальшому засідання робочих груп проводити за потребою;
- 3) залучати в установленому порядку спеціалістів, представників інших центральних органів виконавчої влади та громадських організацій;
- 4) розробити та подати на розгляд керівництва проект Державної цільової програми біологічної безпеки та біологічного захисту та проект Дорожньої карти України з реалізації Глобального порядку денного з безпеки здоров'я.

Склад цих робочих груп було затверджено наказом МОЗ України від 18 серпня 2016 р. № 857 із змінами і доповненнями, внесеними наказом МОЗ України від 3 березня 2017 року № 237.

Робоча група вищого рівня з розроблення проекту Національної стратегії поводження з відходами та експертна група у складі представників трьох міністерств (Мінприроди України, Мінрегіон України, Мінекономрозвитку України) і міжнародних партнерів (німецька федеральна компанія Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) та Європейський банк реконструкції та розвитку) були створені у рамках підписаного Меморандуму про співпрацю для побудови в Україні ефективної системи поводження з відходами.

¹⁵¹ <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-skladu-mizhvidomchih-robochih-grup-doc311015.html>

Мінприроди України створило **консультаційно-робочі підгрупи для кожного основного джерела відходів**, які охоплені проектом Національної стратегії, до складу яких увійшли представники різних інституцій – асоціації промислових підприємств, екологічні НУО, дослідні установи, споживчі організації тощо.

На засіданні експертної групи 28 жовтня 2016 р. було затверджено анотовану структуру Національної стратегії поводження з відходами.

Починаючи з 16 листопада 2016 р. тривали засідання консультаційно-робочих підгруп для кожного основного джерела відходів, які охоплені проектом Національної стратегії поводження з відходами:

Побутові відходи.

Промислові відходи.

Відходи будівельно-ремонтних робіт.

Небезпечні відходи.

Відходи виробництва продукції сільського господарства.

Специфічні види відходів (відходи упаковки; відходи електричного та електронного обладнання; відпрацьовані батарейки, батареї та акумулятори; медичні відходи).

На цих засіданнях було розглянуто пропозиції та зауваження щодо результатів аналізу проекту Національної стратегії поводження з відходами.

У результаті роботи консультаційно-робочих підгруп, експертної групи та робочої групи вищого рівня було підготовлено проект Національної стратегії поводження з відходами, яка охоплює всі види відходів і прописує механізми, відповідно до європейської практики, які передбачають застосування макрорівневого підходу, за яким Національна стратегія висвітлює ініціативи та заходи, що необхідні на загальнодержавному рівні, замість деталізації на рівні муніципалітетів або навіть областей. Також у стратегічному документі окреме місце відведено фінансовій складовій її реалізації та інституціям, з допомогою яких ці напрацювання будуть втілюватися у життя.

8 листопада 2017 р. Кабінет Міністрів України схвалив Національну стратегію управління відходами в Україні до 2030 року¹⁵².

Міжвідомча робоча група з забезпечення виконання рішення Сторін Орхуської конвенції була створена наказом Мінприроди України від 9 червня 2011 р. № 197 «Про склад та положення Міжвідомчої робочої групи з забезпечення виконання рішення Сторін Орхуської конвенції» на виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2008 р. № 1628-р «Про затвердження плану дій щодо виконання рішення Сторін Орхуської конвенції III/6f» та наказу Мінприроди України від 08.04.2011 р. № 112.

Основними завданнями Робочої групи є:

1) сприяння забезпеченню діяльності органів виконавчої влади з питань впровадження Орхуської Конвенції;

¹⁵² <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80>

2) підготовка пропозицій щодо формування і реалізації державної політики у сфері впровадження Орхуської Конвенції;

3) підготовка пропозицій щодо визначення шляхів, механізмів та способів вирішення проблемних питань, що виникають під час реалізації державної політики у сфері впровадження Орхуської Конвенції;

4) підготовка рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади з питань впровадження Орхуської Конвенції;

5) підготовка пропозицій щодо удосконалення нормативно-правової бази з питань впровадження Орхуської Конвенції.

Робоча група відповідно до покладених на неї завдань:

1) проводить аналіз стану справ та причин виникнення проблем у процесі реалізації державної політики у сфері впровадження Орхуської Конвенції;

2) вивчає результати діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій з питань впровадження Орхуської Конвенції;

3) проводить моніторинг стану виконання органами виконавчої влади покладених на них завдань з питань впровадження Орхуської Конвенції;

4) бере участь у розробленні проектів нормативно-правових актів з питань впровадження рішень Орхуської Конвенції.

Національний міжвідомчий координаційний комітет для впровадження проекту щодо Стокгольмської Конвенції про СОЗ, до складу якого ввійшли представники центральних органів виконавчої влади України, провідних наукових установ і організацій, громадськості, було створено у 2003 р. в рамках реалізації проекту «Забезпечення заходів з розроблення Національного плану щодо впровадження в Україні Стокгольмської конвенції про СОЗ» за підтримки ЮНЕП/ ГЕФ. Головною метою Проекту стала розробка Національного плану впровадження в Україні Стокгольмської конвенції про СОЗ та створення підґрунтя для ратифікації Україною Стокгольмської конвенції про СОЗ.

6.3. ОПИС МЕХАНІЗМІВ ОТРИМАННЯ ВХІДНИХ ДАНИХ ВІД НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Найбільш дієвий вклад в процедури розгляду та прийняття рішень Урядом України вносять неурядові організації шляхом обговорення проблемних питань і напрацювання пропозицій відповідними громадськими радами, які створено при усіх ЦОВВ в Україні. Також представники неурядових організацій залучаються до експертної роботи в проектах, які пов'язані з управлінням хімічними речовинами.

6.4. ОЦІНКА

Незважаючи на наявність в Україні координаційних структур, які складаються з низки міжвідомчих комісій, спеціальних робочих груп тощо, що займаються питаннями управління хімічними речовинами та відходами, нагальним є створення міжвідомчого органу для координування роботи з раціонального управління хімічними речовинами, включаючи біоциди та відходи. Статус та повноваження цієї структури можуть бути визначені з урахуванням потреб, існуючого досвіду та необхідності синергетичного підходу до регулювання хімічних речовин в рамках виконання хімічних конвенцій та SAICM.

Однак, серед шляхів і способів розв'язання проблеми відходів в Україні у недавно прийнятій Національній стратегії управління відходами в Україні до 2030 року¹⁵³ вказується на «...прийняття необхідних рішень щодо утворення єдиного центру із забезпечення виконання міжнародних конвенцій, що регулюють питання поводження з небезпечними відходами та речовинами, створивши умови для ефективного виконання зобов'язань, що випливають із членства України в Базельській конвенції про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням (1989 рік), Роттердамській конвенції про процедуру попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин (1998 рік), Стокгольмській конвенції про стійкі органічні забруднення (2001 рік) та Мінаматській конвенції про ртуть (2017 рік)».

¹⁵³ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80/page>

Глава 7. УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЄЮ, ДОСТУП ТА ВИКОРИСТАННЯ

У цій главі наведено дані про наявність та доступність використання інформації щодо біоцидів для вжиття заходів зі зниження ризику їх негативної дії на здоров'я людей і навколишнє середовище.

7.1. ЗАГАЛЬНА ДОСТУПНІСТЬ ДАНИХ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ БІОЦИДАМИ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Таблиця 7.А: Достатність (за якістю та кількістю) наявної інформації для 4-х основних груп біоцидів (згідно із класифікацією біоцидів у Регламенті (ЕС) 528/2012 про біоцидну продукцію)*

Необхідні дані для:	Дезінфікуючі засоби та загальні біоцидні продукти	Консерванти	Засоби боротьби зі шкідниками**	Інші біоциди	Відходи біоцидів
Встановлення пріоритетів	+	±	+	±	±
Оцінки впливу біоцидів в місцевих умовах	+	±	+	±	±
Оцінки ризиків (навколишнє середовище/здоров'я)	+	+	+	+	±
Для класифікації/маркування	+	+	+	+	+
Реєстрації	+	+	+	+	±
Ліцензування	+	+	+	+	+
Видачі дозволів					
Прийняття рішень щодо зниження ризику	+	+	+	+	±
Готовності до аварій/для реагування при аваріях	+	±	+	+	±
Контролю отруєнь	+	+	+	+	±
Складання переліку викидів	±	±	±	±	±
Інспектування та аудиту (навколишнє середовище/здоров'я)	+	±	+	+	±
Інформування робітників	±	±	±	±	±
Інформування громадськості	±	±	±	±	±

*) «+» – доступна інформація в достатньому обсязі; «±» – інформація доступна, але в недостатньому обсязі; «-» – інформація відсутня, чи недоступна.

**) родентициди; авіциди; моллюскоциди; пестициди; інсектициди, акарициди та продукти для контролю інших членистоногих; репеленти та аттрактанти; засоби контролю інших хребетних

7.2. ДЖЕРЕЛА ЗНАХОДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ДАНИХ, ДОСТУП ДО НИХ ТА ФОРМАТ

У таблиці 7.В наводяться дані щодо наявності місць знаходження національних даних для управління біоцидами, їх джерел та формату, а також способу їх отримання.

Таблиця 7.В: Джерела знаходження національних даних, доступ до них та формат

Категорія даних	Місце знаходження	Джерела даних	Хто має доступ?	Як отримати доступ?	Формат
Статистика виробництва	Держстат України	Статистичні звіти	Юридичні та фізичні особи	На веб-сторінці Держстату, запити	База Держстату України (BizBase.su), інформація за запитами
Статистика імпорту	Держстат України, Мінекономрозвитку України, ДФС України	Статистичні звіти	Юридичні та фізичні особи	На веб-сторінках Держстату і відповідних ЦОВВ*, запити	База Держстату України (BizBase.su), Митна статистика зовнішньої торгівлі товарами (товарообіг України), інформація за запитами
Статистика експорту	Держстат України, Мінекономрозвитку України	Статистичні звіти	Юридичні та фізичні особи	На веб-сторінках відповідних ЦОВВ*, запити	База Держстату України (BizBase.su), Митна статистика зовнішньої торгівлі товарами (товарообіг України), інформація за запитами
Статистика використання біоцидів	Держстат України, ЦОВВ	Статистичні звіти	Юридичні та фізичні особи	На веб-сторінках відповідних ЦОВВ*, запити	Інформація за запитами
Звіти про промислові аварії	ДСНС України, Держстат України, МОЗ України	Статистичні звіти	Юридичні та фізичні особи	На веб-сторінках відповідних ЦОВВ*, запити	Інформація за запитами
Звіти про нещасні випадки на транспорті	ДСНС України, Держстат України	Статистичні звіти	Юридичні та фізичні особи	На веб-сторінках відповідних ЦОВВ*, запити	Інформація за запитами
Інформація про профзахворювання у сільському господарстві	МОЗ України	Статистичні звіти	Юридичні та фізичні особи	На веб-сторінках відповідних ЦОВВ*, запити	Інформація за запитами
Інформація про профзахворювання в промисловості	МОЗ України	Статистичні звіти	Юридичні та фізичні особи	На веб-сторінках відповідних ЦОВВ*, запити	Інформація за запитами

Категорія даних	Місце знаходження	Джерела даних	Хто має доступ?	Як отримати доступ?	Формат
Статистика отруєнь	МОЗ України, Держстат України	Статистичні звіти	Юридичні та фізичні особи	На веб-сторінках відповідних ЦОВВ*, запити	Інформація за запитами
Державний реєстр викидів	Мінприроди України, Держстат України	Національний електронний реєстр антропогенних викидів та абсорбції парникових газів	Юридичні та фізичні особи	На веб-сторінках відповідних ЦОВВ*, запити	Інформація за запитами
Інформація про небезпечні відходи	Мінприроди України, Держстат України	Статистичні звіти	Юридичні та фізичні особи	На веб-сторінках відповідних ЦОВВ*, запити	Інформація за запитами
Зберігання та знешкодження/знищення ядохімікатів	Мінприроди України	Статистичні звіти	Юридичні та фізичні особи	На веб-сторінці Мінприроди*, запити	Інформація за запитами
Пестициди і агрохімікати, дозволені до використання в Україні	Мінприроди України	Державний реєстр пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні	Юридичні та фізичні особи	На веб-сторінці Мінприроди, запити	Бази даних пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні, інформація за запитами
Отруйні та сильнодіючі лікарські засоби	МОЗ України	Переліки отруйних та сильнодіючих лікарських засобів	Юридичні та фізичні особи	На веб-сторінці МОЗ, запити	Переліки отруйних та сильнодіючих лікарських засобів (база даних), інформація за запитами
Попереднє обґрунтоване рішення щодо окремих небезпечних хімічних речовин та пестицидів у міжнародній торгівлі	Мінприроди України, МОЗ України	Роттердамська конвенція	Юридичні та фізичні особи	На відповідних веб-сторінках ЦОВВ	Перелік речовин, які підпадають під процедуру Попередньої обґрунтованої згоди

Категорія даних	Місце знаходження	Джерела даних	Хто має доступ?	Як отримати доступ?	Формат
Висновки державної санітарно-епідеміологічної експертизи	МОЗ України	Реєстр висновків державної санітарно-епідеміологічної експертизи	Юридичні та фізичні особи	На веб-сторінці МОЗ, запити	Бази даних висновків державної санітарно-епідеміологічної експертизи
Реєстр дезінфекційних засобів	МОЗ України	Державний реєстр дезінфекційних засобів	Юридичні та фізичні особи	На веб-сторінці МОЗ, запити	Перелік дезінфекційних засобів (база даних), інформація за запитом
Реєстр харчових продуктів спеціального дієтичного споживання, функціональних харчових продуктів та дієтичних добавок	МОЗ України	Державний реєстр харчових продуктів спеціального дієтичного споживання, функціональних харчових продуктів та дієтичних добавок	Юридичні та фізичні особи	На веб-сторінці МОЗ, запити	Переліки відповідних продуктів (бази даних), інформація за запитом

*) Інформація, яку розміщено на веб-сторінках міністерств та відомств, може бути неповною.

7.3. ПРОЦЕДУРА ЗБОРУ ТА РОЗПОВСЮДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ/ЛОКАЛЬНИХ ДАНИХ

Законом України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р. № 2939-VI¹⁵⁴ визначено порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, що становить суспільний інтерес. Доступ до інформації забезпечується шляхом систематичного та оперативного оприлюднення інформації в офіційних друкованих виданнях; на офіційних веб-сайтах в мережі інтернет; на Єдиному державному веб-порталі відкритих даних; на інформаційних стендах; надання інформації за запитом на інформацію та будь-яким іншим способом. Постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 р. № 835 «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних»¹⁵⁵ затверджено Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних та їх переліки.

Постановою Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 р. № 867 «Деякі питання оприлюднення публічної інформації у формі відкритих даних» затверджено Порядок ведення Єдиного державного веб-порталу відкритих даних, а його створення та забезпечення функціонування покладено на Державне агентство з питань електронного урядування України¹⁵⁶.

Реєстрацію та узагальнення інформації щодо впливу хімічних речовин на довкілля та стан здоров'я населення покладено на Міністерство охорони здоров'я України (Постанова Кабінету Міністрів України від 22.02.2006 р. № 182 «Про затвердження Порядку проведення державного соціально-гігієнічного моніторингу»)¹⁵⁷. Одним із завдань проведення моніторингу є встановлення причинно-наслідкових зв'язків між станом здоров'я населення та впливом на нього факторів середовища життєдіяльності людини на основі їх системного аналізу і оцінки ризику для здоров'я людини.

Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 р. № 1264-XII передбачено створення державної системи моніторингу довкілля та проведення спостережень за станом навколишнього природного середовища і рівнем його забруднення. У Постанові Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 р. № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля» викладено основні принципи функціонування цього моніторингу.

Нині у державній системі моніторингу довкілля функції і завдання спостережень та інформаційного забезпечення виконують Мінприроди України, ДСНС України, МОЗ України, Мінагрополітики України, Мінрегіонбуд України, Держводагенство України, Держлісагентство України, Держгеокадастр України.

¹⁵⁴ Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р. № 2939-VI

¹⁵⁵ Постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 р. № 835

¹⁵⁶ Постанова Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 р. № 867

¹⁵⁷ Постанова Кабінету Міністрів України від 22.02.2006 р. № 182

Кожний із суб'єктів здійснює моніторинг тих об'єктів довкілля, що визначаються Положенням про державну систему моніторингу довкілля та порядками і положеннями про державний моніторинг окремих складових довкілля. Обмін інформацією між міністерствами та відомствами проходить на безоплатній основі відповідно до законодавства України. Інформування суспільства проводиться через засоби масової інформації, офіційні друковані видання, а також офіційні веб-сайти в мережі інтернет.

Крім вищезазначеного, МОЗ України проводить державну реєстрацію сильнодіючих та отруйних хімічних речовин¹⁵⁸ та державну реєстрацію небезпечних факторів праці¹⁵⁹ (хімічні речовини, що застосовуються у виробництві та побуті, полімери, полімерні композиції, фізичні і біологічні фактори, радіоактивні речовини та радіаційні фактори, важкість та напруженість праці).

Мінприроди України проводить державні випробування, державну реєстрації та перереєстрацію, видання переліків пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні¹⁶⁰.

Доступ до цієї інформації здійснюється згідно з чинним законодавством України.

7.4. ДОСТУП ДО МІЖНАРОДНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА БАЗ ДАНИХ

Нижче у таблицях 7.C та 7.D наведено інформацію про наявні ресурси та можливий доступ до міжнародних джерел інформації та баз даних.

Таблиця 7.C: Доступ до міжнародної літератури

Джерело	Місце знаходження	Хто має доступ?	Як отримати доступ?
Інформаційні ресурси SAICM	Веб-сайт SAICM	Юридичні та фізичні особи	Через мережу інтернет
Документи ВООЗ про критерії стану навколишнього середовища	Веб-сайт ВООЗ, ЦОВВ (переклади)	Юридичні та фізичні особи	Через мережу інтернет, запити
Документи ВООЗ про вплив хімікатів на здоров'я (Міжнародна програма з хімічної безпеки)	Веб-сайт ВООЗ, ЦОВВ (переклади)	Юридичні та фізичні особи	Через мережу інтернет, запити
Міжнародні карти даних з хімічної безпеки (UNEP/ILO/WHO)	Веб-сайт ЄЕК ООН, ЦОВВ (переклади)	Юридичні та фізичні особи	Через мережу інтернет запити
Керівні документи щодо прийняття рішень для РІС хімікатів (FAO/UNEP)	Веб-сайт Роттердамської конвенції, ЦОВВ (переклади)	Юридичні та фізичні особи	Через мережу інтернет, запити
Міжнародний кодекс поведінки у галузі розподілу і використання пестицидів (FAO)	Веб-сайт ФАО, Мінприроди України	Юридичні та фізичні особи	Через мережу інтернет, запити

¹⁵⁸ Постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770

¹⁵⁹ Постанова Кабінету Міністрів України від 13.06. 1995. № 420

¹⁶⁰ Постанова Кабінету Міністрів України від 04.03. 1996. № 295

Джерело	Місце знаходження	Хто має доступ?	Як отримати доступ?
Документи спільних нарад ФАО/ВООЗ щодо залишків пестицидів	Веб-сайти ФАО та ВООЗ, ЦОВВ (переклади)	Юридичні та фізичні особи	Через мережу інтернет, запити
Документи Об'єднаного комітету експертів ФАО/ВООЗ щодо харчових добавок	Веб-сайти ФАО та ВООЗ, ЦОВВ і МОЗ України (переклади)	Юридичні та фізичні особи	Через мережу інтернет, запити
Погоджена на глобальному рівні система класифікації та маркування хімічних речовин (GHS)	Веб-сайт ЄЕК ООН	Юридичні та фізичні особи	Через мережу інтернет
Керівні принципи щодо тестування хімічних речовин (OECD)	Веб-сайт OECD	Юридичні та фізичні особи	Через мережу інтернет
Належні лабораторні практичні принципи (OECD)	Веб-сайт OECD	Юридичні та фізичні особи	Через мережу інтернет
Принципи ВООЗ щодо належної виробничої практики	Веб-сайт ВООЗ	Юридичні та фізичні особи	Через мережу інтернет

Таблиця 7.D: Доступність до міжнародних баз даних

База даних	Місце знаходження	Хто має доступ?	Як отримати доступ?
Хімічна служба рефератів (CAS)	Американське хімічне товариство	Юридичні та фізичні особи	Через мережу інтернет
База даних «Хімічні речовини» (колишній (IRPTC))	ЮНЕП	Юридичні та фізичні особи	Через мережу інтернет
Міжнародний реєстр потенційно токсичних хімічних речовин (IRPTC)	ЮНЕП	Юридичні та фізичні особи	Через мережу інтернет; службу відповідей на запити; публікації щоквартального Індексу реєстру, періодичного бюлетеня тощо
База даних REACH	ЄЕК ООН	Юридичні та фізичні особи	Через мережу інтернет
База даних хімічних сполук та сумішей (PubChem)	Національний центр біотехнологічної інформації США	Юридичні та фізичні особи	Через мережу інтернет
Бази даних Міжнародного агентства з дослідження раку (IARC)	ВООЗ	Юридичні та фізичні особи	Через мережу інтернет
База токсикологічних даних Канадського центру з професійної безпеки та здоров'я (CCOHS)	Канадський центр з професійної безпеки та здоров'я	Юридичні та фізичні особи	Через мережу інтернет

7.5. НАЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА ОБМІНУ ІНФОРМАЦІЄЮ, ЇЇ ОЦІНКА ТА МОЖЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Забезпечення широкого доступу громадськості до екологічної інформації регулюється Конституцією України, Законами України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про доступ до публічної інформації»¹⁶¹, положеннями Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля¹⁶².

Закон України «Про ратифікацію Протоколу про реєстри викидів та перенесення забруднювачів»¹⁶³ визначає основні напрями підвищення ефективності електронного урядування у природоохоронній сфері та спрощення доступу до інформації екологічного спрямування.

У Протоколі визначено: основні елементи системи реєстру викидів і перенесення забруднювачів; порядок збору і зберігання доступної для компетентних органів документації про дані, за допомогою яких була отримана звітна документація; порядок забезпечення доступу громадськості до інформації, яка міститься в реєстрі викидів і перенесення забруднювачів; умови конфіденційності такої інформації, якщо публічне її розкриття буде мати негативні наслідки; участь громадськості у розробці відповідних національних реєстрів; умови міжнародного співробітництва тощо.

Створення і впровадження Реєстру викидів і перенесення забруднювачів, адаптованого до національних потреб, дозволить органам виконавчої влади використовувати його дані при проведенні оцінки ризиків для здоров'я людини і навколишнього середовища; сприятиме запровадженню суб'єктами господарювання заходів, спрямованих на скорочення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, обсягів скидів у водні об'єкти, збільшенню частки утилізації чи використання відходів в якості вторинної сировини, що в свою чергу дасть змогу запобігти забрудненню і знизити навантаження на компоненти навколишнього середовища.

З метою запобігання ввезення на територію України небезпечних хімічних речовин, неякісної харчової сировини, продуктів харчування тощо, між МОЗ України та Державною фіскальною службою України укладено Угоду про інформаційне співробітництво в режимі on-line. МОЗ України надає Державній фіскальній службі України інформацію та інформаційний супровід електронних реєстрів: реєстр висновків державної санітарно-епідеміологічної експертизи; державні реєстри харчових продуктів спеціального дієтичного споживання, функціональних харчових продуктів та дієтичних добавок, дезінфекційних засобів.

¹⁶¹ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>

¹⁶² http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_015

¹⁶³ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/980-19>

7.6. ОЦІНКА

В Україні розроблено і законодавчо затверджено національну систему доступу до інформації, що знаходиться у володінні міністерств та відомств, інших розпорядників публічної інформації згідно із Законом України «Про доступ до публічної інформації».

Вирішення питань щодо забезпечення широкого доступу до інформації потребує удосконалення. Так, міністерства, відомства, що задіяні в зборі, обробці інформації з безпечності хімічних речовин, розміщують на своїх веб-сайтах для відкритого доступу інформацію в неповному обсязі, що пов'язано з відсутністю таких даних або через технічні та фінансові проблеми.

Для того, щоб організувати належний обмін інформацією щодо безпечності хімічних речовин для життя та здоров'я людини, про забруднення навколишнього середовища, яка розповсюджується між органами виконавчої влади, необхідно розробити інформаційно-комунікаційну систему, що дасть змогу створити єдиний інформаційний простір для всіх учасників. У свою чергу, впровадження такої системи потребує розроблення відповідних підзаконних нормативно-правових актів.

Для вирішення цього питання необхідно прийняти на державному рівні рішення щодо фінансування цих заходів.

Суттєвим недоліком у забезпеченні інформацією про хімічні речовини є недостатній доступ до міжнародних інформаційних систем. Так, інформація яку можна отримати через internet-ресурси у більшості випадків є платною.

Глава 8. ТЕХНІЧНА ІНФРАСТРУКТУРА

8.1. КОРОТКИЙ ОГЛЯД ЛАБОРАТОРНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Сьогодні державою сформовано розгалужену мережу лабораторій державної форми власності, які здійснюють випробування для цілей державного нагляду, моніторингу хімічних речовин та надання публічних послуг. У свою чергу, лабораторії приватної форми власності залишаються не уповноваженими на здійснення даних заходів.

Моніторинг довкілля в Україні здійснюють Мінагрополітики України, Мінприроди України, Державне агентство України з управління зоною відчуження (ДАЗВ України), Держгеонадра України, Мінрегіон України, Державне космічне агентство (ДКА України), Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України), Держпродспоживслужба України, Держлісагентство України, Держводагентство України, Держгеокадастр України та їх територіальні органи, підприємства, установи і організації, які належать до сфери їх управління, а також обласними, Київською та Севастопольською міськими держадміністраціями і органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища.

Крім того, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 182 від 22 лютого 2006 р. «Про затвердження Порядку проведення державного соціально-гігієнічного моніторингу»¹⁶⁴, в Україні здійснюється соціально-гігієнічний моніторинг за:

- станом здоров'я населення і факторами впливу на нього середовища життєдіяльності людини, у т. ч. біологічними (вірусні, бактеріальні, паразитарні), хімічними, фізичними (шум, вібрація, ультразвук, інфразвук, тепловий, іонізуючий, неіонізуючий та інші види випромінювання), соціальними (харчування, водопостачання, умови побуту, праці та відпочинку) та іншими факторами – установами та закладами Держпродспоживслужби, Мінрегіонбуду, Мінагрополітики, Національної академії медичних наук України;
- природно-кліматичними факторами, джерелами техногенної дії на навколишнє середовище, у т. ч. на атмосферне повітря, поверхневі та підземні води, ґрунти – установами та закладами Мінприроди, ДСНС, Мінагрополітики, Держводгоспу України;
- радіаційним станом – організаціями, що здійснюють радіаційний контроль;
- структурою і якістю харчування, безпекою харчових продуктів для здоров'я населення – установами та закладами Держпродспоживслужби України.

Лабораторна служба МОЗ України налічує 30 лабораторних центрів; Держпродспоживслужби – 30 регіональних лабораторій ветеринарної медицини

¹⁶⁴ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/182-2006-%D0%BF>

та ветеринарно-санітарної експертизи. Розвинену лабораторну мережу мають Національна академія медичних наук України, Національна академія аграрних наук України. Крім того, крупні промислові об'єднання мають відомчі служби лабораторного контролю.

Відповідно до Закону України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності»¹⁶⁵, акредитація лабораторій на технічну компетентність, в основному у відповідності з ДСТУ ISO/IEC 17025:2006 з урахуванням вимог міжнародних та європейських стандартів у сфері акредитації органів з оцінки відповідності (ООВ), здійснюється Національним агентством з акредитації України (НААУ) – державною організацією у структурі Мінекономрозвитку України¹⁶⁶. Міжнародний стандарт ISO/IEC17025 містить усі вимоги, яким повинні відповідати випробувальні та калібрувальні лабораторії.

Реєстр акредитованих органів з оцінки відповідності
(станом на 06.10.2017 р.)¹⁶⁷

Назва	Кількість діючих атестатів про акредитацію	Кількість недіючих атестатів про акредитацію	Загальна кількість
Випробувальні лабораторії (ДСТУ ISO/IEC 17025)	460	265	726
Калібрувальні лабораторії (ДСТУ ISO/IEC 17025)	22	5	27
Медичні лабораторії (ДСТУ EN ISO 15189)	2	0	2
Органи з сертифікації продукції, процесів та послуг (ДСТУ EN ISO/IEC 17065)	117	29	146
Органи з сертифікації персоналу (ДСТУ EN ISO/IEC 17024)	12	0	12
Органи з інспектування (ДСТУ EN ISO/IEC 17020)	28	68	96
Органи з сертифікації систем менеджменту (ДСТУ EN ISO/IEC 17021-1)	58	13	71
Разом:	699	382	1070

Нижче у таблиці 8.А наведено перелік основних лабораторій, які окрім контрольних функцій є арбітражними та виконують функції науково-методичних центрів мережі лабораторій відомчої належності.

¹⁶⁵ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2407-14>

¹⁶⁶ <https://naau.org.ua/normativno-pravovi-zasadi-diyalnosti-naau/normativno-pravovi-dokumenti/polozhennya-pro-nacionalne-agentstvo-z-akreditaciyi-ukrayini/>

¹⁶⁷ <https://naau.org.ua/rejestr-akreditovanix-ooov/>

Таблиця 8А: Короткий огляд лабораторної інфраструктури для регулюючого хімічного аналізу; моніторингу та аналізу (перелік випробувальних лабораторій, акредитованих на відповідність вимогам ДСТУ ISO/IEC 17025)

Назва лабораторії	Адреса	Обладнання/ Доступні аналітичні можливості	Орган акредитації/ Номер атестації акре- дитації	Сертифікат по стандарту GLP (Good Laboratory Practice) (так. ні)	Узагальнена сфера акредитації
Дослідницько-випробувальний токсикологічний центр ДП «Науковий центр превентивної токсикології, харчової та хімічної безпеки імені академіка Л.І. Медведя Міністерства охорони здоров'я України»	Юридична адреса: 03680, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 6 Фактична адреса: 03680, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 6 58022 м. Чернівці, вул. Федьковича, 30		НААУ/2Н375		Фізико-хімічні, токсикологічні, медико-біологічні, імуноферментні, радіологічні. Мікробіологічні випробування харчових продуктів та матеріалів, що застосовуються у харчовій промисловості, продукції легкої промисловості, виробів медичного призначення, лікарських, парфумерно-косметичних засобів, пестицидів і агрохімікатів, дезінфікуючих засобів, об'єктів навколишнього середовища, товарів побутової хімії, полімерних матеріалів та виробів з них; ГМО.
Центральна випробувальна лабораторія контролю якості товарів Торгово-промислової палати України	02225, м. Київ, вул. О. Бальзака, 12		НААУ/2Н580		Випробування харчових продуктів, продовольчої та сільськогосподарської сировини за органолептичними та фізико-хімічними показниками, вмістом токсичних елементів, пестицидів, мікотоксинів, нітрозамінів, гормональних препаратів, антибіотиків, харчових добавок, нітратів, нітритів, гістаміну, радіонуклідів, ГМО та випробування за мікробіологічними показниками.

1	2	3	4	5	6
Одеська прикордонна державна контрольно-токсикологічна лабораторія	65016, м. Одеса, Ванний провулок, 5-А		НААУ/2Н475		Випробування сільськогосподарської продукції, харчових продуктів, продовольчої сировини, лікеро-горілчанних виробів, виробничої продукції, води за фізико-хімічними та органолептичними показниками, вмістом токсичних елементів, важких металів, залишкових кількостей пестицидів, мікотоксинів, нітрозамінів, гормональних препаратів, антибіотиків, харчових добавок, нітратів, нітритів, гістаміну, ґрунтів, пестицидів, мінеральних добрив за фізико-хімічними показниками
Випробувальний центр «СЖС Україна» іноземного підприємства «СЖС Україна»	65003, м. Одеса, вул. Отамана Голова-того, 40/42, порт м. Южний		НААУ/2Н641		Випробування нафти, бензинів автомобільних, дизельного палива, палива нафтового (мазуту), олів базових, газів вуглеводневих скраплених, вугілля кам'яного, коксу кам'яновугільного, глини, каоліну, карбаміду, калію хлористого, нітрату амонію, сульфату амонію, залізних руд, залізрудних концентратів, залізрудних агломератів, залізрудних окатків, феромолібдену, біопалива за фізико-хімічними показниками; випробування цукру, меляси бурякової, зернових, зернобобових та олійних культур, шроту соняшникового, рослинних олій за фізико-хімічними показниками, вмістом токсичних елементів, пестицидів та мікотоксинів, визначення поліхлорованих дибензо-парадіоксинів, дибензофуранів та ПХБ, визначення ГМО, визначення граничного вмісту вологи при транспортуванні залізного концентрату, визначення мікробіологічних показників у харчовій продукції та продовольчій сировині.

1	2	3	4	5	6
<p>Випробувальний центр продукції ДП «Херсонський науковий виробничий центр стандартизації, метрології та сертифікації»</p>	<p>73000, м. Херсон, вул. Смольна, 134-А</p>		<p>НААУ/2Н448</p>		<p>Випробування харчових продуктів, продовольчої сировини за органолептичними, фізико-хімічними, мікробіологічними показниками, вмістом токсичних елементів, пестицидів, мікотоксинів, N-нітрозамінів, гістаміну, гормональних препаратів, харчових добавок, складу стеринової фракції, жирнокислотного складу, визначення тригліцеридів, мікродомішок у горіліці та горілчанних виробках, органічних кислот, радіонуклідів, нітратів, нітритів, випробування мийних засобів, парфумерно-косметичних виробів, радіологічні випробування будматеріалів, ґрунтів, добрив, виробів керамічних, якісне та кількісне визначення ГМО, визначення алергенів (глютену).</p>
<p>Науково-випробувальна лабораторія харчової продукції та продовольчої сировини ДП «Чернігівський науково-виробничий центр стандартизації, метрології та сертифікації»</p>	<p>Юридична адреса: 14005, м. Чернігів, вул. П'ятницька, 110-А Фактична адреса: 14005, м. Чернігів, вул. П'ятницька, 110-А 14000, м. Чернігів, пр. Перемоги, 73</p>		<p>НААУ/2Н462</p>		<p>Фізико-хімічні, радіологічні та мікробіологічні випробування, визначення токсичних елементів, пестицидів, мікотоксинів, гормональних препаратів, гістаміну, антибіотиків у харчовій продукції та продовольчій сировині, продукції громадського харчування, визначення фальсифікації та якості тваринних жирів і олій</p>
<p>Інститут гігієни та екології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця</p>	<p>03680, м. Київ, пр. Перемоги, 34</p>		<p>НААУ/2Н874</p>		<p>Фізико-хімічні, токсикологічні, гігієнічні випробування води, пестицидів, сільськогосподарської продукції, ґрунтів, повітря</p>

1	2	3	4	5	6
<p>Випробувальна лабораторія ТОВ «Щедро»</p>	<p>Юридична адреса: 49033, м. Дніпро, просп. Богдана Хмельницького, буд. 122, літ. Д-2 Фактична адреса: 69014, м. Запоріжжя, вул. Харцова, 3</p>		<p>НААУ /2Т1398</p>		<p>Випробування олій, маргарину та жироспохідних продуктів, насіння, шроту, мила, гліцерину, масла, солі, крохмалю, води питної за органолептичними, фізико-хімічними та мікробіологічними показниками, вмістом токсичних елементів, пестицидів, мікотоксинів.</p>
<p>ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України»:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Державна науково-дослідна лабораторія з контролю якості лікарських засобів - Лабораторія профілактики аліментарно – залежних захворювань - Лабораторія санітарної мікробіології та дезінфектології - Лабораторія безпеки хімічних матеріалів 	<p>02094, м. Київ, вул. Попудренка, 50</p>		<p>НААУ/2Н905 НААУ/2Н932 НААУ/2Н948</p>		<p>Фізико-хімічні випробування, біологічні випробування, токсиколого-гігієнічні випробування лікарських засобів та субстанцій, допоміжних речовин, дієтичних добавок, парфюмерно-косметичних засобів, дезінфекційних засобів, виробів медичного призначення, ігор та іграшок.</p>

1	2	3	4	5	6
<p>Лабораторія досліджень хіміко-біологічних чинників ДУ Державного Агентства резерву України – Український державний науково-дослідний інститут нанобіотехнологій та ресурсозбереження</p>	<p>03150, м. Київ, вул. Казимира Малевича, 84</p>		<p>НААУ /2Н923</p>		<p>Органолептичні, фізико-хімічні, мікробіологічні випробування харчової продукції та продовольчої сировини рослинного та тваринного походження, харчових добавок, прянощів та спецій, продуктів дитячого харчування, в т. ч. консервів, лікувально-дієтичного харчування та їх компонентів, харчових концентратів, води питної та мінеральної, безалкогольних та слабоалкогольних напоїв, засобів косметичних та декоративних, хімічних, дезінфекційних та антисептичних, пакувальних матеріалів для харчових продуктів, об'єктів зовнішнього середовища.</p>
<p>Комунальне підприємство «Санепідсервіс»</p>	<p>Юридична адреса: 61010, м. Харків, вул. Голдбергівська, 104 Фактична адреса: 61010, м. Харків, вул. Голдбергівська, 102, 104</p>		<p>НААУ /2Н1207</p>		<p>Мікробіологічні, паразитологічні, ентомологічні, органолептичні, фізико-хімічні, спектрометричні, хроматографічні, радіологічні дослідження продуктів харчування та продовольчої сировини, нехарчової продукції, в т. ч. – дитячого асортименту, води, повітря, ґрунту, лікарських засобів, дезінфікуючих засобів, факторів навколишнього та виробничого середовища (іонізуючого та електромагнітного випромінювання, шуму, вібрації, освітленості, параметрів мікроклімату); контроль забруднення об'єктів зовнішнього середовища; контроль якості роботи для проєкції апаратури та ін.; відбір зразків для проведення випробувань.</p>
<p>Випробувальна лабораторія з аналізу засобів для дезінфекції і антисептики Дослідної станції епізоотології Інституту ветеринарної медицини Національної академії аграрних наук України</p>	<p>33028, м. Рівне, вул.. Князя Володимира, 16/18</p>		<p>НААУ/2Н1260</p>		<p>Випробування засобів для дезінфекції і антисептиків, води питної та води природних водоемів.</p>

1	2	3	4	5	6
<p>Випробувальна лабораторія ТОВ «Науково-виробниче підприємство «ДІН ЛТД»»</p>	<p>Юридична адреса: 04211, м. Київ, пр. Героїв Сталінграда, буд. 4, корпус 8, кв. 1 Фактична адреса: 04074, м. Київ, вул. Коноплянська, 12</p>		<p>НААУ/ 2Н1380</p>		<p>Фізико-хімічні, органолептичні випробування нафти і нафтопродуктів, технічних рідин (робочі, охолоджуючі), емульсолів та паст, засобів дезінфікуючих, води питної.</p>
<p>ДУ «Київський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України»</p>	<p>Юридична адреса: 04050, м. Київ, вул. Герцена, 31 Фактична адреса: 04050, м. Київ, вул. Герцена, 31 08300, Київська обл., м. Бориспіль, вул. Чехова, 2А 09100, Київська обл., м. Біла Церква, вул. Павліченка, 9</p>		<p>НААУ /2Н1347</p>		<p>Органолептичні, фізико-хімічні, спектрометричні, хроматографічні, радіологічні, мікробіологічні, паразитологічні, молекулярно-генетичні дослідження продуктів харчування та продовольчої сировини (у т. ч. – визначення ГМО), нехарчової продукції, в т. ч. – дитячого асортименту, води, повітря, ґрунту, лікарських і дезінфікуючих засобів, факторів навколишнього та виробничого середовища (іонізуючого та електромагнітного випромінювання, шуму, вібрації, освітленості, параметрів мікроклімату); мікробіологічні (бактеріологічні, вірусологічні, паразитологічні), серологічні, молекулярно-генетичні дослідження біологічного матеріалу, об'єктів довілля біотичного та абіотичного походження; відбір, підготовка зразків для проведення випробувань.</p>
<p>Випробувальна лабораторія ДУ «Дніпропетровський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України»</p>	<p>Юридична адреса: 49006, м. Дніпро, вул. Філософська, 39-А Фактична адреса: 49006, м. Дніпро, вул. Філософська, 39-А 49064, м. Дніпро, вул. Щербаня, 6 49064, м. Дніпро, вул. Шмідта, 26</p>		<p>НААУ /2Н514</p>		<p>Мікробіологічні, паразитологічні, ентомологічні, органолептичні, фізико-хімічні, спектрометричні, хроматографічні, радіологічні дослідження продуктів харчування та продовольчої сировини, нехарчової продукції, в т. ч. – дитячого асортименту, води, повітря, ґрунту, лікарських засобів, дезінфікуючих засобів, факторів навколишнього та виробничого середовища (іонізуючого та електромагнітного випромінювання, шуму, вібрації, освітленості, параметрів мікроклімату); контроль забруднення об'єктів зовнішнього середовища; контроль якості роботи стерилізаційної апаратури та ін.; відбір зразків для проведення випробувань; молекулярно-генетичні випробування харчових продуктів, сільського господарської сировини і кормів.</p>

8.2. ІНШІ ВІДПОВІДНІ НАПРЯМИ ТЕХНІЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Урядові інформаційні системи та комп'ютерна оснащеність

Процес розвитку інформаційних технологій є основою суспільного прогресу. Інформаційна сфера діяльності суспільства набула особливого значення в його інноваційному поступі, а питання розвитку цієї сфери потребують комплексного підходу в їх вирішенні.

Питання розвитку та функціонування інформаційних систем регулюється законами України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист інформації в автоматизованих системах» тощо.

У постанові Кабінету Міністрів України № 606 від 8 вересня 2016 р. «Деякі питання електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів» визначено перелік пріоритетних державних електронних інформаційних ресурсів для запровадження електронної взаємодії.

У статі 13 Закону України «Про інформацію» визначено складові інформації про стан довкілля, до якої включено інформацію про стан довкілля (екологічна інформація) – відомості та/або дані про:

- стан складових довкілля та його компоненти, включаючи генетично-модифіковані організми, та взаємодію між цими складовими;
- фактори, що впливають або можуть впливати на складові довкілля (речовини, енергія, шум і випромінювання, а також діяльність або заходи, включаючи адміністративні, угоди в галузі навколишнього природного середовища, політику, законодавство, плани і програми);
- стан здоров'я та безпеки людей, умови життя людей, стан об'єктів культури і споруд тією мірою, якою на них впливає або може вплинути стан складових довкілля.

Практично всі центральні органи виконавчої влади, що відповідають за поводження з хімічними речовинами, мають достатньо можливостей для збирання, накопичення та аналізу інформації щодо хімічних речовин. Центральні органи виконавчої влади, їх територіальні органи та підпорядковані установи оснащені локальними комп'ютерними мережами та системами з доступом в мережі інтернет до глобальних інформаційних ресурсів та баз даних щодо хімічних речовин.

У постанові Кабінету Міністрів України № 835 від 21 жовтня 2015 р. «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних» визначено Перелік наборів даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних. До зазначених даних включено реєстри, які містять інформацію щодо хімічних речовин, зокрема:

- Державний реєстр небезпечних факторів;
- Державний реєстр дезінфекційних засобів;
- Державний реєстр пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні;
- Реєстр висновків державної санітарно-епідеміологічної експертизи;

- Державні санітарні норми та правила;
- Гігієнічні нормативи;
- Інші.

Програми технічного навчання та перепідготовки/ післядипломної освіти

В Україні нараховується більше десяти вищих навчальних закладів, які мають спеціальні програми і курси підготовки спеціалістів з токсикології, промислової екології та охорони довкілля. У країні діє також система курсів перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів міністерств і відомств у сфері охорони довкілля.

Зокрема, Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління здійснює перепідготовку та підвищення кваліфікації фахівців за спеціальністю «екологія та охорона навколишнього середовища». На курсах з підвищення кваліфікації посадових осіб та фахівців природоохоронної сфери на тему «Екологічна та промислова безпека під час роботи з небезпечними відходами» розглядаються законодавчі та нормативно-правові вимоги, організаційно-технічні заходи щодо забезпечення безпеки довкілля у сфері поводження з небезпечними відходами та речовинами, європейське законодавство у сфері поводження з відходами, доступні технології оброблення, знешкодження та утилізації небезпечних відходів.

На кафедрах громадського здоров'я і мікробіології, епідеміології та інфекційного контролю, психофізіології та медичної екології медико-профілактичного і фармацевтичного факультету Національної академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика здійснюється підвищення кваліфікації лікарів за спеціальністю «Медико-профілактична справа», де проходять перепідготовку фахівці у сфері санітарного та епідеміологічного нагляду, у т. ч. спеціалісти лабораторних центрів з питань лабораторної діагностики.

На кафедрі дезінфектології та профілактики внутрішньо-лікарняних інфекцій медико-профілактичного факультету Харківської медичної академії післядипломної освіти проходять курси з підвищення кваліфікації спеціалістів з питань дезінфекції і стерилізації в сучасних умовах, профілактики та боротьби з внутрішньо-лікарняними інфекціями, дезінфекції, дезінсекції та дератизації в профілактиці інфекційних захворювань, організації та проведення санітарного нагляду, лабораторних досліджень факторів навколишнього середовища.

Курси підвищення кваліфікації фахівців у галузі санітарно-епідеміологічного нагляду та дезінфектології діють також на кафедрах гігієни та профілактичної токсикології та епідеміології Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Налагоджено також роботу з підготовки персоналу працівників відомчих лабораторій, де основна увага приділяється системі контролю якості виконання вимірювань, освоєнню нових систем контролю якості, методів та приладів.

8.3. ОЦІНКА

Наявна система моніторингу довкілля базується на реалізації розподілених функцій її суб'єктами і складається з підпорядкованих їм підсистем. Кожна підсистема на рівні окремих суб'єктів системи моніторингу має свою структурно-організаційну, науково-методичну та технічну бази.

Спостереження за станом довкілля та факторами впливу на нього в системі моніторингу проводяться одночасно в декількох відомчих мережах спостережень.

Відомчі мережі та програми з моніторингу довкілля не узгоджені між собою, і тому в деяких випадках спостереження дублюються, а на окремих напрямках є недостатніми.

Існуючий стан організації спостережень та проведення оцінок не забезпечує у повному обсязі інформаційні потреби системи моніторингу та призводить до неефективного використання коштів.

У наявних мережах спостереження проводяться за різними методами, визначення показників забруднення переважно виконуються із застосуванням застарілих методик на обладнанні, яке не відповідає сучасним технічним і метрологічним вимогам, більшість з якого вичерпало свій технічний ресурс.

Наявні мережі спостережень побудовані без урахування рекомендацій комісії ЄЕК ООН щодо створення Європейської мережі спостережень та інформації про стан навколишнього середовища, зокрема мереж EUROWATERNET, EUROSOMNET, ICP FORESTS та інших.

За роки проведення спостережень суб'єктами системи моніторингу накопичено певний досвід і великі обсяги інформації про стан об'єктів довкілля та джерел їх забруднення. Відсутність стандартизованих форматів збереження первинних даних спостережень, що містяться у відомчих базах даних, не надає можливості їх використання в єдиній системі моніторингу. Ретроспективна інформація накопичена на паперових носіях. Низьким є рівень використання геоінформаційних систем для оцінки та представлення екологічної інформації.

Другою проблемою є той факт, що більшість центральних органів виконавчої влади для виконання своїх функцій, для яких необхідне проведення випробувань та експертиз, створюють відомчі мережі державних лабораторій. При цьому не враховується наявність державних лабораторій, що входять до мережі інших центральних органів виконавчої влади, або можливість використання приватних лабораторій, які проводять такі самі види випробувань.

Рівень компетентності державних лабораторій у багатьох випадках підтверджують органи виконавчої влади, до сфери управління яких належать дані лабораторії, без урахування критеріїв, яким вони повинні відповідати. При цьому в деяких випадках органи виконавчої влади уповноважують на проведення державних випробувань лабораторії державної форми власності, які не мають достатнього рівня компетентності та відповідного обладнання.

Рівень якості випробувань, які проводять у вищезазначених лабораторіях, є переважно низьким, про що свідчить надзвичайно мала кількість державних

лабораторій, які пройшли процедуру незалежної акредитації (5–7% загальної кількості державних лабораторій).

В Україні на відміну від ЄС недостатньо розвинуті система науково-методологічної координації діяльності державних лабораторій та система організацій, які можуть бути координаторами програм проведення міжлабораторних порівняльних випробувань. Фактично не створено інституції референс-лабораторій, які гарантують достовірність випробувань. Зазначені лабораторії визначено лише в системі Держпродспоживслужби України.

Крім того, невід'ємною складовою інформаційної системи моніторингу є інформація, отримана при здійсненні дозвільно-наглядової функції центральними органами виконавчої влади. Зокрема, в Україні на законодавчому рівні встановлена вимога щодо обов'язковості проведення державних випробувань та експертиз для великої кількості дозвільних процедур. Проте у зв'язку з проведенням дерегуляції господарської діяльності та запровадження протягом останніх 3-х років моніторингу на окремі види контролюючої діяльності кількість лабораторних досліджень значно знизилась, що не дозволяє отримати репрезентативні данні відносно обігу хімічних речовин.

Аналіз системи функціонування державних лабораторій показав наявність таких проблем:

- неефективність використання державних ресурсів внаслідок розгалуженості мережі відомчих державних лабораторій і дублювання випробувань, що призводить до їх низької якості;
- монополізація ринку лабораторних послуг внаслідок обов'язковості проведення державних випробувань та експертиз;
- залежність державних лабораторій від центральних та місцевих органів виконавчої влади, у сфері яких вони перебувають.

Розбудова системи моніторингу відповідно до національних інформаційних потреб та з урахуванням міжнародних зобов'язань повинна здійснюватися шляхом:

- перегляду організаційно-структурної схеми інформаційного забезпечення з урахуванням європейської моделі звітності з екологічних питань та міжнародних зобов'язань України;
- створення державних реєстрів системи моніторингу довкілля;
- оптимізації відомчих мереж спостережень та створення єдиної загальнодержавної мережі спостережень;
- впровадження стандартів ЄС та методів контролю якості даних у сфері моніторингу довкілля;
- впровадження сучасних комунікаційних та інформаційних технологій і використання даних дистанційного зондування Землі;

Підвищення спроможності системи моніторингу своєчасно виявляти екологічні загрози, яка визначається рівнем її фінансового, технічного та кадрового забезпечення, необхідно здійснити за рахунок:

- розроблення та впровадження механізму змішаного фінансування у сфері моніторингу навколишнього середовища (державний та місцеві бюджети, кошти підприємств, інші джерела, включно з коштами міжнародних програм та проектів);
- поширення практики залучення до отримання інформації у сфері навколишнього середовища суб'єктів господарювання, зокрема, підприємств-забруднювачів;
- розроблення планів і технічних завдань на поступове оновлення приладо-аналітичної бази системи моніторингу та запровадження автоматизованих систем збору і передачі інформації про стан навколишнього середовища;
- впровадження механізмів забезпечення та контролю якості даних.

Глава 9. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОТОВНОСТІ ДО НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ (ХІМІЧНИХ АВАРІЙ), ВІДПОВІДНІ ЗАХОДИ І НАСТУПНА ДІЯЛЬНІСТЬ

В Україні існує високий рівень ризику виникнення надзвичайних ситуацій (НС), пов'язаних із аваріями з викидом або загрозою викиду небезпечних хімічних речовин¹⁶⁸ за рахунок функціонування 711 об'єктів, на яких зберігається або використовується у виробничій діяльності більше 285 тис. т небезпечних хімічних речовин, у тому числі понад 3 тис. т хлору, 183 тис. т аміаку та близько 99 тис. т інших небезпечних хімічних речовин.

Серед об'єктів, які зберігають або використовують у своїй діяльності хімічні речовини, найбільш потенційно небезпечними є:

- виробництва вибухових речовин та утилізації непридатних боєприпасів;
- великотоннажні виробництва неорганічних речовин (мінеральні добрива, хлор, аміак, кислоти);
- нафто- й газопереробні заводи;
- виробництва продуктів органічного синтезу;
- виробництва, що використовують хлор та аміак;
- склади і бази із запасами отрутохімікатів для сільського господарства;
- магістральний аміако- та етиленопровід.

За ступенем хімічної небезпеки об'єкти в Україні розподіляються таким чином:

I ступеня – 44 об'єкти (у зонах можливого хімічного зараження від кожного з них мешкає понад 3,0 тис. осіб);

II ступеня – 99 об'єктів (від 0,3 до 3,0 тис. осіб);

III ступеня – 112 об'єктів (від 0,1 до 0,3 тис. осіб.);

IV ступеня – 456 об'єктів (менше 0,1 тис. осіб).

Найважливішою функцією управління єдиною державною системою цивільного захисту (ЄДСЦЗ) є планування її діяльності.

Неабияку роль відіграє планування при вирішенні завдань захисту населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від НС шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період.

Це обумовлено тим, що управління при вирішенні цих завдань здійснюється в умовах жорсткого ліміту часу, відсутності необхідних запасів матеріальних та інших ресурсів, складності організації взаємодії різних за складом і призначенням сил.

Планування являє собою процес визначення цілей ЄДСЦЗ, які передбачається (планується) досягти в певних умовах за певний період, а також засобів, шляхів та порядку їх досягнення.

¹⁶⁸ Аналітичний огляд стану техногенної та природної безпеки в Україні за 2016 рік.
Режим доступу : <http://www.dsns.gov.ua/files/2017/8/18/Analit%20dopovid/1%20stan.pdf>

9.1. ПЛАНУВАННЯ ЛІКВІДАЦІЇ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ (ХІМІЧНИХ АВАРІЙ)

НС, які можуть виникнути в результаті промислових, транспортних або інших інцидентів, пов'язаних з токсичними речовинами, включно з відходами, класифікуються відповідно до Національного класифікатора «Класифікатор надзвичайних ситуацій» ДК 019:2010 (далі – КНС). Цей документ застосовують для збирання адміністративних даних та організації взаємодії органів центральної виконавчої влади, відомств, організацій, підприємств під час вирішення питань, пов'язаних із НС.

Відповідно до Закону України «Про об'єкти підвищеної небезпеки», державний нагляд та контроль у сфері діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки, здійснюють уповноважені законами органи влади, в т. ч. центральні органи виконавчої влади та їх територіальні органи (у разі утворення), до відання яких відповідно до закону віднесені питання:

- охорони праці;
- забезпечення екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища;
- державного нагляду (контролю) в сферах пожежної і техногенної безпеки;
- санітарно-епідемічної безпеки;
- містобудування.

План локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки (ПЛНА) – організаційно-розпорядчий документ, що регламентує дії (взаємодію) учасників локалізації і ліквідації наслідків аварій, персоналу підприємств, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування під час загрози та виникнення аварій на об'єктах підвищеної небезпеки.

Вихідними даними для розроблення окремого плану ліквідації наслідків конкретної НС, класифікованої відповідно до КНС ДК 019:2010 (далі – окремий план) є:

- вимоги КНС ДК 019:2010;
- положення плану реагування на НС у масштабі галузі (області, міста, району);
- результати експертних оцінок, прогнози чи результати модельних експериментів, проведених кваліфікованими експертами;
- результати аналізу статистичних даних про характер походження, ступінь поширення, розміри людських втрат та матеріальних збитків від наслідків надзвичайних ситуацій, що виникали раніше за певний період спостережень.

За результатами аналізу вихідних даних керівниками відповідних органів управління приймаються рішення та розробляються окремі плани як додатки до основного плану реагування на НС.

Мета окремого плану:

- визначити органи управління, сили та засоби ЄДСЦЗ (суб'єкти реагування на НС), які необхідно залучити до ліквідації наслідків НС, яка відпо-

відно до положень КНС ДК 019:2010 за класифікаційними ознаками віднесена до конкретного класу, підкласу та групи;

- провести своєчасне оповіщення визначених органів управління та сил та поставити завдання, установити порядок формування та розгортання угруповання сил цивільного захисту (далі – ЦЗ);
- забезпечити виконання сформованим угрупованням сил ЦЗ робіт і заходів, передбачених основним планом реагування на НС у масштабі галузі (області, міста, району) відповідно.

Основними завданнями окремого плану є встановлення конкретних обсягів та змісту всіх запланованих заходів і дій формувань, їх узгодженість між собою за цілями, місцем, часом і складом сил, а також за способом виконання, призначення конкретних відповідальних за виконання заходів і здійснення контролю за їх виконанням.

Підставою для запровадження окремого плану в дію є введення в дію плану реагування на НС відповідного рівня – в масштабі галузі (області, міста, району) та класифікаційні ознаки НС, що виникла, або існування загрози її виникнення.

На випадок хімічних аварій, у т. ч. з біоцидами, відповідним обладнанням для проведення знешкодження, лікарськими засобами та антидотами забезпечено центральні лікарні та спеціалізовані медичні установи (заклади) у великих та середніх містах. Зазвичай, в окремих медичних закладах нижчого рівня підпорядкування (районного), а також переважно в сільських населених пунктах таке забезпечення не передбачене або взагалі відсутнє.

На випадок НС, в т. ч. обумовлене хімічною небезпекою, передбачено інформування населення за допомогою всіх засобів зв'язку: телебачення, радіомовлення, за допомогою гучномовців, встановлених на автотранспортних засобах тощо.

Ризик виникнення НС, пов'язаних з хімічною небезпекою, в т. ч. викликаного впливом біоцидів, існує як на об'єктах зберігання цих речовин, так і на виробництві і під час транспортування. На випадок виникнення НС спеціалізовані підрозділи Державної служби НС мають відповідне спеціальне обладнання та спецодяг для боротьби і подолання наслідків НС.

Ідентифікація хімічної небезпеки об'єктів проводиться з урахуванням властивостей небезпечних речовин, які поділяються на відповідні категорії. Порядок ідентифікації визначається постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.2002 р. № 956 «Про ідентифікацію та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки» (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 313 (313-2004-п) від 11.03.2004 р.; № 990 (990-2011-п) від 21.09.2011 р.; № 380 (380-2013-п) від 29.05.2013 р.; № 748 (748-2013-п) від 07.08.2013 р.; № 1097 (1097-2015-п) від 23.12.2015 р.).

Під час перевезення небезпечних вантажів, які включають і відходи, в т. ч. біоцид, їх маркують з нанесенням знаків небезпечності на тару й усі види транспортних засобів відповідно до вимог ГОСТ 19433-88. «Грузы опасные. Классификация и маркировка».

При транспортуванні цих вантажів керуються Законом України «Про перевезення небезпечних вантажів» та «Правилами перевезення небезпечних вантажів», які затверджені наказом Мінтранспорту та зв'язку України від 25.11.2008 р. № 1430.

Відповідно до п. 4.1 наказу МВС України від 11.09.2014 № 935 «Про Порядок затвердження програм навчання посадових осіб з питань пожежної безпеки, організації та контролю їх виконання», ДСНС України визначила перелік підприємств, установ та організацій України, які проводять навчання посадових осіб з питань пожежної безпеки, інформацію про який викладено на їхньому офіційному сайті.

Крім того, за інформацією офіційного сайту ДСНС України, в рамках Всеукраїнського фестивалю дружин юних пожежних проводяться навчання підростаючого покоління правилам безпечної поведінки, навичкам діяти індивідуально та колективно в різних життєвих і НС.

9.2. РЕАКЦІЯ НА ХІМІЧНИЙ ІНЦИДЕНТ

НС за участі хімічних речовин, включно з біоцидами, які виникали в Україні за останнє десятиріччя, характеризуються різними масштабами та наслідками як для життя й здоров'я учасників інциденту, так і для довкілля. Найбільш масштабними техногенними катастрофами з них були: аварія на залізниці з жовтим фосфором під с. Ожидів Буського району Львівської області (2007 р.); вилив на ґрунт продуктів нейтралізації компонентів ракетного палива з вмістом «гептилу» та промивної води з вмістом гептилу в м. Шостка та Шосткинському районі Сумської області (2014 р.); пожежа на нафтобазі у Васильківському районі Київської області (2015 р.). Дані про ці інциденти наведені в табл. 9.А.

Також відповідно до інформаційно-аналітичних довідок стану травматизму невиробничого характеру в Україні за даними місцевих органів виконавчої влади* (офіційний сайт ДСНС України: <http://www.dsns.gov.ua>) було зареєстровано:

за 12 місяців 2015 р. – 1 млн 538 тис. 205 нещасних випадків, кількість потерпілих – 1 млн 541 тис. 859 осіб, з яких кількість нещасних випадків від випадкових отруєнь та дії отруйних речовин (Х40–Х49**) становить 11036:

- усього потерпілих – 11217, у т. ч. із смертельними наслідками – 924;
- групові нещасні випадки: усього – 68, усього потерпілих – 249, у т. ч. із смертельними наслідками – 18;
- нещасні випадки з дітьми віком до 14 років: усього – 1942, усього потерпілих – 2013, у т. ч. із смертельними наслідками – 15.

за 12 місяців 2016 р. – 1 млн. 638 тис. 291 нещасних випадків, кількість потерпілих – 1 млн 641 тис. 951 осіб, з яких кількість нещасних випадків від випадкових отруєнь та дії отруйних речовин (Х40–Х49*) становить 11184:

- усього потерпілих – 11373, у т. ч. із смертельними наслідками – 899;
- групові нещасні випадки: усього – 91, усього потерпілих – 280, у т. ч. із смертельними наслідками – 21;

- нещасні випадки з дітьми віком до 14 років: усього – 2368, усього потерпілих – 2371, у т. ч. із смертельними наслідками – 13.
за 9 місяців 2017 р. – 1 млн 248 тис. 888 нещасних випадків, кількість потерпілих – 1 млн 251 тис. 586 осіб, з яких кількість нещасних випадків від випадкових отруєнь та дії отруйних речовин (X40–X49^{*}) становить 7725:
- усього потерпілих – 7816, у т. ч. із смертельними наслідками – 658;
- - групові нещасні випадки: усього – 75, усього потерпілих – 166, у т. ч. із смертельними наслідками – 11;
- нещасні випадки з дітьми віком до 14 років: усього – 1479, усього потерпілих – 1485, у т. ч. із смертельними наслідками – 9.

Примітка:

^{*}) – інформація щодо Автономної Республіки Крим та м. Севастополя відсутня; по Донецькій та Луганській областях надаються показники, розраховані по окремих територіях;

^{**}) – Код згідно з Міжнародною статистичною класифікацією хвороб і споріднених проблем охорони здоров'я десятого перегляду.

Також при підготовці Глави 9 Огляду експертами не було виявлено інформації щодо отруєнь біоцидами в Україні.

Таблиця 9.А: Приклади хімічних інцидентів в Україні

Дата події	Місцезнаходження	Тип інциденту	Хімічна речовина	D: Кількість смертей I: Кількість травм E: Кількість евакуйованих	Забруднення довкілля або пошкодження
16.07.2007	Залізничний перегін Красне-Ожидів Буського району Львівської області	Аварія залізничного товарного потягу № 005, коли 15 цистерн зійшли з колії та перекинулись. Через витік фосфору із однієї цистерни сталося самозаймання 6 цистерн.	Біоцид – жовтий фосфор	D: немає I: госпіталізовано 152 особи (з них 27 дітей), у т. ч.: 14 рятувальників ДСНС, які брали участь у гасінні пожежі (6 – стан середньої тяжкості, 8 – стан задовільний), 3 медичних працівники, які надавали невідкладну медичну допомогу в зоні НС, решта – жителі навколишніх населених пунктів. Тяжких хворих не було. E: евакуювали людей із зони ураження, з найбільших сіл, інших – за бажанням	У результаті сходження цистерн було пошкоджено 50 м залізничної колії, близько 100 м контактної мережі та три опори. Під час гасіння пожежі утворилася хмара з продуктів горіння (зона ураження близько 90 кв. км).
06.08.2013	Завод ПАТ «Концерн Стирол», м. Горлівка Донецької області	Під час капітального ремонту заводу № 1 на міжцевховому аміакному колекторі розгерметизувався трубопровід рідкого аміаку діаметром 150 мм і робочим тиском 12 атм, що спричинило викид газу аміаку в атмосферне повітря	Аміак	D: 6 осіб I: 26 госпіталізовано	У місті в перші години після аварії відчувався неприємний аміачний запах. Згодом управління цивільного захисту населення Горлівської міської ради оприлюднило інформацію, що аварія не становить загрози для населення, а Горлівська санітарно-епідеміологічна станція підтвердила, що гранично допустимі концентрації аміаку в атмосферному повітрі на відстані 500 та 1000 м від заводу не перевищено.

Дата події	Місцезнаходження	Тип інциденту	Хімічна речовина	D: Кількість смертей I: Кількість травм E: Кількість евакуйованих	Забруднення довкілля або пошкодження
Грудень 2014	м. Шостка та Шосткинський район Сумської області	Порушення правил утилізації (вилит на ґрунт продуктів нейтралізації) відсортованих неметалевих матеріалів (утилізація (нейтралізація, зачистка, знешкодження (утилізація) резервуарів Р-25С в кількості 4 шт. та Р-60С в кількості 1 шт. 3-під пального ракетного палива типу «гептил») в кількості 93774 кг та утилізації відсортованих неметалевих матеріалів резервуарів Р-60 в кількості 8 шт. 3-під пального ракетного палива типу «гептил», «самін», Т-185 та авіаційного гасу після нейтралізації компонентів ракетного палива) в кількості 93845 кг.	Відходи, які в своєму складі містять гептил (НДМГ) та продукти його хімічної трансформації (НДМА), а також біоциди (пестициди) продукти нейтралізації компонентів ракетного палива з вмістом «гептилу» та промивної води з вмістом «гептилу»	Немає даних	У навколишнє природне середовище разом з відходами потрапили небезпечні речовини, в т. ч. високоотоксичні пестициди, НДМГ та НДМА, що створило загрозу для здоров'я людей та інших живих організмів. Забруднення і засмічення земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства. Витрати на ліквідацію наслідків забруднення, в т. ч. рекультивацию забруднених земель та утилізацію забрудненого ґрунту. Може туди поставити на суму 728983,87 грн.

Дата події	Місцезнаходження	Тип інциденту	Хімічна речовина	D: Кількість смертей I: Кількість травм E: Кількість евакуйованих	Забруднення довкілля або пошкодження
8.06.2015	с. Крячки Васильківського району Київської обл., поблизу військової частини з бойовим арсеналом	Вибух та займання нафтопродуктів на нафтобазі	14 тис. т нафтопродуктів у резервуарах об'ємом по 800 м ³ (650 т)	D: 6 осіб, з них 4 - пожежники; I: травмовано 18 осіб; E: тимчасове відселення громадян з 2-км зони від межі пожежі	Спостерігались опади у вигляді дощу з мазутом та сажею в м. Васильків Київської області. На території нафтобази концентрація бенз(а)пірену була перевищена в 26 разів. У поверхневих водах річок та озера, а також води в криницях бенз(а)пірен не виявили. Втрати на гасіння пожежі становили 50 млн грн. Цивільні позови до власника нафтобази - на суму 60 млн грн.

9.3. ПОДАЛЬША ПЕРЕВІРКА ТА ОЦІНКА ХІМІЧНИХ ІНЦИДЕНТІВ

У разі виникнення НС, яка обумовлена впливом хімічних речовин (включно з біоцидами), існує формальний механізм для проведення розслідування інциденту та його наслідків, що регламентується низкою законодавчо-нормативних актів України, у т. ч. Кодексом цивільного захисту України та Кримінальним кодексом України.

Збирання інформації щодо хімічного інциденту не має стандартизованого формату, оскільки залежить від багатьох чинників (обсягу хімічної речовини, території ураження та умов, які формують розповсюдження шкідливого впливу хімічної речовини, та способу й засобів локалізації аварії тощо).

Розслідування НС хімічного походження (і не тільки) в залежності від масштабу та суспільного резонансу може привести до офіційного розслідування причин, наслідків, оцінки заподіяної шкоди із встановленням ступеню відповідальності задіяних сторін. У залежності від шкідливого чинника, який викликав НС, розслідування може мати свої особливості з проведенням відповідних профільних досліджень (наприклад, санітарно-епідеміологічного, мікробіологічного характеру тощо). У результаті розслідування, пов'язаного з порушенням чи недотриманням вимог пожежної безпеки, усуваються виявлені порушення, і такий об'єкт підлягає додатковому контролю відповідних органів на певний період.

Як приклад, можна розглянути передаварійну екологічно та санітарно-епідемічно небезпечну ситуацію, яка виникла в результаті закриття калійного виробництва на Калушському промисловому комплексі Івано-Франківської області.

У м. Калуш та навколишніх селах (Хотинь, Сівка-Калушська, Кропивник, Пійло) існує реальна загроза прориву розсолів Домбровського кар'єру до найближчих річок: Сівка, Лімниця й далі в р. Дністер, що здатне вивести з ладу всі існуючі водозабори (питні, іригаційні, технічні), які розташовані в басейні р. Дністра нижче м. Калуш.

У разі забруднення водних об'єктів хімічними речовинами при масовому надходженні в р. Дністер високомінералізованих розсолів зі значним вмістом важких металів та гексахлорбензолу виникне гостра необхідність у дослідженнях чинників хімічного забруднення середовищ Калушського регіону та їх науковому еколого-гігієнічному супроводі. До першочергових завдань слід віднести:

- необхідність визначення ступеню забруднення ґрунтів гексахлорбензолом та ареалу його розповсюдження за концентраційними показниками;
- визначення доцільності вивезення ґрунту, забрудненого гексахлорбензолом, або можливості проведення його дезактивації за місцем забруднення, включно із застосуванням біологічних методів реабілітації ґрунтів;
- участь у розробці та науковому супроводі проведення досліджень у місцях розміщення гексахлорбензолу;
- визначення концентраційних показників мінеральної складової розсолів та сполук важких металів у воді найближчих водних об'єктів.

Ведення реєстру хімічних та інших НС, як і необхідність першочергового реагування на такі інциденти, знаходиться в компетенції Державної служби з надзвичайних ситуацій України.

За учасниками НС, спричиненої дією хімічних чинників, у т. ч. біоцидами, ведеться медичне спостереження та проводиться реабілітація в спеціалізованих медичних установах (центрах) або в медичних закладах загального профілю в залежності від ітіології та ступеню важкості отриманого ураження.

У разі виникнення НС, масштаби якої оцінюються на місцевому рівні, відповідальність за якість її локалізації та усунення шкідливих наслідків повинні нести місцеві органи виконавчої влади разом із суб'єктом господарювання, який причетний до виникнення НС, включно з органами виконавчої влади, які надавали дозвільні документи стосовно безпечності об'єкта для життєдіяльності людей і довкілля та його відповідності вимогам чинного законодавства.

9.4. ОЦІНКА

Аналіз дій органів управління та сил цивільного захисту у НС, спричинених хімічним чинником (в т. ч. біоцидами), свідчить про те, що послідовність роботи органів управління та її зміст не завжди виконують відповідно до діючого національного законодавства, що забезпечує прийняття обґрунтованого рішення та виконання адекватного до умов, що склались у вогнищі інциденту, комплексу заходів щодо ліквідації наслідків НС. У цьому зв'язку основними шляхами вирішення даної проблеми можуть бути такі:

- проведення аналізу недоліків, які мали місце в діях органів управління під час ліквідації НС хімічного походження, і розкриття шляхів їх усунення;
- проведення з органами управління міністерств і відомств, які залучаються до реагування на НС, штабні тренування за відповідними алгоритмами дій при ймовірних сценаріях виникнення таких ситуацій, які можуть виникнути в даному регіоні;
- відпрацювання методики проведення організації взаємодії під час виконання завдань органами управління та силами цивільного захисту в НС хімічного характеру з урахуванням конкретних ресурсів та умов, в яких виникає НС;
- узагальнення та поширення позитивного досвіду дій у НС органів управління та сил цивільного захисту незалежно від регіону.

Аналіз проведення ліквідації НС хімічного походження (включно з біоцидами), які мали місце за останнє десятиріччя, вказує на необхідність чіткого реагування в найкоротші терміни від початку інциденту та прийняття адекватних заходів реагування, включно з розумінням хімічних процесів, які спричинили НС. Саме це обумовлює вибір правильного методу ліквідації НС без спричинення додаткових небажаних хімічних процесів, що дозволить запобігти їх шкідливому впливу на населення та довкілля прилеглих житлових територій.

При ліквідації НС хімічної природи необхідно визначити короткострокові та довгострокові заходи як для усунення її наслідків, так і для проведення оздоровчих заходів для людей і тих середовищ довкілля, які зазнали безпосереднього шкідливого чи руйнівного впливу від цього інциденту.

Вважаємо за необхідне при ліквідації наслідків НС хімічного походження (включно з біоцидами) залучати спеціалізовані лабораторії, науково-дослідні інститути тощо з метою проведення відповідних інструментальних досліджень і наукового обґрунтування прогнозування наслідків НС для громадського здоров'я та прийняття відповідних профілактичних заходів з попередження і мінімізації негативного впливу на довкілля і здоров'я людей.

Глава 10. ОБІЗНАНІСТЬ ТА УСВІДОМЛЕННЯ ПРОБЛЕМ ПРАЦІВНИКАМИ І ГРОМАДСЬКІСТЮ; НАВЧАННЯ ЦІЛЮВИХ ГРУП ТА ФАХІВЦІВ

10.1. ОБІЗНАНІСТЬ ТА РОЗУМІННЯ ПРОБЛЕМ ХІМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Інформація є основою для прийняття рішень як урядом, так і окремою людиною. Згідно з результатами соціологічних опитувань, з точки зору пересічного українського громадянина, який не належить до активної громадськості, стан навколишнього середовища та його забруднення не є інформацією, якої він (громадянин) потребує щоденно. Такий висновок можна зробити з того, що 2/3 українців задоволені станом екологічної безпеки. Це суперечить думці експертів про кризовий стан навколишнього середовища.

Водночас екологічна поінформованість населення зумовлює не тільки перетворення його з пасивних жителів на громадян, але й дозволяє зберегти здоров'я своє і власних дітей. Це особливо стосується інформації про ризики від хімічного забруднення в повсякденному житті. Але більшість населення про них не знає або не надає цьому факту належної уваги. Таке становище склалося внаслідок відсутності інформації і знань, які дозволяють цю інформацію правильно розуміти.

Вирішальна роль у широкому інформуванні населення належить державі, яка формує політику та законодавство у галузі інформування, освіти та просвіти населення і громадських організаціях.

Найбільш масовим способом розповсюдження інформації є ЗМІ. Бізнес сприяє забезпеченню населення і суспільства можливостями інформаційно-комп'ютерних технологій. В Україні активно користуються інтернетом за різними оцінками від 2 до 6% відсотків населення.

Провідні екологічні громадські організації України вважають, що головною причиною виникнення кризового екологічного стану є низький пріоритет екологічної політики в державі та її недостатнє програмне, інституційне та інформаційне забезпечення.

В Орхуській конвенції визначено, що екологічна інформація означає будь-яку інформацію в письмовій, аудіовізуальній, електронній чи будь-якій іншій матеріальній формі про:

- стан складових навколишнього середовища, таких як повітря й атмосфера, вода, ґрунт, земля, ландшафт і природні об'єкти, біологічне різноманіття та його компоненти, включаючи генетично змінені організми, та взаємодію цих складових;
- фактори, такі як речовини, енергія, шум і випромінювання, а також діяльність або заходи, включаючи адміністративні заходи, угоди в галузі навколишнього середовища, політику, законодавство, плани і програми, що впливають або можуть впливати на складові навколишнього середовища, зазначені вище, і аналіз затрат і результатів та інший економічний аналіз та припущення, використані в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього середовища;

- стан здоров'я та безпеки людей, умови життя людей, стан об'єктів культури і споруд тією мірою, якою на них впливає або може вплинути стан складових навколишнього середовища або через ці складові, фактори, діяльність або заходи, зазначені вище.

Сьогодні доступ до вищезазначених типів екологічної інформації для громадян є складним та помірно складним.

Вимоги статті 5 Орхуської конвенції, а саме: полегшення доступу до списків, реєстрів, архівів; види інформації та порядок її надання за ініціативи Сторін; поступове розгортання узгодженої загальнонаціональної системи кадастрів чи реєстрів забруднення з використанням структурованої, комп'ютеризованої і доступної для громадськості бази даних, що формується на основі стандартизованої системи надання звітності, – практично не виконуються.

Незважаючи на те, що згідно зі статтею 9 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» громадяни України мають право на «вільний доступ до інформації про стан навколишнього природного середовища, а також отримання, використання, поширення та зберігання такої інформації у порядку, встановленому законодавством», – пересічному громадянину на практиці реалізувати це право дуже важко.

Не досягнуто мету Національної програми інформатизації, затверджену Законом України від 04.02.1998 № 74/98-ВР¹⁶⁹, – створення необхідних умов для забезпечення громадян та суспільства своєчасною, достовірною та повною інформацією шляхом широкого використання інформаційних технологій, забезпечення інформаційної безпеки держави.

Відповідно до Протоколу про реєстри викидів та перенесення забруднювачів (РВПЗ), який Україна ратифікувала¹⁷⁰ 3 лютого 2016 р., Сторони зобов'язані складати і вести доступний для громадськості національний реєстр викидів та переносу забруднювачів, який ведеться по конкретним об'єктам згідно зі звітністю за точковими джерелами, включає в себе інформацію про дифузні джерела, охоплює різноманітні середовища (розрізняючи викиди в атмосферу, ґрунти та води), включає інформацію про переноси, базується на обов'язковій періодичній звітності, включає стандартизовані і своєчасно надані дані, є логічно послідовним і зручним для користувачів, а також доступним для громадськості (в т. ч. в електронній формі), припускає можливість участі громадськості в його розвитку та модифікації, являє собою структуровану і комп'ютеризовану базу даних чи ряд пов'язаних між собою баз даних, керованих компетентним органом.

РВПЗ має стати потужним інструментом надання інформації для прийняття рішень, а також сприяти участі громадськості в прийнятті рішень, що стосуються охорони навколишнього природного середовища.

Сьогодні держава зобов'язана інформувати населення про негативні впливи на довкілля й у разі виникнення прямої загрози, які супроводжуються негайними наслідками. Для інформування про можливе погіршення стану здо-

¹⁶⁹ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80>

¹⁷⁰ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980-19>

ров'я людей (віддалені наслідки) в результаті впливу негативних чинників довкілля, зокрема хімічного забруднення, так само застосовується кризовий підхід.

Для того щоб уряд змінив підходи та визнав необхідність активного інформування населення з метою запобігання погіршення здоров'я внаслідок негативних екологічних факторів, потрібна ґрунтовна інформація про справжній вплив чинників забруднення навколишнього середовища на стан здоров'я населення. Така інформація для прийняття рішень наразі відсутня, оскільки її основним джерелом є відповідні науково-дослідні інститути, які через брак фінансування не мають такої інформації.

Таким чином актуальність завдань щодо адекватного інформування не зменшилася, а навіть підвищилась у зв'язку з поглибленням кризового стану навколишнього середовища та здоров'я населення в Україні.

У сучасних умовах потрібно використати масовість дії ЗМІ – вони можуть відіграти визначальну роль для широкого інформування населення.

Також не менш важливою є роль громадських організацій та інформаційних пунктів (на базі шкіл, вузів, бібліотек), які можуть орієнтувати свою діяльність на місцеві особливості стану довкілля.

Законодавче забезпечення доступу працівників до інформації щодо безпеки праці

Для реалізації механізмів, які забезпечують інформацією робітників та громадськість про потенційний ризик, пов'язаний з виробництвом, імпортом, експортом, обробкою, використанням і знищенням хімічних речовин, включаючи біоциди, в Україні прийнято низку законодавчо-нормативних актів, а саме Кодекс законів про працю в Україні¹⁷¹, Закон України «Про охорону праці»¹⁷²; відповідні постанови Кабінету Міністрів України; Правила і норми, що затверджені профільними міністерствами та відомствами; статuti підприємств; колективні договори між наймачем та працівниками; типові та галузеві інструкції тощо.

Законодавче забезпечення доступу громадськості до інформації та участі у прийнятті рішень

Процедура участі громадськості у прийнятті екологічно значимих рішень є гарантією прав людини. Відповідно до ст. 92 Конституції України права та свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод, основні обов'язки громадянина визначаються виключно законами України.

До переліку видів діяльності, згаданих у пункті 1 а) ст. 6 Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція)¹⁷³, відноситься хімічна промисловість: виробництво у межах значень категорій

¹⁷¹ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

¹⁷² <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>

¹⁷³ Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля від 25.06.1998 р. // Офіційний вісник України. 2010. № 33 (14.05.2010). Ст. 1191.

діяльності, що містяться у цьому пункті, означає виробництво в промислових масштабах шляхом хімічної обробки речовин або груп речовин, зазначеному у підпункті г) хімічні установки для виробництва основних продуктів для рослинництва та біоцидів. Орхуська конвенція у ст. 6 передбачає участь громадськості у прийнятті рішень з питань про доцільність дозволу на запропоновані види діяльності, у т. ч. і виробництва біоцидів.

З ухваленням Закону України «Про доступ до публічної інформації»¹⁷⁴ та нової редакції Закону України «Про інформацію»¹⁷⁵ поліпшилася ситуація з доступом до екологічної інформації.

Закон України «Про звернення громадян»¹⁷⁶ регулює питання практичної реалізації громадянами України наданого їм Конституцією України права вносити в органи державної влади, об'єднання громадян відповідно до їх статуту пропозиції про поліпшення їх діяльності, викривати недоліки в роботі, оскаржувати дії посадових осіб, державних і громадських органів. Закон забезпечує громадянам України можливості для участі в управлінні державними і громадськими справами, для впливу на поліпшення роботи органів державної влади і місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, для відстоювання своїх прав і законних інтересів та відновлення їх у разі порушення.

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»¹⁷⁷ забезпечує екологічні права та обов'язки громадян. ЦОВВ зобов'язані забезпечувати вільний доступ населення до інформації про стан навколишнього природного середовища.

Новітній Закон України «Про оцінку впливу на довкілля»¹⁷⁸ встановлює правові та організаційні засади оцінки впливу на довкілля, спрямованої на запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів.

10.2. ОСВІТА ТА ПІДГОТОВКА ЩОДО РАЦІОНАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ХІМІЧНИХ РЕЧОВИН І ВІДХОДІВ

Формування інформаційної та комунікаційної складових системи громадського здоров'я передбачає організацію проведення загальнонаціональних інформаційно-просвітницьких кампаній щодо запобігання захворюванням,

¹⁷⁴ Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 р. за № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України. 2011. № 32 (12.08.2011). Ст. 314.

¹⁷⁵ Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. за № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 48 (01.12.92). Ст. 650.

¹⁷⁶ Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 р. за № 393/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 47 (19.11.96). Ст. 256.

¹⁷⁷ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>

¹⁷⁸ Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23.05.2017 р. за № 2059-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2017. № 29 (21.07.2017). Ст. 315.

пов'язаним з нераціональним використанням біоцидів, підтримку та розвиток технологій, спрямованих на здобуття знань, вмінь та навичок щодо безпечної поведінки з біоцидами.

Особливу увагу слід приділити проведенню гігієнічного навчання персоналу закладів охорони здоров'я, громадського харчування, продовольчої торгівлі, закладів побутового обслуговування населення, що передбачено статтею 21 Закону України «Про забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя населення»¹⁷⁹ та відповідними нормативними документами, і є обов'язковою складовою частиною загальноосвітньої, професійної підготовки та підвищення кваліфікації кадрів.

Гігієнічні знання є обов'язковими кваліфікаційними вимогами для працівників, які підлягають обов'язковим медичним оглядам, а також для тих, хто зазнає у виробництві, сфері послуг, інших галузях ризику дії небезпечних факторів. Органи та заклади охорони здоров'я, медичні працівники, а також працівники освіти і культури зобов'язані пропагувати серед населення гігієнічні навички, здоровий спосіб життя. Органи виконавчої влади, місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації зобов'язані брати участь і створювати умови для гігієнічного навчання і виховання громадян.

Гігієнічне виховання та навчання громадян має здійснюватись починаючись з процесу виховання та навчання в дошкільних та інших освітніх закладах; при підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації працівників шляхом включення до програми навчання розділів про гігієнічні знання; при професійній гігієнічній підготовці та атестації посадових осіб та працівників організацій, діяльність яких пов'язана із виробництвом, імпортом, експортом, зберіганням, транспортуванням, а також закладів, діяльність яких пов'язана із використанням і утилізацією хімічних речовин (деззасобів): медичне обслуговування населення, виробництво, зберігання, транспортування, реалізація харчових продуктів та питної води, виховання та навчання дітей, комунальне та побутове обслуговування населення, інші види діяльності, передбачені чинним законодавством.

Особливої уваги при проведенні навчання заслуговує питання здійснення дезінфекційних робіт на об'єктах із застосуванням біоцидів (дезінфекційних засобів). Так, знання правил проведення дезінфекційних робіт, володіння інформацією стосовно приготування робочих розчинів дезінфектанту та способу використання, наявність мірних ємностей з чітким маркуванням дозволить запобігти помилкам у концентрації та експозиції робочих розчинів дезінфекційних засобів.

Сьогодні проведення дезінфекційних заходів у медичних закладах, закладах побутового обслуговування населення, громадського харчування, продовольчої торгівлі та їм подібних потребує негайного перегляду та докорінної зміни, оскільки наразі повністю відсутній механізм обліку використання деззасобів і, як наслідок, неможливе визначення повноти та обсягу здійснених дезінфекційних заходів. Не проводиться розрахунок потреби об'єкта в деззасобах; відсутній механізм якісного вибору деззасобу з урахуванням особливостей

¹⁷⁹ <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>

об'єкта. Вищевказане є причиною розповсюдження інфекційних захворювань, появи нових резистентних штамів мікроорганізмів.

Слід окремо акцентувати увагу щодо адекватності застосування дезінфекційних, мийних засобів та обладнання для прибирання, а також щодо сучасних методик здійснення прибирання, особливо в дитячих навчальних. Оздоровчих і лікувальних закладах.

Так, використання сучасних дезінфекційних чи мийних засобів зводиться нанівець при порушенні вимог щодо концентрації, експозиції дезінфектанту, невірному його вибору щодо конкретного об'єкта дезінфекції. Застосування занижених концентрацій дезінфекційного засобу призводить до утворення дезрезистентних штамів мікроорганізмів, при проведенні бактеріологічного контролю за якістю прибирання виявляється не повністю знищена санітарно-показова мікрофлора, бажаний результат не досягається, як наслідок часто звучать необґрунтовані зауваження до якості деззасобу. Подібні випадки трапляються і при недотриманні термінів експозиції препаратів. Не меншу небезпеку становить застосування необґрунтовано високих концентрацій дезінфектантів, що призводить до збільшення токсичного впливу на персонал, який проводить дезінфекційну обробку. Додатково можливим є негативний вплив на поверхні і матеріали об'єктів дезінфекції, їх руйнування чи зміну зовнішнього виду. Зокрема відомо про агресивну дію хлорвмісних та перекисних препаратів щодо металевих поверхонь, фарбованих елементів; спиртвмісні препарати призводять до псування деяких виробів з прозорого пластику. Регламенти з використання дезінфекційних засобів чітко вказують і на використання достатньої кількості препарату для обробки 1 кв.м. поверхні, дають можливість вибору способу обробки (зрошення, протирання, занурення тощо). Невірний вибір способу дезобробки сприяє не тільки додатковому шкідливому впливу на персонал, але й може стати причиною отруєння відвідувачів закладу.

Перш ніж почати свою діяльність у сфері обслуговування населення, посадові особи та громадяни, професійна чи інша діяльність яких пов'язана з небезпечними факторами, обслуговуванням населення, з метою запобігання виникненню захворювань, поширенню інфекційних, масових неінфекційних захворювань (отруєнь), у т. ч. харчових, повинні отримати базовий рівень гігієнічних знань. Складання тесту по завершенню навчання свідчитиме про необхідний рівень знань вимог санітарного законодавства та повне усвідомлення про відповідальність за випадки порушення вказаних вимог і наслідки, що виникли в результаті вищевказаних порушень.

Наказом МОЗ України від 12.06.2009 р. № 165-о в червні 2009 р. було створено ДП «Навчально-методичний центр проблем гігієни», основними завданнями якого було визначено упорядкування та удосконалення системи гігієнічного навчання, здійснення ефективного контролю рівня гігієнічних знань, створення та ведення Державного реєстру декретованого контингенту працівників, які підлягають обов'язковим медичним оглядам; створення навчальних програм, наочних посібників, інших інформаційно-методичних матеріалів; організація і проведення семінарів, тренінгів з проблем гігієни.

ДП «Навчально-методичний центр проблем гігієни» спільно з ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзєєва НАМН України» розробили та затвердили Посібники з гігієнічного навчання декретованого контингенту працівників, створили комп'ютерну облікову програму ведення єдиного електронного реєстру осіб, що пройшли тестування, однак в результаті реформування Держсанепідслужби України ДП «Навчально-методичний центр проблем гігієни» припинив діяльність і питання гігієнічного навчання сьогодні залишається невирішеним.

Ключовими нормативними документами, які визначали необхідність проходження гігієнічного навчання персоналу та його кратність, були галузеві санітарні правила і норми. Однак, згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 січня 2016 р. № 94-р «Про визнання такими, що втратили чинність, та такими, що не застосовуються на території України, актів санітарного законодавства»¹⁸⁰, з 01.01.2017 р. визнані такими, що втратили чинність, акти санітарного законодавства, видані центральними органами виконавчої влади Української РСР, в т. ч. їх посадовими особами, якими затверджено санітарні, санітарно-гігієнічні, санітарно-протиепідемічні, санітарно-епідеміологічні, протиепідемічні, гігієнічні правила і норми, державні санітарно-епідеміологічні нормативи та санітарні регламенти, а також визнані такими, що не застосовуються на території України, акти санітарного законодавства, видані центральними органами виконавчої влади СРСР, в т. ч. їх посадовими особами, якими затверджено санітарні, санітарно-гігієнічні, санітарно-протиепідемічні, санітарно-епідеміологічні, протиепідемічні, гігієнічні правила і норми, державні санітарно-епідеміологічні нормативи та санітарні регламенти.

10.3. ОЦІНКА

Враховуючи вищевикладене, можна сформулювати два основні завдання.

1. Забезпечити поінформованість та розуміння проблем поводження з біоцидами на етапах їх життєвого циклу шляхом:

- надання інформації працівникам з метою захисту їх здоров'я і безпеки від ризиків, пов'язаних з біоцидами;
- надання інформації громадськості про ризики для навколишнього середовища і здоров'я, які пов'язані з біоцидами, і про дії, які необхідно зробити для захисту від хронічних або гострих впливів небезпечних біоцидів у повсякденному житті, а також під час надзвичайної ситуації з біоцидами;
- підвищення обізнаності та рівня освіти громадськості для ефективної участі в національних ініціативах з управління навколишнім середовищем;
- підвищення поінформованості осіб, які приймають рішення, і законодавців щодо хімічної безпеки та спонукати їх своєчасно вжити заходи для здійснення розумних управлінських дій;
- поліпшення взаєморозуміння комунікаторів та засобів масової інформації щодо питань, які стосуються хімічної безпеки, та підвищення рівня поін-

¹⁸⁰ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/94-2016-%D1%80>

формованості громадськості щодо цих проблем з метою кращого усвідомлення ризику та значення просування дій з хімічної безпеки громадськістю та громадянським суспільством в цілому.

2. Імплементувати гігієнічну освіту та підготовку щодо раціонального регулювання біоцидів та їх відходів шляхом:

- розробки навчальних програм у галузі хімічної безпеки, включаючи застосування дезінфекційних засобів (біоцидів), для шкільної та університетської навчальної програми;
- розробки навчальних програми щодо хімічної безпеки для різних галузей професійного застосування дезінфекційних засобів (біоцидів);
- сприяння підготовці фахівців з реагування на надзвичайні ситуації у випадках виникнення хімічних аварій;
- сприяння підготовці персоналу на технічних об'єктах, таких як лабораторії, підприємства з утилізації та видалення відходів.

В Україні інформаційна складова екологічної політики є надзвичайно слабкою, і це повною мірою стосується питань раціонального управління біоцидами. Витоки проблеми криються у відсутності системи медико-екологічної освіти та просвіти населення, яка має формувати екологічну культуру громадян та наповнювати інформаційний простір з цієї проблематики.

Відповідні органи центральної виконавчої влади та місцевого самоврядування, заклади систем вищої та середньої освіти, бібліотеки, підприємства з виробництва, постачання та продажу хімічних речовин, громадські організації та ЗМІ можуть робити набагато більше для інформування та підвищення обізнаності громадян щодо ризиків, пов'язаних з хімічними речовинами, правил поводження з ними та обов'язків держави щодо забезпечення хімічної безпеки. Для цього держава має сформулювати власну інформаційну, просвітницьку та освітню політику в цих питаннях і виступити замовником робіт з освіти, просвіти та інформування для низки державних та недержавних виконавців.

Ключовими елементами інформаційно-просвітницької політики у сфері поводження з хімічними речовинами мають стати дієва імплементація в Україні відповідних статей хімічних конвенцій, присвячених інформуванню, підвищенню обізнаності та навчанню та відповідних розділів Глобального плану дій SAICM, а також національних планів виконання цих міжнародних договорів та інших національних планів та програм, які стосуються питань охорони навколишнього природного середовища тощо.

Усі ці дії можуть бути втілені в життя шляхом подолання вузько відомчих підходів та виділення завдань інформування як пріоритетного напрямку екологічної політики і забезпечення їх адекватного фінансування.

Глава 11. МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ

Україна є одним із членів-засновників Організації Об'єднаних Націй, а також членом понад сорока міжнародних організацій¹⁸¹. Україна бере участь у діяльності Європейської економічної комісії ООН, робота якої спрямована на зміцнення регіонального співробітництва у сфері енергетики, транспорту, екології, економічної інтеграції. ЄЕК ООН є для нашої країни одним із важливих джерел технічної допомоги у вищевказаних галузях. На періоди 2002–2003 та 2007–2008 рр. Постійний представник України у Женеві обирався заступником Голови ЄЕК ООН. Представники України працюють у складі Бюро комітетів ООН – екологічної політики та сталої енергетики.

Здійснюється ефективна взаємодія України зі спеціалізованими установами ООН з багатьох питань глобального порядку денного, включаючи боротьбу з бідністю, охорону навколишнього середовища, вдосконалення системи охорони здоров'я тощо. Важлива роль у здійсненні цієї взаємодії належить Офісу ООН в Україні, який забезпечує реалізацію проектів Програми розвитку ООН в Україні, активно співпрацюючи з Міністерством економічного розвитку і торгівлі, Міністерством екології та природних ресурсів, Міністерством молоді та спорту, іншими українськими відомствами.

Пріоритетне місце в сучасному міжнародному співробітництві займає проблематика сталого розвитку та охорони навколишнього середовища, протидії глобальній зміні клімату. Головну роль на даному напрямку відіграє ООН як найважливіше джерело міжнародного природоохоронного права. Україна є стороною понад 40 глобальних та регіональних природоохоронних конвенцій та угод, активним учасником переговорного процесу щодо підготовки нової міжнародної угоди, яка прийде на зміну Кіотському протоколу до Рамкової конвенції про зміну клімату.

Досить динамічно розвивається співробітництво української сторони з Форумом ООН щодо лісів та Комісією сталого розвитку ООН. Крім екологічних питань, у рамках Комісії Україна залучається до обговорення питань сільськогосподарського та промислового розвитку, продовольчої та енергетичної безпеки. По Програмі ООН з навколишнього середовища Україна співпрацює в рамках тристоронньої ініціативи з довкілля та безпеки ЮНЕП, ПРООН та Організації безпеки та співробітництва в Європі – ОБСЄ.

Стратегічний підхід до міжнародного регулювання хімічними речовинами (SAICM), який було прийнято на першій сесії Міжнародної конференції з регулювання хімічних речовин (ICCM1) 6 лютого 2006 р. в Дубаї, став рамочною основою політики, яка спрямована на сприяння хімічній безпеці у всьому світі.

Загальна мета SAICM полягає в досягненні до 2020 р. Цілей Всесвітнього Саміту зі сталого розвитку (Йоганнесбург, 2002 р.) щодо раціонального управління хімічними речовинами впродовж всього їхнього життєвого циклу таким

¹⁸¹ <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations>

чином, щоб мінімізувати їх значний негативний вплив на навколишнє середовище та здоров'я людей.

Україна підтримала SAICM 6 лютого 2006 р. та розпочала роботу з його реалізації на національному рівні у рамках Глобального плану дій (GAP) SAICM.

Крім того, Україна є Стороною хімічних конвенцій та низки інших міжнародних угод, у рамках яких здійснюється синергетична діяльність щодо хімічної безпеки в країні.

Станом на 1 січня 2017 р. Україна є членом 79 міжнародних організацій¹⁸² та здійснює співпрацю з багатьма з них щодо питань раціонального управління хімічними речовинами і відходами.

Нижче наводиться інформація про основні напрямки міжнародного співробітництва України з питань безпечного використання хімічних речовин, включаючи біоциди, і відходів для здоров'я людей та навколишнього середовища.

¹⁸² <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations/io-register>

11.1. СПІВПРАЦЯ ТА УЧАСТЬ У МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ, ОРГАНАХ ТА УГОДАХ

Таблиця 11.А: Членство в міжнародних організаціях, програмах та органах

Міжнародна організація/ програма/ орган	1	2	3	4
	Национальний координаційний центр (Міністерство/ агентство та контактна особа, що несе першочергову відповідальність)	Інші задіяні міністерства/ агентства	Відповідна національна діяльність	
<p align="center">UNEP Програма ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП)</p>	Мінприроди України	МЗС України	<p>ЮНЕП, яка є основним органом ООН у сфері охорони навколишнього середовища, що покликана забезпечувати керівництво та сприяти співпраці в інтересах навколишнього середовища шляхом стимулювання діяльності, інформування і надання допомоги з метою покращення якості життя, здійснює співробітництво з Україною з 1981 р. Україна входить до складу основного органу ЮНЕП – Ради керуючих ЮНЕП, у якому представлені 58 країн від 5 регіонів, що обираються Генеральною Асамблеєю на чотири роки¹⁸³, та співпрацює з ЮНЕП за основними напрямками:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Інформація, оцінка та вивчення стану навколишнього середовища, включаючи потенціал реагування на надзвичайні ситуації, а також посилення функцій завчасного оповіщення і оцінки. • Покращення координації напрямів діяльності конвенцій з питань охорони навколишнього природного середовища та робота документів з екологічної політики. • Прісноводні ресурси. • Передача технологій та виробництво. <p>Україна також бере участь в «Ініціативі з навколишнього середовища та безпеки» (Environment and Security Initiative – ENVSEC), яка була створена на основі Меморандуму про взаєморозуміння між ЮНЕП, ПРООН та ОБСЄ і започаткована у травні 2003 р. одночасно на П'ятій міністерській конференції «Довкілля для Європи» у Києві та Економічному форумі ОБСЄ у Празі. У 2013 р. Україна запропонувала</p>	

¹⁸³ <http://eng.menr.gov.ua/index.php/international/international2/188-yunep>

1	2	3	4
<p>UNEP/ UNIDO National Cleaner Production Centers ЮНЕП/ ЮНІДО нацїо- нальні центри чистого виробництва</p>	<p>Мінекономрозвитку України; Людмила Мусіна, національ- ний координатор для коопе- рації з UNIDO¹⁸⁵</p>	<p>Мінприроди України</p>	<p>на розгляд керівництву ЮНЕП декілька нових напрямів співпраці. Ос- новний з них – продовження реалізації спільного проекту з дослідження впливів радіації на біорізноманіття в Чорнобильській зоні, що є першим за 5 років спільним масштабним екологічним проектом ЮНЕП і Мін- природи, який буде імплементований на території України¹⁸⁴. ЮНЕП підтримала проект з розробки Концепції розвитку сталого спо- живання та виробництва в Україні і спільну ініціативу Мінприроди України та Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» щодо створення GRID–Kiev (Global Resource Information Database, інформаційна служба, що забезпечує екологічни- ми даними управлінські служби ООН, спеціальні агентства ООН, між- народні організації та уряди) на базі працюючого Світового центру да- них з геоінформатики та сталого розвитку в Україні, Міжнародного союзу вчених за моделлю успішної реалізації існуючого GRID-Warsaw. У 2013 р. в рамках проекту ЮНІДО «Сприяння адаптації та прий- няттю ресурсоефективного та чистого виробництва шляхом ство- рення та функціонування центру чистого виробництва в Україні» («Promoting the Adaptation and Adoption of Resource Efficient and Cleaner Production (RECP) through the Establishment and Operation of a Cleaner Production Centre (CPC) in Ukraine»)¹⁸⁶ було створено Центр ресурсоефективного і чистого виробництва¹⁸⁶. У 2014–2016 рр. у рамках програми «Екологізація економік країн Східного партнерства Європейського Союзу» (EaP GREEN) в Укра- їні було реалізовано Ресурсоефективність і чисте виробництво (RECP) - демонстраційний проект¹⁸⁷, який прискорював та розши- рював застосування ресурсоефективного і чистого виробництва у секторі будівельних матеріалів.</p>

¹⁸⁴ <http://mfa.gov.ua/ua/news-feeds/foreign-offices-news/10363-direktor-ta-regionalnyj-predstavnik-jevropejskogo-ofisu-junep-jan-dusik-pidtvdiv-gotovnisty-do-rozshirennya-spivrobitnictva-mizh-junep-ta-ministerstvom-jekologiji-ta-prirodnihresursiv-ukrajini-u-sferi-ohoroni-navkolishnyogo-seredovishha>

¹⁸⁵ <http://www.unido.org/europeandcentralasia/offices/ukraine.html>

¹⁸⁶ <http://recpc.kpi.ua/ru/>

¹⁸⁷ <http://recpc.kpi.ua/ru/projects-ru/ear-green/project-in-ukraine>

1	2	3	4
<p align="center">WHO Всвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ)</p>	<p align="center">МОЗ України</p>	<p align="center">Мінприроди України</p>	<p>Україна є членом ВООЗ з 1948 р.¹⁸⁸ З 1950 по 1991 р. – період неактивного членства України у ВООЗ, а у 1992 р. Україна поновила своє членство у ВООЗ.</p> <p>Співробітництво України з ВООЗ є однією з важливих складових міжнародного співробітництва країни з метою забезпечення конституційного права кожного громадянина України на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування (стаття 49 Конституції України). Особливого значення таке співробітництво набуває в умовах глобалізації.</p> <p>Підходи ВООЗ, згідно з якими здоров'я розглядається водночас як ресурс і мета розвитку та ключ до процвітання, відповідають принципам державної політики України у соціально-економічній галузі. Основні завдання ВООЗ та стратегічні напрямки їх реалізації відповідають інтересам України.</p> <p>Україна зацікавлена у використанні потенціалу та накопиченого ВООЗ міжнародного досвіду.</p> <p>Співробітництво України з ВООЗ здійснюється переважно через Європейське регіональне бюро (ВООЗ/Європа) згідно з рамковими дворічними угодами, що укладаються між Україною та ВООЗ/Європа. В угодах визначаються пріоритетні напрямки співробітництва, на які скеровуються кошти, що виділяються з основного бюджету ВООЗ на підтримку заходів на рівні країни.</p> <p>Представництво ВООЗ в Україні було створене у червні 1994 р. для підтримки ефективного зв'язку між ВООЗ/Європа та Україною і сприяє розвитку ефективного міжнародного співробітництва України в галузі охорони здоров'я з широким колом міжнародного співтовариства.</p> <p>Представництво ВООЗ в Україні є також координатором діяльності ВООЗ в Україні. До складу представництва ВООЗ в Україні входять 15 експертів з питань ВІЛ/СНІДу, імунізації та запобігання вакцинальним захворюванням, охорони здоров'я матері та дитини, неінфекційних хвороб, боротьби з тютюном, туберкульозу, комунікації та інформаційних технологій.</p>

¹⁸⁸ <http://geneva.mfa.gov.ua/ua/ukraine-io/who>

1	2	3	4
<p>FAO Продовольча та сільськогос- подарська організація ООН (ФАО)</p>	Мінагрополітики України	Мінприроди України	<p>Пріоритети спільної роботи викладені у дворічній угоді про співпрацю між ВООЗ/Європа та Україною на 2016 – 2017 рр:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Здоров'я – 2020: європейська політика охорони здоров'я та благополуччя. • Реакція системи охорони здоров'я на гуманітарну кризу в Україні. <p>З лютого 2014 р. ВООЗ проводить роботу щодо надзвичайних ситуацій та відновлення їх впливу на стан здоров'я населення в Україні. Щоб забезпечити підтримку найуразливіших регіонів України, ВООЗ співпрацює з партнерами у галузі охорони здоров'я, щоб забезпечити послуги первинної медико-санітарної допомоги; ліки; автомобілі швидкої допомоги та інші важливі медичні прилади. Існуючі труднощі в доступі до конфліктних районів Східної України, особливо до районів, які не контролюються державою, ще більше ускладнюють здатність ВООЗ та партнерів з питань охорони здоров'я надавати медичні послуги тим, хто найбільше потребує такої допомоги.</p> <p>Співробітництво між ФАО та Україною сьогодні фокусується на розвитку національного потенціалу з пілотними випробуваннями і демонстрацією новітніх практик, які сприяють загальній меті – перешкоди технологій та нарощування потенціалу. Допомога ФАО охоплює успішні проекти в таких галузях: поліпшення спостереження худоби та продукції тваринництва; підтримка Системи запобігання надзвичайним ситуаціям, пов'язаним зі шкідниками та хворобами трансграничних тварин і рослин, включаючи епідеміологічне спостереження, лабораторну діагностику та планування в умовах надзвичайних ситуацій.</p> <p>Допомога ФАО Україні формується Рамковою програмою співробітництва на 2016–2019 рр.¹⁸⁹, яка оснований на чотирьох пріоритетних галузях:</p>

¹⁸⁹ <http://www.fao.org/documents/card/en/c/a1fa0e9e-b4f0-4e82-bc42-ee087a5edacd/>

1	2	3	4
<p>UNIDO Організація ООН з про- мислового розвитку (ЮНІДО)</p>	<p>Мінекономрозвитку України; Людмила Музіна, національ- ний координатор для коопе- рації з UNIDO</p>	<p>Мінприроди України</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Бізнес-клімат та правозастосування, а також створення міцної правової основи з акцентом на установи фітосанітарного контролю на національному рівні; стале управління земельними ресурсами та збереження ґрунтів; галузь насінництва; запобігання, контроль та відстеження транскордонних захворювань тварин; виробництво продукції тваринництва; адаптація су-часного законодавства у відповідності до міжнародних вимог та стандартів ЄС. • Земельна реформа та продовольча безпека через підтримку розвитку інструментів консолідації галузі земельних ресурсів, а також відповідних інструментів, таких як механізми управ-ління та системи моніторингу, включаючи розбудову потен-ціалу та інформаційні програми. • Розвиток ланцюгів аграрно-продовольчого виробництва та до-ступ до міжнародних ринків, зміцнення потенціалу головних зацікавлених сторін, що беруть участь у цьому процесі. • Навколишнє середовище та управління природними ресурсами, включаючи лісову та рибну галузі з акцентом на земельні, водні, лісові, генетичні ресурси та біорізноманіття. <p>Працюючи у складі п'яти комітетів та трьох комісій ФАО, Україна безпосередньо залучається до прийняття рішень у сфері сільського господарства, у т. ч. в контексті вирішення продовольчих, соціаль-них та екологічних проблем. Суттєвою перевагою співробітництва України з ФАО є отримання Україною технічної допомоги для роз-витку пріоритетних галузей агропромислового комплексу.</p>
<p>UNIDO Організація ООН з про- мислового розвитку (ЮНІДО)</p>	<p>Мінекономрозвитку України; Людмила Музіна, національ- ний координатор для коопе- рації з UNIDO</p>	<p>Мінприроди України</p>	<p>Україна є членом ЮНІДО з 1995 р. та здійснює співробітництво у рамках відповідної Угоди, яку було укладено 8 грудня 1995 р. У цій Угоді окреслено масштаби та види можливого співробітництва і пріоритетні сфери співпраці: залучення іноземних інвестицій у промисловість; охорона навколишнього середовища та збереження природних ресурсів; впровадження ресурсозберігаючих технологій; економічна перебудова та розвиток приватного сектору, включаючи</p>

1	2	3	4
<p>МО Міжнародна організація праці (МОП)</p>	<p>Мінсоцполітики України; національний координатор МОП в Україні Сергій Савчук</p>	<p>Федерация работодателей Украины, Конфедерация работодателей Украины, Об'єднання організацій роботодавців України, Федерация професійних спілок України, Конфедерация вільних професілок України</p>	<p>приватизацію державних підприємств; передача технологій, включаючи промислові та технологічні дані; розвиток усіх форм промислового бізнесу; розвиток людських ресурсів, включаючи навчання персоналу для галузі.</p> <p>За сприяння ЮНІДО в Україні було реалізовано ряд проектів в галузі промислового розвитку, стійкого управління водними ресурсами, поводження з відходами, екологічного оздоровлення промислово забруднених територій, енергоефективності та стимулювання використання відновлюваної енергії тощо.¹⁹⁰</p> <p>Визнанням внеску України у посиленні ролі та реформуванні ЮНІДО стало обрання України на 13-й сесії Генеральної конференції ЮНІДО у грудні 2009 р. до складу керівних органів ЮНІДО – Ради з промислового розвитку та Програмно-бюджетного комітету.¹⁹¹</p> <p>Україна є членом МОП з 1954 р. (як частина СРСР), а з 1991 р. – як незалежна держава, яка на сьогодні ратифікувала 71 конвенцію МОП.¹⁹² За часів незалежності Україна двічі обиралася до складу Адміністративної ради МОП – на період 1996–1999 рр. та 1999–2002 рр.¹⁹³ Важливим етапом у співпраці між МОП та Україною стало створення у 1996 р. Офісу національного координатора МОП у Києві.</p> <p>Ключовим елементом співпраці України та МОП є Програма гідної праці МОП, яка визначає пріоритети державної соціальної політики, програм дій багатьох організацій профспілок та роботодавців та охоплює основні сфери ринку праці, в т. ч. сприяння зайнятості, викорінення дитячої праці та запобігання торгівлі людьми, реформування трудового законодавства та соціального забезпечення, запобігання поширенню ВІЛ/СНІД у сфері праці, посилення превентивної культури охорони праці, сприяння реалізації основоположних принципів і прав у сфері праці.</p>

190

<http://xn--hlahbi.com.ua/info/84-unido-united-nations-industrial-development-organization-organizaciya-obedinennyh-naciy-po-promyshlennomu-razvitiyu-yunido.html>

191

<http://vienna.mfa.gov.ua/ua/ukraine-io/unido/about>

192

http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:11200:0::NO:11200:P11200_COUNTRY_ID:102867

193

<http://geneva.mfa.gov.ua/ua/ukraine-io/labour>

1	2	3	4
			<p>МОП активно працює в Україні у багатьох напрямках¹⁹⁴, включаючи міжнародні трудові стандарти, зміцнення інститутів та механізмів соціального діалогу, боротьбу з дитячою працею, сприяння покращенню зайнятості та відновленню трудових ресурсів домашніх працівників-мігрантів, підвищення рівня зайнятості молоді, політику щодо трудової міграції та навичок, а також системи соціального захисту, підвищення рівня безпеки праці та охорони здоров'я на робочому місці, боротьбу з ВІЛ/ СНІД на робочому місці, зміцнення інспекційних інститутів праці, моніторинг та оцінка прогресу у сфері гідної праці, сприяння соціальній інтеграції людей з обмеженими можливостями та ліквідації наслідків торгівлі людьми.</p> <p>Нова Програма гідної праці в Україні на 2016–2019 роки має три основні пріоритети:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Розвиток зайнятості заради стабільності та зростання. Це передбачає створення сприятливих умов для сталого розвитку підприємств та забезпечення гідної зайнятості, розвиток навичок і компетенцій для потреб ринку праці, прогнозування ринку праці тощо. • Ефективний соціальний діалог в умовах сучасного розвитку України. Серед напрямів роботи – приведення трудового законодавства у відповідність до Конвенцій МОП та Директив ЄС, забезпечення інституційної спроможності соціальних партнерів та органів соціального діалогу, удосконалення системи вирішення колективних переговорів та трудових спорів). • Соціальний захист та умови праці. Це передбачає вирішення питань реформування системи соціального страхування, оплати праці, скорочення масштабів неформальної зайнятості тощо. <p>Впродовж останніх років в Україні за допомогою МОП було реалізовано 8 проєктів спільно з ПРООН, 2 проєкти спільно з Об'єднаною програмою ООН з ВІЛ/ СНІД та Фондом ООН у сфері народонаселення та</p>

¹⁹⁴ <http://www.ilo.org/budapest/countries-covered/lang--en/index.htm>

1	2	3	4
<p style="text-align: center;">UNDP Програма розвитку ООН (ПРООН)</p>	<p>Уряд України</p>	<p>Низка відповідних міністерств, департаментів та відомств</p>	<p>1 проект у співпраці з Міжнародною організацією з міграції. За роки незалежності в Україні реалізовано понад 30 проектів і програм МОП. Наразі, Програма гідної праці в Україні охоплює 7 проектів і програм на загальну суму близько 10 млн дол. США.</p> <p>Головна стратегічна мета ПРООН в Україні є допомога в реалізації Цілей сталого розвитку, викладених у Глобальному порядку денному сталого розвитку на період до 2030 р.¹⁹⁵</p> <p>Ця робота здійснюється за трьома основними напрямками:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Реформа врядування. • Реформування природоохоронної та енергетичної політики з акцентом на інноваційному й енергоефективному економічному розвитку, що не несе шкоди для довкілля. • Розбудова миру та відновлення районів, постраждалих від конфлікту на сході України. <p>Координатор системи ООН в Україні координує роботу агентств ООН, представлених в Україні, а також виконує функції Постійного представника ПРООН в Україні.</p> <p>ПРООН працює у тісному партнерстві з Урядом України через низку міністерств, департаментів та відомств.</p> <p>Починаючи з 1993 р. ПРООН надає допомогу Уряду України у роботі рішень для здійснення переходу від планової до ринкової економіки та розвитку демократичної системи. Партнерство ПРООН з центральними, обласними та місцевими органами влади сприяло прийняттю низки законів та стратегій, а також зміцненню потенціалу цих органів у контексті ширшої інтеграції України до світових процесів.</p> <p>ПРООН розбудовує потенціал державних та громадських організацій задля підтримки політичних реформ, законодавчих та регуляторних процесів. Особлива увага приділяється розвитку громадянського суспільства і його активному залученню у процесі розвитку.</p>

¹⁹⁵ http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/operations/about_undp.html

1	2	3	4
<p style="text-align: center;">World Bank Світовий банк</p>			<p>Іншою пріоритетною сферою діяльності ПРООН є сприяння гендерній рівності та розширенню можливостей жінок – сфера, в якій ПРООН ділиться своїм багатим досвідом із національними партнерами та організаціями громадянського суспільства.</p> <p>Окрім діяльності у політичному полі, ПРООН налагоджує партнерство з центральними та місцевими органами влади, організаціями громад, приватним сектором та іншими агентствами ООН задля якісного покращення життя людей. Працюючи на рівні громад, ПРООН продемонструвала ефективність підходу до врядування, заснованого на широкій участі всіх сторін, для визначення та впровадження місцевих рішень у сфері розвитку.</p> <p>Впровадження програмної діяльності ПРООН здійснюється відповідними виконавчими партнерами, зокрема партнерами з числа центральних та місцевих органів влади та організаціями громадянського суспільства.</p>
			<p>Україна вступила до Світового банку у 1992 р. Протягом 25 років співпраці сукупний обсяг операцій Світового банку в країні становив понад 10 млрд дол. США в рамках приблизно 70 проектів і програм¹⁹⁶.</p> <p>У березні 2014 р., на прохання тодішнього уряду України, Група Світового банку негайно оголосила про підтримку програми реформ, покликаних спрямувати економіку України на шлях сталого розвитку.</p> <p>Поточний портфель Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР) включає вісім інвестиційних операцій обсягом приблизно 2,6 млрд дол. США та одну гарантію на суму 500 млн дол. США. Світовий банк нещодавно завершив нову Систематичну діагностику для України й нині готує нову Концепцію партнерства з країною на 2017–2012 рр.</p>

¹⁹⁶ <http://pubdocs.worldbank.org/en/570471498191051152/Ukraine-Snapshot-April-2017-uk.pdf>

1	2	3	4
<p align="center">ОЕСР Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)</p>	<p>Мінекономрозвитку України</p>		<p>Україна розпочала співпрацю з ОЕСР у 1997 р. У 2003 р. Урядом України створено міжвідомчу Координаційну раду у зв'язках з ОЕСР, яку на даний момент очолює Міністр економічного розвитку і торгівлі.</p> <p>Мінекономрозвитку України співпрацює з ОЕСР у рамках виконання Євразійської програми конкурентоспроможності (проект ОЕСР «Стратегія секторної конкурентоспроможності для України»).</p> <p>У лютому 2013 р. Кабінет Міністрів України затвердив план дій щодо поглиблення співробітництва між Україною і ОЕСР на 2013–2016 рр.; у 2014 р. КМ України схвалив Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України і ОЕСР щодо поглиблення співробітництва на два роки¹⁹⁷, а у 2016 р. схвалив проект Угоди між Урядом України та ОЕСР про поновлення Меморандуму взаєморозуміння між Урядом України і ОЕСР щодо поглиблення співробітництва, укладеного у 2014 р. Угодою передбачається продовження дії Меморандуму до 7 жовтня 2018 р.)¹⁹⁸.</p> <p>Співробітництво України з ОЕСР здійснюється у таких сферах:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розвиток МСП (малого і середнього підприємництва); • боротьба з корупцією; • державне управління; • розвиток секторної конкурентоспроможності (в т. ч. в галузях сільського господарства і зеленої економіки); • управління державними підприємствами; • удосконалення системи податкового адміністрування; • розвиток статистики. <p>Співробітництво України та ОЕСР здійснюється шляхом реалізації науково-дослідних проектів, проведення оглядів спільно з експертами ОЕСР та розробки рекомендацій щодо удосконалення державної політики в різних галузях економіки, участі України в роботі відповідних комітетів та робочих органів ОЕСР.</p>

¹⁹⁷ http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/966_003

¹⁹⁸ <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249446608>

1	2	3	4
<p>Regional Development Bank Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР)</p>			<p>Україна є членом ЄБРР з 1992 р.¹⁹⁹ З початку 2014 р. ЄБРР значно активізував свою роботу в Україні, збільшивши фінансування та участь у політичному діалозі, у т. ч. в ініціативі щодо боротьби з корупцією (призначення бізнес-омбудсмена). ЄБРР також створив багатосторонній донорський фонд для підтримки реформ, спрямованих на покращення інвестиційного клімату, боротьбу з корупцією, розвиток банківського сектору та підвищення енергетичної безпеки у рамках стратегічного плану «Закріплення реформ та пакет реагування на кризу» (Reform Anchoring & Crisis Response Package)²⁰⁰. Вагоме значення для державного сектору української економіки мають капіталовкладення ЄБРР, спрямовані на реалізацію проектів в енергетиці, транспорті та зв'язку, сфері муніципальної інфраструктури.</p>
<p>UN Regional Economic Commissions Європейська економічна комісія (ЄЕК ООН)</p>		<p>15 українських міністерств, відомств і організацій</p>	<p>Україна є одним із засновників ЄЕК ООН у 1947 р.²⁰¹. За участь України в роботі ЄЕК ООН відповідають 15 українських міністерств, відомств і організацій. Участь у діяльності ЄЕК ООН дозволяє українським міністерствам і відомствам не тільки одержувати актуальну інформацію щодо економічної, промислової, транспортної, екологічної політики європейських країн, а й брати участь у розробці загальноєвропейських норм, стандартів, інших міжнародно-правових документів у цих сферах. Окремим пріоритетом міжсекторальної роботи Комісії ЄЕК ООН є сприяння країнам з перехідною економікою. Діяльність у рамках цього важливого для України напрямку здійснюється у формі семінарів і робочих нарад з актуальних проблем переходу до ринкової економіки, підготовки досліджень і керівних матеріалів з цих питань, надання консультативних послуг щодо адаптації галузей економіки до ринкових умов. Секретаріатом Комісії ЄЕК ООН підготовлено низку корисних для українських міністерств і відомств</p>

¹⁹⁹ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/379/92>

²⁰⁰ <http://www.ebrd.com/where-we-are/ukraine/overview.html>

²⁰¹ <http://geneva.mfa.gov.ua/ua/ukraine-io/unece>

1	2	3	4
<p>Regional Economic Groupings Регіональні економічні групи</p>			<p>досліджень і керівних матеріалів з юридичних аспектів приватизації в промисловості, залучення іноземних інвестицій, питань розвитку малих і середніх підприємств, розширення торгівлі між країнами з перехідною економікою тощо. За сприяння експертів ЄЕК ООН здійснюється експертиза проектів національних законодавчих актів у галузі транспорту та енергетики.</p> <p>Україна входить до таких європейських економічних груп²⁰²:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Світова організація торгівлі (СОТ) – World Trade Organization (WTO) • Зона вільної торгівлі Співдружності Незалежних Держав (Commonwealth of Independent States Free Trade Area)²⁰³ • Організація Чорноморського економічного співробітництва (Organization of the Black Sea Economic Cooperation) • Європейська асоціація вільної торгівлі (European Free Trade Association – EFTA)²⁰⁴ та Україна підписали Спільну декларацію про співпрацю у 2000 р. Угоду про вільну торгівлю між чотирма державами ЕФТА (Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія і Швейцарія) і Україною було укладено у червні 2010 р. та вона набула чинності 1 червня 2012 р.

²⁰² https://en.wikipedia.org/wiki/Regions_of_Europe

²⁰³ http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_n25

²⁰⁴ <http://geneva.mfa.gov.ua/ua/ukraine-io/efta>

Таблиця 11.В: Участь у міжнародних угодах/ процедурах, пов'язаних з хімічними речовинами

Міжнародні угоди	Агентство, що несе першочергову відповідальність	Відповідні національні заходи з реалізації
<p>SAICM</p> <p>Стратегічний підхід до міжнародного регулювання хімічних речовин (СПМРХР)</p>	<p>Мінприроди України²⁰⁵; національний координатор (NFP) – Ірина Задворна, головний експерт Управління поводження з відходами та екобезпеки</p>	<p>Україна підтримала SAICM під час першої сесії Міжнародної конференції з регулювання хімічних речовин (ICSM1) 6 лютого 2006 р. в Дубаї. Делегати України беруть участь в роботі сесій Міжнародної конференції з регулювання хімічних речовин. Україна підготувала доповіді про хід імплементації SAICM в Україні до Базового звіту (2006–2008), до Першого звіту (2009–2010) та Другого звіту (2011–2013)²⁰⁶.</p>
<p>Stockholm Convention</p> <p>Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі</p>	<p>Мінприроди України²⁰⁷; національний координатор (NFP) та офіційний координатор (ОСР) – Олександр Семенець, начальник Управління поводження з відходами та екобезпеки</p>	<p>Україна підписала Стокгольмську конвенцію про СОЗ у травні 2001 р., яку ратифікувала у квітні 2007 р.²⁰⁸. З метою імплементації Стокгольмської конвенції про СОЗ в Україні було реалізовано проект ГЕФ/ ЮНЕП «Забезпечення заходів із розроблення національного плану щодо впровадження в Україні Стокгольмської конвенції про стійкі органічні забруднювачі» (2003 – 2006 рр.), підготовлено та затверджено КМ України у 2012 р. План заходів з виконання Стокгольмської конвенції про стійкі органічні забруднювачі²⁰⁹ (початковий Національний план впровадження), який у 2016 р. було представлено до Секретаріату Конвенції²¹⁰.</p> <p>З 2017 р. в Україні в рамках імплементації Стокгольмської конвенції про СОЗ розпочато проект «Екологічно обґрунтоване поводження та остаточне видалення поліхлорованих дифенілів (ПХД) в Україні»²¹¹.</p>

²⁰⁵ <http://www.saicm.org/Implementation/FocalPoints/tabid/5461/language/en-US/Default.aspx>

²⁰⁶ <http://www.saicm.org/Implementation/Reporting/tabid/5462/language/en-US/Default.aspx>

²⁰⁷ <http://chm.pops.int/Countries/CountryContacts/tabid/304/Default.aspx>

²⁰⁸ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/949-16>

²⁰⁹ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/589-2012-%D1%80>

²¹⁰ <http://chm.pops.int/Implementation/NIPs/NIPTransmission/tabid/253/Default.aspx>

²¹¹ <https://pcbs-ukraine.org/home/proekt-unido-gef-shchodo-vyrishennia-problemy-pkhd-v-ukraini>

Міжнародні угоди	Агентство, що несе першочергову відповідальність	Відповідні національні заходи з реалізації
<p>Роттердамська конвенція про процедуру попередньої об'єднаної згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин і пестицидів у міжнародній торгівлі</p> <p>Rotterdam Convention</p> <p>Роттердамська конвенція про процедуру попередньої об'єднаної згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин і пестицидів у міжнародній торгівлі</p>	<p>Мінприроди України та МОЗ України²¹², визначений національний орган для промислових хімічних речовин (DNA C), офіційний координатор (ОСР) – Руслан Коваль, Комітет з питань гігієнічного регламентування МОЗ України; визначений національний орган для пестицидів (DNA P) – Артем Корецький та Валентин Ящук, Мінприроди України; офіційний координатор (ОСР) – Олександр Семєнець, Мінприроди України</p>	<p>Україна є Стороною Роттердамської конвенції про процедуру попередньої об'єднаної згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин і пестицидів у міжнародній торгівлі²¹³, приєднавшись до неї у грудні 2002 р.²¹⁴.</p> <p>Щорічно, починаючи з 2008 р., Мінприроди України здійснює ведення Державного реєстру пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні²¹⁵ та разом із Комітетом з питань гігієнічного регламентування МОЗ України видає інформаційний бюлетень «Нові пестициди: токсиколого-гігієнічні характеристики, нормативи і регламенти, заходи безпеки».</p> <p>У березні 2012 р. у Києві проведено Міжнародну експертну конференцію з питань хімічної безпеки та Роттердамської конвенції: інструменти політики та практики²¹⁶, в рамках якої мультисекторальні національні представники та провідні міжнародні експерти розглянули нові наукові дані щодо ризиків впливу азбесту на стан здоров'я і прийняли важливі рішення на шляху подолання цих небезпек в Україні²¹⁷ та позиції України щодо включення хризотилового азбесту до Переліку Ш Роттердамської конвенції.</p> <p>З 2017 р. в Україні у рамках Спеціальної програми ЮНЕП розпочато проєкт «Посилення реалізації Роттердамської конвенції в Україні та створення потужностей по боротьбі з незаконним обігом хімічних речовин»²¹⁸.</p>

²¹² <http://www.pic.int/Countries/CountryContacts/tabid/3282/language/en-US/Default.aspx>

²¹³ <http://www.pic.int/Countries/Statusofratifications/tabid/1072/language/en-US/Default.aspx>

²¹⁴ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/169-15>

²¹⁵ <https://menr.gov.ua/content/derzhavniy-reestr-pesticidiv-i-agrohimiaktiv-dozvolenih-do-vikoristannya-v-ukraini-dopovnennya-z-01012017-zgidno-vimog-postanovi-kabinetu-ministriv-ukraini-vid-21112007--1328.html>

²¹⁶ <http://archive.mama-86.org/index.php/en/chemsec/chemsec-news/326-asbestos-conference-2012.html>;

²¹⁷ http://www.wecf.eu/download/2012/April/Resolution_Kiev_final_270412ukr.pdf

²¹⁸ <http://www.pic.int/Implementation/TechnicalAssistance/Workshops/WorkshopUkraineMay2017/tabid/5991/language/en-US/Default.aspx>

Міжнародні угоди	Агентство, що несе першочергову відповідальність	Відповідні національні заходи з реалізації
<p>Basel Convention Базельська конвенція про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх видаленням</p>	<p>Мінприроди України²¹⁹, координатор (FP) – Сергій Жукаускас, начальник відділу Департаменту екологічної безпеки та дозвільно-ліцензійної діяльності, компетентний орган (СА) – Сергій Лук’ячук, директор Департаменту екологічної безпеки та дозвільно-ліцензійної діяльності</p>	<p>Україна є Стороною Базельської конвенції про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх видаленням²²⁰, приєднавшись до неї у жовтні 1999 р.²²¹. На виконання міжнародних зобов’язань України щодо імплементації Базельської конвенції та забезпечення дотримання вимог екологічної безпеки під час транскордонних перевезень небезпечних відходів КМ України своєю постановою²²² затвердив:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Положення про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленням; • Жовтий перелік відходів; • Зелений перелік відходів.
<p>Montreal Protocol Монреальський протокол про речовини, що руйнують озоновий шар</p>	<p>Мінприроди України</p>	<p>Україна є Стороною Монреальського протоколу з 1988 р.²²³. Обсяги ввезення озоноруйнівних речовин (ОРР) суворо регулюються відповідним законодавством, а також контролюючими службами Мінприроди України. Постанова КМ України «Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2017 рік» від 28 грудня 2016 р. № 1009²²⁴ зобов’язує проводити ліцензування товарів, які мають або можуть мати ОРР при їх, експорті та імпорті. Завдяки реалізації Програми припинення в Україні виробництва та використання ОРР та за підтримки Всесвітнього екологічного траст-фонду в реалізації Проєкту з вилучення речовин, що руйнують озоновий шар, посилено державне регулювання щодо припинення використання найбільш поширених ОРР – га-лонів (бромфторуглеців) та фреонів (хлорфторуглеців).</p>

²¹⁹ <http://www.basel.int/Countries/CountryContacts/tabid/1342/Default.aspx>

²²⁰ <http://www.basel.int/Countries/StatusofRatifications/PartiesSignatories/tabid/4499/Default.aspx>

²²¹ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/803-14>

²²² <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1120-2000-%D0%BF>

²²³ http://ozone.unep.org/sites/ozone/modules/onep/ozone_treaties/inc/datasheet.php

²²⁴ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1009-2016-%D0%BF>

Міжнародні угоди	Агентство, що несе першочергову відповідальність	Відповідні національні заходи з реалізації
<p align="center">International Health Regulations (IHR) (2005) Regulations (IHR) (2005) Міжнародні медико-санітарні правила (2005 р.)</p>		<p>Крім того, найбільші підприємства України отримали обладнання, що дозволило вилучити з обігу виробничого процесу близько 990 т ОРР²²⁵. Представники делегацій України беруть регулярну участь у зустрічах сторін Монреальського протоколу. За багаторічні досягнення у справі збереження озонowego шару Уряд України та Національна озонова служба нагороджені почесним сертифікатом Монреальського протоколу.</p> <p>МОЗ України розглядає Міжнародні медико-санітарні правила (ММСП) як стратегічний міжнародний правовий документ, що регулює систему епідеміологічного нагляду та забезпечує здійснення заходів із запобігання та протидії небезпечним інфекційним захворюванням²²⁶.</p> <p>Принципові положення ММСП, що стосуються заходів із запобігання занесення та розповсюдження небезпечних інфекцій, а також здійснення лабораторної діагностики особливо небезпечних інфекцій, повністю адекватні системі, яка використовується вже тривалий час в Україні.</p> <p>Сьогодні МОЗ України надає великого значення активізації роботи в напрямі подальшої імплементації положень ММПС. Перший заступник Міністра охорони здоров'я України, головний державний санітарний лікар України С.Л. Риженко, який відповідає за впровадження ММСП, у вересні 2010 р. взяв участь у Третій нараді Комітету з питань функціонування Міжнародних медико-санітарних правил; Третьому засіданні Комітету щодо функціонування Міжнародних медико-санітарних правил (2005 р.) у Женеві. Наразі в МОЗ України призначено нового національного координатора ММСП, який здійснюватиме усі контакти з ВООЗ в напрямку реалізації положень ММСП в Україні.</p> <p>Проведена в Україні оптимізація центральних органів виконавчої влади була розрахована на створення можливостей та сприятливих умов для побудови на кордоні країни сучасної системи епіднагляду згідно з вимогами ММСП (2005 р.) з урахуванням міжнародного досвіду. Однак базовий у цій сфері Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» та Правила санітарної охорони території України, які затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 22.08.2011 р. № 893, досі не приведені у відповідність до вимог сьогодення²²⁷.</p>

²²⁵ <https://menr.gov.ua/news/31710.html>

²²⁶ http://www.moz.gov.ua/ua/portal/eu_cooperation.html

²²⁷ <http://www.umj.com.ua/article/106037/pravila-sanitarnoyi-bezpeki-mayut-but-i-pri-vedeni-do-mizhnarodnih-standartiv>

Міжнародні угоди	Агентство, що несе першочергову відповідальність	Відповідні національні заходи з реалізації
ILO Convention 170 Хімічна конвенція 1990 рік		Україна не є Стороною Хімічної конвенції МОП № 170 ²²⁸
ILO Convention 174 Запобігання великим промисловим аваріям, 1993 рік		Україна є Стороною Конвенції МОП № 174 з 15 червня 2011 р. ²²⁹
Chemical Weapons Convention Конвенція про хімічну зброю		Україна є Стороною Конвенції про хімічну зброю. Підписано 13 січня 1993 р., набула чинності 15 листопада 1998 р. ²³⁰
FAO Code of Conduct (voluntary procedure) Кодекс поведінки ФАО (добровільна процедура)		Україна є Стороною Роттердамської конвенції та Стокгольмської конвенції, які включають в себе міжнародні стандарти у сфері поводження з хімічними речовинами, включаючи пестициди.
UN Recommendations for the Transport of Dangerous Goods Рекомендації ООН для перевезення небезпечних вантажів		Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів» від 26.07.2004 № 822 ²³¹ враховує Рекомендації ООН, а міжнародні дорожні перевезення небезпечних вантажів здійснюються у відповідності до Європейської Угоди про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів (ДОПНВ).

²²⁸ http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312315:NO

²²⁹ http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:11200:0::NO:11200:P11200_COUNTRY_ID:102867

²³⁰ https://www.opcw.org/fileadmin/OPCW/S_series/2015/en/s-1315-2015_e_.pdf

²³¹ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1040-04#n19>

Міжнародні угоди	Агентство, що несе першочергову відповідальність	Відповідні національні заходи з реалізації
<p>Agenda 21 – Commission for Sustainable Development Порядок денний на XXI століття – Комісія для сталого розвитку</p>		<p>Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015 схвалено Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»²³², а КМ України доручено щорічно затверджувати план дій щодо реалізації положень Стратегії. 15 вересня 2017 р. Уряд України представив Національну доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна», яка визначає базові показники для досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР). У доповіді представлено результати адаптації 17 глобальних ЦСР з урахуванням специфіки національного розвитку²³³.</p>
<p>Bilateral Agreements (specify) Двосторонні угоди (вказіть)</p>		<p>Закон України «Про ратифікацію Договору між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Молдова про співробітництво у сфері охорони і сталого розвитку басейну річки Дністер»²³⁴. Додаток І цього закону містить види діяльності та забруднювачі, які договірні Сторони беруть до уваги у процесі підготовки планів управління басейном річки Дністер, програм і заходів зі зниження, контролю та усунення забруднення, згаданих у ст. 6 Договору: серед видів діяльності знаходиться виробництво і розроблення біоцидів, а серед категорій забруднювачів – біоциди та їх похідні.</p>

²³² <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

²³³ <http://www.un.org.ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>

²³⁴ Про ратифікацію Договору між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Молдова про співробітництво у сфері охорони і сталого розвитку басейну річки Дністер: Закон України від 07.06.2017 р. за №2086-VIII// Відомості Верховної Ради України. – 2017. –№ 29 (21.07.2017). –С. 318.

11.2. УЧАСТЬ У ВІДПОВІДНИХ ПРОЕКТАХ РОЗВИТКУ ТА ТЕХНІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Таблиця 11.С: Участь у якості одержувача у проектах технічної допомоги

Назва проекту	Міжнародне/ двостороннє агентство – донор	Національна контактна організація	Відповідна діяльність
1 Міжнародний проект «Удосконалення можли- востей для зменшення кількості непридатних до використання пестицидів та унеможливлення їх по- вторного використання як модель вирішення про- блеми невикористаних небезпечних хімікатів у пострадянських краї- нах» ²³⁵ (Азербайджан, Вірменія, Білорусь, Гру- зія, Казахстан, Киргиз- стан, Молдова, Росія, Тад- жикистан, Туркменістан, Узбекистан, Україна)	2 ФАО/ ЄС	3 Мінагрополітики України	4 Мета та завдання проекту: <ul style="list-style-type: none"> • Активізація розробки системного підходу до проблеми ліквідації непридатних до використання пестицидів, стійких органічних забруднювачів і небезпечних відходів в регіоні. • Вирішення проблеми ризиків, пов'язаних із непридатними до використання пестицидами та забрудненими об'єктами, а також ризиків, що обумовлені тривалим регуляричним засто-суванням пестицидів. Строк реалізації проекту: 2011 – початок 2017. Загальний бюджет проекту – понад 7 млн євро (вклад ЄС – 6 млн євро). Основні напрями діяльності міжнародного проекту в Україні ²³⁶ : <ul style="list-style-type: none"> • Технічна та інженерна підтримка будівництва мультимодального центру поводження з небезпечними відходами в країні, включаючи підготовку списку найкращих доступних технологій утилізації різних органічних відходів. • Завершення вивчення забруднених пестицидами та гексахлорбензолом ґрунтів з метою визначення пріоритетів для їх подальшого очищення. • Розвиток потенціалу для створення системи управління та-рою зпід пестицидів. • Повний огляд поточного законодавства щодо поводження з відходами та пестицидами та надання рекомендацій щодо його гармонізації з директивами ЄС.

²³⁵ <http://www.fao.org/in-action/pesticides-fsu/project-overview/en/>

²³⁶ <http://www.fao.org/in-action/pesticides-fsu/where-we-work/ukraine/en/>

1	2	3	4
<p>Проект технічної допомоги Twinning «Наближення законодавства України до законодавства ЄС у сфері засобів захисту рослин та здоров'я рослин і посилення відповідних інспекційних та лабораторних служб»²³⁷.</p>	<p>ЄС</p>	<p>Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів</p>	<ul style="list-style-type: none"> Розбудова потенціалу та технічна допомога у розробці комплексної системи заходів, спрямованих на мінімізацію незаконного обігу пестицидів. Огляд поточного використання особливо небезпечних пестицидів (HNPs) та розробка плану поступової відмови від їх використання в Україні через заохочення альтернативних систем контролю шкідливих організмів з меншим ризиком. <p>Розробка національного плану дій щодо обізнаності та комунікації, пов'язаних з наведеними вище діями.</p> <ul style="list-style-type: none"> Завдання проекту – сприяти реформам в Україні у галузі засобів захисту рослин, здоров'я рослин, використання та контролю за використанням пестицидів для ефективної охорони здоров'я людини і захисту довкілля шляхом ознайомлення з передовим європейським та світовим досвідом, посилення інституційної спроможності відповідних органів, державних лабораторій та інспекційних служб. Строк реалізації проекту: березень 2017 – грудень 2018 (21 місяць). Бюджет проекту – 2 млн євро. Діяльність проекту буде зосереджено на трьох напрямках: Перегляд та оновлення законодавства, надання оновлених редакцій на затвердження Комітетом Верховної Ради з питань аграрної політики та земельних відносин та КМ України. Проведення організаційного та операційного перегляду інспекційних служб, підготовка рекомендацій з оптимізації, продовження роботи у напрямку акредитації відповідно до стандарту ISO 17020. Проведення Національним агентством з акредитації України організаційного та операційного перегляду лабораторних

²³⁷ http://www.consumer.gov.ua/Announcements/1048/24_kvitnya_-_konferentsiya-vidkrittya_proektu_Twinning_iz_nablizhennya_zakonodavstva_Ukraini_do_zakonodavstva_ES_u_sferi_zasobiv_zakhistu_roslin

1	2	3	4
<p>Проект «Посилення реалізації Роттердамської конвенції в Україні та створення потужностей для боротьби з незаконним обігом хімічних речовин»²³⁸</p>	<p>Спеціальна програма ЮНЕП</p>	<p>Мінприроди України</p>	<p>служб, підготовка рекомендацій з оптимізації, переліків необхідного нового обладнання та витратних матеріалів, розробка стратегії та плану дій з конкретними рекомендаціями для Одеської прикордонної контрольно-токсикологічної лабораторії щодо роботи у напрямку отримання міжнародної акредитації відповідно до стандарту ISO 17025, а також для 4 міжрегіональних лабораторій (Ужгород, Тернопіль, Полтава та Житомир) у напрямку акредитації відповідно до стандарту ISO 17025.</p> <p>Мета проекту – підвищення рівня хімічної безпеки в Україні шляхом укріплення національних інституцій та законодавства заради ефективної реалізації Роттердамської конвенції та через розбудову потенціалу з виявлення та запобігання незаконному обігу та підробки хімічних речовин.</p> <p>Цілі проекту:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розробка та забезпечення виконання дієвої національної політики щодо Попередньої обґрунтованої згоди та обміну інформацією в рамках Роттердамської конвенції; • розробка та забезпечення виконання національного рамкового законодавства для виявлення та запобігання незаконному обігу пестицидів, з фокусом на пестициди, що підпадають під дію положень Роттердамської конвенції та пестициди-фуміганти. <p>Строк реалізації проекту: квітень 2017 – квітень 2019 рр.</p> <p>Бюджет проекту становить близько 230 тис. дол. США</p> <p>Очікувані результати проекту:</p> <p>Результат 1. Заснована та працює постійна міжгалузева робоча група з реалізації Роттердамської конвенції в Україні.</p> <p>Результат 2. Підвищено потенціал Уряду України у забезпеченні виконання Роттердамської конвенції щодо боротьби із незаконним обігом хімічних речовин.</p>

²³⁸ <http://www.pic.int/Implementation/TechnicalAssistance/Workshops/WorkshopUkraineMay2017/tabid/5991/language/en-US/Default.aspx>

1	2	3	4
<p>Проект «Екологічно об- грунтоване поводження та остаточне видалення поліхлорованих дифені- лів (ПХД) в Україні»²³⁹</p>	<p>ГЕФ-ЮНІДО</p>	<p>Мінприроди України/ Дер- жавна екологіч- на академія піс- лядипломної освіти та управ- ління</p>	<ul style="list-style-type: none"> • тренінги; • концепція системи спостереження та моніторингу викорис- тання пестицидів та хімічних речовин Роттердамської кон- венції; • фумігація. <p>Результат 3. Підвищено потенціал щодо ролі Роттердамської кон- венції і ризиків незаконного обігу хімічних речовин:</p> <ul style="list-style-type: none"> • електронний навчальний модуль з Роттердамської конвенції; • кампанія з інституційної розбудови та підвищення потенціа- лу – центри (hubs). <p>Проектом передбачається зменшення екологічних ризиків, обумов- лених ПХД, через створення нового та вдосконалення існуючого нормативно-законодавчого регулювання поводження з цими небез- печними речовинами, а також поширення обізнаності та проведен- ня навчань із застосуванням найкращих екологічних практик.</p> <p>Пріоритети проекту:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Створення екологічно ефективною системи поводження з ПХД. • Налаштування системи поводження з ПХД на виконання зобов'язань за Стокгольмською конвенцією про СОЗ. • Визначення шляхів розбудови технічної бази для зне- шкодження ПХД в Україні та здійснення пілотного проекту щодо екологічно безпечного видалення 3000 т оливо, елемен- тів обладнання та відходів, забруднених ПХД. <p>У рамках проекту буде проведено масштабну інвентаризацію елек- тротехнічного обладнання, заповненого мінеральними олівами, яке в результаті неправильної експлуатації було забруднене ПХД, та будуть впроваджені пілотні технології та обладнання для очищення обладнання від ПХД та знешкодження відходів, що містять ПХД.</p>

²³⁹ <https://pcbs-ukraine.org/home/proekt-unido-gef-shchodo-vytrishennia-problemy-pkhd-v-ukraini>

1	2	3	4
<p>Проект «Зміцнення потенціалу для безпечного управління біоцидами (пестициди і дезінфікуючі засоби) для зменшення впливу на населення в Україні»²⁴⁰</p>	<p>ЮНЕП</p>	<p>Європейське регіональне бюро ВООЗ/ ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзєва Національної академії медичних наук України</p>	<p>Мета проекту – зміцнення національного потенціалу України щодо забезпечення безпечного використання та виробництва окремих груп біоцидів, зокрема, пестицидів і дезінфікуючих засобів, з урахуванням їх життєвого циклу.</p> <p>Цілі проекту:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Зміцнення міжвідомчого та міжсекторального співробітництва зацікавлених сторін. • Огляд поточної ситуації з біоцидів (пестицидів і дезінфікуючих засобів) щодо управління ними, включаючи якісну оцінку їх потенційних ризиків для здоров'я людини і навколишнього середовища. • Визначення національних пріоритетів для раціонального використання біоцидів. • Розробка плану дій щодо реалізації регулювання біоцидів (пестицидів і дезінфікуючих засобів). • Удосконалення збору інформації та обміну, включаючи інформацію про безпеку для навколишнього середовища і здоров'я людини, класифікації та маркування (з використанням on-line джерел інформації). • Удосконалення національного законодавства відповідно до міжнародних угод і передової практики регулювання біоцидів (пестицидів і дезінфікуючих засобів). <p>Очікувані результати проекту:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Зміцнення потенціалу основних департаментів, відповідальних за регулювання біоцидів (пестицидів і дезінфікуючих засобів), буде використовуватися в якості моделі підходу до поліпшення законодавства, оцінок небезпек і ризику біоцидів (пестицидів і дезінфікуючих засобів).

²⁴⁰ <http://www.health.gov.ua/www.nsf/all/u03-001?opendocument>

1	2	3	4
			<ul style="list-style-type: none"> • На постійній основі буде створено координаційний механізм для забезпечення узгоджених дій департаментів та інших зацікавлених сторін; • Ухвалення на державному рівні пропозицій з рестрації; інформативний обмін, який потребує удосконалення класифікації та маркування; забезпечення стабільності і подальшого зміцнення потенціалу та досвіду, створених і накопичених в результаті реалізації проекту.

11.3. ОЦІНКА

Аналіз міжнародного співробітництва України в галузі управління хімічними речовинами свідчить про те, що наша країна досягла певних позитивних результатів.

Україна приєдналась до Стратегічного підходу до міжнародного регулювання хімічних речовин. Вона є Стороною трьох хімічних конвенцій (Базельської, Роттердамської, Стокгольмської) та Монреальського протоколу, а також Стороною низки інших природоохоронних міжнародних договорів, які передбачають управління хімічними речовинами у безпечний для здоров'я та навколишнього середовища спосіб. Представники України також входять до складу певних керівних органів та комітетів міжнародних організацій і договорів (конвенцій), а представники делегацій України беруть участь у роботі конференцій Сторін та інших міжнародних заходах. В Україні за підтримки міжнародних організацій здійснюється реалізація низки проектів з технічної допомоги у галузі управління хімічними речовинами та відходами, які підпадають під юрисдикцію хімічних конвенцій та СПМРХР.

У той же час рівень участі України в міжнародному співробітництві щодо управління хімічними речовинами є недостатнім, незважаючи на те, що хімічний комплекс України є одним з базових сегментів промислового комплексу України та нараховує близько 30 основних підгалузей і секторів, які випускають близько 6 тис. найменувань (включаючи базові товарні марки) промислової та малотоннажної продукції. Але сьогодні хімічний комплекс України потребує значної модернізації та реагування на сучасні виклики у зв'язку з набуттям чинності у повному обсязі з 1 вересня 2017 р. Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і посиленням дії технічних бар'єрів та екологічних вимог країнами ЄС та інших регіонів, насамперед, до рівня екологічної безпечності хімічної продукції, яка перебуває на внутрішньому товарному ринку (Регламенти REACH, CLP, BPR, система GHS).

Тому для України є важливим найбільш активно відстоювати національні інтереси як при розробці нових міжнародних договорів, пов'язаних з управлінням хімічними речовинами, так і в рамках імплементації існуючих відповідних міжнародних угод та програм.

Також для України є важливим більш активно задіяти потенціал співпраці з міжнародними організаціями в контексті залучення в країну технічної та консультативної допомоги для вирішення проблем, які існують у сфері управління хімічними речовинами.

Важливим фактором, що впливає на участь України у міжнародному співробітництві з управління хімічними речовинами, є слабка спільна координація діяльності з боку відповідних міністерств та відомств щодо забезпечення безпечного поводження з хімічними речовинами і, як наслідок, недостатній інституційний потенціал для розвитку необхідної нормативно-правової бази і координації та відповідної інфраструктури.

Крім того, в Україні впродовж останніх років спостерігалась часта зміна національних координаторів хімічних конвенцій, що також приводило до пос-

лаблення участі України у міжнародному співробітництві з управління хімічними речовинами.

Таким чином, для подальшого розвитку міжнародного співробітництва в галузі управління хімічними речовинами в Україні необхідно в першу чергу вжити заходів зі створення на національному рівні координаційних механізмів, які забезпечать узгоджену діяльність відповідних зацікавлених органів державного управління. Таким механізмом, зокрема, могло би стати створення Центру імплементації в Україні Базельської конвенції, Роттердамської конвенції, Стокгольмської конвенції, Стратегічного підходу до міжнародного управління хімічними речовинами. Розроблення проекту відповідної постанови Кабінету Міністрів України було заплановано у плані роботи Мінприроди України ще у 2012 р.²⁴¹. Наявність таких механізмів дозволить не тільки визначити пріоритетні напрямки дій на національному рівні, а й сформулювати конкретні потреби України в міжнародній технічній та консультативній допомозі.

²⁴¹ <http://old.menr.gov.ua/about/task>

Таблиця 11.Д: Пріоритети та можливі дії: міжнародні зв'язки

Пріоритетні питання (від найвищого до найнижчого)	Рівень існуючих можливостей (низький, середній, високий)	Резюме можливостей (сильні сторони, прогалини та потреби)	Можливі дії	Зацікавлені сторони
Подальша реалізація національних заходів щодо імплементації міжнародних угод в Україні	Середній	Україна є Стороною хімічних конвенцій та приєдналась до СПМРХР.	Подальше залучення міжнародної технічної допомоги для створення ефективного національної системи забезпечення хімічної безпеки шляхом співпраці з міжнародними організаціями (ЮНЕП, ФАО, ВООЗ, ЮНІДО, ПРООН, Всесвітній банк, ОБСЄ та ОЕСР) та секретаріатами хімічних конвенцій і СПМРХР.	Центральні органи виконавчої влади, промисловість, бізнес, експерти, представники тематичних неурядових організацій
Більш активне залучення та інтегрування роботи міжнародних організацій до комплексної національної програми управління хімічними речовинами в Україні	Середній	Існують потреби залучення в країну технічної та консультативної допомоги з боку міжнародних організацій.	Задіяти потенціал та форми співпраці з міжнародними організаціями для надання технічної і консультативної допомоги для вирішення проблем, які існують у сфері управління хімічними речовинами.	Центральні органи виконавчої влади, промисловість, бізнес, експерти, представники тематичних неурядових організацій
Координація на національному рівні роботи з імплементації міжнародних договорів і угод в області управління хімічними речовинами та їх синергія	Низький	Відсутність дієвих координативних механізмів не дозволяє ефективно реалізовувати положення міжнародних договорів щодо управління хімічними речовинами та потребує іншого підходу.	Створення Центру імплементації в Україні хімічних конвенцій та СПМРХР.	Центральні органи виконавчої влади, промисловість, бізнес, експерти, представники тематичних неурядових організацій

Глава 12. ДОСТУПНІ ТА НЕОБХІДНІ РЕСУРСИ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ БІОЦИДАМИ

Управління біоцидами в Україні здійснюється державними органами управління за участі неурядових організацій. Значним також є вклад промислового і комерційного секторів, які через інвестиції роблять значні внески в запровадження заходів безпеки на підприємствах та контролю за забрудненнями навколишнього середовища, а також у застосуванні системи класифікації та маркування хімічних забруднювачів. У такому випадку ці ресурси можна розглядати як засіб підвищення обізнаності громадськості шляхом проведення тренінгів та інших інформаційно-просвітницьких заходів.

12.1. ДОСТУПНІ РЕСУРСИ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ БІОЦИДАМИ В МІНІСТЕРСТВАХ/ІНСТИТУЦІЯХ

Основними органами державного управління, що реалізують політику у галузі безпеки використання біоцидів є МОЗ України, Мінприроди України, Мінагрополітики України, Мінекономрозвитку України, Держпродспоживслужба України, ДСНС України та Держекоінспекція України (знаходиться у стані реорганізації).

Таблиця 12.А: Ресурси для управління біоцидами, які є доступними в міністерства/інституціях

Міністерства/інституції	Конкретні обов'язки, на які виділено ресурси	Чисельність залученого професійного штату, осіб	Доступний тип експертизи	Доступні фінансові ресурси, тис. грн або млн грн
Мінприроди України	Природоохоронні заходи	241	Контроль вмісту біоцидів у атмосферному повітрі, ґрунті і воді	7118,3 млн грн
МОЗ України	Медико-профілактична діяльність	249	Контроль вмісту біоцидів в атмосферному повітрі, ґрунті, воді, у продуктах харчування	41,907 млн грн
Мінагрополітики України	Заходи із забезпечення продовольчої безпеки держави	397	Контроль пестицидів	61164 тис. грн
Мінекономрозвитку України	Зовнішньоекономічне співробітництво	1243	Імпорт та експорт біоцидів	38,8 млн грн.
ДСНС України	Природоохоронний нагляд	358	Контроль вмісту біоцидів у атмосферному повітрі та воді	23729,3 тис. грн
Держпродспоживслужба України	Контроль за факторами середовища життєдіяльності людини, що мають шкідливий вплив на здоров'я людей (вміст залишкові кількості пестицидів, агрохімікатів та важких металів у поверхневих водах, призначених для сільськогосподарських потреб; у ґрунті на землях сільськогосподарського призначення)	300	Контроль вмісту біоцидів в атмосферному повітрі, ґрунті, воді, у продуктах харчування	493688,5 тис. грн
Держекоінспекція України (знаходиться у стані реорганізації)	Природоохоронний нагляд	76	Контроль вмісту біоцидів у атмосферному повітрі, ґрунті і воді	8297,1 тис. грн

12.2. РЕСУРСИ, ЯКІ НЕОБХІДНІ ДЕРЖАВНИМ УСТАНОВАМ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ОBOB'ЯЗКІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НАЛЕЖНИМ УПРАВЛІННЯМ БІОЦИДАМИ

Таблиця 12.В: Ресурси, які необхідні державним установам для виконання обов'язків, пов'язаних із належним управлінням біоцидами

Міністерства/ інституції	Конкретні обов'язки, для виконання яких необхідно ресурси	Необхідність у навчанні, тренінгах, курсах підвищення кваліфікації
Мінприроди України	Природоохоронні заходи	Так
МОЗ України	Медико-профілактична діяльність	Так
Мінагрополітики України	Заходи із забезпечення продовольчої безпеки держави	Так
Мінекономрозвитку України	Зовнішньоекономічне співробітництво	Так
ДСНС України	Природоохоронний нагляд	Так
Держпродспоживслужба України	Контроль за факторами середовища життєдіяльності людини, що мають шкідливий вплив на здоров'я населення (вміст залишкової кількості пестицидів, агрохімікатів та важких металів у поверхневих водах, призначених для сільськогосподарських потреб; у ґрунті на землях сільськогосподарського призначення)	Так
Держекоінспекція України (знаходиться у стані реорганізації)	Природоохоронний нагляд	Так

Слід зазначити, що у штатній структурі діючих органів державного управління та їх регіональних центрів окремо не передбачено спеціалістів, діяльність яких пов'язана лише з вирішенням питань безпеки обігу біоцидів, тому дані щодо людських ресурсів відображають не фактичну зайнятість працівників проблемою управління біоцидами, а демонструють лише потенційні можливості органів влади щодо залучення працівників до проблеми управління біоцидами.

Також сьогодні фактична зайнятість не є чітко розподіленою за різними видами природоохоронної діяльності, і тому реальний облік кадрів є неможливим.

Незважаючи на те, що фінансові дані про бюджет відповідних органів не є конфіденційними, проте, виходячи з існуючої практики управління, можна стверджувати, що вони часто не є транспарентними.

12.3. ДОСТУПНІ РЕСУРСИ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ БІОЦИДАМИ В НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

Таблиця 12.С: Ресурси, які є доступними від неурядових організацій

Неурядова організація/інституція	Конкретні обов'язки, на які виділено ресурси	Чисельність залученого професійного штату, осіб	Доступний тип експертизи	Доступні фінансові ресурси тис. грн або млн грн на рік
Торгово-промислова палата	Проведення експертиз, видача сертифікатів проходження, декларування зовнішньоторговельних операцій, штрафове кодування	1695	Контроль якості товарів	379426 тис. грн
Союз хіміків України	Охорона праці на підприємствах хімічної промисловості		Хімічні речовини з огляду впливу на здоров'я працюючих	
ВГО «Жива планета»	Природоохоронні програми, спрямовані на вирішення проблем з відходами, пропагування екологічних знань	19	Сертифікація товарів і послуг	
ВЕГО «МАМА-86»	Імплементация хімічних конвенцій (Базельської, Роттердамської та Стокгольмської) і SAICM в Україні; національна кампанія щодо непридатних пестицидів		Екологічна експертиза	781,450 тис. євро
Національний екологічний центр України	Природоохоронна діяльність	39	Екологічна експертиза	440,653 тис. євро
ВГО «Фумігаційна асоціація»	Нормативне врегулювання обігу пестицидів в Україні; моніторинг масових отруєнь пестицидами, навчання з безпечного застосування пестицидів	6	Екологічна експертиза	1 млн. грн
Екологія-право-людина (ЕПЛ)	Забезпечення правового режиму охорони земель, вод, лісів, атмосферного повітря; правове регулювання поводження з відходами; забезпечення доступу громадян до екологічної інформації	20	Правова експертиза	8,089 млн грн
MART (моніторинг, діяльність, результати, команда)	Розслідування, надання правової допомоги в сфері захисту екологічних прав, інформаційно-аналітична діяльність та допомога засобам масової інформації.		Моніторинг небезпечних викидів та їх відходів, включачи їх транскордонне переміщення	
Міжнародна благодійна організація «Інформаційний центр «Зелене досяє»	Розвиток екологічно відповідального туризму, екологічна просвітницька діяльність		Екологічна експертиза	452, 234 тис. грн
Всеукраїнська екологічна ліга (ВЕЛ)	Громадська природоохоронна кампанія «Пестициди: зменшення ризиків»		Екологічна експертиза	

12.4. РЕСУРСИ ВІД МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ООН ДЛЯ СПРІЯННЯ РОЗВИТКУ

Таблиця 12.D: Ресурси, які є доступними в проектах сприяння розвитку та технічної допомоги

Установа(и), яка фінансує, і міжнародні інституції підтримки	Назва проекту, який реалізується (в т. ч. дата старту проекту і дата завершення)	Чисельність залученого професійного штату, осіб	Доступний тип експертизи	Фінансові ресурси проекту (в т. ч. від донора та з місцевих джерел), тис. грн/млн грн
UNEP/UNIDO	Сприяння адаптації та прийняттю ресурсоефективного та чистого виробництва шляхом створення та функціонування центру чистого виробництва в Україні (2014–2017).	51		292 375 євро
UNEP	Зміцнення потенціалу для безпечного управління біоцидів (пестициди і дезінфікуючі засоби) для зменшення впливу на здоров'я населення в Україні			
GEF/UNIDO	Екологічно обґрунтоване поводження та остаточне видалення поліхлорованих дифенілів (ПХД) в Україні			
Спеціальна програма UNEP	Посилення реалізації Роттердамської конвенції в Україні та створення потужностей для боротьби з незаконним обігом хімічних речовин (2017–2019)			Близько 230 тис. дол. США
WHO	Угода про співпрацю на 2016–2017 рр.	15	Профілактична медицина	
FAO/ЄС	Удосконалення можливостей для зменшення кількості непридатних до використання пестицидів та унеможливлення їх повторного використання, як модель вирішення проблеми невикористаних небезпечних хімікатів у пострадянських країнах (2017–2019 рр.)		Екологічна експертиза	6 млн євро
FAO	Проект з технічної допомоги Україні із захисту лісів та степів (2017–2020)			12 млн дол. США

Установа(и), яка фінансує, і міжнародні інституції підтримки	Назва проекту, який реалізується (в т. ч. дата старту проекту і дата завершення)	Чисельність залученого професійного штату, осіб	Доступний тип експертизи	Фінансові ресурси проекту (в т. ч. від донора та з місцевих джерел), тис. грн/млн грн
МОП	Програма гідної праці: підвищення рівня безпеки праці та охорони здоров'я на робочому місці (2016–2019 рр.)		Профілактична медицина	10 млн. дол.. США
UNDP	Реформування природоохоронної політики, що не несе шкоди довкіллю до 2030 р.		Екологічна експертиза	250000 грн.
МБРР	Програма сталого розвитку з 2017 р.		Екологічна експертиза	500 млн дол. США
ЄС	Проект технічної допомоги Twinning «Наближення законодавства України до законодавства ЄС у сфері засобів захисту та здоров'я рослин і посилення відповідних інспекційних та лабораторних служб»		Екологічна експертиза	2 млн євро
Північна екологічна фінансова корпорація (NEFCO)	Програма «Еко-ефективність»		Екологічна експертиза	400 тис. євро

12.5. ОЦІНКА

ЦОВВ, що забезпечують управління обігом біоцидів в Україні, мають достатньо розгалужену на території країни структуру та кваліфіковані кадри. Однак офіційних даних щодо ресурсів, доступних для управління власне біоцидами не існує, оскільки у положеннях про ЦОВВ відсутня окрема позиція щодо управління біоцидами.

Мінприроди України, МОЗ України, Держпродспоживслужба України, ДСНС України здійснюють реалізацію державної політики в галузі управління біоцидами. Вони також мають регіональні і міжрегіональні органи. Однак у їх структурі відсутні окремі підрозділи і не виокремлено спеціалістів, які мають відповідати за управління біоцидами. Слід зазначити, що ЦОВВ співпрацюють з міжнародними організаціями та спільно реалізують проекти щодо безпеки застосування хімічних речовин в Україні.

МОЗ України є основним органом виконавчої влади, яке реалізує політику у галузі забезпечення безпеки використання біоцидів, та забезпечує проведення експертизи з визначення вмісту забруднюючих речовин у повітрі, воді, ґрунті.

В Україні існує розгалужена система лабораторних центрів, акредитованих у галузі визначення небезпечних речовин в об'єктах навколишнього середовища, продукції сільського господарства, продуктах харчування, предметах побуту. Зокрема, загальна кількість лабораторних центрів МОЗ України, включаючи міські, міжміські, міськрайонні, районні, міжрайонні, басейні та лінійні відділи (філії), станом на 01.01.2017 р. становить 313 одиниць. Лабораторні центри МОЗ України проводять мікробіологічні, вірусологічні, паразитологічні, санітарно-гігієнічні, токсиколого-гігієнічні, фізичні, радіологічні, молекулярно-генетичні та інші дослідження щодо безпеки факторів, що можуть небезпечно впливати на стан здоров'я людини у будівлях, спорудах, на територіях, сировині, продукції, об'єктах виробничого середовища, питній воді, ґрунті, повітрі, біоматеріалах та довкіллі.

Зокрема, у складі лабораторних центрів МОЗ України діють 29 відділів дослідження фізичних та хімічних факторів, які включають 276 відділень організації санітарно-гігієнічних досліджень, 293 акредитовані санітарно-гігієнічні лабораторії, 6 акредитованих токсикологічних лабораторій; 37 відділень дослідження біологічних факторів, у складі яких діють 263 відділення дезінфектології. Загальна кількість працівників-лікарів лабораторних центрів, які підвищили кваліфікацію на базах закладів післядипломної освіти, становить 3950 осіб. Кількість атестованих лікарів-спеціалістів на початок 2017 р. становила 3719 осіб, з них 3197 мають кваліфікаційні категорії; кількість атестованих молодших спеціалістів з медичною освітою відповідно становить 6253 особи, з них 3998 – мають кваліфікаційні категорії.

Установи Національної академії наук України, Національної академії медичних наук України та МОЗ України, зокрема ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМН України», ДУ «Інститут медицини праці

НАМН України», ДП «Науковий центр превентивної токсикології, харчової та хімічної безпеки імені академіка Л.І. Медведя МОЗ України», Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Інститут захисту рослин Національної академії аграрних наук України, Національний університет біоресурсів і природокористування мають кваліфіковані кадри науковців та проводять санітарно-епідеміологічну експертизу біоцидів, здійснюють дослідження токсичності та безпеки біоцидів для здоров'я людини і довкілля, розробляють нормативно-методичні документи щодо їх безпечного застосування. Фінансування досліджень з оцінки токсичності біоцидів здійснюється за рахунок коштів виробника або імпортера, що відповідає принципу його відповідальності за безпеку продукції. Фінансування з бюджетних джерел, як правило, спрямоване на забезпечення проведення науково-дослідних робіт.

Громадські організації, як правило, не мають лабораторної бази для виявлення механізмів впливу, патогенезу, для експериментальної розробки нормативів, розробки методичних рекомендацій, тому управління біоцидами, яке пов'язане з діяльністю громадських організацій у сферах охорони природи, охорони здоров'я та сільськогосподарському виробництві, полягає, зокрема, у здійсненні моніторингу об'єктів довкілля, інформуванні громадськості, проведенні тренінгів та інших інформаційно-навчальних заходів.

Наявна в країні інформація, яка стосується забруднення довкілля біоцидами, накопичення відходів, наявності небезпечних хімічних речовин у питній воді, продуктах харчування, публікується у ЗМІ та є доступною для громадськості.

Незважаючи на наявність розгалуженої структури ЦОВВ, що забезпечують управління обігом біоцидів в Україні, у зв'язку із численними реорганізаціями, зміною керівництва і пов'язаної з цим плінністю кадрів, виникли проблеми із забезпеченням достатнього фахового рівня на всіх щаблях управління біоцидами. Зокрема, постановою Кабінету Міністрів України № 348 від 29 березня 2017 р. «Деякі питання Державної санітарно-епідеміологічної служби» ліквідовано Держсанепідемслужбу України та її функції передано до Держпродспоживслужби України. Результатом цього стало порушення міжсекторальних взаємин на всіх етапах обігу біоцидів.

Отже, сьогодні забезпечення безпеки застосування біоцидів потребує не тільки збільшення ресурсів, а й мобілізації та раціонального використання вже існуючих. Необхідно активно залучати до управління біоцидами існуючий кадровий потенціал в т. ч. наукових академічних установ відповідного профілю.

Актуальним питанням залишається підтримка на державному рівні спеціальної підготовки фахівців на різних рівнях управління – відповідальних за прийняття рішень, спеціалістів лабораторних служб та державних установ тощо. Ця підготовка має включати питання охорони здоров'я працівників, охорони довкілля, запобігання незаконному обігу біоцидів, утилізації небезпечних відходів виробництва.

Нагальним питанням, що потребує вирішення, є забезпечення сучасного рівня технічного оснащення установ, які займаються дослідженням біоцидів.

Необхідною передумовою для цього є розвиток державно-підприємницької взаємодії між державними установами та представниками бізнесових структур.

Необхідно активніше залучати до співпраці в галузі управління біоцидами міжнародні організації та їх досвід.

З метою удосконалення доступу до інформаційних ресурсів та отримання повної інформації щодо наявності, використання, властивостей, безпечності - біоцидів, їх регламентації у відповідності з міжнародними нормами, формування національних баз даних та забезпечення обміну інформацією з міжнародними реєстрами необхідно отримати відповідне фінансування.

Слід зазначити, що у зв'язку із ліквідацією Санепідемслужби України було втрачено важливі функції контролю за обігом та реєстрації дезінфікуючих засобів, інсектицидів, репелентів та родентицидів. Зокрема, наразі в Україні відсутня державна реєстрація зазначених засобів, натомість Держпродспоживслужба України за результатами санітарно-епідеміологічної експертизи проводить лише видачу висновків та веде реєстр висновків санітарно-епідеміологічної експертизи, що не забезпечує достатнього контролю за обігом дезінфекційних засобів в Україні. Відновлення державної реєстрації та реєстру дезінфекційних засобів, дозволених до застосування в Україні, яка існувала до 2015 року, є нагальною потребою для забезпечення біобезпеки країни та можливостей її співробітництва з міжнародними організаціями. Вирішення цієї проблеми потребує фінансування на відновлення ресурсів та технічного забезпечення структури управління обігом дезінфекційних засобів в Україні.

Актуальним питанням діяльності з підвищення безпеки використання біоцидів є також розробка і реалізація інтегрованого плану удосконалення системи управління обігом біоцидів в Україні.

Глава 13. ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Експертна робота з підготовки Національного огляду поточної ситуації в галузі управління біоцидами (пестицидами та дезінфікуючими засобами) в Україні, яку було виконано в рамках проекту «Зміцнення потенціалу для безпечного управління біоцидами (пестицидами та дезінфікуючими засобами) для зменшення впливу на населення в Україні» за підтримки ЮНЕП/ВООЗ, дозволила визначити пріоритетні проблеми та зацікавлені сторони; рівень існуючого потенціалу, сильні та слабкі сторони, прогалини, а також запропонувати можливі дії для удосконалення регулювання біоцидів впродовж їх життєвого циклу в Україні з урахуванням світового досвіду та наявності найкращих доступних технологій і найкращих екологічних практик (ВАТ/ВЕР)²⁴².

У якості узгоджених критеріїв, які необхідно визначити для створення та оцінки ефективної системи регулювання біоцидів в Україні запропоновано такі: *терміновість питання; можливість ефективного вирішення проблеми, включаючи доступність ресурсів; терміни досягнення результатів; рівень зацікавленості та зобов'язання зацікавлених сторін тощо (таблиця 13.А).*

²⁴² Найкращі доступні технології (Best Available Techniques) засновані на останніх досягненнях науки та техніки, спрямована на зниження негативного впливу на навколишнє середовище і мають встановлений термін практичного застосування з урахуванням економічних та соціальних факторів.

Найкращі екологічні практики (Best Environmental Practices) – це найбільш ефективні і вдалі, з екологічної, економічної та соціальної точки зору, застосування найкращою існуючою технології або іншою технології в господарській діяльності з урахуванням національних, регіональних і місцевих особливостей.

Таблиця 13.А: Найвищі національні пріоритети та можливі заходи

Пріоритетні проблеми (оцінені від найвищої до найнижчої)	Рівень існуючого потенціалу (низький, середній, високий)	Резюме можливостей (сильні сторони, прогалини та потреби)	Можливі дії	Зацікавлені сторони
1	2	3	4	5
Відсутність міжвідомчого органу для координування роботи з національного управління хімічними речовинами, включаючи біоциди та відходи в Україні.	Низький	Сильна сторона – Україні є Стороною хімічних конвенцій (Базельської, Роттердамської та Стокгольмської) і приєдналась до СПМРХР. Прогалина – до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС не увійшли основні законодавчі норми ЄС у галузі управління хімічними речовинами, включаючи біоциди.	Ініціювати створення міжвідомчого органу для координування роботи з національного управління хімічними речовинами, включаючи біоциди та відходи.	Відповідні ЦОВВ та установи, приватний сектор, тематичні НУО та громадські організації
Відсутність базового закону, який би надавав визначення біоцидів, встановлював основні принципи державної політики у сфері діяльності, пов'язаної із біоцидами та надавав регуляторні механізми у сфері поводження з біоцидами впродовж всього їх життєвого циклу.	Низький	Прогалина – відсутність законодавчого акту, який би встановлював визначення біоцидів та надавав регуляторні механізми у сфері національного поводження з біоцидами впродовж всього їх життєвого циклу.	Ініціювати розробку та затвердження проекту Закону про біоциди».	Відповідні ЦОВВ та установи, приватний сектор, тематичні НУО та громадські організації
Відсутність в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС (Додатки до Глави 6 «Навколишнє природне середовище») законодавчих норм ЄС щодо хімічних речовин.	Низький	Потреба – наявність механізму внесення додаткових завдань до Додатків до Глави 6 «Навколишнє природне середовище») Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.	Ініціювати включення до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (Додатки до Глави 6 «Навколишнє природне середовище») законодавчих норм ЄС у галузі управління хімічними речовинами:	Відповідні ЦОВВ та установи, приватний сектор, тематичні НУО та громадські організації

1	2	3	4	5
Відсутність діяльності в Україні щодо впровадження Узгодженої на глобальному рівні системи класифікації та маркування хімічної продукції (GHS).	Низький	Потреба – наявність органу, відповідного за розробку впровадження в Україні Узгодженої на глобальному рівні системи класифікації та маркування хімічної продукції (GHS).	Регламент (ЄС) № 1907/2006 (REACH). Регламент (ЄС) № 1272/2008 про класифікацію, маркування та упакування речовин і сумішей (CLP). Регламент (ЄС) № 528/2012 про доступність на ринку та використання біоцидних продуктів (BPR).	Відповідні ЦОВВ та установи, приватний сектор, тематичні НУО та громадські організації
Інтегрування роботи міжнародних організацій до комплексної національної програми управління хімічними речовинами в Україні.	Середній	Існують потреби залучення в країну технічної та консультативної допомоги з боку міжнародних організацій.	Задіяти потенціал та форми співпраці з міжнародними організаціями для надання технічної і консультативної допомоги для вирішення проблем, які існують у сфері управління хімічними речовинами.	Централі органи виконавчої влади, промисловість, бізнес, експерти, представники НУО та громадські організації
Реалізація національних заходів щодо імplementації міжнародних угод в Україні.	Середній	Сильна сторона – Україна є Стороною хімічних конвенцій (Базельської, Роттердамської та Стокгольмської) і приєдналась до СПМРХР.	Подальше залучення міжнародної технічної допомоги для створення ефективної національної системи забезпечення хімічної безпеки шляхом співпраці з міжнародними організаціями (ЮНЕП, ФАО, ВООЗ, ЮНІДО, ПРООН, Всесвітній банк, ОБСЄ та ОЕСР) та секретаріатами хімічних конвенцій і СПМРХР.	Централі органи виконавчої влади, промисловість, бізнес, експерти, представники тематичних НУО та громадські організації

1	Існуючий стан організації спостережень, проведення оцінок та прогнозу змін у сфері регулювання хімічних речовин, включаючи біоциди.	2	Низький	3	<p>Прогалини – неефективність використання державних ресурсів внаслідок розгалуженості мережі відомчих державних лабораторій і дублювання випробувань, що призводить до їх низької якості; монополізація ринку лабораторних послуг внаслідок обов'язковості проведення державних випробувань та експертиз; залежність державних лабораторій від центральних та місцевих органів виконавчої влади, у сфері яких вони перебувають.</p>	4	<ul style="list-style-type: none"> • Перегляд організаційно-структурної схеми інформаційного забезпечення з урахуванням європейської моделі звітності з екологічних питань та міжнародних зобов'язань України. • Розроблення та впровадження механізму змішаного фінансування у сфері моніторингу (державний та місцеві бюджети, кошти підприємств, інші джерела, включно з коштами міжнародних програм та проектів); поширення практики залучення до отримання інформації суб'єктів господарювання, зокрема, підприємств-забудовувачів; • розроблення планів і технічних завдань на поступове оновлення приладово-аналітичної бази системи моніторингу та запровадження автоматизованих систем збору і передачі інформації про регулювання хімічних речовин; • впровадження механізмів забезпечення спостережень та контролю якості даних. Наявність знання англійської мови та уміння працювати з базовими програмами MS Office (Access, Excel, Power Point, Word, WordPad) і здійснювати швидкий пошук необхідної інформації 	5	Відповідні ЦОВВ та установи, приватний сектор, тематичні НУО та громадські організації
---	---	---	---------	---	---	---	---	---	--

1	2	3	4	5
Недостатній доступ до міжнародних інформаційних систем, які пов'язані з раціональним регулюванням хімічних речовин, включаючи біоциди.	Середній	Прогалини – незнання англійської мови у більшості фахівців; відсутність навичок роботи з інформаційними базами даних через інтернет; брак фінансових ресурсів для оплати відповідної інформації.	мації в інтернеті повинні стати одними із базових вимог при оцінці кваліфікації працівників. • Підготувати процедуру оплати послуг за користування базами даних.	Відповідні установи, приватний сектор, тематичні НУО та громадські організації
Реагування на наслідки надзвичайних ситуацій з хімічними речовинами, включаючи біоциди.	Середній	Прогалини – послідовність роботи органів управління та її зміст не завжди забезпечує прийняття обґрунтованого рішення та виконання адекватного до умов, що склались у вогнищі інциденту, комплексу заходів щодо ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій з хімічними речовинами, включаючи біоциди.	<ul style="list-style-type: none"> • При ліквідації хімічної аварії необхідно визначити короткострокові та довгострокові заходи як для усунення її наслідків, так і для проведення оздоровчих заходів для людей і тих середовищ довкілля, які зазнали безпосереднього шкідливого чи руйнівного впливу від надзвичайних ситуацій з хімічними речовинами. • При ліквідації наслідків хімічної аварії залучати спеціалізовані лабораторії, науково-дослідні інститути тощо з метою проведення відповідних інструментальних досліджень та наукового обґрунтування прогнозування наслідків надзвичайних ситуацій для громадського здоров'я. • Вести облік виникнення надзвичайних ситуацій, пов'язаних з біоцидами та мати плани дій щодо їх попередження та негайного усунення. 	Центральні та місцеві органи виконавчої влади, відповідні установи

1	2	3	4	5
Обізнаність та усвідомлення проблем хімічної безпеки працівниками і громадськістю	Середній	Прогалини – недостатність наявних механізмів, доступних для надання інформації працівникам та громадськості щодо потенційних ризиків, пов'язаних із хімічними речовинами.	Підвищення поінформованості працівників та громадськості про потенційні ризики, які пов'язані з хімічними речовинами відбувається у такий спосіб: <ul style="list-style-type: none"> • надається інформація працівникам про ризики, які пов'язані з біоцидами; • надання інформації громадськості про ризики для навколишнього середовища і здоров'я, які пов'язані з використанням біоцидів, і про дії, які необхідно зробити для захисту від хронічних або гострих впливів біоцидів в повсякденному житті, а також під час НС із біоцидами; • вжити заходів з поліпшення розуміння комунікаторів та ЗМІ щодо питань з хімічної безпеки, включаючи біоциди. 	Центральні та місцеві органи виконавчої влади, відповідні установи, приватний сектор, тематичні НУО та громадські організації
Навчання цільових груп та фахівців	Середній	Потреба - забезпечити освіту та навчання секторів суспільства з питань раціонального регулювання хімічних речовин та відходів.	<ul style="list-style-type: none"> • Створити освітні програми в області хімічної безпеки для шкіл та університетів. • Сприяти просуванню набуття необхідних навичок адміністраторами, котрі займаються оцінкою та регулюванням ризиків, і які використовують наявні дані та бази фактичних даних. • Сприяти підготовці навичок для фахівців, які займаються 	Центральні та місцеві органи виконавчої влади, відповідні установи, приватний сектор, тематичні НУО та громадські організації

1	2	3	4	5
			<p>аспектами регулювання хімічних речовин від митників до тих, хто здійснює операції поводження з хімічними речовинами, і транспортує їх до споживачів (сільсько-господарських та промислових працівників та тих, хто працює в малих та середніх підприємствах – SMEs).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Сприяти підготовці медичних та інших спеціалістів з діагностики та лікування осіб, які піддалися негативному впливу хімічних речовин. • Сприяти підготовці спеціалістів з реагування на надзвичайні ситуації. • Сприяти підготовці персоналу на технічних об'єктах, таких як лабораторії, підприємства з видалення і утилізації хімічних речовин. 	
Мобілізація технічних та кадрових ресурсів для забезпечення раціонального регулювання хімічних речовин.	Середній	Потреба – необхідність достатніх технічних та кадрових ресурсів для забезпечення раціонального регулювання хімічних речовин.	Розробка стратегії для мобілізації достатніх технічних та кадрових ресурсів для забезпечення раціонального регулювання хімічних речовин.	Центральні та місцеві органи виконавчої влади, відповідні установи, приватний сектор, тематичні НУО та громадські організації
Партнерські зв'язки між державним та приватним секторами у сфері управління хімічними речовинами.	Низький	Потреба – наявність взаємодії між державними структурами та установами і приватним сектором у сфері управління хімічними речовинами.	Розробка схеми заохочення приватного сектору до сфери управління хімічними речовинами.	Центральні та місцеві органи виконавчої влади, відповідні установи, приватний сектор, тематичні НУО.

ДОДАТКИ

Додаток 1. СЛОВНИК ТЕРМІНІВ

Аварія на об'єкті підвищеної небезпеки – небезпечна подія техногенного характеру, що виникла внаслідок змін під час експлуатації об'єкта підвищеної небезпеки (наднормативний викид небезпечних речовин, пожежа, вибух тощо) і яка спричинила загибель людей чи створює загрозу життю і здоров'ю людей та довкіллю на його території і/або за його межами.

Агрохімікати – органічні, мінеральні і бактеріальні добрива, хімічні меліоранти, регулятори росту рослин та інші речовини, що застосовуються для підвищення родючості ґрунтів, урожайності сільськогосподарських культур і поліпшення якості рослинницької продукції.

Біоциди – загальна назва хімічних препаратів, які призначені для знищення шкідливих (у т. ч. хвороботворних) живих організмів. Згідно з Регламентом (ЄС) № 528/2012 від 22 травня 2012 р. про доступність на ринку і використання біоцидних продуктів (BPR), усі біоциди розподіляються на 4 основні групи продуктів 22 типів: дезінфікуючі засоби (5 типів), консерванти (8 типів); засоби боротьби з шкідниками (7 типів) та інші біоциди двох типів (протиобро-стаючі продукти, які використовуються для контролю росту і розселення забруднюючих організмів на пароплавах, аквакультури, обладнанні тощо і рідини для бальзамування та таксидермії).

Відходи – будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворилися у процесі виробництва чи споживання, а також товари (продукція), що повністю або частково втратили свої споживчі властивості і не мають подальшого використання за місцем їх утворення чи виявлення і від яких їх власник позбувається, має намір або повинен позбутися шляхом утилізації чи видалення.

Вплив на довкілля – будь-які наслідки планованої діяльності для довкілля, у т. ч. наслідки для безпечності життєдіяльності людей та їхнього здоров'я, флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, повітря, води, клімату, ландшафту, природних територій та об'єктів, історичних пам'яток та інших матеріальних об'єктів чи для сукупності цих факторів, а також наслідки для об'єктів культурної спадщини чи соціально-економічних умов, які є результатом зміни цих факторів.

Гігієнічна регламентація – розроблення на підставі сучасних даних науково обґрунтованих гігієнічних нормативів, що гарантують безпеку та (або) нешкідливість для людини небезпечних факторів навколишнього (у т. ч. виробничого) середовища і дотримання яких забезпечує оптимальні чи допустимі умови життєдіяльності.

Громадське об'єднання – добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів.

Державна реєстрація (лат. *registratio* – внесення до списку, переліку) – письмовий запис або фіксація іншим чином фактів, явищ, відомостей чи певних матеріальних об'єктів з метою їх державного обліку та контролю, засвідчення

дійсності й надання їм законного (легітимного) статусу, а також вчинення інших реєстраційних дій.

Державна санітарно-епідеміологічна експертиза – вид професійної діяльності органів, установ і закладів державної санітарно-епідеміологічної служби України, що полягає в комплексному вивченні об'єктів експертизи з метою виявлення можливих небезпечних факторів у цих об'єктах, встановленні відповідності об'єктів експертизи вимогам санітарного законодавства, а у разі відсутності відповідних санітарних норм – в обґрунтуванні медичних вимог щодо безпеки об'єкта для здоров'я та життя людини.

Державні санітарні норми та правила, санітарно-гігієнічні та санітарно-протиепідемічні правила і норми, санітарно-епідеміологічні правила і норми, протиепідемічні правила і норми, гігієнічні та протиепідемічні правила і норми, державні санітарно-епідеміологічні нормативи, санітарні регламенти – обов'язкові для виконання нормативно-правові акти центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, що встановлюють медичні вимоги безпеки щодо середовища життєдіяльності та окремих його факторів, недотримання яких створює загрозу здоров'ю і життю людини та майбутніх поколінь, а також загрозу виникнення і розповсюдження інфекційних хвороб та масових неінфекційних захворювань (отруєнь) серед населення.

Директива – тип законодавчого акту ЄС.

Життєвий цикл продукції (виробу), включаючи біоцидну продукцію – сукупність взаємопов'язаних процесів послідовної зміни стану продукції від початку дослідження та обґрунтування розроблення до припинення експлуатації виробу, застосування (зберігання) матеріалу. Зазвичай послідовними етапами життя кожного виробу як технічної системи є: наукове відкриття у даній сфері – визначення можливості створення виробу – технічне втілення задуму шляхом розробки видів виробів – освоєння їх у виробництві – виготовлення в промислових умовах – споживання (експлуатація) – утилізація. Ці етапи повторюються в житті кожного виду продукції. Оскільки, різні повторення, що піддаються визначенню, означають терміном «цикл», то для характеристики стадій, що послідовно повторюються, й етапів у житті виробів використовують термін «життєвий цикл продукції».

Надзвичайна ситуація – обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності.

Небезпечні відходи – відходи, що мають такі фізичні, хімічні, біологічні чи інші небезпечні властивості, які створюють або можуть створити значну

небезпеку для навколишнього природного середовища і здоров'я людини та які потребують спеціальних методів і засобів поводження з ними.

Небезпечна речовина – хімічна, токсична, вибухова, окислювальна, горюча речовина, біологічні агенти та речовини біологічного походження (біохімічні, мікробіологічні, біотехнологічні препарати, патогенні для людей і тварин мікроорганізми тощо), які становлять небезпеку для життя і здоров'я людей та довкілля, сукупність властивостей речовин і/або особливостей їх стану, внаслідок яких за певних обставин може створитися загроза життю і здоров'ю людей, довкіллю, матеріальним та культурним цінностям.

Об'єкт підвищеної небезпеки – об'єкт, на якому використовуються, виготовляються, переробляються, зберігаються або транспортуються одна або кілька небезпечних речовин чи категорій речовин у кількості, що дорівнює або перевищує нормативно встановлені порогові маси, а також інші об'єкти як такі, що відповідно до закону є реальною загрозою виникнення надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру.

Оцінка впливу на довкілля – процедура, що передбачає підготовку суб'єктом господарювання звіту з оцінки впливу на довкілля; проведення громадського обговорення; аналіз уповноваженим органом інформації, наданої у звіті з оцінки впливу на довкілля, будь-якої додаткової інформації, яку надає суб'єкт господарювання, а також інформації, отриманої від громадськості під час громадського обговорення, під час здійснення процедури оцінки транскордонного впливу, іншої інформації; надання уповноваженим органом мотивованого висновку з оцінки впливу на довкілля, що враховує результати аналізу; врахування висновку з оцінки впливу на довкілля у рішенні про провадження планованої діяльності.

Оцінка ризику (оцінка ступеня ризику) – кількісна оцінка впливу будь-яких небезпек, яка складається з оцінки імовірності наслідків, що виникають з поглядом на їх контроль або уникнення та є по суті оцінкою імовірності реалізації події, яка очікується за певний час.

Пестициди – токсичні речовини, їх сполуки або суміші речовин хімічного чи біологічного походження, призначені для знищення, регуляції та припинення розвитку шкідливих організмів, внаслідок діяльності яких вражаються рослини, тварини, люди і завдається шкоди матеріальним цінностям, а також гризунів, бур'янів, деревної, чагарникової рослинності, засмічуючих видів риб.

Поводження з відходами – дії, спрямовані на запобігання утворенню відходів, їх збирання, перевезення, сортування, зберігання, оброблення, перероблення, утилізацію, видалення, знешкодження і захоронення, включаючи контроль за цими операціями та нагляд за місцями видалення.

Потенційно небезпечний об'єкт – об'єкт, на якому можуть використовуватися або виготовляються, переробляються, зберігаються чи транспортуються небезпечні речовини, біологічні препарати, а також інші об'єкти, що за певних обставин можуть створити реальну загрозу виникнення аварії.

Ризик – можлива небезпека будь-якого несприятливого результату. Інтегральний ризик – сумарний ризик для населення, техногенних і природних

об'єктів від усіх можливих негативних подій техногенного і природного походження, який об'єднує все різноманіття ризиків від залежних та незалежних подій.

Технічний регламент в Україні – закон України або нормативно-правовий акт, прийнятий Кабінетом Міністрів України, у якому визначено характеристики продукції або пов'язані з нею процеси чи способи виробництва, а також вимоги до послуг, включаючи відповідні положення, дотримання яких є обов'язковим. Технічний регламент може також містити вимоги до термінології, позначок, пакування, маркування чи етикетування, які застосовуються до певної продукції, процесу чи способу виробництва. Метою розроблення і застосування технічних регламентів є захист життя та здоров'я людини, тварин, рослин, національної безпеки, охорони довкілля та природних ресурсів, запобігання недобросовісній практиці. Відповідність введених в обіг в Україні продукції, процесів та послуг технічним регламентам є обов'язковою.

Хімічна аварія – порушення технологічних процесів на виробництві, пошкодження трубопроводів, ємностей, сховищ, транспортних засобів, що приводить до викиду небезпечних хімічних речовин в атмосферу в кількостях, які становлять небезпеку для життя і здоров'я людей, функціонування біосфери.

Хімічна промисловість – галузь важкої індустрії, на підприємствах якої, застосовуючи хімічні методи переробки сировини і матеріалів, одержують різну хімічну продукцію (органічні та неорганічні хімікати, мінеральні добрива і сировину для них, содові продукти, хлор, бром, барвники, реактиви, хімічні волокна, товари побутової хімії тощо). У залежності від технології виробництва та призначення продукції хімічна індустрія підрозділяється на окремі підгалузі.

Хімічна речовина – будь-який хімічний елемент або хімічна сполука в чистому вигляді або у суміші з іншими речовинами природного або штучного походження, яка одержана спеціально або утворюється в процесі господарської діяльності, у т. ч. у вигляді побічних продуктів або відходів виробництва.

Додаток 2. НАЯВНІ НАЦІОНАЛЬНІ ЗВІТИ ТА ДОКУМЕНТИ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ РІЗНИХ АСПЕКТІВ УПРАВЛІННЯ ХІМІКАТАМИ

1. 2017 – Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна».
<http://www.un.org.ua/ua/publikatsii-ta-zvity/un-in-ukraine-publications/4203-2017-natsionalna-dopovid-tsili-staloho-rozvytku-ukraina-iaka-vyznachaie-bazovi-pokaznyky-dlia-dosiahnennia-tsilei-staloho-rozvytku-tssr>
2. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2015 рік.
<http://www.uiph.kiev.ua/download/Vidavnictvo/Shchorichna%20dopovid/%D0%A9%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8C.2016.pdf>
3. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2015 році. <https://menr.gov.ua/news/31768.html>
4. Аналітичний огляд стану техногенної та природної безпеки в Україні за 2016 рік. <http://www.dsns.gov.ua/ua/Analitichniy-oglyad-stanu-tehnogennoyi-ta-prirodnoyi-bezpeki-v--Ukrayini-za-2015-rik.html>
5. Державний реєстр дезінфекційних засобів.
<http://www.oblses.zp.ua/index.php?513>
6. Державний реєстр пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні. <https://menr.gov.ua/content/derzhavniy-reestr-pesticidiv-i-agrohimikativ-dozvolenih-do-vikoristannya-v-ukraini-dopovnennya-z-01012017-zgidno-vimog-postanovi-kabinetu-ministriv-ukraini-vid-21112007--1328.html>
7. Державний реєстр небезпечних факторів. <http://uhrc.gov.ua/registr/>
8. Екологічні паспорти регіонів. <https://menr.gov.ua/content/ekologichni-rasporti-regioniv.html>
9. Статистична інформація та публікації Державної служби статистики України. <http://www.ukrstat.gov.ua/>
10. План заходів з виконання Стокгольмської Конвенції про стійкі органічні забруднювачі. <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/589-2012-%D1%80>
11. Щорічна доповідь НУО «Громадська оцінка національної екологічної політики» за 2015 рік. <http://old.menr.gov.ua/docs/public-orhus/gonop-2015-web.pdf>
12. Стан обізнаності громадськості з питань стійких органічних забруднювачів. Аналітичний звіт. https://mama-86.org/images/publications/chemical-safety/Analytics_web.pdf

Додаток 3. ПРИЗВИЩА ТА АДРЕСИ КЛЮЧОВИХ ОСІБ І ОРГАНІЗАЦІЙ

- Бабій Віталій Філімонович, д-р мед. наук, зав. лаб. гігієни канцерогенних факторів та наноматеріалів ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзеєва Національної академії медичних наук України»; 02094, м. Київ, вул. Попудренка, 50;
- Дмитруха Наталія Миколаївна, д-р біол. наук, провідн. наук. співроб. лаб. промислової токсикології та гігієни праці при використанні хімічних речовин ДУ «Інститут медицини праці імені Ю.І. Кундієва Національної академії медичних наук України»; 01033, м. Київ, вул. Саксаганського, 75;
- Картавцев Олег Миколайович, директор ДП «Центр екологічних ініціатив», Міністерство екології та природних ресурсів України; 03035, м. Київ, вул. Митрополита Василя Липківського, 35;
- Коблянська Алла Володимирівна, канд. мед. наук, зав. відділом супроводу державних програм і міжнародних зв'язків ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзеєва Національної академії медичних наук України»; 02094, м. Київ, вул. Попудренка, 50;
- Короленко Тамара Костянтинівна, канд. мед. наук, старш. наук. співроб. лаб. промислової токсикології та гігієни праці при використанні хімічних речовин ДУ «Інститут медицини праці імені Ю.І. Кундієва Національної академії медичних наук України»; 01033, м. Київ, вул. Саксаганського, 75;
- Мукомела Антон Миколайович, зав. сектором адаптації промисловості до європейського законодавства REACH та інших міжнародних законодавчих актів у сфері хімічної промисловості ДП «Черкаський НІТЕХІМ»; 18000, м. Черкаси, б-р Шевченка, 205;
- Омельчук Сергій Тихонович, д-р мед. наук, проф., директор Інституту гігієни та екології, професор кафедри гігієни та екології № 4 Національного медичного університету імені О.О. Богомольця; 01601, м. Київ, б-р Тараса Шевченка, 13;
- Підберезняк Тамара Василівна, президент Всеукраїнської громадської організації «Фумігаційна асоціація»; 03190, м. Київ, вул. Естонська, 8а.
- Полька Надія Степанівна, д-р мед. наук, проф., член-кор. Національної академії медичних наук України, національний координатор в Україні з питань навколишнього середовища і здоров'я, заступник директора з наукової роботи ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзеєва Національної академії медичних наук України»; 02094, м. Київ, вул. Попудренка, 50;
- Росада Михайло Олексійович, канд. мед. наук, директор КП «Профдезінфекція» Київської міської державної адміністрації; 02000, м. Київ, вул. Дегтярівська, 25/1;
- Рудницька Ольга Петрівна, канд. мед. наук, старш. наук. співроб. науково-координаційного відділу ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзеєва Національної академії медичних наук України», секретар Громадської організації «Українська Асоціація громадського здоров'я»; 02094, м. Київ, вул. Попудренка, 50;

- Сердюк Андрій Михайлович, д-р мед. наук, проф., акад. Національної академії медичних наук України, директор ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України»; 02094, м. Київ, вул. Попудренка, 50;
- Соколовський Микола Васильович, канд. мед. наук, директор ДП «Центр реєстрів МОЗ України»; 02094, м. Київ, вул. Попудренка, 50;
- Станкевич Валерій Васильович, д-р мед. наук, зав. лаб. гігієни ґрунту та відходів ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України»; 02094, м. Київ, вул. Попудренка, 50;
- Сурмашева Олена Василівна, д-р мед. наук, зав. лаб. санітарної мікробіології та дезінфектології ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України»; 02094, м. Київ, вул. Попудренка, 50;
- Таран Валентина Василівна, канд. мед. наук, ведучий наук. співроб. лаб. санітарної мікробіології та дезінфектології ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України»; 02094, м. Київ, вул. Попудренка, 50;
- Цигульова Ольга Михайлівна, канд. хім. наук, координатор програми з хімічної безпеки Всеукраїнської екологічної громадської організації «МАМА-86»; 01030, м. Київ, вул. В. Липинського 14, офіс 1;
- Шуміло Олексій Михайлович, канд. юрид. наук, доц., голова Харківської міської організації «ЕкоПраво-Харків»; 61002, м. Харків, п/с 10479.

**Додаток 4. ВИЗНАЧЕННЯ КЛЮЧОВИХ УЧАСНИКІВ ДЛЯ ОБЛАСТЕЙ,
ЯКІ ВКЛЮЧЕНО ДО ПЕРЕЛІКУ В ТАБЛИЦІ А ГЛОБАЛЬНОГО ПЛАНУ ДІЙ СПМРХР**

Область діяльності	Заходи	Провідна агенція/Зацікавлена сторона	Інші агенції, які приймають участь/Зацікавлені сторони
1. Аналіз національних механізмів управління в галузі хімічних речовин для виявлення прогалин та визначення порядку черговості необхідних заходів	1, 165, 207	МОЗ України, Мінприроди України, Держекоінспекція України*, Держпродспоживслужба України	Наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації
2. Охорона здоров'я людей	2–6	МОЗ України, Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України	Наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації
3. Діти та хімічна безпека	7–10, 150–153, 245–246	Міністерство охорони здоров'я України, Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України, Міністерство освіти і науки України	Наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації
4. Безпека і гігієна праці	11–21, 138–149, 255	МОЗ України, Мінекономрозвитку України, Мінсоцполітики України, Мінфін України, Мінюст України, Мінінфраструктури України, Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України	Наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації
5. Впровадження Узгодженої на глобальному рівні системи класифікації та маркування хімічних речовин (GHS)	22, 99–101, 168, 248–250	Мінприроди України, Мінагрополітики України, Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України	Наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації
6. Високотоксичні пестициди – регулювання та зменшення ризиків	23–30, 114–117	Мінприроди України, Мінагрополітики України, Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України	Наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації
7. Програми щодо пестицидів	31	Мінприроди України, Мінагрополітики України, МОЗ України, Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України	Наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації
8. Зниження ризику від пестицидів для здоров'я людини і навколишнього середовища	32–42	Мінприроди України, Мінагрополітики України, МОЗ України, Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України	Наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації

Область діяльності	Заходи	Провідна агенція/Зацікавлена сторона	Інші агенції, які приймають участь/Зацікавлені сторони
9. Екологічно чисте виробництво	43–46, 118, 238–242	Мінекономрозвитку України, Мінсоцполітики України, Мінфін України, Мінюст України, Мінінфраструктури України	МОЗ України, Мінприроди України
10. Відновлення забруднених ділянок	47–48, 243	Мінекономрозвитку України, Мінсоцполітики України, Мінагрополітики України, Мінфін України, Мінюст України, Мінінфраструктури України	МОЗ України, Мінприроди України
12. Раціональна сільськогосподарська практика	50–53, 158–160	Мінагрополітики України, Мінфін України, Мінюст України, Мінінфраструктури України, Держпродспоживслужба України	МОЗ України
13. Стійкі, здатні до біонакопичення і токсичні речовини; дуже стійкі і здатні до біонакопичення в дуже великих кількостях хімічні речовини; речовини, які мають канцерогенні або мутагенні властивості, або такі, що негативно впливають, зокрема, на репродуктивну, ендокринну, імунну або нервову системи; стійкі органічні забруднювачі (СОЗ)	54–56	Мінприроди України, Мінагрополітики України, МОЗ України, Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України	Наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації
14. Ртуть та інші хімічні речовини, які викликають стурбованість у глобальному масштабі; хімічні речовини, які виробляються або використовуються у великих кількостях; ті речовини, застосування яких припускає їх широке використання в умовах дисперсії; а також інші хімічні речовини, які викликають стурбованість на національному рівні	57–60, 157	Мінприроди України, Мінагрополітики України, МОЗ України, Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України	Наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації

Область діяльності	Заходи	Провідна агенція/Зацікавлена сторона	Інші агенції, які приймають участь/Зацікавлені сторони
15. Оцінка, регулювання ризиків та повідомлення про них	61–67, 127–137, 247	МОЗ України, Мінприроди України, Мінагрополітики України, Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України	Наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації
16. Раціональне управління відходами (та мінімізація їх утворення)	68–73, 161–162, 258–262, 272–273	Мінприроди України, Мінагрополітики України, МОЗ України. Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України	Наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації
17. Розробка превентивних та відповідних заходів щодо послаблення наслідків для навколишнього середовища і здоров'я людини, які викликані надзвичайними ситуаціями, що пов'язані з хімічними речовинами	74–79, 237	МОЗ України, Держекоінспекція України, ДСНС України, Держпродспоживслужба України	Наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації
18. Дослідження, моніторинг та бази даних	80–87	Мінприроди України, Мінагрополітики України, МОЗ України, Мінфін України, Мінюст України, МОЗ України, Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України	Наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації
19. Збір даних про небезпечні властивості та забезпечення їх доступності	88–97	Мінприроди України, Мінагрополітики України, Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України	МОЗ України, наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації
20. Сприяння участі промисловості та її відповідальному підходу	98, 189–192	Мінекономрозвитку України. Міносополітики України, Мінагрополітики України, Мінфін України, Мінюст України, Мінінфраструктури України	Наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації
21. Робота з інформацією та її розповсюдження	102–113, 256	Мінприроди України, Мінагрополітики України, МОЗ України, Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України	Наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації

Область діяльності	Заходи	Провідна агенція/Зацікавлена сторона	Інші агенції, які приймають участь/Зацікавлені сторони
22. Життєвий цикл	119–123	Мінприроди України, Мінагрополітики України, Мінекономрозвитку України, Мінсоцполітики України, Мінфін України, Мінюст України, Мінінфраструктури України, МОЗ України, Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України	Наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації
23. Реєстри викидів і перенесення забруднювачів (РВПЗ) – створення національних та міжнародних реєстрів	124–126, 177–180	Мінприроди України, Мінагрополітики України, МОЗ України, Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України	Наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації
24. Просвіта та підготовка кадрів (поінформованість громадськості)	154–155	Мінприроди України, Мінагрополітики України, МОЗ України, Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України	Наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації, освітні установи
25. Участь зацікавлених сторін	163–164	Мінприроди України, Мінагрополітики України, МОЗ України, Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України	Наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації
26. Гнучке здійснення комплексних національних програм раціонального управління в області хімічних речовин (біоцидів) на національному рівні	166–167	Мінприроди України, Мінагрополітики України, МОЗ України	Наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації, Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України
27. Міжнародні угоди	169–176	Мінприроди України, Мінагрополітики України, МОЗ України	Наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації, Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України
28. Соціальні та економічні аспекти	181–188, 257	Мінприроди України, Мінагрополітики України, Мінекономрозвитку України, Мінсоцполітики України, Мінфін України, Мінюст України, Мінінфраструктури України, МОЗ України, Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України	Наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації

Область діяльності	Заходи	Провідна агенція/Зацікавлена сторона	Інші агенції, які приймають участь/Зацікавлені сторони
29. Правові, директивні та організаційні аспекти	193–198	Мінприроди України, Мінагрополітики України, Мінекономрозвитку України, Мінсоцполітики України, Мінюст України, Мінінфраструктури України, МОЗ України, Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України	Наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації
30. Відповідальність та компенсація	199	Мінприроди України, Мінагрополітики України, Мінекономрозвитку України, Мінсоцполітики України, Мінфін України, Мінюст України, Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України	МОЗ України, наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації
31. Оцінка досягнутих результатів	200–201	Мінприроди України, Мінагрополітики України, Мінекономрозвитку України, Мінсоцполітики України, МОЗ України, Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України	Наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації
32. Райони, що охороняються	202–203, 253–254	Мінприроди України, Мінагрополітики України, Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України	МОЗ України, наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації
33. Запобігання незаконному обігу токсичних і небезпечних вантажів	204, 263–271	ДФС України, Мінприроди України, Мінагрополітики України, Мінекономрозвитку України, Мінсоцполітики України, Мінінфраструктури України, Мінфін України, Мінюст України, Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України	МОЗ України, наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації
34. Торгівля та навколишнє середовище	205, 251–252	ДФС України, Мінприроди України, Мінагрополітики України, Мінекономрозвитку України, Мінсоцполітики України, Мінфін України, Мінюст України, Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України	МОЗ України, наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації

Область діяльності	Заходи	Провідна агенція/Зацікавлена сторона	Інші агенції, які приймають участь/Зацікавлені сторони
35. Участь громадянського суспільства і неурядових організацій (НУО), які відстоюють інтереси суспільства	206	Організації громадянського суспільства, неурядові організації, наукові установи, дослідницькі центри,	МОЗ України, Мінприроди України, Мінагрополітики України, Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України
36. Створення потенціалу для підтримки національних дій	208–236	Мінприроди України, Мінагрополітики України, МОЗ України, Держекоінспекція України, Держпродспоживслужба України	Наукові установи, дослідницькі центри, зацікавлені громадські організації

*) На сьогодні Держекоінспекція України знаходиться у стані реорганізації.

Для нотаток

Наукове видання

Сердюк Андрій Михайлович
Полька Надія Степанівна
Коблянська Алла Володимирівна
та інші

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ОГЛЯД
ПОТОЧНОЇ СИТУАЦІЇ
В ГАЛУЗІ УПРАВЛІННЯ БІОЦИДАМИ
В УКРАЇНІ**

Підписано до друку з оригінал-макета 26.12.2017 р.
Формат 60×84 1/8. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 35,00. Обл.-вид. арк. 33,36. Зам. 4472.
Тираж 300 прим.

МВЦ «Медінформ»
03179, м. Київ, вул. Котельникова, 95
Тел./факс (044) 501-35-69

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої діяльності
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 1194 від 15.01.2003 р.

«СПД ФО «Коломіцин В.Ю.»
03179, м. Київ, вул. Котельникова, 95
Тел./факс (044) 501-35-69

Свідоцтво про державну реєстрацію
В02 № 257914 від 09.12.2002 р.